

Partium

Irodalmi, mővészeti és közéleti folyóirat

XXXIII. évfolyam, 2. szám, 2024. nyár

SZERZŐINK

- Balajthy Ferenc (Székesfehérvár)
Bíró József (Budapest)
Bogár Gábor (Mártély)
Czine Árpád (Mátészalka)
Czirják Árpád (Marosvásárhely)
Csabai László (Nyíregyháza)
Csák Gyöngyi (Budapest)
Csontos Márta (Szeged)
Debreczeny György (Budapest)
Fecske Csaba (Arnót)
Felföldi Csaba (Mátészalka)
Gergely Réka (Mátészalka)
Hevér Artúr (Arad)
Jahoda Sándor (Budapest)
Juhász Zsuzsanna (Budapest)
Dr. Kálnási Árpád (Debrecen)
Karácsony Tünde (Székelykeresztúr)
Kégl Ildikó (Miskolc)
Liska György (Budapest)
Lukács András (Budapest)
Mán Éva (Győr)
- Marczinka Csaba (Budapest)
M. Fehérvári Judit (Debrecen)
Mihályi Molnár László (Szepsi)
Molnár József (Vác)
Mórotz Krisztina (Dénesfa)
Oláh András (Mátészalka)
Oláh Levente (Mátészalka)
Patócs Molnár János (Szeged)
Péntek Imre (Zalaegerszeg)
P. Maklári Éva (Székesfehérvár)
Pósa Zoltán (Budapest)
Radnai István (Budapest)
Rideg István (Karcag)
Sarusi Mihály (Balatonalmádi)
Simek Valéria (Bakonycsérnye)
Szabolcs G. Alex (Nyíregyháza)
Szuromi Rita (Eger)
Vasas Tamás (Debrecen)
Vitéz Ferenc (Debrecen)
Zilahy L. Ágnes (Székesfehérvár)
Zsirai László (Budapest)

Nemzeti Kulturális Alap

A kiadvány a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával jött létre

A borítón **Czine Árpád**: „**Kilátásaink**” című alkotása látható.
A lapbelsőn **Czine Árpád** felvételei díszítik

Főszerkesztő: **Oláh András** (Mátészalka)

Szerkesztők:

- **Szabó Krisztina** (Nyíregyháza)
- **Szigeti Gábor** (Budapest)

Kiadja az **UART** (Unitárius Alkotók Társasága) Vásárosnamény

Lapigazgató: **Dr. Felhős Dávid** (Budapest)

WEB: <https://partiumonline.hu/>

E-mail: olah.andras59@gmail.com

A szerkesztőség címe: Partium Műhely, 4800 Vásárosnamény Pf. 2.
Telefon: 06-30/920-4905

A kiadvány a nyíregyházi Örökségünk Könyvkiadó Kft. gondozásában jelent meg.
Nyomdai előkészítés: Szabó Tamás

ISSN 1216-7525

TARTALOM

SZÉPÍRÁS

Bíró József: Pozsony után (<i>vers</i>)	5
Sarusi Mihály: Árva ima (<i>regényrészlet</i>), Hun fohász (<i>vers</i>).....	6
Oláh András: A tiszta betűért (<i>Beszélgetés Sarusi Mihállyal</i>).....	10
Péntek Imre: Varázs palást, Kártyakirály, A gyógyszer, Tűz lobban, Régi tér, Monológ, Akár egynépmesében (<i>versek</i>)	17
Mihályi Molnár László: A behódolás szertartásai,	20
Fénykoszorú (<i>versek</i>)	
Pósa Zoltán: Hamis vagy valódi aranykor? (<i>regényrészlet</i>)	22
Vitéz Ferenc: Köztesek (<i>versek</i>)	35
Fecske Csaba: A férfi tragédiája (<i>humoreszk</i>)	36
Csabai László: Piroska és Wolf (<i>novella</i>)	39
Debreczeny György: születésnap i üdvözlet a 12-ből átellenbe a 7-be,.. 42 visz az 59-es villamos (<i>versek</i>)	
M. Fehérvári Judit: Epizódok (<i>versciklus</i>)	45
Juhász Zsuzsanna: Gyékényaplan, A szolgáló nem (<i>novellák</i>)	48
Kégl Ildikó: hallgatás, nyúlcsapás (<i>versek</i>)	53
Simek Valéria: Hajnali pára, Amerre jártál (<i>versek</i>)	54
Szabolcs G. Alex: Napló szerelmemnek (<i>novella</i>)	55
Jahoda Sándor: Egysorosok (<i>versek</i>).....	68
Felföldi Csaba: Menekülés (<i>novella</i>).....	69
Vasas Tamás: egy idegen radiátor melege (<i>vers</i>).....	73
Szuromi Rita: Éjszakai levél (<i>novella</i>).....	76
Radnai István: öt korona előleg, tarló (<i>versek</i>)	78
Bíró József: Karácsony Tünde: Anyós-kosztüm (<i>novella</i>)	79
Csák Gyöngyi: Valaki közeledik, Ahogy Írva Van,	81
Utánunk Idő (<i>versek</i>)	
Patócs Molnár János: A mindenés (<i>novella</i>)	82
Zsirai László: Mielőtt véglet, Örök érvénnyel, Meghívás (<i>versek</i>)	91
Oláh Levente: A cserépkályha titkai (<i>novella</i>)	92
P. Maklári Éva: Jankovich Ferenc emlékére, Őszi séta (<i>versek</i>).....	98

Mórotz Krisztina: A kulcsok őre, Natura (<i>novellák</i>)	99
Marczinka Csaba: Csödeljárás az Evrópa-kocsma ellen,	103
Háború-kocsma, Mai partizándal (<i>versek</i>)	
Bogár Gábor: „Jézus színeváltozása!” (<i>novella</i>)	105
Balajthy Ferenc: Krisztuskereszt a láncomon,	107
Szabad-egyenlő-testvér (<i>versek</i>)	
Molnár József: Pierrot, Áldás, Ágy alatt (<i>versek</i>)	108
Lukács András: Szabadságláncok (<i>novella</i>)	110
Liska György: Két haiku (<i>versek</i>)	112

TANULMÁNY

Zilahy L. Ágnes: A pacifista Zilahy Lajos	113
Pósa Zoltán: Kelemen Erzsébet életútja, életműve.....	117
Dr. Kálnási Árpád: Népi gyógyászat Debrecenben	122
a 20. század első felében	

SZILÁNKOK

Mihályi Molnár László: Nagypám és a világtörténelem	133
Mán Éva: Magyarország és én.....	137
Czirják Árpád: Kit szerettél, Madách?	142
Rideg István: Kovács János emlékezete,	147
avagy csodák vidéken is vannak...	

SZEMLE

Csontos Márta: Egy alkotói szubjektum stratégiája	152
Zsirai László: Pásztorló szándékú költészet	155

KOPOGTATÓ

Gergely Réka: Fekete-fehér bál (<i>vers</i>).....	159
Hevér Artúr: Ami a szívemet nyomja (<i>novella</i>)	160

HÍREK	162
--------------------	-----

SZÉPÍRÁS

BÍRÓ JÓZSEF

POZSONY UTÁN (– Tandori Dezső emlékére –)

:

amikor elküldte szövegrajzait
amikor felhívtam telefonon

:

amikor kedvesen megemléltette
amikor meghívott látogatóba

:

a mi kor
ak kor

Czine Árpád felvétele

Árva ima¹

*„Keresd az igazat, hallgasd az igazat,
tanuld az igazat, szeresd az igazat,
örizd az igazat, óvd az igazat mindhalálilig!”
Husz János imája*

Ebből az országból valakinek mindég futnia kell! Ebben az országban valakit mindég vernek. Ebben az országban mindég van kisebb, kit ütni lehet, mert nem bír viszszaégni. Ebből az országból mindég kiűzik, ki másképp lát. Futnunk kell, ma még Móduába, holnap tán innest is tovább, tán Napnyugatra, meglehet, valami új földre, hogy ott is legyen magyar. Hogy magyar mindenütt legyen, csak lassan otthon egy se. Árva magyar! Árva ima! Árvák Úttyik.

Fatengőn, át Törökországba, hol rád s oláj haza lenne, futás, futás Móduába, Módua sarkába. Hol még tán szabad lehet az ének. Egyelőre, valahára.

Csak elér a nép, a kamanci nép, a csöndes, alig lakott tájba. Vlah vajda kínálja: ülj meg itten, magyar nép! Ungur-bungur. Ápold a földet, kell a dolgos kezed! Tanítsd az én népem is, Jász meg Jenő között. Ültesd szerémi venyigéd, erre vár e föld! Meglásd, itt senki se bánt. Szólhatsz szabadon, magyarul, ez a nép úgy se ért. S ide Jakab se jó! Legföljebb a török, vagy a krími kán.

Hát törd a földet, Moldova földjet, mint tőri Tataros, Szeret, Moldova, Milkó, Beszterce, Prut, Tázló vize mentén annyi csángó magyar. Jó föld, enni ád, s ha befogad, valóban jó fű terem rajtad.

Kamanc maradéka erős szállást épít. Azt hiheti, ez az ő vára! Végre valahára. Távolszól a hazától, de tán újabb másik magyar országban. Mert ha így fut a nép Erdélyből, más se lesz itt lassan, csak katolik magyar. Egyházak tornyáról messze látszik, hogy a vizek mentiben végig: épül Szőkevény-Magyarország! S abban helye van az újhitű szerémi, szabolcsi, felföldi népnek is. Otthoni hatalomnál piszkosabb tán sehol sincs. Jobbágyelkek, kiskirályok paradicsoma, szabad csapat pokla.

Fusson, ki merre lát, szanaszét! Legföljebb: holnapután meg azután: oláok leszünk. Mert most még: állunk. Most még: nincs vész. Összefog: a hit. De ha a hitünket is elveszik, semmivé foszlunk. Vagy harmad Magyarországot lesz itten, vagy magyarság temetője. Százezereké. Emberöltönként százezereké. Míg futja miből.

Isten Országa – e gyülekezet? Moldovába futott kamonci gyülekezetbe szorult? Ez nem lehet. Mondj jobbat. Hirdesd az igazat! Fordítsd az Írást. Kiknek? Mi maradt az eddigiekből is, tán zsarátnok emészti cseh földön, Szerembe! Mást nem lehet tenni, mint hinni. Hinni: kevés, tenni kell! Ha hiszel, már cselekszel. Nekem ez kevés. Jön a terek, Jankó vajda se állítja meg, álljunk elébe, állítsuk meg! Egymagad? Igen, a hittel.

A nép örül, hogy megmenekedett, Tamás örvend, Ursulyának meg az újra gyarapodó Magyar Írásnak, Bálint deák útra kél. Hosszi útra.

Bé Törökországba. Bé Bolgárországba. Bé a letiprott nándorok közé. Ordítja bol-

¹ Részlet A kutyakántor című kisregényből.

gárnak, süvölti töröknek, kiáltja tatárnak, vesszenek az elnyomók, az urak: gazdagok, papok, katonák! Ne bánts d a szegényt, mert a szegény: Isten választott népe! Szerte a világba! Az urak hazudnak, mindenféle vezéreink egytől egyik hazugok! Ne egymást gyilkoljátok, nép a népet, népek a népeket, csak a piszkát! Kik összeugratnak! Mert Egy az Isten. Hol Boga, hol Allah, hol meg Öregisten! Ne higyjétek, hogy egyik a más ellensége! Mind egy és ugyanazon Isten! Más nép, más szó, de az Isten mindenütt Isten! Az egyetlen! S ez az Isten: maga a Nép! Így hát a nép fia: isten fia! Ne bánts d a Fiút! Ne kaszabold, te istenfia, a másik istenfiát, csak elé a zászlóval, reá kereszt és félhold, s fegyvertelen seregünk előtt minden kapu kitarul! Van-e, ki így élénk mer állani? Vagyon-e földi hatalom, ki győzedelmeskedhetne az isteni seregen?! Magán az Úron!!

A népek csak beállnak Belcsényi deák csapatába, mert úgy hiszi, mit mond, hogy hinni kell. Mert Bálint kiállt a Balkánra, kitérta karját, elrikoltotta magát, hogy Nem! Ennek vége! Egymagam állítom meg a törököt! Kivel Európa nem bírhatik, ki a népeket lesöpri a földről, megtérítem! Husz hitére, a magunk hitére! Lesz itt olyan Ország! A népeké. A békéé. A fegyverteleneké, kiknek legyőzhetetlen kardja maga a hit. A szabadság!

Bálint egymaga indult, sokadmagával lett. Oly félelmes had kerekedett köré, hogy görög pópák futnak bizánci török udvarig. Szultánnak udvarolnak, hogy itten már az Antikrisztus, ki Mohamedet is megsúfolja, tégy vele valamit! Adj nekünk egy arany-zsinórocskát, eltesszük mi láb alól.

A török császár mást gondol. Ez itten tényleg veszedelem. Méghogy igaz hitű a gyáúrral egy zászló alá álljon, s meginduljon ellene! Ellenünk! A Rend ellen! Még mit nem. Fittyfenét. Nyúzzátok meg elevenen.

Szömbe a két had. Mindkettőnél fermán. Az egyik az Istené, bennünk lakozik, a másik a császáré, tekerésre íratott. Egyiknél a remény fegyvere, másiknál a hatalom fegyvere, mindenféle jatagán. S íme, a nép, e gyülevész sereg már szuronyhegyre tűzve. Hol szív, hol máj, hol lép, hol tüdő, hol ez, hol amaz, mi láncsák hegyén fölmutatható. Maga az Isten! Ki megint meggyilkoltatt.

Bálint meg? A kutyakántor? Minden óhit gyűlölt ellensége? Minden önkény leleplezője? Akárha kecske volt volna, fölköztötetett, ház szemöldökére, kiskések segedel-mivel megnyúztatott. Még pislákkolt, hogy ömölt is belőle a vér, midőn fölmutatták a bőrét. Ebbe bújj bele! Hogy húggal locsolták, még látta, miképp bújtatják bőrébe a lemeztelenített társokat, a tegnapi istenfiakat. Bőröm, tömlőcünk!

Mondj igazat, s elevenen nyuvasztanak.

De a bőrünkéből nem bújhatunk ki. Hát csak nyúzzatok! Mindenkit tán nem nyúzzhatnak meg. S ki megmarad, általa Isten marad meg.

A holnapi igehirdető.

Hun fohász

Istenem, Istenünk, Örök-Egy-Isten, Egy-Öregh-Isten, Magyarok Istene, Úr, Urak Ura, Egek, Mindenek Ura, Fű, Fa, Föld, Nap, Hold, Csillag, Víz, Kő, Hegy, Sík, Szél, Tűz, Folyó, Tenger, Csudaszarvas, Mindenek Istene, Boldogasszony Anyánk, Asszonyunk Szűz Máriánk, Szűzanyánk,
segíts; segéld meg néped! Segítsd meg híved! Magyar s nem magyar nemzeded, ha

nem is legfőképpen, de legalább annyira, mint a többieket, minket hunn-ivadékokat, ősmagyarból, avarból, ótörökből, ugorból, tótból és oláhból, tokosból és bunyevácból, rácból meg ruténből, horvátból, vendből, miegyébből kikevert, egyetlen Kárpát-karéj lakta népünket.

Sem tíz,
Sem kilenc,
Sem nyolc,
Sem hét,
Sem hat,
Sem öt,
Sem négy,
Sem három,
Sem kettő,
Sem egy
elnyomót ne engedj a nyakunkba telepedni!
Egy szem
árulót ne engedj közénk férközni!
Egyetlen
ördögfia se adhassa ki magát
- hamisságával becsapva bennünket -
a legkülönb hazánkfiának!

Isten! Segítsd e népet, e szanaszét vert, szanaszét szórt, szanaszét irdalt nemzetet, Bendegúz, Atilla, Csaba királyfi népét, Levente magzatát, Álmos, Árpád népét, Szent István és Szent László népét, Hunyadi János és Mátyás király népét, Bocskai, Bethlen, Rákóczi népét, Kossuth népét, Ötvenhat népét, Mindszenty és Márton Áron népét, a megszületése óta örökös harcra kényszerített, elkeseredett ellenállásba kergetett, ha kell, Érted, a Szent Igazságért, Szent-Magyarországért, a Szabad Magyarországért, Világ-Szabadságért, mindenért, mi szent, szent, szent vagy Uram, ma is csatába szállni képes nemzeted!

Segítsd meg, ó Uram, e kicsi, hatalmas, gyöngye, erős, letiportan is fejét emelgető, megtaposva is előbb-utóbb bátorságra kapó, magát sárba vereten sem megadó, meg-alázottságában elkövetett átkozódásából kitisztulva újra hittel hívó szegény, gazdag édes-keserű, bitang drága Tizenötmilliónk!

Isten, Istenünk, Mi Urunk!
Hittel Hozzád fordulunk.
Szerető szívünk Utánad eped,
Vágyakozó karunk Feléd tárul,
Reménykedve Rád tekint
Kicsi Magyarhon, Magyarföld, Mindahány-Magyarország, Hunnia, Hungária,
Szittyaföld, Mária Ország, Pannónia!

Tizenöt
Tizennégy
Tizenhárommillió -

Ne tovább! Ne engedj tovább süllyedni, fogyni és apadni, romolni, elillanni,
fölszívódni, eltűnni, múlt ködébe, más népbe veszni, ne, ne.

Könyörgünk, segíts azzal, hogy erőt adsz az erőtlennek a jövőt vállalni,
hitvest szeretni, családot, gyermeket, gyermekeket ápolni, vállalni a közösséget,
szülőfalut-szülőházát, borzasztó-szép, átkozottan gyönyörű Magyarországotunkat,
melynek határát ne engedd, hogy az Alvilág Ura szabja meg.

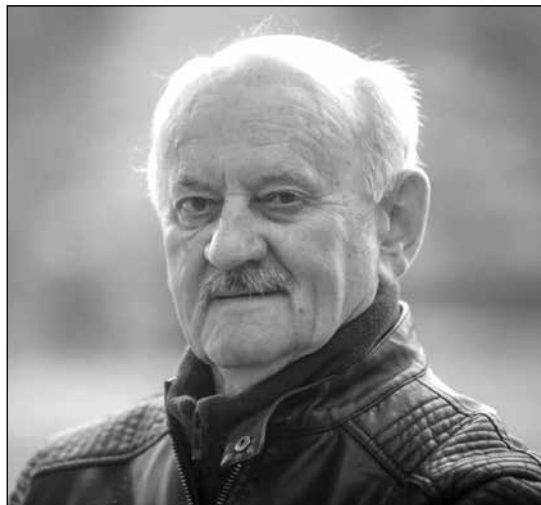
Isten, Ott Fönn A Mennyben,
Bárhol vagy,
Tudjuk, mindenütt vagy,
Bennünk s rajtunk kívül,
Nyújtsd karod,
Hogy tovább szolgálhasson e nép.

Patkányunk van egy,	Hazánk is csak egy,
Patkányunk van kettő,	Hazánk van, egy,
Patkányunk van három,	Hazánk csak egy,
Patkányunk van négy,	Hazánk, van hazánk,
Patkányunk van öt,	Hazánk, hazánk,
Patkányunk van hat,	Hazánk, mindenünk,
Patkányunk van hét,	Haza, haza,
Patkányunk van ezerhét,	Hazánk meg csak egy.
Kánisz, patkánisz, takarodjatok el!	Hazánk ez az egy.

Istenem, Atyám.
Atya, Fiú, Szentlélek
Úristen.
Boldog Isten, Nagy Isten!
Isten-Anyám.
Engedjétek, hogy így legyen.
Az Örök Istennek
Ammen.

A tiszta betűért

(Beszélgetés Sarusi Mihállal)

Sarusi Mihály (Balogh Zoltán felvétele
– MTI, 2023)

Soklaci élet áll mögötted. Mondhatni: bejártad és belaktad az egész országot. És azon túl is. Békéscsaba, Debrecen, Budapest, Veszprém, Székesfehérvár, Balatonalmádi... S most csak a fontosabb magyarországi kötődéseket említem... Kezdjük a szülőfölddel... Háborús időkben láttad meg a napvilágot. Valahol mesélted, hogy Békéscsaba ostromakor – csecsemőként – elképesztő dolgokat éltetek meg édesanyáddal. A házatokat találat érte. Hogyan vészeltétek át ezeket a napokat?

1944. október 6-án jöttek be az oroszok Csabára. A várost akkorra már elhagyták a német és a magyar csapatok, de néhány katona itt rekedt. Két magyar honvéd sírjára én akadtam a '80-as években: a csapatukról elszakadva éjszakára valamelyik portán húzták meg magukat, hogy reggel a Körös-parton lelőjék őket a bevonuló szovjet katonafiúk. (Sírjuk máig a közeli temetőben domborodik.) Addig a proletár helytörténet nem tudott a megszállóváltó „fölszabadulás” honvéd áldozatairól – természetesen a szomszédoktól tudtam e hantokról. A házunkat két tankágyú golyója lőtte szét – előttünk pár házzal a mieink által ott hagyott, üzemképtelen magyar tank rostokolt, azt akarták eltakarítani az útjukból. Az egyik levitte a háztetőnket – a munkaszolgálatból a Tiszától megszökö apám a kölcsönként szekérbe magát lónak befogva húzta haza a három kilométerre lévő cserépgyárból a pótlást. A másik abban a szobában robbant és tépett mindent cafatokra, amelyben egyébként magam tanyáztam félévesen – csak épp akkorra az édesanyám már a három helyiséggel arrébb lévő konyhai tölgyfaasztal alá fektetett, jó kemény fateknővel takart be, az egyik oldalát téglával megemelve, hogy kapjak levegőt a szétlőtt házban is. (Kaptam, kapok, máig. Valameddig még.) Mint mesélték az öregek, a szembe-szomszéd szlovák építőmunkás „Drága fölszabadító szovjet elvtársak, régen várunk benneteket!”-tel köszöntötte a maguk közösnek remélt szláv nyelvén a ház előtt porosan, fáradtan elporoszkáló szovjetkírgiz katonafiút – aki leköpte az egyszemélyes fogadóbrigádod. A kommunistákkal rokonszervező szociáldemokrata beállítottágú munkásembernek a nagyfia pár hónappal korábban részt vett a csapszékkal és szatócsbolttal ékes sarki ház kifosztásában, miután a nácik elhurcolták a zsidó tulajdonosokat. Hogy még cifrább legyen: az említett szlovák anyanyelvű mes-

ternek a vezetékneve alapján föltehetőleg magyar ősei voltak, hogy aztán a velem egy ívású unokái visszamagyarosodjanak. (E bevonulás, „fölszabadítás”, sőt, fölszabadulás, megszállóváltás – látható! – maga kész regény.)

Már évtizedek óta távol élsz a szülőföldtől, de Békéscsaba, azon belül is a Corvinka visszaköszön a mostanában megjelenő munkáidban is. Miért érzed fontosnak a visszatekintést?

Írásaimmal „bekalandozom” az egész magyar világot. Azaz inkább... megismerni akarom! Hogy „ezen belül” – azért – a legszorosabb legyen a kapcsolatom azzal a szűkebb világgal, amelyben napra nap életem, életem. Ez pedig nem is egy, mert három. Szülővárosom, Békéscsaba és a számomra különösen fontos környéke (elsősorban Kígyóssal és Gyulával), apám szülőfaluja, a kelet-csanádi-nyugat-aradi Kisiratos (Kürtössel, Mácsával, Araddal), meg az immár három évtizede otthonomként megült bakonyi-balatoni kistáj (Almádival, Veszprémmel a közepében). E három magamfajta „szerelemes kistáj”-jal foglalkozik írásaim nem kis része – a legtöbb, talán nem véletlenül, amelyet elsőként emlegetek. Mert bármennyire otthon érzem magam a másik kettőn is, valahogy álmaimban Csaba és környéke jön elő a leggyakrabban. Ez a kötődés tükröződik a munkáimban, tárgyválasztásaimban? Bizonyára. Amiben – talán – nem a visszatekintés, hanem ennek az élményvilágnak a megfogalmazása, leírása, megragadásának a vágya készlet újra és újra írásra.

Erős a kötődésed a határ túloldalán fekvő vidékhez – a jelenleg Arad megyéhez tartozó – Kisiratoshoz is. Édesapád innen származik. Meséld erről! És arról is, hogy mi indokolta az apától örökölt családnév megváltoztatását? Pedig ez olyan név, amelyből mintha kicsengene a kuruc nyakasság, ami rád is jellemző...

Apám 1940 szeptemberében, a bécsi döntést követően – mert hogy színmagyar szülőfaluja Dél-Erdélybe csapva román kézen maradt – áttette magát a nevenség-hátáron. A hét Kurtucz-testvérből hárman cselekedtek így. Az egyik, Gergő bátyánk „román” katonaként a puskájával hajtotta végre ugyanezt, hogy rövidesen a magyar honvédségben találja magát. Ő a jutasi őrmesterképzőből hamar a fronton kötött ki, ahonnan betegen került haza, immár Csonka-Magyarországra. („Jutas” ellenére – ellenére? – csupa szív, szeretni való, kemény, de igen jó természetű ember volt.) Otthon, Iratoson maradt két testvére magyar románkatonaként szintén megjárta a keleti frontot, mindkettő rokkantan térhetett vissza. Apám Csabán telepedett le, alapított családot, és csak Sztálin halála után vihetett bennünket Iratosra a szüleinek, testvéreinek minket megmutatni. Utána évről évre, míg tehetette. S úgy megszerettette ve-

A Corvin utcai szülőház udvarán édesapja mandolinjával (1948)

lünk szülőfaluját, ahol szögrül-végrül majdnem mindenki rokon, hogy testvéreimmel együtt nagyon erősen kötődünk apánk világához. Én pedig tengernyi megírásra méltó történetet és néprajzi, néptörténeti, népköltészeti, népnyelvi adatot meríthettem az aradi-csanádi magyar parasztvilágból. Ebből lett a MAGYAR KRISZTUS című regényem és a LÖNNI VAGY NEM LÖNNI című írói falurajzom. A nevemet pedig azért változtattam Sarusira, mert a Kurtuczot sehoggy sem tudták leírni a békécsabai napilap nyomdászai: vívóként hol Kutrucz, hol Kultusz, hol mit tudom én mi nem lettem, mert nem boldogultak a Kurtuczcal. Fölvettem drága apai nagyanyám, Kissarusi Borbála vezetéknevét. Hogy nem Kissarusi lettem én is, csabai rendőrtisztviselőnek köszönhetem, aki szerint ez nemesi név, tehát nem választhatom, így maradt a Sarusi.

A „kuruc virtus” a katonaévekben is megmutatkozott. Megszöktél a seregből, ami miatt rács mögé is kerültél. Mi váltotta ki ezt a lázadást?

Kuruc? Apám már ideát ezt a nevet akarta fölvenni. Beke Gyuri bátyám meg erdélyi barangolásainak tapasztalatait leíró sorozata *Bartók szülőföldjén* című kötetében örömmel nyugtázta, hogy büszke vagyok a családi legendára, miszerint kuruc ősünk az Arad megyei, akkor még magyar lakosságú Mácsán húzta meg magát, amikor leverték a Rákóczi-szabadságharcot. A valódi nevét titkolta, ezért maradt rajta rejtőzködő kurucként a Kuruc név, ami a betelepülő románok ajkán változott (volna) Kurtuczra... A sereg meg: elviselhetetlen volt. Nem vettek föl az egyetemre, anyám haldokolt, amikor katonának vittek, a temetésére nem engedtek haza a kaszárnyából, csak a sírjára borulhattam. Miközben apám összeállt egy... És elviselhetetlen volt számomra a hadseregbeli kíméletlen durvaság. Úgy voltam vele, hogy föl kell rúgni az egészet! Lázadás volt, amely szerencsésen zárult, de alaposan megfizethetem volna a futkosó becenevű büntetőzászlóaljjal.

Bár diákkorodban is írogattál már, de eredetileg mégis az édesapád által vitt fodrásmesterséget tanultad ki. Ha jól tudom, 18 évesen fodrászbajnok is lettél... Aztán dolgoztál a közművelődésben, majd voltál matróz és újságíró is. Ez utóbbi miatt költöttél Veszprémbe, ahol nemcsak munkára, de társra is találtál. De hogyan kötöttél ki mégis az irodalom mellett? Mi inspirált a váltásra?

*A nemzetközi egyetemista építőtábor
lágerborbélyá a gatcsinai cári palotában
(1968)*

Fölsótagozatos diákként kezdtem verseket írni – egy kedves szomszéd lány váltotta ki belőlem azokat az érzelmeket, amelyek e zöngeményekben törtek ki belőlem. Efféle érzelmi túlcsoordulásaim jó sokáig tartottak, míg nem úgy 18 éves koromban megszületett az az egy-két komolyan vehető versem is, amelyet máig vállalok. (A többi, vagy fél ezret, selejteztam.) Ezután – tán mert megéreztem, hogy ez azért elég rossz arány? – beszélyeket kezdtem írni, s ezekkel majdnem azonnal sikert arattam:

1967-ben (immár főiskolásként) egyik írással országos irodalmi pályázatot nyertem. Így szép lassan váltottam, mert költőnek készültem és író lett belőlem. A hölgyfodrázatot meg nem én választottam, hanem az édesapám. És e szakmának sokat köszönhetek, mert hét éven át kétkezi munkát végezve a dolgos, szorgalmas, becsületes, meg persze, ha kell, furfangos, igyekvő, művelődni is kész iparossal való azonosulásom magától értetődő volt. (A mai iparos világban ugyanezt már nem biztos, hogy megtalálnám.) A költővé-íróvá válás vágya, a tudásszomj, a világ – elsősorban a magyar világ – megismerésének és fölfedezésének fölmutatásának a szándéka hajtott közülük tovább. Mennyi mindent köszönhetek nekik is! Nem csak a fodrázoknak; esti műszak után a vendéglői iparos-asztalnál szinte valamennyi szakma képviseltette magát. E tapasztalataim miatt érzem – talán jogosan -, hogy nem véletlenül tudok azonosulni írásaim paraszt, iparos és értelmiségi hőseivel. (Parasztszármazék iparoslegényből lett értelmiségiként.)

Tekintesz-e valakit mesterednek? Volt-e olyan szerkesztő vagy kortárs író, aki felkarolt, akinek a véleményére odafigyeltél?

Mestereimet felsoroltam Világfám című képkölteményemben, jó pár segített megtalálni magamat. Szerkesztőként, irodalomtörténészként elsőnek Béládi Miklós, majd Alexa Károly, íróként-költőként Cseres Tibor, Körmendi Lajos segített a legtöbbet, nyelvész mentoromként pedig Hajdú Mihály áll (áll lélekben máig) mellettem. De a

A Magyar Napló írótáborában a kárászai pajtaszínház udvarán (2003)

Gergő fiukkal veszprémi otthonukban (1975)

névsor folytatható, mert jó páran támogattak, segítették a pályára jutást, pályán maradásként. Például Mátis Livia a Szépirodalmi Könyvkiadónál egyengette az utamat, költő barátként pedig Nagy Gáspár szavára adtam majdnem a legtöbbet. Aradon Réhon József tanár-lapszerkesztő-író támogatná máig a munkámat, ha időközben örökre el nem távozott volna az árnyékvilágból. Ugyanígy a bihari utaimat szervező Vágner Szabó János, aki nélkül nem biztos, hogy megszületik egyik legjobb regényem, a FEKETE-ZARÁND. Csernák Árpád előadóművészként és szerkesztőként egyként fontos szerepet játszott a pályámon. Káprázatos a HUN FOHÁSZ-előadása, amely a világhálón is

megcsodálható, 2006 őszén pedig Kaposvárt minden tiltakozó gyűlést ezzel kezdett. Két gyönyörű könyvet is kiadott tőlem, az ÁRVA IMA és a KURTA MISKA LEVELEI ZARÁND VÁRMEGYÉBŐL AZ MÁI LABANCOKRUL címűt. A könyveimről nagy hozzáértéssel és számomra is sok tanulsággal író műítészek közül azért nem említek név szerint senkit, nehogy bárkit kihagyjak és így ezzel megbántsak.

A '80-as évek végén a politika is megérintett. Beléptél az akkor megalakuló MDF-be, ami miatt támadások is értek. Majd a '90-es években Kurta Miska néven cikksorozatot is indítottál „az mái labancokrul”. Hogyan élted meg a rendszerváltást?

Míg Brezsnyev temetésekor (mint utóbb hallottam) megtelt a sajtóházi tv-szoba (én, hogy enélkül megússzam, „vidékre mentem”, és a közvetítés ideje alatt a cég kocsi-jával néhányszor megkerültem a várost), Nagy Imrék 1989-es újratemetését ugyanott már egymagam néztem végig a televízión. Az MDF-be meg úgy léptem be (a pártállami hírügynökség szerkesztőségvezetőjeként) 1988. szeptember elején, hogy a rendezvényt befogadó művelődési ház utolsó padsorában ott ült a városi pártbizottság egyik titkára – nyilván meglesni, ki áll be nyíltan az ellenzék soraiba. Abban az időben hallom meg véletlenül – hírügynöki tevékenységemet végezve – a megyei pártbizottság folyosóján: „...legalább megtudjuk, ki van ellenünk!...”. Amúgy már augusztusban megalakult volna a békéscsabai MDF-szervezet, de az egyik főszervezőről kiderült, hogy épp a beutalóját várja műtárgylopás miatt a Csillagbörtönbe – emiatt arra én sem mentem el. Az általam javasolt néven és az én vezércikkemmel, Nemzeti Demokrata címmel indítottunk lapot, amelynek sajnos (támogató híján) csak két száma jelent meg – ugyanez a támogatás máig elmarad attól az irányzattól, amelyhez sorolhatom maga. Budapesten a Közgazdasági Egyetemen az MDF első országos gyűlésén a csabaiak egyik követeként vehettem részt. És immár nyíltan kiálltam a többpártrendszer és a független Magyarország mellett – az úgynevezett proletárdiktatúra és a szovjet megszállás ellen – a megyei és az országos sajtóban közreadott írásaimban, nemkülönben – amennyire ezt lehetővé teszi a hírügynökségi függetlenség szakmai követelménye – az MTI-tudósításaimban is. (Mondjuk tényekkel jelezve, mi igaz, mi hamis.) Hogy az álboldal 1994-es visszatérte után fölcusúdvá nekiálljak megírni – Kurta Miska helyett, illetve eme álnév mögé bújva zarándi leveleimet az mái labancokrul... Hogy manapság újra vizsketni kezdjen a tollat markoló tenyerem a tenger hazugság, bődületes ostobaság, szemérmetlen népámítás láttán.

Szóba került már, hogy sokfelé barangoltál. Már diákkorodban is... Bejártad az egész Kárpát-medencét. Gyalog, stoppal, majd szervezettebb formában is. Olykor társaságban – például íróbarátoddal, Körmendi Lajossal – is. De a történelem fontos emlékhelyeit is meglátogattad Rómától Karthágóig. Mégis a magyarulakta vidékekhez való kötődést érzem erősebbnek. Különösen igaz ez a csángók lakta Kárpátokon túli területre. Ezekről az utakról készítettél jegyzeteket is. Kalandozásaid, csavargásaid története a Vagabundkorzó című gyűjteményedben jelent meg. Honnan eredt ez a folytonos menni-vágyás? Mi volt a célod?

A világ fölfedezésének a vágya hajtott – hajtana ma is, ha bírná a lábam... Táguló körben: előbb csak a szülőház környékét, majd a várost, az Alföldet, a Kárpátok ölelte Magyarországot, majd tovább, míg a világ végére nem érek! Elsős gimnazista lehet-

tem, amikor elképzelttem egy általam a déli féltekén fölfedezett szigetet, amely véletlenül a mi Nagy-Magyarországunkra formáz! Le is rajzoltam a hegy-vízrajzi, gazdasági, vasúti, bányászati, úthálózati és megyéb térképét. Ami elég hamar jelezte, mi hajt. Elsősorban a fajtám, a magyarság sorsa érdekelt, hogy persze észrevegye az ember a velünk együtt élőket. A románokat, szlovákokat, németeket sem kerültem ki, nem egy írásomban szerepelnek, mindig együttérzéssel közelítve hozzájuk. Más ne mondjak, a csabai tárgyú könyveimben majdhogynem főszerepet kapnak a mi jó tót atyafiaink. Természetesen a velünk együtt élni akaró svábokkal, oláhokkal, tótokkal tudok azonosulni, s nem azokkal, akik ellenünk fordulnak. Azaz... a Magyar Világ Kolumbusza, Szindbádja, Tekergője, Zarándoka lettem – hogy eme elődeimhez hasonlóan nem egyszer „rojtos gatyában” keveredjem haza...

Van egy közös pontunk: a berekfürdői írótabor. Te a kezdetektől jelen voltál. Mennyire érezted (érzed) fontosnak ezeket a találkozókat?

Legjobb íróbarátom, Körmendi Lajos miatt lett fontos ez a hely. Hogy neki köszönhetően barátkozhassam az ő további barátaival, meg a Nagykun néppel és tájjal – Berekkal, Karcaggal... Nélküle az egész: más. Lajos nekem nagyon sokat jelentett – tán én is neki (ha igaz, amit összehordtam, szerkesztőként, a KÖRMENDI ÉS SARUSI SZABAD CSAPAT című közös kötetünkben). A pesti és a nagy vidéki irodalmi központoktól távol élő tollforgatóként Berekfürdő, ahogy a többi, általam egynéhányszor látogatott írótabor (a nagyváradi, a magyarkanizsai, a tokaji) azért volt fontos, mert itt találkozhattam olyan írókkal, költőkkel, szerkesztőkkel, irodalomtörténészekkel, művészekkel, akikre valamiért kíváncsi voltam (netán ők lehettek rám). Meg hogy kiderüljön nem egy addig barátnak hittől, hogy nem sok közünk van egymáshoz, másokról meg hogy épp ellenkezőleg, mennyire hasonlóképp gondolkodunk! Hogy ma, 80 év terhével a vállamon, már nehezen induljak el bármelyikbe.

Irodalmi tevékenységéd elismeréseként 1999-ben József Attila-díjat kaptál – de emellett számtalan egyéb díjat is –, ami azt jelzi, hogy a szakma megbecsül. Melyikre vagy a legbüszkébb? És milyen érzéssel tölt el, hogy érettségi tétel lettél?

Minden díj fontos a magamfajtnak, aki nem tartozik egyik szekértáborba sem, nem bandázik, egyedül vág neki az irodalmi vadonnak. Mert a díjak járhatóbbá teszik az írói pályát – csökkenthetik a sorompók és megyéb utakadályok számát. Némi támogatás – ha a magad útját, és nem másét járod – nagyon ránk fér! Amiből, hál' Istennek, szerencsémre nekem is jutott. Némelyek szerint túl sok, mások még megtoldának. Ami nagyon közel áll hozzám, lélekben legalábbis, amit nem irodalmi gyűlekezettől kaptam: a Somló-hegy egyik szőlőművelő parasztasszonyának a mezei virággal díszített verses levelében leírt jó szó, hogy várja tőlem (1974-ben Magyarországon, a Veszprém megyei pártbizottság napilapjánál ügyködő újdondásztól) a TISZTA BETŰT. Tisztát, abban a tisztátalan rendszerben. Nagy Gazsi barátom helyeselt (a bereki írótaborban), amikor erre is gondolva találtam állítani: ha nyakig merül is az ember a szennybe, belül tiszta maradhat... Erre utalt, ezt várta tőlem ez a versfaragó parasztasszony a Kádár-rendszerben – neki (nekik) igyekszem azóta is megfelelni. Az érettségi pedig? Az erre vállalkozó (hogy S. M. érettségi tétel) csabai szlovák gimnazistáknak szerencsés utat kívánok közös, drága hazánkban.

Visszatekintve eddigi életedre – s itt most nem feltétlenül csak az irodalmi pályádra gondolsz –, van-e pont, amire azt mondd, hogy másként csinálnád? És mi az, amiről úgy véled, ez volt a legszebb pillanat?

Épp eleget tennék másképp... Fölsorolni szinte lehetetlen. Hogy életem legemlékezetesebb pillanata viszont azonnal beugorjon: amikor 27 évesen Veszprémben megpillantottam egy érettségi előtt álló leányt. Ahogy mondani szoktam: a lelke fogott meg! Mire a fiam kinevessen! Mert hogy gyönyörű kislány volt... 52 éve a feleségem. Valóban a társam, mindenben. És szült két gyönyörű gyermeket, akik átadták az életet három, hasonlóképp gyönyörű unokánknak. Mert az élet folytatása: ez a legfontosabb. Az élet.

Min dolgozol most? Mik a terveid?

Nem könnyű válaszolni! Mert tíz évre való dolgot kerülsz, aztán közben ki tudja, mire futja az időből.

Idén szeretném lezárni iratosi falurajzomat (amelyet 2015-ös aradi villanykönyv-megjelenése óta finomítottam, bővítettem).

Pályáztam a csabai uccarajz III. kötetének megjelentetésére, HÁZRÓL HÁZRA A CORVINKA lesz a címe.

Kiadásra készítem elő a hét VAGABUNDKORZÓ-könyvből való újabb szemelgetést. Az első válogatás HUN A SZERET SZOMPOLYOG címmel a moldvai, a második, a HUN, KI az amerikai, afrikai és ázsiai útirajzaim javát tartalmazza, ez, a harmadik pedig várhatóan EURÓPAI KORZÓ címmel jelenhet majd meg, s a Szentpétervártól Barcelonáig, Párizstól Konstantinápolyig terjedő térben tett tekeréseim tanulságait összegzi.

...Hogy tovább ne folytassam. A lényeg: ma már elsősorban szerkesztek, rendezem a dolgaimat. Hogy minél kevesebb befejezetlen, félbemaradt kézirat illetve hamvába holt könyvterv maradjon utánam. Amíg a Jóisten engedi.

*Bereki írótabori különítmény Rahón: hucul viseletben
Körmendi Lajossal és Gulyás Imrével (2003)*

Varázs palást

Annyiszor körbe járhatott
ezen a romló peremen,
útjában kanyargó grádicsok,
s megannyi apró rejtelem.
Ha néha-néha hamisan lép,
s jönnek a bájos árnymanók,
nem lesz belőlük mintakép,
hiába hintik rá a sót.
Hallani már, csak még messziről
a súlyos ostopattogást,
mikor a kőnek szárnya nő,
s eltakar a varázs-palást.
Közelednek a baknyúzóok,
éles kések pengéje vág,
ne ejts előttük semmi szót,
mert leomlik a barikád.
A kitartás – ez a lényeg,
hogy ne vádoljon a semmi tükre,
úgyis eltűnsz, nem kell a kényed,
nyomod tapossák mindörökre.

Kártyakirály

Ezen töpreng ország-világ:
ki mostan itt a fő zenész?
A választásra nincs szabály,
mégis minket rág a penész.
Kinyitja a lezárt kaput,
kapucnijával integet:
Gyertek vacsorra jó fiúk,
levedlem én az ingemet.
Ha az éhkopp gyomorba vág,
vár itt e sajtó régió,
aki elvégez iskolát,
annak indul a kis hajó.
S megmozdul lomha ázsia,
és afrika is lapátra kél,
nem érdekes: kinek fia,
várja öltönyben multi céh.
S aki csábít, csalóka már,
lesújt nehéz soros pecsét,
visszakúszna sok vadszamár,
de már az útra nincs remény.
Ő még küldet egy gyors mosolyt
óriás plakáton, vagy blogon.
Otthonát, mit magába fojt,
elkártyázza a sok rokon.

A gyógyszer

A doktor ma sem adott
ránctalanító krémet.
De jöttek a lovagok,
sok más nyomasztó kísértet.
Forgott az ágy velem,
mint egy kifordult hinta,
elsült a fegyverem,
falon az ismerős minta.
Csokoládés nápolyit
ropogtatott az őrszem,
a gyógyszer megvadít
az éjfél pendelyében.

Tűz lobban

Engedelmes a tájék, itt-ott ütött-kopott,
a kéklő hengerek utat törnek buján,
a sok kis állat körülöttük vacog,
egyébként kellemes a délután.
A szájmaszkos most mocskos tócsába lép,
de gyászruháján nem látni semmi sárt,
a menet áttörhetetlen, de simul valamiképp,
és észre sem veszed, a cirkalmaznak árt.
Ami széttörik, az roppan derékban,
s ledől a lombos tölgyfakorona,
tűz lobban az éjben, egyébként sötét van,
lényednek aligha lesz már otthona.

Régi tér

Fölríadsz, mint a vad. Megfejtetetlen álom.
Ez zsong benned, csillapíthatatlanul.
Fölnyársal, amit tudsz. Összeomlik a várrom.
Aki még látott elébb, az némán megvakul.
Fogd el a menekülőt, a hálás ismeretlent,
s nem tartja meg a kötelék,
de nem érti meg, ki és miért szenved,
s mért romlik el, ami még fényes, ép.
De hallod, amint lesújt a végzetes fejsze,
s megráng a törzsök, csorran az égi vér,
de összeforr, nehogy elfelejtse,
milyen is volt az a réges-régi tér.

Monológ

Még benned izzik az irgalom zsarátja,
ahogy az üszkös seb is gyógyulni kezd,
s eldobod, amit rejtegettél – hátra,
mert érthetetlen, habzó nyelv-selejt.
Az alábukónak van még egy szönyű perce,
amikor zuhanás közben feleszmél,
hogyan ő nem más, mint a lét lelence,
ki megállna egy téli jégcsapos eresznél...
De már minden késő. És nem vét el a dráma.
Még el kell mondanod a monológot.
S beszakad a kép, eltörik a ráma,
s ledől megingathatatlan trónod.

Akár egy népmesében

Mezey Katinak a 80-dikra
Hát te is nyomunkba térsz
egyetlen női társunk,
de ne agasszon a félsz,
ha már sors így ránk unt.
Küzdöttünk, talán így a jobb,
ki-ki, magával, s együtt,
bár nem csináltunk divatot,
ami volt, az is eltűnt.
Tetted a dolgaid te is,
de akadt egy bű barátod,
aki méltó harcba vitt,
sorait ma is látod...
Őrizted az ifjú hitet,
amivel mi is éltünk,
amennyi jutott kinek-kinek,
bár úgy tetszik néha, széttűnt...
Könyveid ott van velünk,
a becsült súlyos polcon,
nem követtünk el semmi bűnt,
mégis bűnhődtünk olykor...
De érezzük, ha jön a baj,
kezedet nyújtod nekünk,
s biztatásod nem holmi vaj,
ha kellett mindig előtűnt.
Együtt vagyunk immár örökké
kilencen, ahogy régen,
nem válunk el már soha többé,
akár egy népmesében.

A behódolás szertartásai

nincs határ
mi vagyunk gyávák
elhitetjük magunkkal is
magunkban is megalkuszunk
hogy rendjén
hogy így jó
kiegyezve minden hatalommal
mert így kényelmesebb
ez a békesség ára
végignézve a keresztrefeszítést
amikor már a tanítványok is
lelépnek
elkullognak félve vagy csalódva
hitetlenül
és a római katonák
a megszálló hatalom oszlopai
részegen
utcalányokat hajkurásznak
Jeruzsálem sikátoraiban
még pénzt is kaptak
hogyan hazudozzanak
a megfeszítettről
ilyenkor mindenki boldog
a templom papjai is pénzt
osztottak a bekiabálóknak
hogyan „keresztre véle”
ahogyan az uzsorások
megkenték az országdaraboló
diplomataikat
a Napkirály palotakertjében
egyszer majd mindenki
sorra kerül
szembesülve a valósággal
amikor az unokák
eldózerolják a sírokat
(semmi leborulás, dehogy)
a gyümölcsösökből
golfpályát csinálnak
vagy csak hagyják elgazosodni

és kukába dobják
a családi albumokat
mindezek után persze
ez lesz a természetes
mert „az gyimilcsnek oly keserű
vala vize, hogy torkukat
megszakasztja vala”
s „elhull a virág
eliramlik az élet”
s mi lesz a harminc ezüsstel
az áruló bokáját veri össze a szél
mert a halálból nincs feltámadás
csak halottaiból
lehetséges

FÉNYKOSZORÚ

(a 85 éves Csáji Attilának)
árad fény és kegyelem
átvisz völgyön hegyeken
mutat célt és utakat
és a fény
mint zuhatag
öröklétnek visszaad
ennél nagyobb hatalom
sem itt sem túl falakon
nem volt nincs és nem is lesz
átölel
csak higgy szeress
ahol e fény rád talál
nem pusztít el
a halál

HAMIS, VAGY VALÓDI ARANYKOR?

EGYETEMI ÉVEIM (1967-1972)

Részlet és első közlés Pósa Zoltán készülő Önreflexiók című önéletrajzi regényéből, melynek megírását a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) ösztöndíja tette lehetővé, s amely az Időjel kiadó gondozásában jelenik meg a 2024-es Ünnepi Könyvhétre

*Felejthetetlen múzsámnak, életem egyetlen szerelmének, feleségemnek, Barna Mártá-
nak (Kunmadaras, 1955. március 5 – 2023. április 20.) ajánlom e könyvet*

(E fejezethez gondolatilag híven kapcsolódik *A naplóregény jelenkori közjátéka*, va-
lamint az *Elmebeteg pontokba szedés* című két írás a REGÉNYHEZ CSATOLT ESSZÉ
- etapból)

*GRÁL LOVAGOK: A VIKINGEK KINCSENEK KURKÁSZAI, A TÍZPARANCSO-
LAT KRISZTUSI PRÓFÉTÁI AKARTUNK LENNI EGY ÓCSKA, SEMMI KIS KOR-
BAN*

Itt kezdődik az én par excellence igazi egyetemregényem. A korábbi megaregénye-
imben, elbeszéléseimben is főszerepet játszott az egyetem, ám ebben az emlékiratban,
amelyet most vések papírra, a teljesség igényével mutatom meg mind az öt diákéve-
met, először a deákság, majd a tanártársadalom optikájával.

A KICSINYKE JÓLÉT ÉS A LÁGY TERROR

*LELKI FELESÉGEIM: EDITKE, A LATENS EGYETEMI PLÁTÓI, ÉS MÁRIA, A
NEM EGÉSZEN CSAK PLÁTÓI BARÁTNŐM*

– Misztikus vagy és szürrealista, a nyugatnémet Gruppe 47 prózaverseihez hason-
lítanak az írásaid – mondta az arcomba egy 1967 szeptember végi hétfőn, csoporttárs-
nőm, Kóródi Edit, a szelíd, szívarcú, porceláncsészére kívánczón szabályoska szép-
ségecske (Na, valld már be, nagyon is szép, sőt, már-már gyönyörű!) szolnoki költőnő,
amikor végig olvastuk egymás verseit. Ő volt az első az egyetemi campus-társak közül,
akivel személyes kontaktusba kerültem, és ez volt az a tipikus limitált, minimál-art in-
tenzitású, több, mint jó viszony, majdnem barátság, amely szükségképpen a leány-fiú
kapcsolatok esetében, olykor kis híján átcsap olyasféle kvázi szerelem-féleségbe. Ám
ez kettőnk között soha nem bontakozott ki, sőt, igazából el sem kezdődött. Csoport-
társaink úgy tartottak számon bennünket, hogy mivel lelki házastársak vagyunk,
együtt kellene járnunk, és drukkoltak annak, hogy összejöjjünk.

Edittel a magyar-németes csoport másik angyalarcú, rizskásafogú, bongyorka an-
gyalkája, Herczeg Jutka boronált össze. Ez a mindig a talpára eső, picinyke, vékony-
ka, ám kebelileg elég gazdag leánytündérke angyalkaként majdnem egyivású Edittel,
külleme még gyerekesebb. Ám a temperamentumuk különbözősége a sztereotip tűz
és víz ellentét párral írható le legpontosabban. Én először a „kis Herczeggel” beszélget-

tem, pontosabban ő lépett oda hozzám, fesztelenül belém karolt máris: – Nahát, verseket írsz! Ti szerintem egyébként is nagyon egymásnak valók vagytok. Két ártatlanság – nevette el magát zsebsátáni harsánysággal Judit. És mond még egy nyomdafestéket aligha tűrő biztatást is. Herczeg Jutka volt Debrecenben a mindent néven nevező, egy év múlva, 1968-ban még viszonylag szelíden elkezdődött, ám futótűzként terjedve erősödő, Debrecenben kissé megkésett női szabadszájúság előfutára.

Edit halványan, ártatlanul rám mosolyog, hosszú hajam, fehér ballonom dacára, valóban én is a hamvas, gyermeteg bölcsész szüziesség élő szobra voltam, aminek perze akkor nagyon nem örültem, hiszen dekadens, vadzseni típusú költő fenegyereknek szerettem volna látszani. Úgy, hogy sokkal inkább zavart voltam, mint Editke, amin, ahogy később bevallotta, jót mulatott, hiszen ő egyáltalán nem volt zavarban, sőt, a jelenlétem otthonossá tette számára az egyetemet mindvégig. Sokkal inkább átlátott rajtam, mint hittem volna, azt is megérezte, hogy még szűz vagyok. Akkor megbeszéltük, hogy délután találkozunk az egyetem előtti parkban, és mindketten elhozzuk egymásnak a verseinket. Verőfényben randevúztunk a szökőkútnál, ő is kedvelte az én szürreális költeményeimet, én is jónak, hamvasnak, tehetségeskének éreztem őt. Együtt mutatkoztunk be az egyetem faliújságján, a Fórumon, én már akkor botrányt keltem, mint szürreál és irredenta félőrült. Ráadásul az egyetemi párttitkár október 24-én leszedte saját kezűleg a *Barna szemeid skizofrén árnya* című remek, rettenetes költeményemet, mert szerepelt benne az a mondat, hogy: „S ő, a kis huszár a keserű árba fulladt, de vándor sötétség savmarta clown-jaként bolyong a titkos millennium napján s tengersizem balzsam árja nyugszik lábainál.” A titkos millennium-ot a derék Papp Laci elvtársúr titkos évfordulóként értelmezte, s '56-os allúziót¹ vélt benne fölfedezni. Részben igaza van, de a két „árja” szó egyértelmű utalás a Székely Himnuszra. Magyarán első sorban a trianoni országcsontkításra gondoltam. Amikor ezt az *Egyetemi élet* szerkesztőségében bemutatkozva elmondtam, Garami László szerkesztő elvtársúr (Sablonos Laci bácsi) sápadtan dadogva azt felelte, hogy ez a Trianon még az '56-os utalásnál is rosszabb. Nem is jelent meg az EÉ-ben egyetlen sorom sem addig, amíg a szürke, szikár Laci apó volt a főszerkesztő, Bakó Bandi közölte ott először a verseimet Fülöp László ajánlásával.

Nos, Edittel is megkötöttem a vér- és dacszövetséget: Ne legyünk soha a szürkék hegedűsei, keressük a vikingek kincsét és a Szent Grált, a tisztaság kelyhét – fogadkoztunk. Előre a krisztusi úton – mondtam.

Az inkriminált három versem nyomtatásban napvilágot látott 1993-ban az *Élet és Irodalom*ban, majd a *BűnROSSZ Verseik Anthológiája - 1994 - Ezredvégi Magyar Pantheon* című, 1993 Karácsonyán, december 18-án megjelent korszakos kötetben, a Kassák Kiadó igazgatója, résztulajdonosa, Vágó Zsuzsa szerkesztésében, Török Rita és a sajnos nemrégiben megboldogult Petz Gyuri szöveggondozásával. És hamarosan megjelenik az *ÖNREFLEXIÓK, alias VASKORI TEKERCSEK A REMÉNY ORSZÁGÁBAN - 2020* című regényesszé-esszéregényem, valójában valljuk be, naplóm, ön-életrajzom első, *ÁTJÁRÁSOK* című kötetében.

No, de lássuk a medvét. Mitől is váltam én máris közellenséggé:

¹ allúzió – utalás, célzás, példalózás

BARNA SZEMEID SKIZOFRÉN ÁRNYA

posztmodern poéma

GYERTYAFÉNYEK NEDVES VIASZ VILLOG

LOMHA SIMOGATÓ SIKAMLÓS

CSÚSZÁSSAL CSOROG A HIDEG KÉZRE

KÖNNYCSEPPEK BENNÜNK EGY EGÉSZ ÉJ SZENVEDÉSE CSILLOG

PÓK EZERNYI PICI APRÓ TŰ-HARAPÁS

MÉZVISSZHANGÚ DALOKAT FAC SAR AZ APRÓ LÁNG

AZ ELBÁGYADT TÖMBBŐL

IZZÓ HUHO GÁSSAL

DALOL A KIS HETYKE NARANCSSÁRGA ÖRDÖG

FEKETE DÁLIÁK ÜSZKÉT HORDJA MAGÁN S ELFOGY

APRÓ TORZ ISTENSZOBOR

LÁBNYOMOK DENATURÁLT BOLDOGSÁG PECSÉTFOLT HATALMAS FENN-

SÍKOK GOMBOSTŰ MONT BLANC

S Ó A KIS HUSZÁR A KESERŰ ÁRBA

FULLADT DE VÁNDOR SÖTÉTSÉG SAVMARTA PIKARESZK CLOWN-JAKÉNT

BOLYONG A TITKOS MILLENNIUM NAPJÁN

S TENGERSZEM BALZSAM ÁRJA NYUGSZIK LÁBAINÁL

S a másik két vers a következő:

Búcsú E T E L K Ától

klasszicista vers

Elfeledtetten, a tegnapi vásott porban

Kaparva mászok a kozmosz méla falán

Elfeledtetten, e chanson engemet ámít

A vadszínű fáddalú opál éteren át

Remegő színben pislog a nappali fénysugár is

Holdbeli üzenetekkel versenyt repülve száll

A színtelen reggel homályos telt puha lantján

Búcsúszonnetem az álmok szféráinál vár

Árnyaid puha tánca vissza se tér soha már

NEKROLÓG

közérthető műalkotás

Utca fáin

Szürke barkák

Nők orcáin

Foltos bárkák

Szégyenpír:

Egy hajótörött

Végső szalmaszála

Gyilkos bagoly

Az ablakon
Kuvikolja
A vég dalát
A parkon át
Eltűnt egy szó
A sötétben

Közjáték, 2020. NOVEMBER

Barna Mártival, múzsámmal, alkotótársammal átnézve az eddig leírtakat, megjegyzi, hogy az *Aranykori tekerések*ben valóban ábrázoltam az egyetemi éveimet is, de ama opus magnumban, mestermunkában, megaregényben perifériára szorult Kóródi Edit és Molnár Mari alakmása is, ugyanakkor, élve a költői szabadsággal, a regénybéli megfelelőikkel sokkal erotikusabb viszonyban van az én alteregóm, mint jómagam voltam Edit és Mari valóságos alakjaival. Mégis, olyanok voltak ők nekem, mint két feleség. 1967-1972-ig barátaim, igazi kedveseim olykor kiraktak, lekoptak, eltűntek, ők az egyetemi évek során végig velem voltak. Edit 1967 őszétől 1972 januárjáig volt lelki házasársam (ő az utolsó egyetemi szemesztert – alias félévet - a rostocki bölcsészkar részképzős vendéghallgatójaként töltötte), Marival az első egyetemi évben csak formális köszönőviszonyban voltunk, 1968 szeptemberétől 1972. június 24-ig viszont mindvégig szünet nélküli szerető barátom volt.

Barna Márta alkotótársam figyelmeztet: tegyem akkor tisztába azt is, kik azok a régi barátaink közül, akikkel hajszálpontosan az ezredforduló 1998/1999-as év Szilveszteréig-Újévig naprakész kapcsolatban maradtunk, és kik azok, akik végképp lemorzsolódtak a talonból. Márti vitázott, aztán belenyugodott, hogy az időrendiséget megbontva őt teszem a Grál lovagok kerekasztalánál az első helyre: Grál lovag I.: Barna Márta, a supermúzsza; Grál lovag II.: Pósa Zoltán, a keresztény szürrealista mágus; Grál lovag III.: Kóródi Editke, a szűzies, szelíd őzike költőnlány, Grál lovag IV.: Molnár Mária, a hiperérzékeny parasztmadonna, becsületes magyar tanárköltő; Grál lovag V.: az ingadozó Kulcsár Szabó Ernő; Grál lovag VI.: a hitehagyott Gyáni Gábor; Grál lovag VII.: a libernyákká lett Császi Lajos; Grál lovag VIII.: a kompromisszumkész, majdnem megalkuvó Szilassy Zoltán.

HAMIS, VAGY VALÓDI ARANYKOR?

EGYETEMI ÉVEIM - FOLYTATÁS

Vegyük hát sorra őket. Az én drága Editke barátnőmnek tetszett a Grál lovagi tisztaság eszméje, egy kivétellel. Ugyan a Krisztus katonái kitételől sem határolódott el, de kicsit erősnek találta. A másik nagy női barátomat, Molnár Marit is megdöbbenette a vallásosságom, azaz hogy bevállalom: nem csak a magam módján vagyok Istenhívő, hanem templomjáróként is meglehetősen aktív vagyok, ami megfér nálam az egyetemista ál-, vagy valódi bohémiával. Vele és Molnár Marival, a magyar franciás csoportból voltunk sülvé-főve együtt, miközben hosszú hajammal, olykor borostás képpemmel hiper-hippinek is látszom, én voltam a debreceni egyetemen az első „remetefrizurás majom!” Edittel négy és fél, Marival négy éven át voltunk igaz barátok,

lelki házastársak. Én tartottam magam 1971 januárjáig a fogadalmamhoz, hogy csak szerelemmel közelítek nőhöz és betartom a tízparancsolatot minden téren. Kolostoron kívüli szerzetes vagyok! És az az érdekes, hogy bár olykor ittam, mint a kefekötő, és udvaroltam száz és egy lánynak, de jobbára sikerült magam az ártatlanul bűnös ember életszabályokhoz tartani.

És az is fura, de törvényszerű, hogy a tanulmányaink befejezésével egy időben, 1972. június 24-én, a diplomaosztás napjával együtt vége szakadt aktív barátságunknak Marival, Edittel, és azzal a szabadszájú Herczeg Jutkával is, aki összehozott bennünket az egyetem első tanítási napján.

Úristen, a mi 1967-ben tanévkezdő évfolyamunk nemcsak a mostani drogozó, ostobán tüntikéző, szexuális aberrációkban tobzódó egyetemistákhoz, hanem az egy évvel később, 1968-ban feltűnő hagyományosan bohém és Herczeg Jutkánál is szabadszájúbb új lányokhoz és fiúkhoz képest is olyan ártatlan és szűzies volt, mint a ma született bárány. Bizony, 1968-ban a pesti, a miskolci és a dunántúli, főleg soproni diáklányok elszaporodása hozta be Debrecenbe a „bazzmeg” stílust, a fiúk és a lányok közti szemérmetlenebb, szabadszájúbb és szabadtestűbb érintkezést, de hát még ez a 68-as nemzedék is hamvas, ártatlan, szalonbohém bandának tűnik a mostaniakhoz képest, mi több még Barna Márti 1978-ban végzett, még bohémabb, immár élesben ezüstkori kortársainál is. És mily gyermeteg módon – irodalmiasan – kultúr beatniknek tűnik még a hetvenes, nyolcvanas évek nyugatimitáló lélektani és társadalmi szabadságmániája is.

Megint arra gondolok: vajon, ha tudtam volna, hogy a nyugati stílusú demokrácia ezt a fehér materialista, pederaszt, pedofil, szodomita, maris, hernyós, alkeszes Szodomát és Gomorát, apokalipszist hozza el Közép-Kelet-Európára is, harcolok-e a szabadságért? Bogyi azonnal válaszol: – Igen. Én is emlékszem, hogy te már akkor velem együtt utáltad a nyugati stílusú szabadosságot, amikor még a legjobb barátaid is ájultok Angliától, Amerikától, Paris-tól, az akkor is rideg, high-tech Nyugat-Berlintől. S vallottad Németh Lászlóval – ő írta az 1956-os forradalom évadján az Irodalmi Újságba – hogy ha megdöntjük a bolsevizmust, semmiképpen se a bukkott Nyugatot tekintjük erkölcsi igazodási pontnak. Németh Lászlón is túllépve, az az ABENDLAND-világ (á Spengler) valóban erkölcsi mélyszakadékban van, jóval mélyebb ponton annál is, amit Spengler, Toynbee, Ortega, Huizinga, Faguet megírt és vízionált a századelőn. Az első számú ok, a vallástalanság, a fehér materializmus lelki apokalipszise. Tény, hogy társadalmi értelemben is a nadírok nadírjáig sodorta a Nyugatot a parlamentarizmus permanens totojázása és a gyöngye, cselekvésképtelen áldemokratikus kormányok szellemi és gyakorlati impotenciája. Magyarán: akkor hangosan gúnyoltuk a szocialista propagandát, amely a rothadó imperializmusról povedált, pedig ebben igazat szólt. Más kérdés, hogy mi itt a komenizmusban még gyorsabban elrohadtunk.

CSÁSZI LAJOS, GRÁL LOVAG V. VÁROSUNK IFJÚ SZELFMÉDMEN ÍRÓJA

Nos, Bogyi figyelmeztet, hogy ne indázzak most már annyit. Ugyanakkor azt is angali azonosságnak tartja ő is kettőnk között, hogy a gimnáziumi évek számára is csak

afféle intellektuális prenatális állapotot jelentettek, pedig ő aztán valóban a főváros á per egyes szuperelit gimnáziumába, a híres-neves Rákócziába járt. Mindketten, mint ha félálomban éltük volna végig a gimnáziumi éveket, szinte minden percet tehernek érezvén. Neki három igaz barátja volt, a szépséges, kicsit bizonytalanul intuitív barokkos arcú pesti bölcsész, Tamás Erzsébet, alias Bözse, és a fiús, ideges mimikájú és ábrázatú, szemüveges, férfiasan rámenős, ám nőiesen alkalmazkodó és nagyon is csajosan erotikus stílusú keszthelyi agrármérnökfióka Hajduk Andrea, becenevén Andris, végül a harmadik nagy barát, Poór Kati, a molett szépség, a közelükben lakik a Rózsadomb főutcai negyedének egyik rejtett, csupanövény, csupalomb utcácskájában. Ő bőrdíszműves, főiskola nélküli iparművész (és későbbi disszidens), már engem is ismert, amikor átszökött Jugoszlávián át Olaszba, majd Svájcba, és végül Skandináviába, ahonnan 2017-ben a migránsinvázió elől menekült vissza férjestül egy Balaton melléki kis faluba. Mindhárman irodalomtól, művészetektől fertőzött emberek, s egyikőjüknek sincs köze Habarica (alias Barna Márti) gimnáziumi osztályához, bár formálisan mindnyájukat egy osztálytársnőjénél, az orvosná lett Várkonyi Magdinál szervezett buliban ismerte meg. Summa summárum, a gimnáziumi évek nála is zárójelbe kerültek az egyeteméhez képest.

Visszatérve reám, ahogy már kifejtettem, nálam a középiskola ignorálása azért nem olyan meglepő, mert bár Debrecennek akkor – 1963-ban – éppen a legerősebbnek számító gimnáziumába vettek föl, ám annak tanulmányi szempontból legjobb első osztályából az egyik leggyöngébb csapatába kerültem.

Az 1967-es érettségi évemben kezdődött Grál lovagkorszakomnak, Krisztus katonája időszakomnak első valódi társutasa volt Császi Lajos, Debrecen „self-made man” típusú tehetséges prózaírónak induló, dohányipari technikai maturandus diák. Ez is érdekes egyezés, ahogy Márti is, én is a gimnáziumon kívül találtam meg az igazi barátaimat. Császi Lajos sem volt az osztálytársam, ám egy osztálytársam, nevezetesen a sokat emlegetett Cserny Laci ismertetett össze bennünket. Mondtam már többször is, hogy egyetemista koromig már minden iskolai esztendő évnitőjén pontosan tudtam, hányat kell még aludnom a nyári szünidőig. Arra sem voltam képes, hogy a várakozás tartományát felosszam, már szeptemberben a júniusi tanévzáróra ácsingóztam, így hát duplán, triplán megszenvedtem az utált alsó, felső tagozatos, gimnáziumi évek minden napjáért.

Így hát a szorgalmi időt – így hívták az érettségi szünetet – megváltásként üdvözöltem. Beosztottam a napokat, délelőtt a magyar és a történelem, délután az orosz és a matek tételeket vettem át. Három naponként összejöttek a hetek közül ötven nálam, a negyedik év második felében kimaradt Cserny Laci és a téglási, bejárós (bebírós ember) Balogh Sanyi kivételével. Ebéd és vacsora után sétáltam egy-egy órát. Az Ifjúsági presszóban (alias Ifipresszó) vagy a Szabadságban néha összeültünk, és ott már Cserny Laci is velünk volt.

Még szinte az érettségi szünet, alias szorgalmi idő első (vagy második) napján, betérve a Szabadságba, látom, hogy az asztalunknál ül egy nagyon magas, fekete képű, felületesen vadnak, ám közelebből lágyabbnak, szelídebbnek látszó fiú, zöld szivacsakóban. Én azzal a szöveggel léptem az asztalhoz, hogy ez a vendéglő nemcsak

arról nevezetes, hogy Kossuth 1849. április 14-én az erkélyéről olvasta föl a Habsburg-ház, az idegen elnyomó trónfosztását, hanem itt lakott a talán legnagyobb magyar prózáíró, Krúdy Gyula is, ami azért érdekes itt és most éppen, mert pihenésként Krúdy *Utazás a vörös postakocsin* című regényét olvasom, és már a végén tartok. A barnaképű gúnyos farkasmosolyt kivillantva azt kérdezte, hogy – Ugye, ez a Krúdy a DEAC 2-ben focizik, vagy van egy ilyen nevű boxoló a Nyíregyházi Spartacusban is? Szórakozott, kissé megrovó pillantást vetettem rá, de siettem haza, mert az aznapi penzumommal elmaradtam, naponta tárgyanként minimum három tételt mondok fel magamnak, vagy este anyámnak.

Másnap Csernyvel délben összefutottam a Hatvan utca 6. szám alatti iskolai menzán (Cserny Lacika a kimaradása után is oda járt velünk ebédelni), és amikor megkérdeztem, hogy ki volt az a különös, feketehun képű figura, Laci fölvilágosított, hogy ez a fiú korántsem olyan hülye, mint amilyennek tegnap a törzsasztalnál szándékosan, engem provokálva adta elő magát, csak Csuszi (ez volt – Isten nyugosztalja – megboldogult Szobanyiczky Zsolt beceneve) többször is úgy beszélt rólam, hogy van a bandánkban egy elkényeztetett úriflúcska, mamakedvenc tagja is, Pósa Zoltika, totál reakciós, még vallásos is, és néha igen csak sznob és nagyképű. Laci azt is elmesélte, hogy miután elmentem, ő kifejezésre juttatta neheztelését ennek a Császi Lajos nevű fiúnak az esetlen Krúdy vicc miatt, s amiatt is, hogy szerintem nem helyénvaló csak azért eleve ellenszenvezni egy kiemelkedően tehetséges emberrel, mert ugyanakkor valóban elkényeztetett úrigyerek. – Hát – nevette el magát Cserny, látszólag, ti nagyon mások vagytok, ám szerintem sokkal fontosabb lényegi hasonlóságok vannak köztetek. Te tényleg tojásfejű kultúrsznob, intellektuális típusú zseni vagy, Lajoska törül metszett népi őstehetség. Ám ettől függetlenül is, nagyon érdekes, értelmes, bár kissé darabos fickó, csak néha az erőltetett antisznobnak szánt idéetlenkedéseivel méltatlan helyzetbe hozza magát. Egy esztendővel öregebb nálunk, másodikban kimaradt egy évre a Dohányipari Technikumból, mert úgy döntött, író lesz és fölment Budára, a Kelenföldi Pályaudvarra krampácsolónak, hogy életségű élményeket szerezzen. Ez a szó negatív értelmében sikerülhetett is neki, mert egy év múlva visszatért a technikumba, és onnantól kezdve úgy tanult, mint a kisangyal, mert igencsak megtapasztalta, milyen tré dolog kétkezi melósnak lenni. Most ő is az érettségire készül és hogy az élete még bonyolultabb legyen, az orvosi egyetemre adta be a fölvételi kérelmét. Semmi esélye, hiszen „tekóba” (nevezetesen a dohányipari technikumba) járt, és az általános tárgyak közül csak az irodalom az erőssége. Különös novellákat ír. Az egyik arról szól, hogy megelevenednek a sakktábla figurái. Hát, elég nagy marha, az tény – teszi hozzá Laci. – Miért, szerintem ez nagyon jó ötlet. Nekem nagyon tetszik. EZ EGY IGAZI SZELFMÉDMEN.

Egy nap múlva, estefelé Ádám öcsém feljön a lakásunkba, és ironikus mosollyal közli, hogy egy író kollega vár a kapunk előtt, beszélni szeretne velem.

Gyorsan magamhoz vettem a vékonyka, iskolai dolgozatokra szakosított irkát, amelyben több prózaversem olvasható. És ahogy sejtettem, vagy inkább reméltem, szerény, kissé zavart mosollyal a magas, feketehun fiú áll előttem. – Áh, Uram – mondja kissé mesterkélten. – Mivel közös barátaink elmulasztották, amit az illem elő-

ír, bemutatkozom. Ha megengedi – nyújt kezét – Császi Lajos a nevem, pontosabban Császi Lajos Zsolt. Biztosan csodálkozik.

– Dehogy. Valahogy vártam az önnel történő valódi megismerkedést. Ahogy látja, Uram, készültem – mutatom meg a füzetemet. Én meg Pósa Zoltán, teljes nevemen Pósa Zoltán Csaba volnék.

– Figyelj, a református kollégium emlékkertje mögött, a Péterfia sarkán van egy presszó. Ifjúsági cukrászduként közismert. Nincs kedved lenyomni ott egy kávé? Meghívlak. Szeszt ne igyunk, hiszen nagyban készülünk mindketten az érettségire. Tudja, kedves Zoltán, van nekem egy témám, amit, ha jól tudom, Cserny Laci vázolt is neked. Kicsit pontatlanul, csak a poént mondta el. A sakktábla minden egyes figuráját megelevenítem, ám ezek mind egy-egy embertípust testesítenek meg. Közülük a paraszt elkezd tüntetni, de a rendőrök seggbe lövik, így az egész város rajta nevet.

– Hú, így még izgalmasabb. Elképesztően jó az ötlet.

– hallottam, hogy te Savonarolát írod meg egy szürrealista versben. És a halált is megszemélyesítetted.

Beülünk a presszóba, amely kicsi, meghitt, írójelölteknek való sutocska. Felolvasok neki négy versnovellát:

AZ ÍGÉRET FÖLDJE

HÁROM IDILLI, ZÖLD BE BURKOLT, KOBALTKÉKKEL FUTTATOTT, SZÜRKÉVEL BEFÜJT HEGY ÖLÉBEN ÜL A KICSI ALPESI FALUCSKA. EGÉSZ ÉVEN ÁT A Z Ü N N E P S É G R E KÉSZÜLTEK, AMIKOR ELJÓ KÖZÉJÜK A MINISZTERELNÖK, A FORRADALOM VÉRES KEZŰ MEGTORLÓJA. A ZÖLDTORNYÚ TEMPLOM, A FAVÁZAS PARASZTBAROKK TANÁCSHÁZA, A CSŰRFORMA, TÁGAS KULTÚROTTHON KARÉJÁBA FONT FÓTÉRRE A FOGAS, FÉLOLDALAS NYEREGTETŐS ÉS ALPESI HÁZAKBÓL KIALAKULT EGYETLEN UTCÁRA IS VASTAG, SZÜRKÉSFEKETE KÖDFELHŐ BORULT A NAGY NAPON.

ÁM TŰZSZERÉSZEK ÉRKEZTEK TŰZKERÉK VENTILÁTOROKKAL, LÉGELTERELŐ KÖPENYES HELIKOPTEREKKEL ÉS ÓRIÁSREPÜLŐKKEL, MELYEKNEK ORRÁRA GIGÁSZI NÉGYZETLAPOKAT SZERELTEK FÖL GYORS KEZEK.

KITAKARÍTOTTÁK A CSÚF GOMOLYT A VÖLGYBŐL, ÍGY A NAGY EMBER A NAGY NAPON SZOKÁSA SZERINT KACSINTGATVA MEGTARTHATTA BAGGADOZÓ NAGY BESZÉDÉT, PERSZE A MAJORETTEK TÁNCÁT, AZ ALPESI FOLKLÓRPARÁDÉT ÉS A TŰZIJÁTÉKOT MÁR NEM VÁRTA MEG, DE REMÉNYT HAGYOTT MAGA MÖGÖTT.

A SZOMSZÉDOS VÁROS FELÉ INDULT A FEKETE AUTÓK KONVOJA ÁM EGYSZER CSAK LE KELLETT ÁLLNIUK. A RÁJUK BORULT TINTASÚRŰ SZMOGBAN AZ ORRUKIG SEM LÁTTAK.

AZ ELTERELT KÖD KATASZTRÓFAHELYZETET IDÉZETT ELŐ A FŐVÁROSBAN.

DÉLI TIZENKETTŐKOR AZ ÉLESRE GYÚJTOTT NEONOK, A FÉNYSZÓRÓK SEM TUDTÁK ÁTSÜTNI AZ APOKALIPTIKUS FÜGGÖNYT.

AZOK A NYAVALYÁS FALUSIAK RÁNK HOZTÁK A VILÁGVÉGÉT, SZITKOZÓDIK A NAGY EMBER, AKI AZT HÍRESZTELI, HOGY AKI NINCS ELLENÜNK, AZ VELÜNK VAN. EGY FRÁSZT KAPNAK, NEMHOGY KÖZSÉGFEJLESZTÉSI TÁMOGATÁST.

S AZ ALPESI IDILLI FALUBAN, A KLOROFILSAPKÁS TEMPLOM, A FACSONTVÁZAS FALUHÁZA ÉS A KÖZMŰVELŐDÉS KUNYHÓJÁNAK ÖLELÉSÉBE BÚJT TÉREN SEM TUDTÁK BEFEJEZNI AZ ÜNNEPI FOLKLÓRMŰSORT, AMIT CSAK AZÉRT IS, DACDÓL LEGALÁBB SAJÁT MAGUKNAK BEMUTATTAK VOLNA.

AZ EGYETMES SZÜRKESEG FÉNY-HIÁTUSÁT, MINT HA BEVARRTÁK VOLNA, ÖSSZEGYÓGYULT FEJÜK FÖLÖTT A KÖD, S ÚJRA EGYFORMA HIGANYBORULT A VILÁGRA.

TÜRELMETLEN ULYSSESEK

Tudta, hogy előbb-utóbb el kell jutnia ide, ahol a szirének márványarca reklámozza a pokol kínjait, s megkísérti a vezeklők tajtékának finom mívű tengerárja. Ám nem hitte, hogy életének eme nagy pillanata ily hamar bekövetkezik. Hajója, az engedetlen, sötétszínű börtön libegése föl kavarta a gyomrát, így a csodás narancsligetek, az azúrkék ég helyett a belsejéből feltörekvő émelyítő kavargásra figyel. Ha időnként magához tér, a kapitány udvarias, de határozott formában tudtára adja, hogy „ha kell, más eszközökhöz is folyamodik!”, s megakadályozza, hogy a fedélzetre jusson.

De most végre ott áll. Az ezernyi kéj fekélyes paradicsoma csábos dalban hívja, csalogatja. Semmilyen akadály nem tarthatja vissza. A kapitány, a tisztikar, a legénység semmit nem lát, se hall, hiszen a szemük be van zárva a hajó gépezetébe, s mint ha fülük sem működne kellőképpen. Talán a főnök látása olykor kiszabadul, de ő megreménytelenül süket.

Itt az alkalom, belévetethi magát a locsifecsi-siseresusara habokba, zamatoskodó ízeken csámcsog, szoktatja magát a gondolathoz. Most pontosan egy vonalba kerül a mesés datolyapálmákkal, a karcsú lányokkal, s látja, hogy lant alakú altestükön halovány húrok feszülnek, azon pengetik az erotikus dallamot.

A mámortól félőrülten ugrana, de félúton visszatartja a kérlelhetetlen, acélos rándulás. Mérgében üvölteni szeretne, nyíltan megfenyegeti a kapitányt, aki vagy nem ért semmit, vagy nem akar semmit érteni, tény, hogy mosolyogva integet.

A fiú száján ocsmány káromkodások gőzölögnek, a szakállas, egyensapkás, középkorú úr mókásan mutogat a süket fülére. Utasunk végre fékezi magát, hátha még nem késő, jeleket ad. A kapitány végre megérti, szolgálatkészen felnyitja a biztosítólánc zárját, ami a fiú lábát az árbochoz rögzíti. Gyerünk a korláthoz. Megtorpan. Jeges veríték borítja el tetőtől talpig. Mindennek vége. A büvös-csodás sziget már egyesült a horizonttal.

Minden dühe a kapitány ellen fordul.

– Ki tette ezt az aljasságot???! – ordítja a süket fülbe. A szakállas elkapja nem túl kecses kagylócskáját, nyugodtan válaszol:

– Az ön bölcs, előrelátó parancsára történt minden.

Valóban dereng valami... Igen, a csodálatos napot megelőző estén ... A kapitány még hozzáfűzi.

– Újabban kettős láncot használunk. Már két utasnak sikerült kiszakítania magát... beugrottak a vízbe. Természetesen mindkettő szörnyethalt. ALÁZUHANT.

A fiú bólogat. Már csak azt bánja, hogy hangos káromkodásával elnyomta a szírének távolodó, de még mindig erősen vonzó hangját. Még most is kísértést érez, hogy értük, lenyűgöző énekükért és zenéjükért akár az önkéntes halált, a POKOLT válassza. De lehet, hogy még se. Ő lehetett volna az első, aki esetleg megmenekül... Ha valakit is hibáztatni akar, az egyedül önmaga lehet.

Most már csak hangfoszlányok lebegnek a muzsikából, de ő már tudja, hogy a tenger végtelen csöndje örökre elnyeli a csodás koncert végső akkordjait.

Ám ez a csönd már az örökkévalóságig elkíséri.

SAVONAROLA GYERMEKKORA

GAZDÁM A HERCEGPRÍMÁS FEKETE SZEGŐKKEL OSZTOTT BÍBOR PALÁSTJÁBA ÖLTÖZVE TITKON, ESTÉNKÉNT SORSOMON ÉS JÖVENDŐMÖN TÖPRENGTEM. ÁM A BÖLCS ÉRSEK RUHÁZATA SEM VARÁZSOLT BÖLCSEBBÉ.

VAJON ÉN LESZEK-E A MINDENKIT MEGÉRTÉS LATOSA?

ÉN, AZ ÖRÖKKÉVALÓ FATA MORGANA VÁR TARTÓOSZLOPA VAGYOK, AKI

UGYANAKKOR SÉTÁL IS A NAPMÉZTŐL CSILLOGÓ KASTÉLY FOLYÓSÓIN. A TÖBBIEK MÉG KI IS RÖHÖGNEK, AMIÉRT KÉPZAVAROKBAN HALLUCINÁLOK.

ELINDUL FELÉM A SÁPADT HÖLGY, A HERCEGPRÍMÁS NAGYHERCEG FIVÉRENEK LEÁNYA A HIGANYHIDEG KERTEN ÁT, S TÉRDRE BORUL ELŐTTEM, KEZEMET CSÓKOLGATVA AJUL ELRAGADTATÁSBA.

KAROMBA VESZEM A KISASSZONYT, ÁM DIADALMAM ÍZÉT ELVESZI ÖRÖK KISHITŰSÉGEM.

VAJON VÁRAMÉRT SÓVÁROG, VAGY UTÁNAM?

S RÁ KELLETT JÖNNÖM, HOGY AZ UTÓBBI ROSSZABB NEKEM, HISZEN KICSÚSZOTT SÍKOS TENYEREMBŐL DOMBORÚ TOMPORA, S A HIDEG FŰBE ALÁCSUSSZANT

VÁGYAKOZVA FELÉM KAP, ÉS A SEMMIT MARKOLJA. SIKOLT, HIÁBA KÍNÁLOM NEKI MAGAM HELYETT A KASTÉLYT, ISZONYODVA ELFUT, S FENNEN HIRDETI, HOGY ÓVAKODJON TŐLEM MINDEN LÁNY.

ELTERJESZTI, HOGY CSÚF, GÖRNYEDT ALAK VAGYOK, PEDIG A TERMETEM GÁRDISÁKÉVAL VETEKSZIK, LEÁNYSZÍN BŐRÖM EPEDŐ, MINT A NÁRCISZ

S LÓN SÖTÉTSÉG, ELVESZTEM ÖRÖKRE TESTI SZÉPSÉGEM TALÁN HIÚSÁGOM MEGTORLÁSÁKÉNT, S MEGLÁTOM A JÖVŐM.

EGY CSILLAG LEHULLOTT, S BÉKÁVÁ KÍVÁNT VÁLNI, TAGADVA TITKOLNI AKARJA, HOGY CSILLAG, AZ ÉG HÍRNÖKE, MENNYBÉLI ANGYAL

ÁM AMIKOR RÁÉBRED, HOGY MINDENKI TUDJA RÓLA, AKKOR MAGA
ELŐTT KEZDI REJTEGETNI VALÓDI ÉNJÉT

ELŐSZÖR ADAGOLNÁ A VILÁGOT.

REALISTÁNAK HAZUDJA MAGÁT, MAJD OKKULT GYAKORLATOKAT VÉ-
GEZ

ISZONYÚAN MEGRÉMÜL A HIRTELEN RÁTÖRT ÚJABB HOMÁLYTÓL.
ADDIG JÁTSZOTTA A SÖTÉTSÉG FIÁT, MÍG ÚGY MARADT.

DE RÁKACSINTANAK ÉGI TETVÉREI

MOSOLYOG, MEGNYUGSZIK, MERT ÖRÜL, HOGY SOHA NEM LESZ BELŐ-
LE SZÖRNY, ÁM A REJTŐZKÖDÉSTŐL ÖNFÉNYÉNEK TOMPÍTÁSÁTÓL SZÜR-
KE HÁLYOG BORUL REÁ, EZT CSAK EGYSZER LEHET ÁTTÖRNI EGY BIZO-
NYOS SZERENCSES BOLYGOÁLLÁSBAN, AMI VILLANÁSNYI IDEIG TART.

HA CSAK EGY MÁSODPERCCSEL ELŐBB, VAGY KÉSŐBB PRÓBÁLKOZIK,
ÖRÖKRE A MAGA TEREMTETTE GÖZGOMOLYBAN REKED.

– Uram, ez ragyogó. Így Császi. Ilyet a hivatalos irodalom élvonala sem tud, Te
vagy a legnagyobb költő Magyarországon! Olvass föl még egyet, ha van.

A LOVAG ÉS A HALÁL

I.

A hős lovag, ezer csatában győző mellén piros keresztes páncél. Megpihen völgy-
mélyi város ódon kocsmája mélyén. Kupában óbor, tálkában bíbor szőlő. Kortyol,
szemezget, égi fényre merengő, szelíd, hús csendben végképp csak arra vágyván: bár
elmúlt, elszállt immár az egész élet, olyan jó lenne itt maradni most még!

Adj még haladékat, óh, kegyelmes nagy ég! Előtte táncol, vonaglik barna bőrű
fátylak leplebe burkolt dúskeblű démon. Lazult lélekkel ejtőzve balgán hinné: ha né-
hány évig is csak, lebeghet világi transzban.

II.

S hirtelen nyirkos, jeges fuvallat dermeszti kővé a szívét. A bal szeparéból sötét
csadorban kútmély éjszemű nimfa hófehér szoborarcából ében szemsugár hatol a
hős kebeléig. Gyönyör és fájdalom gyötri a lovagnak testét eltűrhetetlen kínban, s
borzalmak borzalma eltűnt a szenvedés mögött a gyönyörű asszony, már csak a hangja
vibrál a megszakítatlan sokk-folyam árján: Itt vagyok, magammal viszlek, földi idillre
immár hiába vágyol.

Ezer csatában éppen ezernyi létet oltott ki győztes kardod – hitted a balga fejeddel-
pedig csak általam öltél.

Neked sem adatik hát meg, amit tőlük elvettél! Készülj halálra, búcsúzz békén a
földi világtól!

III.

A lovag rémült pánikban fut ki az idilli völgyből, sebes fehér lovára pattanva vágat
szükölve, félve a szörnytündértől, s nem nyugszik addig, míg el nem éri a sivatag sívó
sárga homokját. Lovának patája csendben surran az izzó földön, míg este kicsiny oázis
révébe érve, datolyapálmák öblén éhe csitulván szomját oltja a márvány kútból.

Békére vágyva keresné képét a víztükörben, ám önmaga helyett fekete csadorban, hófehér márvány szoborarcából éjszemű gyönyörű daloló nimfa tekint rá vissza, hangja csöndül: Isten rendelte úgy, hogy épp e kies berekben kell meghalnod az én kezemtől, ott, ahová éppen előlem menekültél.

– BAROMI JÓ. Ismétlem magam, Te vagy Magyarország legnagyobb költője! Úgy hidd el, ahogy mondom. Bár megjelenésben ne nagyon reménykedj, kivált a Kádárt kigúnyoló, alpesinek álcázott versnovellát dugdosd. Sajnos, a többi sem éppen a szocializmus apológiája. S hogy Savonarolát pozitív hősként tünteted föl. A végén még lecsuknak. Azért mindennél szarabb ez a világ, mert már gondolatokért is börtön jár.

Aztán hazakisérem, a Faiskola utca 15. szám alatt lakik, a Kisállomás, a Külső vásártér és a sorompó mögötti kedves, kertes házak utcájában (ma már panelsor áll a helyén). Az ő házuk is elég nagy, de a legkopottabb a soron. Bemutat a szüleinek, mint a legnagyobb magyar költőt. Kedvesen mosolyognak, és megjegyzik: azért inkább tanulnotok kéne. Az apja jó kötésű, bajuszos, férfias, par excellence partiumi magyar parasztnemes, hajdú. Édesanyja kis, hunfekete, mosolygós székegy asszony, megkínálnak nagyon finom káposztás rétesrel. Bemegyünk a kis, majdnem ablaktalan kamarába, amit írószobának rendezett be. Raszkolnyikovi luk – jegyzem meg tapintatlanul. A ház hatalmas, de nem jó osztású, mintha valamikor gazdasági épület lett volna. Hatalmas szoba-konyha, óriási veranda, hátul pedig egy jókora szerszámkamara, elférne benne a fél lakásunk. Valóban, valamikor a szomszéd nagy kúria gazdasági épülete volt mindkét ház.

Nagyot nyel. – Sokan azt hiszik, hogy bennünket ejtőernyőztek ide a komenisták. Valójában a szomszéd házba telepítettek egy igazi prolicsaládot, bennünket raktak ki onnan. Ugyanis apám partizánvadász csendőrtiszt volt, bár most ügyesen játssza a melóst.

Aztán Császi hazakisért, én vissza, végül a gimnáziumomnál, félúton ráztunk kezét. Így kezdődött életem első, igazi nagy barátsága. Sok haverom volt, ahogy már megírtam, lányok is, ketten közülük viszonylag közel álltak hozzám, mindketten osztálytársaim elsőtől negyedik általánosban. Az első Pásztor Zsuzsi volt, Pásztor Zoli ikertestvére, a második Galgóczi Zsuzsi. De ez a két barátság mégis csak hét éves koromtól tizenegyig tartott. Húztak is engem, és őket is, hogy szerelmespár vagyunk, nekem két feleségem van stb... S ha jól meggondolom, még ez a két barátnő (elég furán hangzik a szó két gyereklány kapcsán) sem volt az igazi. Rajtuk kívül is csak haverjaim voltak. Valóban Császi Lajos az első BARÁT, amit sajnos elrontottam.

Lajossal ontottuk egymásnak a műveket, lelkendeztünk és elhatároztuk már mi is, hogy nem leszünk a szürkék hegedűsei, ám helyette leszünk Grál lovagok. Lajos is kissé fenntartással kezelte a Krisztus katonája címet. Anyámék megint bejiedtek, de valamelyest lenyugtatta őket, hogy fölvettek az egyetemre. Ez a hatalmas barátság 1967 májusának legvégétől tartott 69 januárjáig. Klasszikus módon, drasztikusan ért véget. Lajos 1968 őszén a gólyabálon beleszeretett egy nagyon határozott, szőke, kékszemű bölcsész gólyalányba, nevezzük Kedves Ágnesnek, ahogy a regényemben is teszem, aki viszont engem akart. S lőn. Lajos évekig a köszönésemet sem fogadta.

A nagy barátot leváltotta Szőke Ágnes, az első, megkésett kamasz szerelem. Viharos, nagy kapcsolat volt, a lány nem bírta elviselni a héjanász örületét, a kitöréseimet, amelyek után viszont túlságosan alázatosan kínáltam föl neki magamat (apai örökség). S ahogy többször is megírtam, szakításunknak politikai okai is voltak. Kifejezésre juttattam, mennyire nem tetszik nekem, hogy az apja munkásőr. És 1970 újévén, amikor bemutattak a szülők a baráti körüknek a Tiszti Klubban, megsértettem Debrecen rendőrfőkapitányát, céloztam arra, hogy az 1956-os forradalmárokra páncélököllet tüzelő Hodosán Imre vezérőrnagy haverja.

– Nagy költő vagy, de én nem versekkel akarok együtt élni. S ugye tudod, hogy most teted tönkre a saját karrieredet?

A lány egy év múlva kibékült velem, de már csak barátként fogadtam vissza. SOHA NEM VETTEM BE A GRÁL LOVAGOK SICHTÁJÁBA.

Czine Árpád felvétele

Köztések

(illat)

Levendulából font alkonyat.
Alkonyfonálon pók ereszkedik.
Átlátszó szziromszövet – nyugalom.
A pók a száradt szirmokból eszik.

A hatalom semmivé foszlik.
Nyugalom – csak pókszövet a lét.
Határtalanul száll az illat el
A felhők fölé – s csillagok felé.

(füst)

Füst az emlék, szerte-
foszló jel, s míg látható,
se látni, csak valahol.

Nem lehet komódok
mélyére zárni – beivódik
fába-falba, kőszélre ül,
ott van, és nincs sehol,
de mindig átszínezi
kicsit a fényt a füst.

(repülés)

Elpárolog az idő. Kiszáradt
tó partján szomjazó madarak
szárnya tövében remegő hold.

Cseresznyefákkal hiteget
a távolság.

(álom)

fekete csönd fehér tánc
hattyúpólya lángol égen
ólom olvad köd nő fákra
szürke zümmögésben

zümmög a köd fekete hattyú
táncoló szürke pólya ágon
ólomcsönd égen olvad
vak fészek göndör álom

göndör lombok fehér lángja
ködpólya szürke fészek
zümmögő hattyúálom
vakon táncolnak a részek

A FÉRFI TRAGÉDIÁJA

Szereplők: Úr /Teremtő/

Ádám

Éva

Kígyó

ÉVA: Mit gondolsz Ádám, miért tiltotta meg az Úr, hogy együnk az almából?

ÁDÁM: Nem tudom.

ÉVA: Mit gondolsz, milyen ízű lehet?

ÁDÁM: Nem tudom.

ÉVA: Mit gondolsz, mi lenne, ha ennénk belőle?

ÁDÁM: Nem tudom.

ÉVA: Drágaságom, miért nem eszünk belőle?

ÁDÁM: Azért te átkozott szipirtyó, mert az Úr megtiltotta nekünk!

ÉVA: És vajon miért tiltotta meg?

ÁDÁM: Nem tudom, nem tudom, nem tudom! Ezt talán tőle kéne megkérdezned.

Engem egyébként egy csöppet sem izgat ez a fa. Tele már a hócipóm az almával: almaleves, almakompót, sült alma, aszalt alma, zöld alma, piros alma, almás rétes, almabor, almalé, pfujj! A könnyökömön jön ki. Nagyon is jól tette az Úr, hogy megtiltotta!

ÉVA: Én mégis azt mondom, csak meg kéne kóstolni. Biztosan jó oka volt az öregnek, hogy megtiltotta. Légy szíves, rázd meg a fát!

ÁDÁM: Nem. Nem és nem! Elfárasztottál, megyek, ledülök egy kicsit.

KÍGYÓ: Szszszszzsz, szszszzsz! Madam, ön elbűvölő. Mondták már magának, hogy milyen csinos?

ÉVA: Ne túlozzon, még elpirulok itt magának.

KÍGYÓ: Szszszszzszszsz! Mit nem mond! Ön valóban elbűvölő. Nem is találok rá szavakat.

ÉVA: Ahh, köszönöm!

KÍGYÓ: Szszszzszereti az almát?

ÉVA: Imádom.

KÍGYÓ: Magam is élek-halok érte. Úgy látsszsszzszik ebben megegyezik az ízlésünk. És tudja, hol terem a legízletesebb alma?

ÉVA: Hol?

KÍGYÓ: Nem fogja elhinni. Itt a szszszzszszemünk előtt. Csak a kezét kell kinyújtani érte. Azokat a bájos kis kacsókat. de mit nem mondok! Kérje meg Ádámot, ha magától nem jutna eszszszzszzébe.

ÉVA: Ugyan már, neki?!

KÍGYÓ: Bizony mondom, ez itt a világ legízletesebb gyümölcsét termő fa. Nem foszszszzthatja meg magát az élvezetétől. Pillanatig se habozzék, kóstolja meg!. Gondolja, véletlenül tiltotta meg az öreg?

ÉVA: Félek, hogy kiütést kapok tőle.

KÍGYÓ: Ugyan, ugyan, ezt nem gondolhatja komolyan. Ki ijeszszszszttgette ilyesmivel?

ÉVA: Ádám.

KÍGYÓ: Gondolja, hogy Ádám még nem kóstolta meg sutyiban? De bizony hogy megkóstolta, csak éppen letagadja. A csutkája a torkán is akadt, ha nem hissz nekem, nézze meg a saját sssszemével! Vissssszlát! /el/

ÉVA: /odamegy az alvó Ádámhoz, nyakát tapogatja/A kígyó igazat mondott. Ádám!

ÁDÁM: /felül/ Nos?

ÉVA: Valld be, te már ettél a tiltott gyümölcsből?!

ÁDÁM: Már hogy vallanám be, amikor nem ettem!

ÉVA: Valld be, akkor se vallanád be, ha ettél volna!

ÁDÁM: Tiszta vagyok, mint a ma született bárány.

ÉVA: És eszed is a birkáé.

ÁDÁM: Sértegetsz asszony?! Tudd meg, én félem az Istent, hát mindenben engedelmeskedem neki. Nem ütöm a fogam az ő almájába.

ÉVA: Méghogy az ő almája! Mióta az övé? Mennyivel van több joga hozzá, mint nekünk? A kígyó is megmondta...

ÁDÁM: Milyen kígyó?

ÉVA: Hát ő, a legokosabb, legintelligensebb teremtmény, akit valaha is láttam. Megmondta, hogy az úr csak azért tiltotta meg, hogy próbára tegye szerelmedet.

ÁDÁM: Nem igaz!

ÉVA: De azért szeretsz?

ÁDÁM: Hát persze, hogy szeretlek.

ÉVA: Mire lennél képes értem?

ÁDÁM: Mindenre drágám!

ÉVA: Nekem az kevés. Vegyél az almából a kedvemért! Egyetlen almácska, igazán csekélység.

ÁDÁM: Bármit, csak az almát nem!

ÉVA: Semmi mást, csakis az almát! Akkor hát mégsem szeretsz igazán.

ÁDÁM: Zsarolsz engem, asszony! Meglátod, százszor megbánjuk majd a vétkünket!

ÉVA: De ha el sem követjük, hogyan bánhatnánk meg?

ÁDÁM: Olyan nyilvánvaló.

ÉVA: Szerinted. Szerintem valami egészen más a nyilvánvaló.

ÁDÁM: Éspedig?

ÉVA: Hogy te már egyszer sutyiban megkóstoltad, különben most megkóstolnád, ha még sohasem kóstoltad volna, ez napnál világosabb.

ÁDÁM: Gyarlóság, asszony a neved!

ÉVA: Ha nem tévedek Shakespeare. Ez a tilalom csak egy törvény. Egy rossz törvény.

ÁDÁM: Isteni törvény.

ÉVA: Jó, isteni törvény. De egy törvény akkor is csak arra jó, hogy legyen mit megszegni. Hogy tudjuk, na, most bünt követünk el. Ha nem volna törvény, nem tudnánk ezt. Ha nem szegjük meg, a törvény úgyszólván értelmetlen. Érted már?

ÁDÁM: /bambán/ Hogyan?

ÉVA: */cirógatja Ádámot/* Utyuli-mutyuli, te olyan okos, olyan bátor férfi vagy. Mit neked egyetlen törvény megszegése! Egyszem almácskát megtagadnál a te hűségese oldalbordádtól?! Hagynád, hogy elemésszen a vágó?
ÁDÁM: ha akarod, lehozom néked a csillagokat is az égről.
ÉVA: Nem kell csillag, csak egyetlen alma!
ÁDÁM: */óvatosan megérint egy almát, kérdően néz az égre./* Hát jöjjön, aminek jönnie kell! Tudom, hogy meg fogom bánni, de most már egye fene! */letép egy almát, Évának nyújtja/*
ÉVA: Jaj de finom, kóstold meg te is!
ÁDÁM: épp olyan almaízű alma, mint a többi, amit úgy unok már! Ezért ugyan kár volt megszegni a törvényt!
ÉVA: Lári-fári! Inadba szállt a bátorság, mi?
ÚR: Ádám, hol vagy? Nem szégyelled magad?
ÁDÁM: De szégyellem!
ÚR: Csakhogy már késő. El kell hagynod a kertet mindörökre!
ÁDÁM: Na és Éva, vele mi lesz?
ÚR: Veled kell, hogy menjen ő is!
ÁDÁM: Nem maradhatna? Mégiscsak egy törékeny, gyöngé nő.
ÚR: Mentek mind a ketten, punktum! Az a sorsod, hogy halálig együtt élj evvel a nővel!
ÁDÁM: De uram, nem túl nagy büntetés ez egyetlen almáért?!

Czine Árpád felvétele

Piroska és Wolf (Grimm testvérek-átirat)

Wolf Benedek, a sóstói erdőkerülő már hajnalban kiül a három magas tölgyfa és a mogyorósövény kerítés által védett vadászlak tornácára. Bár a vendége nem szokott ilyen korán jönni. Az erdész pipázik, szemlélődik. Hinni lehetne, nincs nála nyugodtabb ember a világon. Csodás munkahely, jó levegő, saját időbeosztás. Amikor akarja, pihenő. De remegve tömi meg újra a pipáját. A vágott dohány leszóródik a földre.

Dél körül végre megjelenik a tisztás szélén Piroska. Talpig kékben. Vadonatúj világoskék farmer, matrózing, zöldeskék kordbársony kabátka van rajta. Szőke hajában égszínkék pánt. És persze a szeme is kék. Tengerkék. Mert az ilyen kékségben éppúgy el lehet merülni, mint a végtelen vízben. Aki pedig ennek a nőnek a szemébe belenézett, az biztosan el is vészett.

Piroska illedelmesen köszön. Így tanulta anyjától.

– Adjisten Benedek!

És a tornác könyöklőjére teszi kosárkáját. Frissen szedett korai gomba van abban. Meg bor és kalács. Legfelül pedig egy csokor vadvirág. Vannak köztük védettek is. Wolfnak persze meg kéne büntetnie ezért. Esze ágában sincs.

Nézik egymást. A férfi töri meg a csendet:

Éppen tíz éve találkoztunk először.

– Úgy van. Megöregedtél a tíz év alatt.

– Tudom. Te pedig még szebb lettél.

– Tudom.

Ismét egymást nézik. A férfi szájában összefut a nyál. Bár nem ebédre vágyik, a nő mégis úgy dönt:

– Előbb eszünk. A többi majd aztán.

Belépnek az erdei lakba. Nincs sem penész-, sem férfiszag. Pedig ez a női társ jelenlétét nélkülöző helyek attribútuma. Helyette fenyőillatot érezni. A tölgyerdő közepén. Tehát Wolf most is takarított. Készült a nagy napra. A falon egy hatvanas évekből való esküvői fénykép. Egy éve még csak a menyasszonyra volt rákötve a gyászszalag. Most már a vőlegényre is. De Piroskának nincs kedve veszteségről, gyászról beszélni. Szeretkezett már úgy, hogy a férfi csontváruháiban volt, Sikoly álarccal, de hát az csak imitált halál, horrorfilm-halál, vagyis fricska a halálnak. S épp ezért élvezetes. A valódi halálban viszont nincs semmi élvezetes.

Piroska egyszer nagyon közel volt a valódi halálhoz. Benne ült abban a BMW te-repjáróban, amelyik a vasúti híd tövében lesodródott az útról, aztán felrobbant. Négy utas szénén égett. Ő azonban kirepült a becsapódáskor. Forróságra eszmélt föl. Nem értette, mi történt, de ösztönösen menekülni kezdett a forróság elől. Kúszva. A pagony mélyéig. Ott újra elájult a kimerültségtől. Abban az évben hózáporral köszöntött be a tavasz. Piroskának csak a homlokát nem takarta be. De azt a homlokot megpillantotta

a járőröző Wolf Benedek. Piroska neki köszönheti, hogy életben maradt. Amit meg is köszön minden évben. A megmenekülése napján.

A nő kirakja a nagyszaltra a kucsmagombát. Mintha önmagát rakná ki, mivel ebből készül a világ legfinomabb paprikása, ami viszont nem tökéletesen elkészítve mérgező.

Kiteszi a diós kalácsot is. Kést kér. Felszeleteli. Szokott dicsekedni azzal, milyen jól tud sütni, ez viszont, látni a csomagolásán, biztosan nem az ő remeklése. Azért finom. Piroska sosem vesz budget-minőséget.

Míg a bort isszák, Wolf arról beszél, hogy mivel idén sem kapott béremelést, be-megy a központba és ott mindenkit ledurrant. Piroska arról, hogy a róla készült ma-gazinfotókat az engedélye nélkül felhasználják reklámkiadványokban.

– Az én arcon, a „Földvári Piroska Visage” egy márka, fizetni kell érte.

Mikor kiürül az üveg, Piroska szép nyugodtan levetkőzik. Nadrágját a széktámlára teszi, erre kerül inge, melltartója, bugyija. A vitrin üvegében nézegeti magát. Csettint a nyelvével. Aztán ráveti magát Wolf Benedekre.

Váratlanul gyorsan éri el a beteljesülést. Segít az erdészeknek is ebben, de már csak úgy, hogy mellette fekszik. Azért az arcát megcsókolja.

– Te Wolf, neked igazán nagy az orrod – mondja a nő mosolyogva.

– Most vetted észre?

– És a füled is nagy.

– Nagy. Viszont a lábam meg rövid. Ez hátránya a sok gyaloglásban.

– A kezed is nagy.

– A kezem? Ezt... eddig...

– Tedd csak ide! Na? Teljesen eltakarja az ágyékom.

– Ez neked baj?

–Hm, nem tudom. Nem baj. Talán épp ezért jövök hozzád. Hogy ilyet is lássak. Más vagy, mint a többiek.

– A többiek? Hányan vannak?

– Pszt! Erről nem beszélünk. Szabály.

– Szabály... A te szabályod.

Piroska ráfordul a férfitra, így tudja beléfojtani a szót.

A második elernyedésnél a nő hosszú heget fedez fel a másik testén.

– Ez meg mi? Ágak?

– Farkasok.

– Vannak farkasok Sóstón?

– Lejöttek a Beregből. A Tisza árterében télre is megmaradt a víz. Kimentek onnan a fácánok, nyulak, őzek. A farkasok meg mennek utánuk.

– Azt hittem, csak hírlapi kacsa, hogy emberre is támadnak.

– A farkas fél az embertől, de ha éhes, nekimegy. Egy szuka engem itt várt. Az ágy alá bújva. Az ablakot betörve jött be. Szerencse, hogy még ajtónyitás előtt észbe kaptam. Beleeresztettem egy adag sörétet a bestiába, de kevés volt. A tussal kellett kinyuvasztanom. A bőrét kikészítettem.

– Eladtad?

– Megvan még, fenn, a padláson.

– Hozd le!

– És hol a feje? – kérdezi a nő, de látszik, hogy el van ragadtatva.

– Azt kidobtam. Nehéz kipreparálni. És nincs is rá kereslet. Szarvastrófeát akar minden vadász.

– Ostobák!

Piroska markolgatja a vastag bundát, az erős szőrszalakat, a testéhez dörzsöli, majd lelöki a földre. Ő maga pedig ráfekszik.

– Így akarom!

Még világos van, mikor a nő elköszön Wolftól:

– Isten veled! Mához egy évre újra eljövök.

– Ne gyere!

– Ne? Hát... ahogy akarod. Eljövök. Legfeljebb nem engedsz be.

– Nem lesz, aki beengedjen, mert már nem fogok élni. Felkötöm magam. Még ma. Nem bírom ki az újabb egy év várakozást.

– Rossz lenne, ha nem bírnád ki. Nekem igazán kedvemre való a veled eltöltött idő. Lógni ott a fán, hogy kikezdenek a hollók meg a varjak... Aztán meg zsupsz a föld alá? Mi lenne ebben jó neked? Inkább ne akaszd fel magad!

– Akkor gyere gyakrabban! Költözz ide!

– Nem lehet. Nem vehetsz feleségül. Én modell vagyok, te meg erdőkerülő. Az életben ezek nem párosulnak össze. Csak kivételes alkalmakkor. Mondjuk évente egyszer.

– Nem vagy velem, ráadásul tudom, hogy mással bujálkodsz.

– Imádok bujálkogni, sosem tagadtam. Keress te is szeretőt. Sok közmunkás aszszony jár most erdőt tisztítani.

– Nekem ők nem kellenek. Csak te kellesz!

– Akkor várj rám.

– És mi a fenét csináljak az év 364 napján?

– Végezd a munkád! Elvégre azért vagy itt.

– Nem lehet egyfolytában dolgozni.

– Fejtsél keresztretjvényt!

Wolf azt éri el a kifakadásával, hogy elmarad a búcsúcsók.

Piroska felkapja kosarat, int, és megy. Wolf megfagyva nézi.

Aztán berohan a házba. És töltött vadászfegyverrel jön ki. Felemeli.

A puskarobbanás oda-vissza csapódik a tisztáson. Felszabdálja a levegőt. A közelben tartózkodó azt is kihetné, hogy újra és újra áthatol a testén. A robaj. És a golyó.

Piroska azonban még csak meg sem áll. Még csak vissza sem néz. És igen: jól gondolta, a lövedék messze a magasban vágódik bele egy vén tölgy törzsébe.

születésnap iüdvözet a 12-ből átellenbe a 7-be

Marno Jánosnak

hogv mégsem hagyom abba a versírást
annak részben a megszokás az oka
másképp az hogy a Vérmezőn
egy sötétebb szakaszon odaszólt nekem
egy éppen nem olvasó nyájas olvasó
hogv *neked meg mért kell*
pont erre járnod bazd meg
és pont ilyenkor
és ez a nárcisztikus önazonosság
akadályozta őt az elbeszélés
kibontásában a történetvezetésben
de őt bosszúból esszében írtam meg
nem pedig versben
aztán egy másik csávó taszított félre
a megvilágított aszfalton
aszfaltbetyárnak nézhetett talán
én pedig láttam mindkettőjüket
Kafka művében *A fegyencgyarmaton*
pedig nem sürgetett az üdvtörténeti sürgetettség
a görcsöket igyekszem magamból kisétálni
6 kört terveztem
jövünk-megyünk sehonnét sehová
autót nem tanultam meg vezetni
de azért nem kell engem megvezetni
képes vagyok leállni az út szélére
danászni hadonászni
a hisztérikus időszámítás
mindig itt és most veszi kezdetét
sarkán és tarkóján támaszkodik a beteg
és mindenki a csodájára jár
elvégre napjainkban ritka kórkép
sőt már meg is szünt önálló diagnózis lenni
meg kell hát becsülni
és Thomas Bernhard Mészégetőjében
egyszer miért ne születhetne meg a tanulmány
a Vérmezőről amely egykoron lovarda volt
és a Márvány utca üdvtörténetéről

a menyasszonyt és a legnagyobb magyart is beleértve
meg az 56-ban hülyére vert ávóst
aki szintén itt lakott
a házukat már lebontották
vagy a 60-as évek közepén
a virágágyásban fekvő részeget
akire valaki kiírta hogy *a dolgozó*
a szocializmust építi
rendőrök vitték el és az írást is
egy ideig tartottam még a lebukástól
és írni kéne a tűzfalról is
amellyel a sínekre néző ablakot
helyettesítették valami előírás miatt
de hát az az ablak a helyettesíthetetlenség maga
és azóta a vonatok csak a vécéablakból látszanak
és valami fejtelenség folytán
meg akarták szüntetni a fejpályaudvart
a lények szívszorító közömbösséggel
viseltetnek iránta és irántunk
ezt a szívszorítást stenocardiának
nevezik orvosi nyelven
és ha a pályaudvarnak lenne szegycsontja
retrosternális fájdalomról is beszélhetnénk
de nem teszünk ilyet
így csak a szegycsont mögött szorít tovább
homályban tapogatózunk a Vérmezőn
most éppen egy sötétebb szakaszon
egy sötétebb korban egy sötétebb bokorban
a Mikó utca sarkáról régen eltűnt
a kistrafik épülete
és már a Krisztina körúton sincs meg
a kis öregasszony dohányboltja
(hadirokkant elárúsítóhelye)
ahol még szálra vettük a cigarettát
(összedobtuk rá a pénzt)
és aztán a Vérmezőn szívtuk el
de hogy nekünk miért kell
pont erre vagy arra járnunk bazd meg
amikor már csak sötétebb szakaszok vannak

és észak-déli szél fúj mostanában
ami a csontokat csikorgatja
szemünkbe könnyet csal
azt meg nem mondhatom neked
Illatos útról hozott Csibész kutyámat
sose sétáltattam a Vérmezőn
igaz lassan már 5 éve nincs velünk
úgyhogy a 6. kör idején
nyugodtan leülhetünk az eretnekek közé
és elszívhatunk egy cigarettát
aztán a tortára tűzdelhetjük
azt a 75 gyertyát
és máris röppenhet
a születésnap üdvözlöt
a 12-ből átellenbe a 7-be

visz az 59-es villamos

Fodor András nyomán

váltók görcsén csattog már a múlás
a falakon rezgő akácok árnya
felém jön a 61-es villamos
a házak sötét tömbje fölött az égen
nagyon kell vigyázni! nagyon!
langyos lehével hív a Balaton
dértől fehérre dermedt reggelek
örjögnek akár a tengerek
hogyan is lehetne szállni így
szállni a villamosra fel
és a Déli pályaudvarnál leszállni
fölnéz néha a vándor is
házak sötét tömbje fölé az égre
de olykor szempilláját lehunyva játszik
aztán csak csoszog tovább meredten
a szónok a nemzet sorsáról beszél
fent döng az ég villámok rángatóznak
és senki nem érkezhetsz meg soha
az érkezési oldalt lebombázták
ám idejében megérkeztek a kék cédulák
majd Hűvösvölgy felől a Moszkva térre
az 56-os villamos
de most felém jön és új s újabb
könyvek felé visz az 59-es villamos
a változás önfénye (önkénye) irgalmatlan
hallom a szónokok beszédét
szándékok eszmék taktikák nem tátikák
a csonttörő napok pörgettyűje
bármerre vessen
legyen nyugodt az álmod
a fölénk feszülő
bizalmak bordáira szőtt ernyő
hogyan rongyolódik
hogyan elrongyolódott
szavalhatom én is
az alkalomhoz illő költeményt
a végső állomás felé visz az 59-es villamos

Epizódok / A múmia

Hommage à Fernando Pessoa

*„Az életről dalolok - s a halálról íme mégis:
Az árny-halál sarkamban lappang, ülő alakomnál, s évek óta -
Néha közelhúzódik, már-már szemtől szembe.”
(Walt Whitman)*

I.

Sorsom ajtajának kilincse bedeszázott
ablakomra néz. Néha eltűnődöm magamba
bújva körbe-körbejárva vajon, mikor szór
napsugarakat az Ég. Istennek, ha vidám kedve
van vagy mindez független akaratától és a Nap
vidáman célba lő és aranyba öltözik a rét, a mező.
Ilyenkor álmodom. A jövő lakható kényszerek nélküli
óriási mező, hol táncot járhat ember, állat, nő- és hímnemű.
Az elmentek a csillagokról lógtatják lábaik, néha, ha feltekintek,
lognik csalinkáznak felszívni a harmatcsöppeket, s akár száradó
zoknik a kerti kötélén, olyan vidáman lengedeznek a Földre
szállt Angyalok. A holtak lelke csillagokon üldögél, de egyetlen
pillanatra sem henyél, fel-felkap egy gondolatot, így íródik a
jövő emlékkönyve, amiben a jóság karjában mindenki elsenderül.
És egyetlen perc több évezredet ölel át, megéneklí a néma harmonikás.
Majd rézsútos eső hull az Isten ujaiban lévő teremtésénekből és
később galambokká változnak a földi, imára kulcsolt tenyerek, de,
akármilyen furcsa is, mégsem én tartom ma sem az Eget.
A szobám lécein is átszűrődik a Fény, meglepetten nézem,
hiszen azt hirdeti minden egyes sugárnyaláb, a Reményt még
nem temettük el, kizárhatom magam önmagamból, s ez azt
jelenti, élhetek még, s elbűvölten nézem a kint és bent most ugyanaz,
így vagyok egyszerre mindenütt otthon, magamba foglalom hát
magam, s sokkarátos gyémánttá leszek, rajtam keresztül szórja
a Nap az éji csillagokat és felfesti az égboltra a Holdat, ami
elgurul a hajnal elől, akár egy labda, mi sohasem kopik el.
Kinyílik és becsukódik a jelen héja, reped, akár egy tojás, s, ha
eltörik, a világ is szétfolyik, majd a feje tetejére áll.
És az a Pangea most mindent vastag kiflivé formál,
elfeledteti mindenkivel, ki, mikor és hol ült vagy állt.
Lelki szemeim látják a holtakat, kik rossz helyeken
bolyongnak éppen. Lehet, Pannotia vagy Rodinia idejében.
És kiterítve fekszenek, néhányan széttöredezve, lábak, karok,

keszekusza rendben, de varázspálcám a helyükre tesz mindent.

„Valami leesett.

Valami megpendült a végtelenben.”

II.

A sok beszélő nyelv bábeli zűrzavara meghalt egy pillanatra.

Esik.

Elhajlott a torony.

Még esik.

Miért akarod megérteni a másikat?

Talán messze tájakról akarsz meséket hallani?

Hideg eső zuhog.

Anyák nem értik gyermekeik nyelvét, a fiak

nem akarják temetni őseik. A halál szétfeszíti a lelket.

Esik, esik.

III.

Éjszaka van. Tekintetem, mint rozsdás kapu a

Mennyország ajtaján. Vakfoltok suhannak elmémbe,

s azon gondolkodom, Isten pálcája-e a világ? Hiszen azzal

teremt csillagokat, bolygókat, és mindent, mi odafönt úszik,

lebeg, mozgásban van, s nem állhat meg sohasem. A lent országa

is egyes-egyedül az övé. Fantasztikus utazásokat tesz meg percenként

a Teremtés Országútján és kipróbálhat bármit, majd törölheti a fájlokat,

az Egyetlen Ő, aki sohasem kap vírusokat. De ki vagyok én? Rozsdafolt

az lent és fent közötti láthatatlan átjárók peremén vagy valami más.

Rólam senki sem tudja, kicsoda, micsoda, de néha, ha dalolok

mégis költeményeket rajzolok a parti homokba. Versek indulnak

útjukra bensőmből és érkeztek távoli pályaudvarokra, ott átszállnak

egy másik vonatra és elrobognak mesze egészen a tengerig, s a régi

mólókon zengnek, ahol a tengerészek is vígan mulatoznak, s ilyenkor

elfeledem, hogy magányos vagyok. Benső tájaim ekkor életre kelnek,

senki sem sejtí, de bús dalokat énekelnek a nemlét küszöbéről és a felejtés

marionettbábuként mozgat a múltban összevissza tornyok tetejéről zuhanok

és kisgyermek vagyok, ki mindig kérdez és önnönmagának válaszolgat.

Metafizikusan gondolkodom. Semmi értelmét nem látom. Ha így

nézem, a Tejo nem mozog és nincsenek habok, a halak is mozdulatlanok.

Az idő a múltban ragadt vagy a jövőbe tart, de a ma sem egyéb, mint, ami

elmúlt vagy majd lesz. Én ma vagyok, hamarabb, mint a soha meg nem

született fiam, de később, mint apám. Senki nem venné észre nem létezőm,

mert az abszolút időben megdermed minden. Úgy hiszem, nem nekem találták

ki a filozófiát. Vers kell, ami szárnyal és feljut zenéje a legfelső szférákig, vagy,

ha senki sem olvassa, lezuhan a legalsó mélyig. De a költő milyen ember vajon?

Megmondom: a sós tenger összes illata, az esteli harangkondulások tótágast álló temploma.

Így telnek napjaim: állandóan úton vagyok önmagamban és benned is, s minden egyes ember napjaiban és álmaiban, árnyékokban, kövekben, a mólók szélein, a parti dagályban, az apályban, születésekben és halálokban. Pusztákban vándorlok, a Golgotára ugyancsak felmászok, mint előttem annyian, s bennem is él Krisztus és vallások egész kavalkádja a lelkemben kavarog. Titkokat fejtök, és, ha nem megy, belső utazásra hívom önmagam. A lelkem csöndje friss felhők születése, olyan harcművész, ki szétválasztja a csillagembriókat anyujuktól még világra jövetelük előtt és egyenként felteszi őket az Égre, hogy a Földről is láthassuk, merre lesz majd hazautunk egy titkos kertbe, mit csak egyesével mi láthatunk.

IV.

Szorongok. Úgy érzem, fennakadnak szemeim, levegőt sem kapok, zihálok, szédülök, szédülök, zihálok. Csigalépcsők, vakablakok állnak el előlem az utat, ha megmozdulnék, de azt most nem tudok, csak pupilláim tágulnak. „Beleilleszkedésem a Múmiába teljes, tökéletes.” Lengen a semmiben nem tudok. Egyre csak arra gondolok, most meghalok. Próbálok megkapaszkodni, de nincs miben. Belül vagyok a múmiában, belül vagyok önmagamban: levegőt kifúj, benntart, kifúj, egy-két. A halak menekülhetnek a hálók elől így.

V.

Viharban a mólón állva nem tűnik fel senkinek a könnyeim zápora. Villámok cikáznak és félek, akár egy kisgyermek. A sirályok ma hozzám szólnak: Felnőtt vagy, bátor vagy, ne légy gyermek soha! És mégis. A távoli tornyok olvadni látszanak, s a kövek szava messze elér. Szemüvegüket levették ma, ilyen cudar időben a lencse semmit sem ér. Megfogadtuk, hogy nem hagyunk egyedül. Ugye, nem félsz? Látod, mi is kapaszkodunk a réseinkbe nőtt zöldbe, nem hagyunk szétmállani senkit sem. Álmosító idő van, nem kívánatos sem testünknek, sem lelkünknek, de bensőnkben meleget adunk tárgyaknak, vándornak, állatnak. Így ez a kellemetlenség egy pillanat csupán. Ilyenkor a falak egymással beszélnek és ki tudja, miről? Használd ki az időt!- mondja az egyik, mert soha nem tudni, mikor jön el a vég. Félek a haláltól – válaszolja társa. Ki tudja, mi van odaát? Hol odaát? Bármikor összedőlhetünk. Az lenne a vég? Majd újra összehabarcsolnak és mások leszünk, de mégis ugyanazok. A föld, ahol ezután is állunk, itt marad és letisztítják rólunk a felesleges anyagot. Fájni fog, de megéri. Valódi szépségünkben pompázunk ismét. Hiányozni fogtok – suttogetta a padló. Én elrothadtam, már nem vagyok jó semmire. Csupas az gerincem, de olyan erők kezeibe teszem sorsom, amiket nem látok. Az ajtó és az ablak nevet. Ne félj! Szükség van ránk, hidd el, megmentenek!

Gyékénypaplan

Ne mondd, ha jót akarsz itt magadnak, ne mondd, hogy még le is takartad a koporsókat.

Ne mondd, mert csak láthatatlan haragosokat szerzel így magadnak. Nem kollégákat, csak irigy, dögletes kuttyákat magadnak, akik ott furkásznak meg, ahol tudnak: ahol hozzád férnek, és eszükbe se jut, mi okból. Felejtik, hogy ezért, pont ezért irigyek rád. Hogy telt, neked telt koporsós temetésre.

Mert ne hidd, ne hidd, hogy mi könnyörtelenek vagyunk, ne, de itt egyet se találasz akkor se. Akinek telt volna. Mi itt mindannyian elégettettük szegénykéket, el az anyákat, apákat. Pedig az enyém is de mondta sokszor, az anyám, hogy dehogy fél. A haláltól nem, csak a rögöktől aztán. A koporsóra hulló rögöktől. Hogy iszonyodni fog ő, azt hallani egyre. Hát elégettettük őket kényszerűen. El, de keserű ízzel a szánkban. Hát mit akarsz te itt közöttünk a koporsós anyáddal és apáddal. Itt nem könnyörület kell gyakorolni, hanem dolgozni, hajtani a betevőért.

És ne mondd, hogy te is ezért, mint anyám. Hogy te is azért rakattad őket koporsóba, mert félték a rájuk zúduló rögöktől. Hogy megfulladnak, hogy hiába dörömbölnék majd odalent. Mert rajtam ez nem segít. És a többiekén se, te buta, de dicsekvő kislány, te. Aki itt végképp nem lehetsz. Apuci-anyuci jó kislánya, aki teljesíti még a szülei utolsó óhaját is. Foggal és körömmel, Belemarva akár abba a jó emberbe is, a férjedbe, aki most nagybetegen, gyógyíthatatlan fekszik. De akkor még telt, vagy csak hitte, szegény, az is. Hitte, veled együtt hitte, hogy egy elért színvonal után lefelé esni már nem lehet. És ez a te sírós, együttérzőn nyafogós stílusod célt is ért nála, mindig is. Hogy te magadnak sose, de másokért mindig. És te csak másokért. Mindig másokért lobbizol, kérincselsz és sírdogálsz.

És lőn, ahogy akartad, te bájos, te mindent elérő gyereklány-isten, lett a kívánságod szerint minden. És lett ház és nehézgép-cég és koporsó, nem is egy. Ahány csak kellett a családnak. És lett aztán nagy agyi rokkánás a férjed fejében.

Mert azért dolgozol csak. Mert csak azért vagy itt, mert kell. Mert nekünk is kell, de neked nagyon kell. Te csak pénzért vagy itt, látszik. Abból látszik, ahogy ezt takarni igyekszel. A túlzott könnyedségből, ami páni félelem valójában, hogy mi lesz? Mi lesz veled a férjed, a pénzforrásod nélkül. És látszik az erőszakból, ahogy erőszakot tesz a csodálkozó, a semmit sem sejtő kislányon. Ahogy itt a férfimód dolgozó férfi erőszakot tesz a kicsi lányon, aki még ötven évesen is azt hitte, permanens babaszúr a világ, az élet, amit olykor szép kis herceg teremtések tarkítanak. Paplanba, a legpuhább paplanba csomagolt koporsócskákkal.

És ne mondd, azt már végképp ne, hogy csak egy volt. Hogy csak az apád volt paplanos, az anyádnál már drágállottad a paplant. És az anyádat gyékénybe csomagoltattad. Vagyis nem őt, csak a koporsóját. Felelőtlenül és gondatlanul, kisanyám, mert most már civódhatnak az idők végezetéig odafönt, hogy miért? Az egyik miért a paplant, és a másik miért csak a gyékényhencsert kapta. A strandszőnyeget csak, a puhaság

helyett, örök szemfedélül. De ez már a te bajod, vagyis a te bajod lesz, ha majd egyszer valaha eljutsz az igazi együtt-érzéshez, és -gondolkozáshoz. Ha majd a kislány meghal, vagy majd egyszer felépül tebenned. Mert nézd csak, férfiaknak való férfivilág ez, csak nem látszik rögtön. Bár már rég nem a fizikai erő dönt, de dönt a lelki, az önnön-uralom. Mert itt is, még itt is csak így maradhatsz. Ha dolgozol, és nem mondasz folyton hülyeségeket, ha nem várod el tőlem, hogy dicsérjelek. Dicsérjem a kislányt, milyen olcsón kihozta a mamája temetését. Hogy tud ő spórolni is, ha kell, és ezt bizonyára anyuci is megértette a télen, mikor esetleg a rögök verődése mégiscsak behallatszott a koporsóba a vékonyka gyékényfalon át. De téged az ilyen finomságok már nem érdekelnek. Nem vagy te ingyenc, nem vagy te királynő, se király, az érzelmek uralkodója. Csak sznob, végtelenül sznob, felkapaszkodott, kivagyfi, aki éppen letűnőben van. S per pillanat inkább csak macska vagy, cica, akinek csípős paprikát dugtak a fenekébe.

Futsz te már, elfutóban vagy te már innen, hívogatód a lányodat, hátha. Hátha ő veszi át most már a céget, és lesz neked, lesz újra, akinek elérzékenyülhetsz, akinek oszthatod az ígét, akinek szónokolhatsz a szeretetről, amihez a pénzt ő adja ezentúl. A kislány háborítatlan marad ezután is akkor, se férfitá nem kell lenned neked itt, se nővé. Közöttünk, akik már csak szemre, csak szemre vagyunk nők ebben a világban. Hát menj vagy rohanj, kedved, rémületed szerint. Fuss kislány, a kislányod karjába. Ő majd apád helyett apád, férjed helyett anyád lesz. Lesz újra apád is, anyád is, kettő az egyben.

Nem jó hely ez teneked. Még nem elég jó. És lehet, hogy nem is lesz soha. Mert lásd, a holtak igazgatnak itt bennünket főképp. Halott anyák és apák, halott vagy soha meg nem született gyermekek. Nem jó hely ez, tudom, csak szaladj. Ne várd, hogy megkeményedj, hogy hozzánk idomulj. Maradj te csak kislány. Maradj írmagnak. Hogy tudjuk, egyszer újra tanulhassuk tőled, milyen is. Milyen volt egyszer kislánynak lenni, hívőnek, igaz hívőnek a világ jóságában, de leginkább szépségében. És igen, haszontalanságában. Mert nézd csak, a virág haszon nélkül való, mert szépségén túl semmije nincs. Csak tán még teljessége és szép egyensúlya. Talán ha szimmetrikus, ha nincs szüksége semmire és senkire, és mégis teljes, magában, egyedül is teljes. És igen, igazad van, a gyékénytakaró is szép, szép lehetett. Talán halványzöld, szépen, gonddal fonott mintás. A koporsó barnaságára simult szépen, kecsesen. Hát ne haragudj ránk, mi se voltunk mindig ilyenek.

És mondanám, neked mondanám, de estére úgy döntöttél, hogy elmész. Hát szaladj, de anyám akkor se. Az én anyám akkor se döntött, úgy halt meg. Mert azt is mondta, a tűz „azér’ se jó, mert azt mondják, összezsugorodik az izom az emberben, azt’ emiatt felül, mikor ég. Ti meg megijednétek, megijednétek tőlem. Lehet, hogy ejnye-ejnyét mutatnék tinektek, és félnétek tőlem.” Mert látod, szegényke még holtában, de még égve se, a tűzben sem akart megijeszteni bennünket. Mert szerintem alapjában véve utálta ezt az egész anyaságosdit. Ő inkább jó humorú, kicsit csipkelődős, kesernyés testvérünk lett volna, a szíve szerint. Fehér vagy fekete üröm. Kesernyés, de gyógyító virág. Vagy inkább gyom. Gyógy-gyom. Az. Az szeretett volna lenni, mert kéretlen gyerek volt, és kelleetlenül vett feleség is. Hát az akart lenni, amit mindig is láttak benne. Gyom. Gyom, amit csak jó helyről kell nézni. Ha innen, gaz, ha onnan, akkor

gyógynövény. Öröm akart lenni. Rontója minden ünnepnek, ürme minden öröme, a józanság akart lenni. A szimbóluma, virága a többszínűségnek, a mementó, hogy öröm sincs, de bánat se, az ellenkezője nélkül. Hogy nincs okunk beleragadni se jóba, se rosszba. S ennek a meglátásával kezdődik minden újrakezdés, minden fogadalom.

És szegényke, látod, még azt is hitte, hogy vele leszünk. Hogy elkísérhetjük az utolsó útjára. Mert neki az utolsó út az égetőkemencéig, az égés végéig tartó út volt. Mert hitte, látod, még azt is hitte, hogy megéli, valahogy még az úton, de még a tűzben is érezni, látni, hallani fog. Anyánk lesz még a tűzben is. Csak félt, hogy nem lesz már eszénél, ahogy a tűzben égő élők se szoktak, s ezért esetleg olyat tesz, amit megbán, hogy lehetetlent kér tőlünk. Hogy mentjük ki őt onnan, mentjük meg, dugjuk el jól a halál elől.

És lehet, lehet, hogy még a tűzbe is utána ugrottunk volna, és egyébként. Mert míg élt, torzsalkodó, cívódó, irigy kutya-testvérek voltunk, de szerettük őt egyenként és külön-külön. Ki ezért, ki azért, de ugrott volna, ha csak egy pici jelét is mutatja, hogy él, hogy él még. Tévedés történt valahol. És lásd, most vele vagyok, mellette tehelyetted. A halottal, a biztos halottal, az élő, de ingatag élő helyett. Lásd, szeretem, emlékezem rá, a síron túl is.

Pedig sírja sincs szegénykének. Igazi, virágos, márványlapos, amelyet szerettem volna neki. Fásat. Császárnő-fásat, amire borostyán, vaníliát illatozó lián fut. Sárga hétszínvirág, amit még a méhek is imádnak, amitől még a holt férfiak is életre kelnek körülötte. És táncba kezdenek körülötte, csárdást járnak, és ha kell, még egymás orrát is beverik. Őmiatta.

Őerte. (Ha egyszor ilyen balgák, ha egyszor ez kell nekik, ki tudja, miért.)

A szolgáló nem

Hát, tényleg ciki, hogy annyira féltette magát. Leszokott a dohányzásról, a nagy éjszakai piálásokról, zsírosat nem evett.

Most meg prosztatarákban fog meghalni. Végül is a nemi szerveit nem óvta semmitől. Talán eszébe se jutott a védelem, mert egész életében jól tartotta őket. Füttyinek, herének jutott elég nő. Vagyis inkább engedte őket szabadon, szabadon jönni-menni a nők között.

Mert szerette a nőket, de tényleg. Nem volt szívtipró, nem volt csábító, nem skalpvadász volt, dehogy. Hisz csendes volt, háttérben maradó. De tényleg, mintha inkább nő lett volna ő is, jó nő. A legjobb nő a nők között.

Mert tudott meghallgatni és segíteni. Meglátta mindig, hogy kinek mire van szüksége, s ha éppen ő kellett, ha éppen szexre kellett a nőknek, hát adta magát, adta szármolatlan. Olyan szerelmi bánatra való, szakítás utánra jó játékbabája volt a nőknek. Vigaszférfi.

Férfi, de nem család, nem hazug. Férfi, aki ott van, ha kell. Férfi, aki nem megy el. Nem, még ha veszekednek is vele. Férfi, akinek a fejéhez lehet vágni minden férfibűnt, minden máshonnan, más férfitől hozott csalódottságot, mert túri. Mert tudja, igazuk

van a nőknek, ha testük-lelkük eladására kényszerülnek, mert függnek a férfiaktól. Mert a férfiaké itt minden, vagy majdnem minden. Majdnem minden gyár és üzem és föld, minden, amiből hozam származik. S ha így van, akkor tán jogosan várják el a nők, hogy ezért cserébe rendesen bánjanak velük a férfiak. Ne használják ki, ne fordítsák ellenük ezt a függést, ezt a kiszolgáltatottságot.

Hanem tiszteljék a szolgát, a szolgáló nemet, a bizakodót, hogy bár az ő, a férfiak nevéen van itt minden, ház, autó, gyerek, cég és bolt, és a legutolsó gyümölcsfa is, nem élnek vissza vele.

Igaz is. Neki semmije se volt. A lakását az első feleségének hagyta, azt a lakást, amit pedig örökölt, amiben lakott, a fia nevére íratta. Jóban kellett hát lennie a fia anyjával, hogy legyen hol laknia. És jóban is voltak, míg az asszony jól keresett.

És milyen büszke volt rá, az asszonyára, hogy a minisztériumban dolgozik. Nem volt benne semmi irigység. Mert ő meg civil módra járt mindenhova, minden estre, minden fórumra, ahol az igazságot keresték az emberek. És kiállt mindig, ki, a nők mellé. Sajnálta naivitásukat, és sajnálta őket csalódásaikért, és féltette őket a vak bizalomtért, amivel a férfiak felé fordultak.

Egy újabb férfi felé. De soha nem ítélte el őket. És bevette rendszeresen a tökmagolaj kapszulát. Nyíltan beszélt a testi bajairól, ahogy csak a nők szoktak, nők között. Csak egymás között, mintha még bennük élne az ősi félelem, hogy nem veszi meg őket az apjuktól egy férfi se, ha nem egészségesek. Vagy nem gyógyíttatja meg a férjük, nem szán rájuk pénzt. S ezért jobb titkolni, lekicsinyelni minden testi bajt, vagy csak egymás közt megbeszélni.

De őt megtúrták a nők. Hagyták, hogy maradjon, mert valahogy közülük valónak érezték. Férfinak, de másmilyennek. Ezért is tudhatott olyan sokat a nőkről, de ki nem használta e tudást sose. Csak ment utánuk, ment, ha vitték. Ment konyhába, ágyba velük, enni, szeretkezni és beszélni, beszélni mindeközben. Holott beszélni ő is tudott, szépen szólt a nőkért, szépen és okosan.

De aztán az asszony rosszabb állásba került, és civődött mindenért vele. És ő maradt, mert kicsi volt a gyerek, kicsi, és hirtelen jött neki is a szegénység. Hirtelen, hogy nincsenek már nagy utazások, és jó ételek és flancos iskolák. De apja azért van, ott van őneki. És ő a fiával akart maradni. Emlékszem, mintha szárnyakat kapott volna az ő apasága akkor. Vitte a fiát idehaza mindenhová, hogy megmutassa neki, hol él. Micsoda történelem, micsoda nemzeti és családi történet vezetett el őhöz, az ő születéséhez.

Mert megszánta az asszonyt, mert neki már volt elég gyereke, de úgy tartotta igazságosnak, hogy az asszonymak is lehessen. De aztán az ő megtáltosodása a szegénységben csak növelte a veszekedéseket. Hirtelen számon kérték tőle, hogy miért nem férfi, miért nem családfenntartó, erős, pénzhajtó, törvényadó és törvényellenőrző férfi. Az, aki ő sose volt, aki ő sose tudott volna lenni. Keménykezű, keményszívű pátriárka. Hát kiköltözött vidékre, a másik fia üresen álló házába, míg az külföldön dolgozott.

De nem vágyott a csendre, dehogy. Nyugdíjas volt, de nem szeretett az lenni. Azt mondta, olyan, mintha az ember kívül volna a házon, és néz befelé az ablakon, és beszél, beszélne is, de minek, mert úgyse hallja meg senki. És ő szeretett ott lenni, ott, ahol a változások történnek valahogy. A változások az emberek fejében.

Ő a maga módján ugyan, de harcos volt. És a jóisten tudja miért, de a harcos férfiak prosztatája megnő. Tán hogy harc közben nehogy bevizeljenek a félelem jeléül. Mert akkor elvesznének, el, ha az ellenség a félelem jelét látna rajtuk, ki tudja.

De a férfiak hetven fölött prosztatarákosak lesznek, legalábbis itt. Ez a harmadik halálok nálunk, ha elérik a hetvenet. Mert nem tudják abbahagyni, abba a harcot, nem tudnak szépen visszavonulni, méltósággal adni át a stafétabotot. Vagy lehet, hogy nem merik átadni, vagy lehet, hogy nem is lehet. Hisz Európa öregszik, sok az eltartandó, és újra kérdés lett az eutanázia, mintha Európa kies ligetei és földjei hirtelen, máris kiszáradtak volna, és nem jutna elég ennivaló az öregeknek. Pedig jut még.

Jut, de sokuk úgy gondolja, már nem sokáig. És harcol. Járnai alig tud, de harcol, beszélni, emlékezni alig már, de harcol. Harcol odalent az ellenséggel a megmaradásért.

Ül a padon a tavaszi fényben, és elrásokodik, ahogy ő is.

Czine Árpád felvétele

hallgatás

lehetne akár anyagtalan, illékony,
de iszapsűrű és csupa sikoly ez a mi
hallgatásunk, feltör a járólapok közül,
betölti a szobát, elkapja a lábunk,
és mi már nem lehetünk tiszták többé,
elmondja a történetünket némán,
hallgatásunknak vizenyős,
halálkék szeme van, átható tekintettel
néz ránk, figyel, ahogy fuldoklunk,
elevenen elgyászol minket,
sírni sem tudunk már, és kapálózni sem,
engedjük, hogy ez a mi hallgatásunk
elleljen minket, már nyakunkig ér,
beáramlik a szánk, ég tőle a nyelvcső,
nincs erőnk nem feladni,
csak csont és bőr és fájdalom, jaj,
pedig Isten uja már a kapucsengőn,
látod, sokszor ennyin múlik, de mire
felért a másodikra, mi belefűltünk
a hallgatásba.

nyúlcsapás

kétségbeesve bolyongok
szemed szűrkejében, de
magamat nem, csak a
felismerést látom benne,
hogy ez a szürke engem
már, mint idegen anyagot
kivet magából, egyedül megyek
hát tovább elképzelt utunkon,
új cipőmben a múlt fölél állok,
ide egy nyúlcsapást gondolok és
vízmosást, amoda kóbor kutyákat,
fűzfaágra pacsirtahangot,
arra táncolok majd, kitáncolom
én minden völgyből a ködöt,
hajnalt táncolok a mezőbe,
születnek tőlem színarany virágok,
berendezem én nélküled a világot.

Hajnali pára

Életünk oly rövid, mint a
tetőről lecseppenő hajnali
pára. Vállamra kendőt
terítesz, magadhoz ölelsz,
ebben a fázós tavaszban.
Egymás részei vagyunk.
A déli harangszóban asztalt
terítesz. Gondolataid, tetteid
biztonságot adnak.
Amikor fáradtan, betegen
indulni készülsz, már a
szavak is nehezen jönnek a
szánkra.

Amerre jártál

Forrón ölelt még az a nyár,
amelyben itt voltál.
Az a két kar, váll,
rám már nem talál.
Kifelé tekintek, befelé nézek,
közös utunkra vissza már nem térek.
Arcomba csap a tél lehelete,
nézem az ajtót, nyitod-e?
Itt hagytál mindent,
nyaraid s a levetett inged.
Az otthont, a kabátod,
felfoghatatlan álom.
Mindent itt hagytál
részenként magadból.
Amerre csak jártál,
rövidre szabott utadból.

Napló szerelmeknek!

Szia Kisszívem!

Nem tudom, hogy miért Nélküled Hava 14-én kezdtem el ezt az „írást”, talán azért, mert akkor (is) nagyon fáj a csend köztünk. Eldöntöttem, hogy a következő túraig, illetve a születésnapodig fogom írni, talán kerek lesz az egész. Igyekeztem „visszafo-gott” lenni. De volt időm (munka után esténként) írni. Mindennap írtam egy keveset. Beszélgettem veled. Így persze nem az igazi. De szívből szól. Mondanak olyanokat: a legszebb ajándék, amit magad készítesz. Nem tudok varrni, festeni (bezzeg te!!), ma-radt az írás (azt sem tudok), de próbálkozom.

Amikor találkoztunk a futófesztiválon, mondtál olyat is, „számtalanszor leírtad...” (vagy valami ilyesmi), igazad volt. Volt benne ironia?!?! Talán igen. Biztos igen. Nem baj. Azért századszor is leírom:

Szeretlek!

Boldog, boldog születésnapot!

U. i.: Elküldöm, amit írtam, lehet, nagy kérés, olvasd el, reagálj rá valamit. Egy mo-solyod, egy kedves szavad sokat jelent nekem. De ha nem kedvesen akarsz reagálni, tedd meg azt is!!!!

U. i. 2.: Azért van nálam „tárgyi” ajándék is, ami a tied! Bármilyen, de szívem sze-rint választottam.

U. i. 3.: Nem szeretnék utóirat lenni.

U. i. 4.: Ezt már csak azért írom, hogy ne az előző legyen az utolsó.

U. i. 5.: Ha csak utóiratokban kommunikálhatnék veled, végtelen számig eljutnék!

U. i. 6.: Szóval lökött vagyok, de talán ezt meg lehet bocsájtani..., Jó, nem írok több utóiratot!

Utóirat nélkül is kimondhatom: hiszen eddig is őszinte voltam, szerintem az éle-temben nem lesz több ilyen szerelem...

Nélküled Hava 14.

Kisszívem!

Tudod, mennyi mindent megosztanék veled, és mennyi mindent szeretnék veled átélni, de türelmes, persze lehet, naiv vagyok, hiszen már nincs benned érzés... Nem így gondolom, csak annyira „szélsőséges” ..., nem gondolom, hogy rászolgáltam a bántásra, mindenben nem tudlak megérteni. Persze egy férfinak a nőt, akit szeret, nem megérteni kell, szeretni. Írtál olyat: mennyire figyelmes vagy, utána éppen azt vetted a szememre, nem figyelsz rám...

Egy nő szélsőséges, olyan, mint a szél, ha nem is így, de mondtál ilyet. Nem így gondolom, azért sem, mert ha együtt voltunk, nem, vagy néha, vagy kicsit voltál ilyen. De ezen gyorsan túlvoltunk. Nem bántottalak. 12 perc beszélgetés, nem kapcsolat. Tudod jól, kapcsolatot akarok, veled, az pedig nem kapcsolat, sokkal több.

Elhittem, benned is van valamilyen „gyenge készítés” ilyen irányba. Legalábbis voltak jelek rá. Elég erős jelek (ha rosszul is értékelted, ez az én érzésem), persze amikor már úgy tűnt, még erősebbek lesznek, akkor gyorsan a fellegekből lerántottál a földre. Nem hullámoztam így, mindig is egy irányba mutattak a szavaim, az érzéseimet fogalmaztam meg, amelyek – te sem vitattad – őszinték. Lehet, mégis napló lesz. Három hét múlva találkozunk (persze inkább elképzelhető, csak egy közösségben/közegben leszünk), lehet, addig leírom a gondolataimat, aztán vagy maradnak a sajátjaim, vagy nem...

Ez is a „türelemjáték” része, addig, amíg nem jelentkezel (bár az ígéreted ellenére ebben nem lehetek biztos, hogy meg is történik), legalább így beszélgetek veled. Akkor mára ennyi.

Nélküled Hava 15.

Nehéz napom volt. Folyamatosan gondoltam rád, nem ezért volt nehéz, persze ez sem könnyítette. Most csak egy dolog, azt írtad: magadat szereted.

„Sok ember él, ki érzéketlen, mint én,
kinek szeméből mégis könny ered,
Nagyon szeretlek, hisz magamat szintén,
nagyon meg tudtam szeretni veled.”

Persze tudod, nem az én gondolataim: József Attila: Gyermekké tettél. Ha valaki már jobban megfogalmazta... Gyerekkorom óta kedvelem, apám József volt, és én is szerettem volna „gazdag lenni, egyszer libasültet enni” ...¹

Lehet, épp az a baj, nem szeretem magam eléggé, sok csalódás van mögöttem.
Ha jobban szeretném magam, téged is jobban tudnálak. Aludj jól!

Nélküled Hava 16.

A magyar válogatott kijutott az Európa-bajnokságra. Tudom, téged ez nem érdekel. Akkor bosszantásul? Közel sem... Ma az egyórás hazautazás kétórás volt, baleset...

Most sem unatkoztam. Azért próbáltam magam „szórakoztatni”, a munkahelyi megbeszélésen két poént megengedtem magamnak, úgy tűnt, az elsőt nem érti senki, a másodikat talán igen.

Ma nem is voltál az eszemben, csak folyamatosan, illetve volt, ami elterelje a figyelmet. Ez nem változtat azon, hova szeretnék fókuszálni. Nem tudom mi van veled, jó lenne tudni. Ha segíthetnék, szeretnék.

Látod! Hiába írom a „nélküled naplót”, nem álltam meg, csak üzentem. Örülök, hogy válaszoltál. Örülök, hogy vagy.

Nélküled Hava 17.

Sok gondolat kavargó bennem. Úgy döntöttem, talán csak egyet...

Bár őszbe csavarodik a fejem (is), a hajam is, mégsem tudom, mi az a feltétel nélküli szeretet. Van ilyen...?

Tudom, unokám felé talán igen. Ha vele meg tudom élni így a szeretetet, akkor ... Hét éve vagyok egyedül, persze voltak benne „furcsa” időszakok. Voltak benne barát-

¹ József Attila: Kedves Jócó!

nők. Te vagy azonban az egyedüli, akivel megosztanám az életemet, együtt szeretnék élni, „az én házam, a te várad”. Tisztában vagyok vele, hogy a földrajzi, fizikai és egyéb korlátokon nem változtathatok. „Kitaláltam” egy közös életet. Ahol a „te várad, az év váram”, ahol az „én váram, a te várad”. Nálam mindig meleg törölköző, meleg zuhany, meleg ágy, meleg mosoly vár. Tudod jól, egy nőt mi öltöztet legjobban? Egy mosoly. Örülnék, ha úgy bújnál az ágyamba, hogy az öltözeted csak egy meleg mosoly lenne.

Aludj jól! Nem tudom, miről álmoldj, tudom, miről szeretnék!

Feleslegesen még egy gondolatot hozzáteszek:

Mikor a múlt héten felkeltem, mielőtt elindultam túrázni, felvettem a fűtést 22 °C-ra, tudod 20 °C-on szokott lenni. Tudom, fázós vagy, függetlenül attól, hogy melegítelek. Az a minimális remény bennem volt, hátha... Ha így lesz, ne fázz. Mert tudod: „ne várd a májust, kedvesem...”²

Nélküled Hava 18.

Ez az okostelefon annyira „buta”. Feldob dolgokat, képeket, most éppen emléket, május 27. Te is tudod, együtt voltunk. A Garda tavat kerekeztük körbe. Van olyan kép, ahol „karoljuk” egymást. Gyönyörű a táj, gyönyörű vagy te. De egy fotó, ami igazán megfogott (mert nagyon jellemző rád), próbáltam paparazzi lenni, éppen oda nézel. Van egy mosoly a szemedben, a szád szegletében és a mozdulatodban, „lelepleztél”. De ebben ott van az öröm. Figyelsz rám, és én rád. Ami fontosabb, úgy érzem, boldog vagy!

Nélküled Hava 19.

Bálozunk, bálozunk? Jó, tudom, neked munka volt. Úgy szeretnék tombola fődíjat nyerni, hogy nem veszek bilétát... Persze, hogy lehet ez? Nem közösségi sorsoláson szeretnék játszani, és a fődíj ne egy „csíkos napernyő”³ legyen. Az élet sorsjáték. Ennyiben hasonlít a lutrihoz? Jól tudod, mi/ ki lenne nálam a fődíj! Volt azért egy „fődíj” a napomban, a kisunokám, igazi szeretetbomba!

Nélküled Hava 20.

Tegnap igen hideg volt a Puskás stadionban, nem a hangulat. Megérte megfázni? Persze az élmény megfizethetetlen, „van, amit pénzért nem lehet megvenni. Minden másra ott van a Master Card...”⁴

Újra munkás hétköznap, nem is szólt másról, csak az orrom a sok fújástól már olyan – a színét tekintve –, mint Rudolf rénszarvasé, és úgy érzem, már a dörzsöléssel nyújtottam is. Ez most unalmas, én is az vagyok, illetve (így estére) már kinyúltam. A százaz zsebkendő jó része elfogyott, takaró alatt is fázom. Erre fogom, hogy most nincs hozzád kedves szavam. Mégis legyen annyi, remélem neked (ebben a hűvösödő, téliesre forduló időben is) szebb napod volt, és nyugodt, szép álmot hozó éjszakád lesz!

2 Bródy János: Ne várd a májust – Sztevanovity Zorán

3 Hevesi Tamás: Diadal (Csíkos napernyő)

4 Reklámszöveg

Nélküled Hava 21.

A szememre vetetted, a történeteim rólam szólnak. Ha nem fikciós történet, hogyan lenne másképp, illetve – vágyaim ellenére – „csak” az érzéseim, és most nem a történetem része vagy, ezért nem szólhat másról. Nincs is nagyon történetem. Megcsinálom a munkámat, tegnap és ma lényegében „élő emberhez” nem szóltam.

Régen, ébredés előtt álomban, vagy félálomban úgy éreztem „valaki” mocorog a hátam mögött az ágy másik felén. Hiszen azt álmodtam, itt van, de a másik szobában alszik. Ebben a félig öntudatlan állapotban fordultam meg, és kinyitva szemem, ébredtem rá, üres az ágy másik fele, csak álom volt... Ez a „történet” is csak rólam szól... Úgy van benne „valaki”, hogy nincs is.

Este mikor mégis rám csörögtél, mérhetetlenül fáradt voltam, de lefekvés előtt – tanácsodnak megfelelően – meleg teával „gargarizáltam”.

Nélküled Hava 22.

Legyen újra egy álom, valamikor hajnalban. A helyszín ismeretlen, valószínűleg nem is hazánkban, esetleg étterem. Biztos társaságban. Ott vagy te is. Az étlapot nem értem, lelkesen segítesz, magyarázod. Ennek ellenére – lehajtott fejjel – nem az étlapot, hanem valami más tanulmányozok az asztalon. Lehet, utána mégis került valami az asztalra. A társaságban a téma a „jó szilveszterek”. A szó nálam. Az én jó szilveszterem, kamaszkorom telén. Egy lány – az álomban arctalan, vagy „álomarcú”⁵? – szilveszter előtt beszökött hozzám, és újévben is nálam maradt (nem volt ilyen szilveszterem). Egy álomfejtő mit kezdene ezzel az álommal?

Ma az utolsó közös tárgyalás Ágotával... Utána pezsgőzés, négyen közös ebéd. Talán nem is kell több most erről, azért 10 közös év, közös munka van mögöttünk. Még (ezt is) fel kell dolgoznom.

Este végre beszélgettünk, ha csak telefonon (skype) is, de láttalak. Hatalmas öröm volt! Persze attól még Nélküled Hava marad, de hátha. Bár úgy gondolom, nem vagyok mostanában „ideges”, de egy kis kapcsolódás hozzád izgalmas nyugodtságot adott. Látod egy „dolog” egyszerre lehet nyugtató és izgató!

Nélküled Hava 23.

Remélem, jól vagy, tegnap nem futottad „szét magad”, és ma délután / este az iskolabusz is csak azokat vitte el, akiknek rajta kellett lenni.

Mindig jó helyen vagyunk? Lehetnénk máshol?

„Az időnek egyetlen oka van: minden nem történhet egyszerre.”⁶

Ez így zavaros, de a lényege: lehet olyan idő és hely, ami mind a kettőnké, közös, kettőnkéről, rólunk szól. Ez a gondolat nélküled is, neked szól.

Nélküled Hava 24.

Jön a tél, persze ilyenkor már nem természetellenvaló, sőt. Csúsznak az évszakok. Azért ma még biciklire ültem, csak napközben szoktam már mostanában, mikor eset-

5 Adamis Anna, Somló Tamás: Álomarcú lány – LGT

6 Albert Einstein

leg láthatom a napkorongot. Szerencsére láttam is, egy picit süített a Nap. Ehhez képest sokat gyalogoltam, több mint 10 km-t. Mikor „vágattam” az apostolok lován, volt időm merengeni, gondolkozni. Igaz közben a biciklit toltam. Mikor Gáspárral – közös ebéd után – elváltunk, nemsokára jött autóval, éppen ott kanyarodott, ahol toltam át a biciklit. Az ablakot letekerve rám szólt: fiatalember, mielőtt lelépsz a járdáról, nézz körül...

Igaza volt, teljesen kiléptem a helyből, beragadtam a gondolataimba. Nem tudom viszszaidézni, úgyhogy inkább „hazudok”: rád gondoltam. Ez lehet, hogy nem is hazugság.

Nélküled Hava 25.

Igaz, semmilyen ígéretem nincs rá, hogy holnap találkozunk, ennek ellenére „gyermeki türelmetlenséggel” készültem / készülök rá. Legyen itthon többféle gyümölcs, sokféle sajt, sütemény. Bár ebédre hívtalak, de vacsorára készülök...

A helyi járat repített ma a szaunába, – amikor végeztünk – az egyik haverom hozott be a városközpontba. A villanyrendőrnél távolsági járat kanyarodik előttem, bár tudom, az a járat, ami hozzád vitt / vinne, nem erre jár, mégis úgy néztem a feliratot, hátha lakhelyed van rajta, és ha „csoda” történne, ott ülök rajta.

Jó rád gondolni, jó téged szeretni, persze nem vagyok a viszonzatlan szerelem „rabja”, úgyhogy nélküled ennek az érzésnek valamikor meg kell szűnnie, viszont erősíteni szeretném, veled. Veled!!

Nélküled Hava 26.

A szívemre hallgattam, ezért mentem ki a futófesztiválra. Örültem, hogy láttalak...

Persze annak nem, amit a jövőről mondtál.

Lehet, itt kellene abbahagyni a naplórírást... hiszen már csak Nélküled Hónap lesz? Azzal a szándékkal kezdtem, hogy a túraig írom, mivel akkor biztosan találkozunk. Átgondolom.

Nélküled Hava 27.

Eleve volt egy project a „naplórírásra”, és „az Európai Unióhoz benyújtott pályázaton is ez nyert támogatást”. Igaz, azóta a „pénzcsapokat” elzárták. Milyen voltál tegnap? Gyönyörű, „mozgékony”, vibráló, érzéki. Lehet, mégis a gyakorlatias oldalad volt az előtérben. Tanárnő milyen? Gyakorlatias...

Egyébként sem vagyok az, és amikor érzelmekről van szó...

Aznap a telefonomon a lépésszámláló 13,5 kilométert mutatott. Ha nem is futottam, de elsétálnék érted a világ végére. Nem nyúl, de Zerge vagy, teknősként nem előttem, veled szeretnék célba érni.

Nélküled Hava 28.

Ma egy szokásos kedd, munka után moziban (egyedül). Kb. tízen voltunk, én voltam a legfiatalabb... Elfogy a levegő, mármint a film címe. Ha nem lenne köztünk csend, vagy „ha a csend beszélni tudna...”⁷, de egy olyan üzenet után: „amiket mondtam, egyszer is elég volt kimondani”, nem törhetem meg a csendet.

7 Adamis Anna, Somló Tamás: Ha a csend beszélni tudna – LGT

Pedig sokat mesélhetnék a filmről. Inkább ajánlanám, nézd meg, iskoláról, pedagógiáról (is) szól. Sajnos ilyen világban élünk.

Ha lenne köztünk „kommunikáció”, tudnánk – erről is – beszélgetni, és még milyen sok mindenről.

Mire hazaértem ebben a havas, esős időben, lefagyott az orrom, biztos túl nagy. Úgyhogy most iszom..., bőszen..., teát.

Munka mellett napközben írtam egy vázlatot, mit fogok mondani csütörtökön Ágota hivatalos búcsúztatóján. Nem tudom, jó lesz-e, arról szól-e, amit mondani szeretnék, de nincs segítségem, nincs, akivel megbeszélhetném...

Remélem, szép napod volt! A te iskolád nem olyan, mint a filmbéli..., de valószínűbb, hogy hasonló...

Aludj jól! Pihenj sokat! Ébredj pihenten!

Nélküled Hava 29.

Tudod, milyen nehéz megállni, hogy küldjek neked egy kedves üzenetet, vagy akár felhívjalak (ezt nem engedhetem meg magamnak)?

Ma is sokáig dolgoztam, a pingpong nem jött össze (házigazdánk lemondta, remélem egy előre vivő, kellemes program miatt) – legalább egy hónapja nem játszottam a fiúkkal –, így munka után elsétáltam szaunázni, tudod nálam csak a szórakozás... Csak másfél km, kellemes hűvös, téli időben jólesett. Mostanában szétszórt (is) vagyok. Mielőtt elindultam, akkurátusan összepakoltam: papucs, törölközők, szauna-szer, alma... Fürdőnadrágot nem vittem. Már az öltözőben vettem észre. „Kiviharzottam” a recepcióhoz, fürdőnadrágot árultok? Azt nem... Mentőötlet. A fiúknál hátha van, kaptam volna három mentő-fürdőnadrágot. Egyet választottam. Mondták – persze csak a férfiak – jól áll. Úgyhogy összejött a szauna. Kató volt! Jó szeánsz! A kályha nem volt eléggé meleg. Minden itt sem jöhet össze.

Hazafelé a kórház előtt sétáltam. Ott volt az a buszmegálló, tudod jól, ahol fel kellett szállni a gyorsjáratra, ami hozzád vitt... Este 9.00-kor legalább annyian vártak buszra, mint amikor én álltam itt reggel. Erről a buszmegállóról is mindig te fogsz eszembe jutni, és még milyen sok mindenről... beégtél a szívembe.

Legalább ma több mint tízezer lépés volt, hiszen „tízezer lépés kéne csak”⁸...

Nehezen fogok aludni, nem azért, mert holnap Andor névnapja, hanem Ágota utolsó munkanapja... Búcsúzni kell...

Nélküled Hava 30.

Túl vagyok rajta, Ágota elbúcsúzott. Szerintem bensőséges volt. Nagyfőnökünk, én és Ágota beszélt.

Nem mondtam el mindent, amit szerettem volna, mivel ideges voltam és – nem kell szégyellni – meghatódtam. Azért talán sikerült a lényeg.

Mielőtt megvolt a „központi” búcsúzás, Ágota szobájában átadtam a személyes ajándékomat, volt virág is. Ide nagyon kellene egy kép..., szép virág. Nem kóró, egy szerintem szép csokor (lejártam érte a lábamat, negyedik helyen találtam meg), azért

8 Adamis Anna, Presser Gábor: Tízezer lépés – Omega

megkérdeztem tőle, a múlt heti csokor? A válasz az volt: nagyon tetszett, és még otthon megvan, nem hervadt el...

Szeretetteljes búcsú volt, és azért a jövő héten Andor névnap, friss nyugdíjasaink, Ágota is, Tomi is bejön egy kicsit beszélgetni, egy szelet süteményt megenni.

Ágota is ideges volt és meghatódott. Mikor hazaértem, csörgött a telefonom. Felhívott: elmondta ugyanezt, és azt, sokkal többet szeretett volna elmondani (nekem, rólam is). Nehéz, de sok szép dolgot is magában foglaló 10 évünk volt együtt...

Veled szeretnék, nem nehéz, de sok szép dolgot magában foglaló 10 évet, vagy amennyit még ad az élet.

Ja, megjött a tél. Hózáporban jöttünk haza.

Kaptam Blankától videót, kisunokám játszik a hóban, és fényképet is: hóangyal! A kisangyal már hóangyal is. Nekem te is angyal vagy.

Nélküled Hava 1.

Ez nem Gergely naptár, az új hónap is Nélküled Hava, tehát a számoknak nincs különösebb jelentősége, akár írhattam volna 32., 33., 34., viszont a hónapokról van egy közmegegyezés. A január miért január, az augusztus miért augusztus, december miért december...

Veled mindig nyár, nincs hónap, csak szeretet. Minden évszaknak megvan a maga szépsége, de a nyarat szeretem a legjobban. Szeretem a Kikeletet, az őszi erdő színeit, az első havazást, de azért a nyár...

Veled – érzésben – mindig nyár lenne. Ha a tavaszt jobban szeretnéd, akkor tavasz. Azért jobb a meleg, mint a hideg. A hideget csak víz formájában, és csak a forró szauna után kedvelem. Jó, néha inni is jó meleg nyári napon. Vízet... sört is (miért tagadjam, hiszen tudod te is).

Még a tegnapi nap hatása alatt állok..., olyan dolgokat mondtam ki, amit sokkal korábban ki kellett volna, de legalább most megtettem, és megöleltem, akit meg kellett, illetve már korábban is... De mind a ketten – ne lepődj meg – zárkóztak vagyunk.

A veled való vasárnapi beszélgetés hatása alatt is állok. Az érveiddel nem tudtam, nem tudok „vitázni”, tény, idősebb vagyok nálad, tény, nincs jogosítványom, a legtermészetesebb, hogy gyermekeid az elsők. Ezek miért befolyásolnák az érzéseimet?

Örülök, hogy ma üzentél. Örülök, hogy válaszolhattam.

Mennyire más ez a világ, mikor kamaszok voltunk, négyen-öten voltunk barátok, egyetlen egy fiúnak, illetve a szüleinek volt telefonja. Megállapodtunk, szombaton mindenki 13.00 körül telefonál neki, és megbeszéljük, mikor hol, miért találkozunk. Megyünk a grundra focizni, „fagyizni” (persze volt ilyen is), kimegyünk meccset nézni, országos bajnokságban játszó csapatunk volt, vagy mondjuk: holnap találkozunk kint a tavon (ez nyár esetén volt érvényes). Ma pedig? Ausztráliában élő középiskolai ismerősömmel akár bármelyik nap tudok üzenetet váltani...

Miután váltottunk veled (hála) néhány üzenetet..., még késő este leültem dolgozni. Nem volt rá szükség, de a „magam ura vagyok”. Ha most megcsinálom, kevesebb dolgom lesz később.

Az „új” kollégám első komoly munkája is előttem van, nagyon felkészült. Jobb, mint én!?! Ha szépen „összecsiszolódunk”, jó munkát fogunk végezni, és jól fogunk együtt dolgozni.

Ez is fontos. Te is fontos vagy!

Nem tudom, az élet hány lábú szék, három, négy, sokkal több?

Bárhány lába van, az az igazi, ha mindegyik stabil. Ezt most biztos nem találok kedvesnek, de annyira, de annyira jó volt az életemben, amikor te voltál a legstabilabb „székláb”. Nem így gondolok rád, hanem látom magam előtt a kócos hajad, a mosolyod, a kisugárzásod. Téged szeretni kell! Ha most még üzenetet váltanánk egymással, az lenne a reakciód – gondolom – miért vagy így „felvillanyozódva”? Pofonegyszerű a válasz, mert „morzsát szórtál nekem”, üzentél. Bár írtam neked üzenetben is, de most is annyit: aludj jól, szeretném őrizni álmodat.

Nélküled Hava 2.

Képzeld el, reggel naspolyát ettem (tudom, hogy szereted), a piacon vettem egy hete, na akkor még nem volt érett. Hasonlít a fügére, az nem volt. De ahogy a fügét is szeretem, a naspolyát is, csókra, igazi simulásra hasonlít, természetesen veled élném meg. Amikor a piacon voltam, neked szántam, mint ahogy a csókot, simulást. Valószínű a naspolya vásárlás is rólad jutott az eszembe. Nem tudom úgy enni a naspolyát, ahogy a te kelyhedet szeretném, de ezzel is megbirkózom...

Igen! Tegnap, üzenetben azt kérdeztem: mit szeretnél. Azt is tudom, hogy van egy segítőkész, alkalmazkodó, önfeláldozó lényed. De a kérdésem a te vágyaidra irányult.

Válaszod: „Mit szeretnék? Azt, hogy vigyázz magadra jobban! Azt is, hogy találj valakit, aki majd úgy szeret, ahogy én régen.”

Mennyire nem kell ebbe a mondatba a régen, és rajtad kívül más sem...

Akkor válaszolok magamnak, helyetted: „Adjon az ég mindent, amit szeretnél!” (Tudom, hogy a Tanksapka, illetve Tankcsapda dalban úgy szerepel... szeretnék!)

Úgy hiszem, jobb, ha ma nem írok többet.

Nélküled Hava 3.

Késő délután / este Palival szaunáztunk. Van egy játékunk, játszottuk most is. Ki milyen számú szekrényt kap. Ő választhat, kisebb vagy nagyobb. Ennek ellenére nagyjából 50-2 a győzelmi arányom. Ma – szoros versenyben – nyert: nagyobbbat mondott, az én számom: 208, az övé: 212.

Mondtam neki, majdnem mindig nyerek, de ilyenkor a lottón nem. Most te nyertél, hátha most a lottón én (is)... (nem nyertem...).

Nem szétszórt vagyok, ez már rosszabb. Ismét nem vittem fürdőnadrágot. Itt legalább lehet venni. Igaz, nem volt nagy választék, nem is tetszett, amit választottam, viszont célnak megfelelt. Kellemes szauna volt, milyen jó lett volna veled izzadni. Elmentem utána Kiscsillag koncertre, sok ismerőssel, réglátott emberrel találkoztam. Sajnos – míg a Kispál és a Borz munkásságát igen – őket nem igazán ismerem. Sokan voltak, összeakadtam olyannal is, akit legalább tíz éve nem láttam. Igazából csak oldalról, az utolsó négy számot hallgattam meg. Találkoztam egy „boszorkánnyal” is.

A férjét „ismerem”, sokat fociztunk egymás ellen. Ha koncertre megyek, velük szinte mindig találkozom. Érdeklődött arról, hogyan élek. Meglepődtem: hosszasan ecsetelte, milyennek tart. Csak röviden: jó pasi vagy, de nincs önbizalmaid...

Tudod, nekem csak a szórakozás. Hiába szombat, délelőtt dolgoztam. Ma sem volt a közelemben senki, akihez szólni tudtam volna, azért néha emberek között is kell lennem. Ha már nem lehetek melletted.

Advent első vasárnapja van, kell egy koszorú, és négy gyertya. Valamennyire a lakást is ünnepi díszbe kell öltöztetni. Készülni kell az ünnepre. Ha csak karácsony második napján, de jön majd a kisunokám, és maradnak néhány napig!!

A lakás „ünnepi díszbe öltöztetve”, persze női kéz hiányában, bumfordi, férfi módra. A koszorún az első, hitet jelképező gyertya meggyújtva, bármennyire is hitehagyottnak érzem magam...

Nélküled Hava 4.

Ma nem tudok neked se érdekeset, se kevésbé érdekeset mesélni. Itthon voltam egész nap, vagy megfáztam a hétvégén, vagy a korábbiából még ki sem lábaltam.

Tegnap kaptam néhány rövid, néhány másodperces videót Blankától. A kisunokámat „hangolják az ünnepre”, az első csomag a Mikulástól, karácsonyi vásárban „bambulás” a körhinta mellett, korcsolyázók nézése (szerinte a korcsolyapálya jégpocsolya).

Eszembe jutott valami, múltkor a túrán fázósan, papucsban vártál a fürdő pénztáránál, hogy sorra kerülj. Melletted az általad választott útítárs a buszról. Miközben hozzád beszélt, többször megszímította, megszímogatta a karodat. Akkor sem volt bennem féltékenység, azt nem mondanám, irigység sem, viszont akkor is, most is az jutott/jut eszembe a mozdulatról, ilyeneket váltasz ki az emberekből, a közelséged érzékennyé tesz.

Nélküled Hava 5.

Reggel megjelentek a cinkék a kertben. Vagy nem figyeltem rendesen, vagy rég nem jártak erre. Feketerigók igen és örvös galambok is.

Hosszú évek óta etetem őket télen. Amikor már nem találnak eleséget, emlékeznek arra, tavaly ilyenkor hol jártak, a szülők erre is tanítják a kicsinyeket? „Kollektív tudatuk” talán nincs. Egyáltalán meddig él egy cinke? Tavalyról még maradt cinkegolyó. Így mától idei madáretetés. Tudom, ha elkezdem, nem szabad korán abbahagyni, úgy-hogy mehetek madáreleséget.

Ebéd után sétálva már majdnem hazaértem, látom: a házam előtt egy csapat gyerek oszlopban vonul a jégpálya felé, néhányuknál volt korcsolya, így nem volt nehéz kitalálni, oda tartanak. Középiskolások lehetnek. Eszembe jutott, (réges-régen) küldtél képet, osztályoddal állsz a házam előtt. Megleptél és megvicceltél. Neked megvan még az a kép? Legalább belül (most is) jót mosolyogtam.

Egész nap dallamtapadásom volt, Quimby Ultravaló... Reggel hallottam a rádióban. Jó zene, de a dallamtapadás nem hiányzik. Ha leírom, elmúlik, vagy még inkább velem marad?

Nélküled Hava 6.

Tegnap este sétáltam a városközpontban. Maga az adventi vásár nem dob fel, viszont tényleg szép a város fája és az ünnepi fények.

Tegnap este kirtad a csizmádat, járt nálad a Mikulás?

Nem raktam ki az ablakba, ki sem tisztítottam, de nem volt koszos, ha szeretne volna, megtalálja az előszobában. Mégsem járt nálam, illetve csak olyan dolgokat „kaptam”, amit nekem kell továbbadni. Köztük van az is, amit neked szánt a Mikulás. Nemzeti konzultációt kaptam, nem a Mikulástól, a postás dobta be a postaládába...

Vettem ma ki pénzt bankautomatából. Így még sosem jártam, 10 000 Ft-tal kevesebbet adott ki, hívtam a megadott számot. 25 percig zene, géphang, miegymás. Utána végre élő emberrel megbeszéltük a problémát, két héten belül kiderül, jóváírják-e.

Mivel nem tudok veled beszélni, többször „lepörgettem” néhány beszélgetésünket magamban, illetve megpróbáltam, aztán rájöttem, felesleges, egy férfi memóriája sosem olyan, mint a nőé, emlékszik érzésre, hangulatra, illatokra, közelségre, de nem tudja visszaidézni, mit mondott, mit hallott. Bezzeg egy nő, sok év távlatából is, pontosan idéz, utána (jobbik esetben) rákérdez, vagy (rosszabb helyzetben) a fejedhez vágja. Te pedig nem emlékszel, nem sunyiságból, nem védekezésből, csak azért nem tudsz rá reagálni, mert „fene se tudja”, lehet, hogy így volt, lehet, hogy nem, ha pedig nem tudod, miért kontrázz, Ő úgyis jobban emlékezik rá...

Úgyan miért jutott ez az eszembe, biztos hiányzik a veled való beszélgetés, hiányzik a hangod is.

A Dunántúlon havazott, havazik, ide az eső ért el... Legalább a holnapi 100 km-es (oda-vissza) utazásunkat a munkahelyre hóakadály nem fogja gátolni.

Nélküled Hava 7.

A négy óra alváshoz képest nem is volt rossz nap, mármint munka szempontjából, viszont, hogy mindennel végezzünk/végezzek sötétben indultunk haza. Milyen meszsze vannak még a hosszabb nappalok.

Nem akarlak untatni a munkával.

Jó a Home Office bizonyos szempontból, más oldalról... Ma legalább ... emberek között, igaz ma is „kapkodni kellett”, hogy minden munka kész legyen. Próbáltam enélkül megoldani.

A késői indulás késői hazaérkezés, mégis el tudtam menni focizni. Az is jó volt. Mégis mi volt majdnem a legjobb? Az iskolában az idei tanévben először volt melegvíz az öltözőben, jólesett zuhanyozni. (Nálatok is ilyen az iskolai öltöző, a gyerekeknek nincs melegvíz?)

Kis dolgokból lehetnek örömök. Ma legalább nem gondoltam rád, munka közben... akkor „nem lehetett”, amikor valaki elől, vagy valaki után (labdával vagy nélkül) futottam, akkor sem. Voltak azért „szabad perceim” ... Jó lenne veled nem csak szabad perceket, sokkal többet tölteni!

Nélküled Hava 8.

Mindenkiben él belül egy gyermek, aki várja a Mikulást. Ez a gyermek boldog,

vagy megszeppent. Szerettem azt is, amikor a gyermekkorodról meséltél, hiszen hozzád tartozik, és ha megosztod velem ezeket az érzéseidet, emlékeidet, akkor úgy érzem, fontos vagyok, és „tanulok” valamit, „tanulok” rólad, jobban megismerlek, jobban tudlak szeretni is.

Várom a holnapi napot, de ne legyenek illúzióim. Azt még nem tudom, hogy boldog, vagy megszeppent gyermekként.

Reggelenként borotválkozás közben hallgatom a rádiót, mostanában Petőfi (hiszen hallgatni Arany, beszélni Petőfi...). Most már csak magyar zenét játszanak, néha persze a magyar is angol, illetve néha nem tudod milyen nyelven...

De sok zene tetszik, és nagyon sokról te jutsz az eszembe. Nem foglak zeneszámokkal bombázni, el is felejtem őket, a mai, ami szíven ütött – mert kicsit rólad, kicsit rólam (is) szólt – még megvan. De legyen ez az én dolgom.

Butaságok jutnak az eszembe, holnap nem kell korán kelni ahhoz, hogy odaérjek / odaérj, odaérjete a kis/nagylányoddal a buszhoz. De ha nálam aludtál volna, még később kellene kelni, már fent lenne (majdnem) a Nap. Gyermekednek is lenne itt helye...

Sokat gondolok rád, sokat gondolok arra, hogy miként lehetett volna másképp. Olyan szépen írtad, és mondtad is: szabad és önfeledt szeretnék lenni. Mivel nem voltunk sokat együtt a futófesztiválon, meg nem is tudtam erre akkor reagálni, teljes szívemmel egyetérték. Miért?

Mert igazak ezek a szavak.

Amikor nem volt köztünk semmi feszültség, akkor szabadok és önfeledtek voltunk, és volt egy sokkal fontosabb, vagy inkább úgy mondom, valami, ami hozzátett ehhez. Ez a valami a lényeg. A szabadság és az önfeledtség mellett egymásban is el tudtunk feledkezni. Adtunk nagyon-nagyon sokat egymásnak, ezzel többé váltunk. És ketten alkottunk egy egységet. Lehet? Mégis megértem a szeretet, szerelem lényegét? Mennyire vártunk egymásra, mennyire szerettünk/szeretünk (remélem ezt) együtt lenni.

Talán azért fogadtam el azt, amikor ajtót mutattál nekem, mert már nem éreztem ezt az önfeledtséget. Azt gondolom, azért, mert nem tudtam neked megfelelni, igaz az is, nem tudtam megtenni érte mindent, nem az akarattal volt baj, de, ha úgy érzed, nem vagy „elég”, akkor egy idő után el is hiszed. Pedig mennyire szerettem volna elég lenni. Bár, de jó lett volna, ha azt mondd, most már annyi puszt, csókot kaptam, pihenjünk, nem is öllelek, csak fordulj el, a hátunk érjen össze alvás közben.

Igazad van, egy kapcsolatot addig kell fenntartani, amíg mind a két ember épül belőle. A kapcsolat szó helyett én mást használnék, ez szerelem. Mert kettőnk között az volt, részemről az is van. Amikor újra láttalak túrán, tudtam, nem tudlak elfelejteni, szükségem van rád. Tudom, hogy tudok változni, és tudom, nem akarlak téged megváltoztatni. Nem vagy tökéletes, én pláne nem. De azért vagy mégis tökéletes, mert elfogadlak úgy, ahogy vagy. Velem lehetsz szabad és önfeledt. Nem megváltoztatni akarlak, elfogadni. Ez nem nehéz. Lehet, az sokkal nehezebb, fogadj el.

Talán az a probléma, nem fogadod el, nem tudod elhinni, hogy tudok változni. Ez hit, bizalom, szeretet kérdése. Ha valamelyik nincs meg, akkor nem fog menni. Bennem megvan mindegyik. Olyan sokat nem is kellene változnom, én így gondolom. Csak, csak, csak ... össze kellene hangolni az életünket, szerintem menne.

Valószínűleg azért eredt meg a nyelvem, mert holnap látni foglak. Többre nem is számíthatok. Vasárnap pedig születésnapod van. Arra is megvan az ajándékom... Nem biztos, hogy jó, de szívből választottam.

Feküdni kéne, de tartok az éjszakától, mert mostanában rosszul alszom.

A jövő héten renoválás hetem lesz, megyek kontrollra, a tenyeremet meg kell mutatni kézsebésznek, „dokinak” (tudod, traumatológus) mutattam, mondta: menj vissza a kezelő orvosodhoz, valamit kell vele kezdeni, egyébként az ujjaid nem fognak rendesen működni, illetve bénulhatnak. A fogorvoshoz és szemészhez is hivatalos vagyok. Problémám nincs, de aktuális, illetve munkahelyi alkalmassági vizsgálaton felhívtak, menjen el szemészetre. Úgy érzem, a bal szemem romlott. Azért látok, téged pedig kiszúrnálak bármilyen tömegből, ha nem a szememre, hanem a szívemre hagyatkozom.

Aludj jól, áldodj szépeket, ébredj pihenten! Indulj vidáman holnap a nagylányoddal! Remélem szép nap lesz. Nem mond holnapra esőt. Hideg lesz. Mozgás közben azért más. Látni foglak. Most is tudom, ez nagyon jó érzés lesz. Ennek ellenére azt is tudom, lesz köztünk egy olyan távolság, ami nagyon fog fájni. Te is tisztában vagy vele, szívből és legtermészetesebben úgy cselekednék, meglátlak, odalépek, hosszasan megölellek, megpuszillak, és nagyon picit (hiszen a hosszabb csak kettesben és ránk tartozóan) megcsókollak, kezedet pedig megmelegítem...

Vasárnap születésnapod lesz, ez szuper, ez nem változtat azon, hogy mennyivel idősebb vagyok, de közelítesz, csak ettől én még távolodom. Generációs ellentét lassan nem lesz köztünk...

Nélküled Hava 9.

Még mindig Nélküled Hava, de annyira jó volt látni! Lehet, bárgyú vigyort látsz, viszont megmelegszik a szívem már attól, ha a szemem érzékel. Szép nap volt, jó volt taposni a friss havat, jó volt beszippantani a levegőt, érezni egy kicsit a csendet (ha éppen nem beszéltek a közelemben). Minden viszonzás nélkül szerettem volna, ha én is a Mikulásod lehetek, nemcsak a túracsapat évek óta bevált, csomagot osztó, kinevezett Mikulása. Semmi fontos, semmi értékes, csak figyelmesség lett volna. Sokszor egy gesztus többet ér, mint egy „nagy ajándék”.

Talán jobb, ha ma nem is írok többet, tegnap úgyis hosszúúra eresztettem. Dédelgessem inkább a gondolatot.

Nélküled Hava 10.

„Megint egy évvel öregebb lettél, bölcsebb is talán” ... tudom, úgy folytatódik: „Őrizd meg az emlékeid, s légy nagyon vidám.”⁹

De úgy akartam folytatni, az biztos (nem talán) ugyanolyan szép vagy, csintalan, kívánatos. Rossz hasonlat: mint a jó bor, egyre érettebb, egyre kellemesebb. Jó vagy úgy, ahogy vagy!

Igazából szerelem! A film címe. Ugyan miért jutott az eszembe? Úgy emlékszem – amikor beszélgettünk róla – nem láttad még. Mondhatom, mert nagyot nem tévedek,

9 Bródy János: Boldog születésnapot! – Halász Judit

régi film. Régebben karácsony előtt megnéztem újból. Most nem ez a lényeg, egyetlen egy dal, részlet belőle. Ha kíváncsi vagy rá, meghallgatnám veled, de az egész filmet is megnézném. Ha mégsem, megkeresem neked ezt a dalt és a filmben lévő jelenetet, ami annyira szép, olyan, mint te.

Örülök annak, hogy – a kamaszkori „nem számítók” után – átélhettem egy nagy szerelmet, két gyönyörű gyermek született belőle. 30 év kellett hozzá, hogy vége legyen, nem bennem...

Utána éltem/élem a „kósza” életemet, magányosan. Voltak benne barát nők, valamennyire mindenki megérintett...

Szerencsére jöttél te, bárhogy végződik, vagy már végződött, azt az érzést, azt a szeretetet, amit irántad éreztem / érzek, senki nem veszi el, azt sem, amit te éreztél irántam. Nem mertem azt írni, érzek. Hiszen erre már nincsenek jelek.

Harminc és egy év nem ugyanaz, mégis nagyon nehéz téged elengedni, nagyon nem akarom, aztán mégis az lesz...?

„gondolj egy súlyra
melyet letehetél és
lélegezz mélyet.”¹⁰

Hogy ne így legyen vége. Vége? Advent második vasárnapja van, este meggyújtom a második gyertyát is. A remény jelképe!

A harmadik gyertyát, az örömet, meg sem gyújtottam... Meggyújtom majd egyszerre mind a négyet 26-án, unokám, gyermekeim segíteni fognak. Akkor együtt lesz hit, remény, öröm és szeretet.

Czine Árpád felvétele

¹⁰ Fodor Ákos: Kis gyakorlat

Egysorosok

Bűn

Ahol *bűntudat* – ott *bűn* is van.

El

Eltűnődöm. Eltűnök.

Megérzések

A művészek az *igazi* szeizmográfok.

Nézzenek oda

Ordít róla, hogy kiabál.

Habókos álom

Azt álmodtam, hogy *közönyös* vagyok.

Figyelmeztető

Vigyázat! A magasban dolgoznak!

Napvég

Eltolt az alkonyat.

Gyermekek számára

Játékválasztás.

Hasonlat

Olyan, mint egy költő.

Csak addig

Csak addig *élek*, ameddig írok.

Éhség

A báránnyelű elnyelte a Holdat.

MMA harcosok klubja

Jobb horog, bal egyenes – közélethalálharc.

Mókamester

A Történelem nagy *utánzó*.

A kör

Elindultak – az ovi körbe megy.

Parancs!

Minél több vizet zavarj!

Menekülés

A lét által tépázott utamon haladva menekülök egy félelmekkel telt útvesztőn keresztül a boldog élet felé, mi meglehet, az elmém által kreált illúzió csupán, ennek ellenére kitartóan tapodom a marasztaló szurokkal telített ösvényt, révült tekintettel pásztázom a bús, fekete horizontot, hátha egyszer csak megpillantom a felkelő napot. Reményem nincs, nem is kell, pusztán hitem egyedüli és kitartó útítársam, mely megtépázva az elme börtönében töltött évtizedektől, kitartóan lohol mellettem csapzottan, olykor-olykor már a poshadt avarba kúszva kapaszkodik a boldog jelenbe vetett bizodalmamba. Ösvényemen ezeréves karmok vájnak hátam gennyes forradásaiba, agyamat nyúzva, hazug visszhangok zúgnak süket füleimben, vén, kegyetlen vezérek szabdalják kardjaikkal remegő lábaim nyomát, hamis próféták vetnek elém megkínzott hősöket, nemlétező ördögök marcangolják izzó húsomat. Üres kereszték grimaszolnak utam szélén, kiszáradt tenger lángol alattam, véres hamut szór széjjel a megfeketedett ég fölöttem, megtört, csonka ágak hajolnak búsán előttem, manipulatív démonok rikácsolnak mögöttem, a múlt orrfacsaró bűzét sívítja jeges ajkából a csontig hatoló szél körülöttem. Keserű ígérek szellemei fonódnak csonka végtagsaikkal csalódott szívemre, megtört álmok csontvázai robognak lagymatag zsigereimben, a jövő hamis lidércei úszkálnak keserű véremben, a múlt démonjai tépkednek rothadó húsomból.

Elmém gondosan elrekesztelt ajtaját egy kisgyermek kaparássza, körmei felszakadnak, csordogáló vére jut át pusztán az ajtó alatti résen. Ma már jól tudja, hogy gondosan bezárták a hamis ígérek léceiből eszkábált karámba, minek tetején a megtévesztés rácsai ülnek. Egyedüli társa a remény illúziójának paplanja, mit hiába terít magára, az nem képes elúzni a szívében megbúvó hideget. Mára hite is tovatűnt, nem kerget már színes délibábokat, fülei nem hallják a madarak csivitelését, szemei nem látják a pillangók táncát, lábai nem érzik a puha fű csiklandozását, ajka nem ízleli a friss gyümölcs zamatát, csupán a sarokba kucorodva várja az elmúlást...

...de nocsak! Valami rezdül. Haloványan, egy aprócska neszként. A kisgyermek komótosan törölgeti fáradt szemeit. Hunyorogva keresi a hang forrását. Talán ismét egy múltbéli lidérc játszadozik árnyékként a falon. Talán a jövő kísértete fütyöréshi bánatos dalát. Vagy talán lelke fényessége tör át a szívére rakódott förtelmek falán. A rettegés, a csalódottság, a közöny hangjaiból komponált szimfónia dallamához most társul egy eddig ismeretlen zöreje, mely lágy, édes muzsikává avanszálja a kegyetlen moraj összevisszaságát. A kisgyermek az újonnan született melódiától ösztökélve feláll. Leveti rideg paplanját. Megtölti szívét lelke szeretetével, és kitarja mélabú szobájának ajtaját. Meglepetésére az most egy aprócska lökéstől utat enged neki. Kétségbeesett rettegés fogja el az első lépés megtétele előtt. Ismét felcsendül szobájából az a komor, ritmus nélküli szimfónia, mely oly sokszor rázta álom nélküli álomba, vagy kergette fojtogató lidércnyomásba. Lenéz apró lábaira. Próbálja mozgásra sarkallni őket, de a dallam még nem ereszti. Még nem nyúzta le róla az összes bört, még nem

égette hamuvá csontjait. És nem is fogja. Piciny tenyerét szívére helyezi. Kifúja tüdejéből a múlt erjedt levegőjét, majd beszívja a lelkéből áramló fényességet, és háta mögött hagyva egykori börtönét, kilép az ajtó előtti puha gyepre.

Kezdetben a fény bántja a félhomályhoz szokott szemeit, elgémberedett végtagjai is nehézkesen térnek magukhoz, a nyirkos odúban töltött idő megtette a hatását. Erőt vesz magán, talán életében először, majd megteszi a következő lépést. Ezt már bátrabban, igaz a múlt visszhangja még nagyon közeli, még nem tette le terheit, még nem engedte el félelmeit. De már legalább nem marasztalják horgas tövisek a régi otthonába. Valami megváltozott. Valami megmoccant. Sokáig próbált kijutni börtönéből. Eddig mindhiába. Aztán egy idő után abbahagyta a próbálkozást, úgy érezte magára maradt, úgy érezte elhagyták. Ami persze lehetetlen, hiszen soha nem volt egyedül, csupán elreteszelt maga körül minden ajtót. A hamis tanok, az anyagi élet kecsegtető, mégis alantas ígéretei, a hazug próféták ömlengő hazugságai erre ösztökélték. Aztán a csendben, a nem akarásban valami megrezdült. És ez elég volt ahhoz, hogy elinduljon. De hová is tart? Szemei – megszokva a fényt –, körbe pásztázzák a vidéket. A közelben egy tó játszadozik a meleg napfényben. Elindul felé, majd leül a partjára, hol egy elfeledett emlék bontakozik ki a napsugarak táncából...

...nagyon izgatott. Aludni sem tud, pedig fáradt. De valahányszor lecsukja szemét, az öreg Mikulás képe villan fel. *Vajon meg fogja kóstolni a tejet? Beleharap a finom mézeskalácsba? Rudolf megdézsmálja a répákat? No meg mit fogok kapni tőle? Egész évben jó viselkedtem, biztosan valami szépet hoz majd.* Végül a gondolatok kusza szálai álmodat szönek szeme elé. Reggel egy-kettőre kipattan az ágyból. Szülei is izgatottak, közösen megnézik az ablakba helyezett elemóziákat, és csodálkozására mindegyikből hiányzik egy jókora adag. A csizmájába pedig ott várja a Mikulásnak írt levelében kért hosszúhajú baba. Egész nap pillangókat lehetett volna vele fogatni örömeiben. Az óvodában is boldogságtól könnyes szemmel mesélte el reggeli élményeit...

...a fürdőszoba zárt ajtaja mögül is jól hallatszik szülei veszekedése. Apa megint nagyon mérges. Állandóan a pénzről beszél. Anya is kiabál. Szeretné, ha Apa korábban jönne haza a munkából. Ekkor eszébe jut a nemrég a Mikulástól kapott babája. Örömtől fűtötten szalad ki szüleihez.

– Apa, Anya van egy jó ötletem. Mi lenne, ha eladnám a Mikulástól kapott babámat, akkor lenne pénzünk....

– Ne most, kislányom – förmed rá Anya.

– De én szívesen eladom – azzal odanyújtja Apának a babát, aki mérgesen kapja ki a kezéből és behajítja a szobájába. – Hagyjál már azzal a rohadt babával, egyébként sem a Mikulás hozta, hanem mi vettük neked. Jobb, ha mihamarabb felnősz...

...a szobájában pityereg, de legalább már nem zokog. Nem érti, mi ez az egész. *Miért mondta neki ezt Apa. És miért hazudtak a Mikulásról. Ők mondták, hogy létezik, most meg azt találják ki, hogy nem is. Lehet valami rosszat tettem, és ezzel akarnak büntetni...*

Az emlék harmatcseppként párolog el az egyre forróbb nap melegétől, egy mély sebet vájva szívébe, mit egész élet során cipelnie kell.

A tó fölött hirtelen sötét fellegek szemtelenkednek a nap elé, néhány pillanat múlva fényes villámok cikáznak le az égből, a szél is elkezd marcolni a közeli fák ágait, majd a múlt egy újabb foszlánya rajzolódik ki a vihar tombolásából...

– Az Isten jószágos. Ő teremtett mindent és nagyon szeret téged – mondja Anya, miközben a haját fésüli.

– Akkor, ha valamitől félek, ő meg tud nyugtatni, Anya?

– Persze, nyugodtan imádkozz hozzá. Bármit elmondhatsz neki, úgy, ahogyan neked és Apának is...

...kedvence a hittan óra. Ma azzal kezdenek az iskolában. Szereti hallgatni, hogyan teremtette Isten ezt a csodás világot, hogyan védelmezi a gyerekeket. Ma is biztosan valami szép dologról fog mesélni a pap bácsi...

...nem tud elaludni, pedig nagyon fáradtnak érzi magát, mint minden este, mióta elkezdett iskolába járni. A gondolatok zabolázatlan csikóként szaladgálnak az elméjében. *Keresztre feszítették... Mit jelenthet ez? Miért néz olyan szomorúan a keresztről? Biztosan fáj neki, hogy ott lóg. És Isten miért áldozta fel a saját fiát? Ki tesz ilyet? Miért nem mentette meg, ha mindent meg tud tenni? Milyen kegyetlen apa képes erre. És miért lennék én bűnös, hiszen semmi rosszat nem tettem, mégis azt mondta ma a pap bácsi, hogy a bűneim miatt halt meg Jézus. Nem értem. Eddig Anya azt mondta, hogy az Isten jószágos, szeret minket. De hogyan képes szeretetre az, aki a saját fiát is bántja? Akkor engem is bántani fog? Félek tőle, nem akarom, hogy bántson...*

A vihar oly hirtelen, ahogyan jött, elvonul, csupán egy újabb gennyes sebet hagyva örökségül. Ellenben a nap még lustálkodik, nem óhajtja ismét megmutatni csodás arcát. A tó partján lévő öreg fűz ágaira hangosan rikácsoló varjak érkeznek, hogy egy újabb emlékfoszlányt kárognak el...

...a hatalmas nappali üresnek tűnik. Az új bútorok csak bús emlékek porát fogják. A polcokban heverő diplomák, oklevelek, nyelvvizsga bizonyítványok az elpazarolt idő hírvívői pusztán. A falon lévő nagy televízió egyedül megkeseredett arca ráncait tükrözi. A kényelmes kanapé sem képes csillapítani dereka fájdalmát. *Tanulj gyermekem. A tudás hatalom. Így lesz meg mindened. Szép házad, új autód, boldogságod.* Mereng szülei tanácsain. Akik azt elfelejtették mondani, hogy ezek a dolgok nem igazán kellene a boldogsághoz, de akkor mi? Megvan mindene, amiről csak az ember álmodhat. Sikeres a munkájában, nagyon sok pénzt keres, szép családja van, egészséges gyermekei, szerető párja. Mégis fáradt, elgyötört... boldogtalan. Unja a mindennapok mókuskerekét. Állandó feszültséget érez a gyomrában. Pedig egészséges, legalábbis a teste. Félelmei minden áldott évben arra sarkalják, hogy erről meg is bizonyosodjon. De akkor mi lehet a probléma...

... *de hiszen már tudom. Mindig is tudtam, csak féltem bevallani vereségem. Legyőzött, meggyalázott, igába döntött egyetlen ellenségem. Ez a számító, furfangos valami. Ez az örvényként forgó örület. Ez a félelmetes szörnyeteg. Pedig nem szörnyeteg ő. Még csak nem is félelmetes, csupán emlékek kusza szálaiból szövődött hamis foszlány. Jön, megy nem is létezik, kizárólag én táplálom ezt a formátlan, áttetsző semmit. Miért teszem? Miért nem szállok szembe vele? Hiszen hogyan lehetséges legyőzni a semmit? Hogyan lehet torkon ragadni? Tudom a választ... régóta tudom. Mégsem cselekszem.*

Könnyebb felemelt kézzel baktatni, mint karddal harcolni. Félek ettől a tomboló semmitől. De dögöljek meg, ha a félelem még egyszer megállít! Akkor is felemelem a kardot, ha az lesz az utolsó cselekedetem. Akkor is beleugrom a téboly örvényébe, ha belefulladások is. És akkor majd, harcom végén, ott a Mindenség mezején nevetve emelem magasba a semmi levágott fejét...

A varjak riadt seregével az emlék is tovaszáll. A gyermek elmereng a múlt, vagy meglehet a jövő emlékein. Tanácstalanul ücsörög a tó partján, kezével egy fűszálat babrál. Visszatekint régi otthonára. A bús szimfóniát már nem hallj. Félelmei is oly távolinak tűnnek, mint egy keserű álom halványuló képe. Kívülről szemlélve őket, már nem is olyan félelmetesek. És ekkor rájön, hogy az az idegen, meleg dallam az utolsó emlékfoszálányból eredő eltökéltség hangja volt. Az új, vidám melódia ismét hallat magáról. A távolból füttyörései hívogató dallamát. A gyermek feláll, elindul a hang irányába. A messzeségből, egy sziklaperemen túl hófehér gleccserek megcsillanó fényei láthatatlan kézként húzzák. Enged nekik. Engedi, hogy teste ellazuljon, elméje megadja magát és a Mindenség tegye a dolgát...

...hol hullámok pofozzák a fehér szirteket, ott állok én mélán, nézem a vijjogó sasokat, szeretnék én is oly szabadon szállni velük, nézem a távoli gleccserek hófödte csúcsait, szeretnék én is oly fényesen ragyogni. De a hullámok örült morajlása eszembe juttattja a fejembe dúló vihart, mely szintén tébolyodottan tombol, elnyomva szívem szabadság utáni vágyakozását, mely minden pillanatban lánggra kíván kapni, mint száraz rózse a csalitos közepén. Talán valaha áttöri elmém vaskapúját, mint fakadó forrás a legkeményebb sziklát. Talán valaha szárba szökken szívem mezején, mint makacs talajba vetett mag. Vagy csak messze sodródik, mint szívem tengerén fohászra nem lelt hajó. Elkorhad, mint rekedt erdőben a bús dalt dudorászó fák. Hányszor kell még beleesnem saját magam elé állított csapdáimba? Hányszor kell még galád tetteim miatt lelkiismeretem vermében kaparásznom a falat? Ki tudja... De hiszem, hogy egyszer csak felszállok egy sas hátára és elérem a fényes gleccsereket, hol elsorolom az életem ösvényén mellettem haladó hamis próféták, hitvány vezérek, alamuszi imposztorok neveit, kik a távoli völgyből néznek majd fel rám, és végül belekiabálom a Mindenségbe szeretteim neveit, kik ott fognak állni büszkén mellettem...

egy idegen radiátor melege

nincs mit szaporítani. szó szerint sincs. sajnálom, hogy nem vagyunk már úgy, ahogyan régen. de mit tegyek, egyszerűen csak bökjem a szemébe, hogy az, hogy ide kerültem, szerintem, részben az ő hibája is, faszt is, mindenki tudja, hogy kifejezetten csak miatta vagyok itt? úgylis vádnak és támadásnak venné az egészséget, nem érezné, hogy pusztán csak fel akarom izgatni a kötekedésemmel és magával a témával is, de azt minél brutálisabban, így minden felesleges, és azért ez nagy kár... az egészségért nagy kár.

tudom, hogy ki jár a fejedben azóta, hogy már lélekben is véglegesen elváltak az útjaink, és olyan jó hasonlatokat valóban nem tudok írni, mint ő, ez igaz, apropó, már értem, hogy miért szerettél bele, tudod, itt bent sok, akarom mondani, túl sok mindenre van időm, de nézd, milyen elesett, milyen szerencsétlen is vagyok így, még délután is pizsamában, szeretném, ha tudnád, hogy nem haragszom rád, de ezeket is csak magamban mondom, hiszen egyrészt ez téged hidegen hagy, másrészt alapvetően próbálom hallgatni, pontosabban inkább csak nézni, ahogy beszélsz hozzám, mert valójában azt figyelem, hogy pánikrohamom van-e, itt, még a pán-sterilitás hivatalos közegében is, amennyiben a női magazinokat olvasgató macák ügyelete, vagy a csak kevesek számára megközelíthető helyiségben elzárt töméntelen mennyiségű nyugtató létezése sterilitásként értelmezhető, bár ebben már nem vagyok teljesen biztos.

„apám elolvasta a kötetedet.” kezdődik.

„azt mondta, hogy kicsit furcsán írsz.” mondom én.

„mintha direkt meg akarnád botránkoztatni az olvasóidat.”

bár lenne ilyenkor mindig csak 10 forintom. „és azt mondta,

hogy ezt nemcsak azért látja így, mert papként így kell lánia.”

lassan összeszedem minden lélekjelenléteimet, és felfedezem

a helyzet lehetetlenségének az okát. de elhallgatom. magam

elől is. és ekkor mondom ki a nevét. „mi az?” hogy meleg

van, nem mondok mást, csak azt, hogy nincs nyugtom

itt a melegtől. „hülye vagy?” megkérem, hogy finoman, a kisujjával érintse meg a radiátort. „hülye vagy.” mire meggyógyulok, tutira terhes lesz tőle. nem is fogok meggyógyulni. nem mondom ki, ezt sem mondom ki, de muszáj hasonló dolgokra gondolnom, különben még megbocsájtanék neki. mert erre is képes lennék, ebben sajnos biztos vagyok. „nem nyúlok hozzá.” csak kisujjal, óvatosan, légyszí. suttogom neki, hogy örültnek is tűnjek, ha már örültnek is regisztráltak. de nem tesz semmit, csak néz, rám néz, a szemembe néz, egyre inkább úgy néz, mint aki valóban nem sajnál az állapotom miatt, de végtelenül csalódott, amiért nem választom tudatosan a gyógyulás és a felépülés lehetőségét. ő ugyanis olyan ember, aki ilyesmit is el tud mondani a tekintetével. „híztál.” ez ügyes húzás tőle. most kellene azt mondanom, hogy erre majd visszatérünk. de nem, nem akarom még én is a sodródás örömeiben fürösztetni, muszáj hülyének tettetnem magam, még most kell időt nyernem, elmondanom, hogy kímélőbe tetted a menzán, „az mi”, hát, háromféle étrend van, normál, kímélő, gyilkos. ez egy vén rókanő, és nem a legjobb értelemben, ugye, tudtam-e, hogy megan fox-nak is megjelent egy verseskötete, és szintén nem is olyan régen, csak utólag látom a telefonomon, hogy nincs magyar fordítása, amúgy miért sincs, na mindegy, a lényeg, hogy tudtam, tudtam, hogy valamivel csak sikerül majd besétálnom a csapdájába, és mondhatom, hogy nem, sajnos nem, megint csak egy végtelenül érdekesítő szelete a valóságnak, amit ő ismer, de én nem. azt hiszem, ilyen volt az egész kapcsolatunk is. úgy érzem, ezt el kell mesélnem neki. nem történt meg, de nekem tetszik. az állomáson egy öreg koldus kér egy kis aprót egy nőtől. a nő azt mondja, hát hogyne, persze, és hosszasan kutatni kezd a táskájában, majd elővesz egy doboz rágógumit, és az öreg tenyerébe helyez egy szemet. az öreg értetlenül néz, a nő továbbáll, de még annyit visszaszól neki,

csak úgy félvállról, hogy tessék csak megenni meg
őket, mert büdös a szája. „te is lehetnél.” erre
nem is mondok semmit. belenyúlok a zsebembe,
matatok, mint aki öngyújtót keres a szájában lógó
cigarettahoz. „mármint tök jól állna neked, ha ezt a
lezser beat-életmódot egy kis öregkori
hajléktalansággal zárnád.”

vigyorog. megnyugodhatnék, de már késő.
nem én vagyok a rágógumis ember, sóhajt-sóhajt,
vajon ettől változnak meg majd végre itt a dolgok?
nincs mit tennem, úgy teszek, mintha nem
is hallottam volna meg.

„szerintem nem alszol eleget. figyelnek rátok?”
Sokat sejtetően hátranézek, csak úgy a vállam
mögül, csak a fejemet fordítom el, mintha taktikusan
próbálnám elkerülni, hogy egyáltalán az óvatosságom
is feltűnő lehessen bárkinek, aztán lassan újra ránézek.
finoman bólintok. pedig tényleg vannak itt kápók,
én így hívom őket, akiknek nincs más dolguk,
csak az, hogy figyeljék minden mozdulatodat,
szinte kémek, szerintem néhány beteg valódi
civil ruhás ápoló. de neki csak annyit mondok,
hogy egy pszichiátriai osztályon senkinek sem
kell az alvás miatt aggódnia, hiszen, ha direkt
nem alszol, vagy csak nem tudsz aludni,
elaltatnak, és kész. tudom, hogy nem
ilyen egyszerű az igazság, de most nem
az igazat akartam mondani neki,
hanem azt, amit hallani szeretne.

Éjszakai levél...

...szerettem nézni a sötétlila színű hajnalokat a konyhában – annyira Te voltál az előbukkanó első halvány napsugár, a sokadszor is megújuló, derengő világosság. Rád gondoltam a reggeli kávé főzése közben, akárcsak az első kávé főzése közben, amikor örültem, gondolatok és vágyak nélkül, hogy eljöttél, itt voltál, harminc év után nem egy kollégiumi szobának is beillő rossz albérletben, hanem azok mögött az ajtók mögött, amik oly sok éven át biztonságot adtak nekem a világgal szemben. Oly természetes volt, ahogy kijöttél utánam a konyhába az örökké szörcsögő és a világra sötétbarna felhőt fújó kávéfőző mellé, ami még egy másik világból maradt itt, hogy teleszórja láthatatlan kristályszemekkel az ébredő reggelt.

Néhány hét múlva várni kezdtek. Hiányzott, ha napokig nem csörgött a telefon, ha az üzenet nem Tőled jött, s nem értettem, mi ez a furcsa kontraszt az addig harmonikus, nyugodt világom és a jelen közt. A napfelkelték egyre sötétebbek lettek és megjelentek valahol nagyon, nagyon messze azok a halvány sötétlila árnyak, amelyek Te lettél. Gépies mozdulatokkal készült a kávé, s közben a szemem az eget kémlelte, vajon ébredsz-e már, vagy még a meleg takaró édes fogságában pihensz. Szerettem a hideg reggeleket is, amikor az ajtón kilépve a jeges szél apró karmaival belém mart, mert tudtam, az első telefoncsöngés mindent átható szeretettel melegít majd fel mindent.

Valahol már akkor sejtettem, az isteneket nem azért teremtették, hogy szeressük, hogy szeressenek, hanem azért, hogy legyen kiért összetörni, szilánkokra hullni, hogy tudjunk szívből szenvedni, sokszor, sokadszor – s talán úgy, hogy sosem kapod meg a választ arra, miért történt mindez. Az isteneket lehet tisztelni, imádni, de szeretni soha. Mert nem közönségesek, nem a mi nyelvüket használják, szólnak, de valami éteri szivárványon át, amit földi halandó csak érezhet, de nem érthet. Az istenek talán azért vannak, hogy megtanulj szembesülni saját gyengeségeiddel, esendőségeddel, hiányaiddal. Hogy érezd, milyen a porban heverni, ha soha meg nem magyarázható haraggal lesújt és tudd, milyen a szivárványon táncolni, ha rád néz. De ne szeresd, ne érz hozzá, ne akarj örökké a sugarában élni, mert éget...

Látod, milyen más a teistened és az énistenem. Az egyik igéje a fennköltség, a másiké az alázat. Elfogadni, megérteni, türelmesnek és jónak lenni. S feltenni a kérdést, ez is kevés? Kevés, mert az istenek egyik része emberből van, érzéseik kifürkészhetetlenek, áthatolhatatlanok, mint a szűrös csipkebokor. Vagy mint a sötétlila színű égbolt, amely olykor csak eljártssa érzékeinkkel, hogy hamarosan jó a világos, de akkor az ég még szorosabbra húzza fekete köpenyét. És csak fürkészed önmagad, mit csináltál rosszul, a kávéfőző fújta-e tele a szemed apró piciny páracseppekkel, vagy már megint folyik az arcodon a könny, mert nem tudod, nem tudhatod, hogy az istenek játszottak-e veled, vagy csak egyszerű esendőségben láttad rosszul a hajnali égbolt első derengését.

Az isteneket nem szeretjük, csak imádjuk, néha kérdésekkel, kétélyekkel, fájdalommal, elnyelt feltételek nélkül. Itt vannak ők mindenben, ágyban, szőnyegben, pár-

nákon és kávéfőzőkben, de nincsenek sehol, csak egy összeszorított ökölben, melyről nem tudhatod, a fájdalom, vagy a ki nem mondott szó tartja e görcsösen zárva őket. Ha kinyitod, talán el is röppennek, mert mégis csak istenek és joguk van a kezedre szállni, a testedet körbefonni, de joguk van tovaröppenni is, mert ők istenek.

A hajnal még nem dereng, a párkányon koppant már az első esőcsepp, megérkezett, megérkezett pontosan, ahogy ígérték. Nem lila, de fekete a hajnal, s csak nézem, nézem az egyre halmozódó papírlapokat, kedvem lenne egyetlen mozdulattal lesöpörni őket, mert ezek is csak szavak, szavak, egyszer megsárguló lapok, melyeken a tinta nyomát elmossák majd az esőcseppek. Újabb sorok, újabb lapok, az Örökkévalóságnak, az Időnek, amely egyszer majd elnyel mindet, mint Kronosz a gyermekeit, s nem tudhatod, szörnyeket vagy isteneket teremt-e újra. Kérdések és soha meg nem érkező válaszok, papírt nem tűrő érzések, remények és ébredések lázálmos ájulásokkal. Szeretem a sötétséget. A macskák békésen szuszognak mellettem, levegővételük minden pillanatban emlékeztet, annyi kis lélek, akik kezembe helyezték az életüket, akikért én lettem felelős, s akik emlékeztetnek arra, hogy kezembe helyeztem az életem, de te nem lettél felelős.

Koppannak az esőcseppek, lassan elmossák a papírlapok egyenetlen tintasorait – lám az eső becsúszott a szobába, összemos mindent, kávészemeket, tintasorokat, érzéseket, múltad s a jövőm. S még mindig nem tudom, hogyan kell szeretni az istent, kell-e neki az, hogy szeressék, vagy elég csak a tudat, hogy vannak, léteznek, körülötünk rebbennek, de elérhetetlenek, megérthetetlenek, hisz nem léteznek.

Újabb kávé készül a tűzhelyen, újra csak fűj, és újra pötyyözi tele a lila hajnalt. Ki kellene nyitnom az ablakot, hogy az esőcseppek bejöjjenek, az istenek kiröppenjenek, de gyáva vagyok, túl gyáva, hogy engedjek az agyam sugallatának, mert a szív erősebb, s talán ha beengedem az esőcseppet, az istenek kirepülnek és sosem lesz úrrá a sötétlila égen az első halvány fénysugár. Ébredni kell, az első buszok lassan indulnak, felszállnak rá a korán kelő emberek, akik talán sosem tudják meg, hogy az ő konyhájukban is istenek táncoltak, játszottak, meg nem fogható álmokkal és körül nem írható ébredéssel. Jó lenne még embernek maradni, elhinni, hogy nem a reggeli kávé puha párafelhője borította be a konyhaasztalt nedves árnyakkal, s nem az istenek éjszakai játszadozásának nyomán lett a szemem homályos, mert nem röppent ki ő az ablakon, az esőcseppek sem áztatják a szobát, s valahogy hinni kellene ezek után is, az első hajnali derengő fényben is, hogy ezúttal a nappal úgy győzi le az éjt, hogy körülötte semmi sem változik...

öt korona előleg

alkalmi nők egyéjszakás kalandok
hónapos szobák a harsogó gangon
néha egy-egy vers dorbézolt éjszakák
kávéházi férfinép ingyen zsemle
szilvafa nélkül vidéki bú sorát
költeményt rittyentve jól megüzenve
megcsillantva az orfeum műsorát

most ömlik a vers az esőcsatorna
olykor jól megtelik és eldugulna
elvész az értelem rím és rímtelen
fajankók ágyain s agyában terem
igaz kiveszett az előleg végképp
szerkesztő a szerkesztőnek a szemét
fizet a lap leplezik egymás vétkét
kukáskocsiban felhabzik a szemét

)nyalja az ujját néhány sznob olvasó
asztalra ömlik cukor bors konyhasó(

tarló

lehajlik a nap bennem hűl az idő
rozzant csontok a görbe régi váz
szívet s vért kerget alvadó a jövő
ifjúi hév fűtött ingyen a láz

megcsap a szél szúr az utolsó sugár
elengedem a szorított kezét
édes volt keserű betelt a pohár
kevés kiesik a képből a keret

valahol másutt vagyok bordák közül
másutt mint aki született hiány
mert csak az lehet vélem néztem kö-
rül
hajlott íven gravitál az irány

a fénysebességet legyőzve szállok
megpattan a test learatott szál rozs

Anyós-kosztüm

Hosszas tétovázás után veszem kezembe a telefont. A neve mellett egy rózsaszín virág. A fiamtól "örököltem" meg a régi telefonját, még ő jelölte meg így, akkor még "csak" a barátnője volt. Azóta összeházasodtak, most várjuk az első unokánkat. Nagy az izgalom. Most még a menyem szüleinél laknak, közben épül a ház, ami időnként feszültségeket is generál. Mindenki teszi a dolgát, legjobb tehetsége szerint.

Fogom a telefont a kezemben, tanácstalan vagyok. Megkérdezném, hogy van? Csak úgy, egyszerűen csak érdeklődnék. Tudom, nagyon nehéz volt az első három hónap. A fiam mondta, hogy vizsgálatra készül. Csak szeretném jelezni, hogy vele izgulok. Igen, tudom, arra ott van az édesanyja. Nincs szüksége az én lelki támaszomra.

Nekem nincs leánygyermekem, így a lelkem mélyén mindig is tudtam, hogy az örök második helyezés jut nekem a „nagy mama ranglistán”. Sőt, a nagyobbik fiam mivel messze él, nála végképp csak a vendég nagyi szerepe lehet majd az enyém.

Emlékszem, amikor én kerültem be menyként a férjem családjába. Mondjuk, az én helyzetem egyrésztől nehezebb volt, mert bele csöppentem egy némileg idegen környezetbe, távol az otthonomtól, ha még nem is egy háztartásban éltem anyósommal. Másrészt, a beilleszkedés létszükséglet is volt, ami részben lerövidítette a folyamatot.

Hatalmas világmegváltó tervekkel ugrottam fejest fiatalon a nagybetűs felnőtt életbe. Pontos elképzelésem volt arról, hogy milyen lesz az életem. A gyereknevelésről is megvoltak a magam szabályai, amiket részben alkalmazni is tudtam, sőt némelyik még be is vált. Viszont, valószínűleg erre már senki nem kíváncsi, mert ma már rájöttem, hogy akkoriban én sem mindig voltam kíváncsi mások véleményére.

Az elején azt sem tudtam, hogyan szólítsam a férjem anyját. Anyukának? De hisz nekem volt anyukám! Le is tört volna a nyelvem! Viszont minden mondatot úgy megfogalmazni, hogy az ne tartalmazzon megszólítást, az azért kemény feladat volt. Így ment ez, ameddig meg nem születtek a gyerekek. A Mama megszólítás hozta el a várt megoldást.

Tudom, nem könnyű elfogadni azt sem, hogy ezentúl lesz még egy csomó ember, akik úgymond családtagok, de teljesen „más nyelvet beszélnek”. Az elején én sem értettem azt a nyelvet. Arra már nem emlékszem, hogy bántottam-e meg anyósomat szándékosan, vagy akaratlanul, de ő bölcs asszony volt, soha nem mutatta

A húszas éveimben én is azt gondoltam, hogy már mindent tudok. Mindenről véleményem volt és azt is tudtam, hogy ami nem trendi, az minden ósdi, lejárt lemez. Azonban egy ideje, lakásomban megjelent egy gyönyörű, régi falóra, egy polc, amin régi használati és dísz tárgyak ékeskednek. Az idő múlásával arányosan szaporodnak polcomon a régiségek is.

Szeretnék én is bölcs anyós lenni, de még nem találtam hozzá megfelelő kézikönyvet, amely megadja a pontos használati utasítást. (Sőt, régen is jól jött volna a „Hogyan

legyek jó meny?” című kiadás). Tehát, addig is magamra vagyok utalva és tapogatózok a sötétben, legjobb tudásom szerint.

Ennyi idősen már könnyű okosnak lenni. Mondjuk, ez is nézőpont kérdése. Már nem is emlékszem, mi mindenben voltam okosabb a szüleimnél. Azt viszont már tudom, hogy rendre követtem el olyan hibákat, amire régen azt mondtam: - Én biztosan nem leszek olyan!

Az életem során sok szerepet “eljátszottam” már. Voltam gyermek, unoka, feleség, anya és meny. Most meg egyszerre két új szerep várományosa vagyok és mivel új szerephez, új jelmez dukál, azon tűnődöm, vajon sikerül idővel megtanulni, és jól játszani a szerepem? Neki megtalálni a megfelelő fazonú, kényelmes menyecske ruhát, nekem meg úgy viselni az anyós-kosztümöt, hogy az ne szorítson?

Tartom a kezemben a telefont és hezitálok. Aztán úgy döntök, hogy mégis megcsemetem, hisz végtére is az unokámról van szó!

Czine Árpád felvétele

VALAKI KÖZELEDIK

valaki közeledik,
akárha elszórt kukoricaszemek,
vezetik világító szavak,
a lélektől- lélekig távolság
az idők során alig változott.

Istennek tetszik a játék,
bólint , műve folytatódjon.
látszik az érkező görnyedt
születte, lélekfalon kaparászó keze
ettől a pillanattól
a történet elüt a mesétől
véres, mint a horror.

Ahogy Írva Van

Kihátrál,
hiába, hogy az utolsó felvonás
utolsó perceit számláló nézők
várják a végkifejletet,
ezek a drámai pillanatok
fertőző göcként ülik meg a torkokat,
izgalom izzasztja az egymás
kezéért nyúló kezeket,
mert szeretik a történet hőseit
tudják jól nem teljesülhet, aminek kellene
csakis egy szimpatizáló,
másik dramaturgia szerint.
Ami írva van, marad meg
az egyik kihátrál,
a másik lebonthatatlan cellájában
hallgatja a lépteket, mint a távozó
megbocsáthatatlan üzenetét,
majd a priccsre roskad, betakarózik
magánnyal, miközben amaz eltűnik
a nehéz bordó függönyök mögött örökre
ahogy írva van...

UTÁNUNK IDŐ

Ígérem mindig
hangfoszlányokban követ
kezem melege
A szenvedélynek
mindvégig a képzelet
nyithatott utat.
Viszem a harang-
zúgást, mint az imához
hívó szavakat,
Viszem a templom
szentjeinek képével
együtt arcodat.

A MINDENES

Béres Mihály nyugdíjba készült. Tudta, meg fog változni az élete, miközben a változásokhoz sosem fűlt a foga. Az a szuvas, aminek megcsináltatásától mindig sajnálta a pénzt. Meg különben is. Nagy rizikó fogászhoz menni. Egyszer rászánta magát egy odvas agyar eltávolítására. Foghúzás közben a fogász mindkét mellette ijedezőt megsértette. Attól kezdve nagyon érzékenyek voltak szegények, hidegre-melegre, mint egy vénkisasszony. Szóval, ha lehet, semmi változás.

Volt néhány „szegletkő” az életében. Egy paptól hallotta a kifejezést, aki néhány évig tanyamisszót folytatott. Akkoriban szabadult a seregből. Nem volt a pappal semmi baj, a szülei mindig fogadták, meghallgatták. Bólogattak, arra is, hogy az egyház szegletköve a Krisztus. Az apja értett valamit a házépítéshez, ha valaki, egy kőműves felfogja annak mélyebb értelmét. Ő sem akadékoskodott. Szegletkőnek gondolta a szobafestői mesterlevelet, a katonakönyvet, a házassági anyakönyvi kivonatot. De hogy változzanak meg, alvó keresztényekből legyenek élő tanúi az Úrnak, az már sok volt. Pontosabban elképzelhetetlen. Él ő, tanúskodás nélkül is. A civil életben családilag kerültek minden olyan helyzetet, ahol tanúskodni kellene. Hogy tanúskodjanak akkor az Úrról, akit mégcsak nem is ismernek? Nem lenne az hamis tanúskodás? Nemhogy a változások, már azok lehetősége is bizonytalansággal töltötték el: mi lesz, ha olyat kér tőle a megrendelő egy lakás festésekor, amit nem tanult? Hogyan alkalmazkodik a civil közlekedéshez a bakaként szerzett jogosítvánnyal? Szerette ő a menyasszonyát, de azért minden nap együtt lenni, nem lesz az kissé hervasztó? Ugyanígy volt a nyugdíjas állapottal: várta is, tartott is tőle.

Persze a kérdésekre hol lassabban, hol gyorsabban kiformalódtak a válaszok is. A megrendelő kérését kitartó utánajárással teljesíteni tudta. Belerázódott a gépkocsi-vezetésbe karambol nélkül. Feleségül vette a menyasszonyát, és a sok munka miatt kevesellte is az együtt eltölthető időt.

Mindig volt egy stabil állása, amellet gazdálkodott, és amíg nem esett nehezőre a létrázás, szobafestő és mázolóként is vállalt munkát maradék szabadidejében. Az építkezéshez is értett valamelyest, bár papírja nem volt róla. A nyári szünetekben tizennégy éves kora óta kőműves inasként dolgozott. Ott az ácsolásban, tetőfedésben, sőt a bádogos munkákban is segédkezni kellett. Igyekezett mindent megfigyelni, a fortélyokat ellesni. Most, ha minden igaz, a szabadidő lesz a fő foglalkozása. Vágyott is kicsit lazábban élni, meg félt is tőle. Egyre gyakrabban érezte, hogy belefáradt a napi robotba, ugyanakkor ez a lazítás nem szabadon választott valami, a teste kényszeríti rá, és az idő, amit sosem érzett elegendőnek tervei kivitelezésére. Hogy a megszkott napirendje is változni fog-e, nem tudta: Háromkor kelt, kikocsizott a tanyára, elrendezte a jószágokat, az öt tehenet és egy bikaborjút, a kábé száz sertést – sosem számolta össze pontosan, hogy a hat disznóólban hány malac, hízó, koca rőfög –, a huszonhét birkát, a számtalan baromfit és galambot. Hazament, lezuhanyozott az istállószag miatt, falt egy keveset, s irány a stabil munkahely. Egyig-kettőig befejezte az

épp aktuális hivatalos munkaviszonnal kapcsolatos ténykedést, falt valami hideget, s indult a tanyára, hogy a mezei munkákat elvégezze sötétedésig. Utána fejt, etetett. A meleg vacsora volt a nap befejezése. Az esti híradó, amit sosem nézett végig, már az ágyban találta, nem kellett altató a pihenéshez. Ez a program a piacozással honosodott meg, szombat, vasárnap sem alakult másképpen. A jószágokat valakinek mindig el kellett látni. Az öccse is besegített, ha neki halaszthatatlan egyéb elfoglaltsága volt, de az állatgondozás alapvetően az ő feladata volt.

Úgy tervezte az életét, hogy abban a biztonság mérvadó legyen. Gazdag sosem lesz, kora ifjúságától tudta. De remélte, hogy nélkülözni sem fog. Már az apja megmondta, amikor bejelentette, hogy szobafestő szeretne lenni, hogy fiam, én még olyan piktort nem láttam, akit felvessen a pénz. Befejezte az általános iskolát, pályát kellett választani, a szülei is támogatták, hogy ne maradjon földműves, mint ők, legyen valami szakmája. A föld jelenleg büntetés, és ki tudja mit hoz még a jövő. A továbbtanulás nem izgatta, pénzt akart keresni minél hamarabb, saját maga ura akart lenni minél előbb, látta, hogy a szülei hajnaltól napestig gürcölnek, és mégis pénzszükében vannak. A nővérét felvették az egészségügyi középiskolába, ő megelégedett a szakmunkásképzővel. Mesterük, hat tanoncot irányított. Ha nem követték az utasításait, vagy hibáztak, a vonalzókat, meg a meszelő nyelét használta nevelőeszköznek, és a nyakleves módszertanát sem vetette meg. Akkoriban nagyon haragudott rá, most öreg fejjel mégis hálás, mert az alapokat, tetszett nem tetszett beléjük verte.

Míg besorozták apja mellett mindent megtanult, amit a földművelés, gyümölcs-termesztés, állattartás terén el lehetett sajátítani. A sereg is hasznára vált, jogosítványt szerzett. Nem érezte büntetésnek a fizikai munkát, öröm töltötte el, amikor a hatalmas, lebukó napkorong a szőlőben, a gyümölcsösben, a mezőn találta. Jó éjszakát napocska – köszönt el tőle –, most erőt gyűjtünk a holnapi melóhoz. Miután eleget tett a katonai szolgálatnak elszegődött portásnak a helyi sportklubhoz, megházasodott. Felesége a városi tanács menzáján volt „konyhatigris”. Így becézték azokat a nőket, akik a főszakács irányításával előkészítették, megfőzték és ki is osztották az étkezőknek az épp esedékes ételt, majd a mosogatás és az asztalok rendbetétele is feladatuk volt. Munkahelye lehetővé tette, hogy a maradékot egymás közt szétosszák, s ezzel biztosítsák családjuk ingyen vacsoráját. Az ifjú pár Béres Mihály szüleinél lakott a városközeli tanyán. Kerékpárral jártak be dolgozni. Később Mihály vásárolt egy használt, oldalkocsis Pannónia motorkerékpárt. Büszke volt a robogóra, úgy érezte, ezzel már túltett az apján. Három gyerekük született, a motorral családi kirándulást is lebonyolíthattak. Voltak egyszer a Balatonon, és egyszer a Mátrában szakszervezeti üdülőben.

1983-ban építkezni kezdtek, és ezzel vége szakadt a nyaralásoknak. Olcsón kapott telket a város szélétől számított harmadik utcában, közel a tanyához. Volt százezer megtakarított forintja, felvett mellé ugyanannyi hitelt az OTP-től. Eleinte úgy tervezte, hogy az öccsével ketten, aki főállásban autószerelő volt, megépítik. Kétszintes ház tervét vették meg, hadd férjenek el rendesen a gyerekek, akár felnőtt korukig is. Amikor azonban számítgatni kezdtek, miből mennyi kell megijedt, úgy érezte kevés a gyakorlata. Állás, gazdálkodás mellett ideje sem lenne elég rá. Ha csak a hétvégeket veszik igénybe évekbe telhet, míg beköltözhető lesz. A gyerekek nőttek, a legnagyobb

iskoláskorúvá cseperedett, nem mindegy, hogy ötszáz méterről, vagy öt kilométerről kell bejárni az órákra. Több mesterrel is tárgyalt, végül egy Romániából áttelepült kőműves ajánlata találkozott az ő lehetőségeivel. Forráskúton lakott az illető, tulajdonképpen közös vállalkozásban dolgozott két testvér. Érdeklődött, jókat hallott felőlük, nem iszákosok, nem lustálkodnak, az új hazában nulláról kellett kezdjék, érdekük volt, hogy mihamarabb befejezzék a felvállalt munkát. A fiatalabbik az ácsmesterséghez is konyított, nyolcvanezerért az egészet megcsinálják az alapozástól a tetőfedésig. Jó ajánlat volt, mások százhusz-száznegyvenet kértek. A felét előre kapták, nem is volt semmi baj, csak amikor a víz-, gáz-, villanszerelés miatt a kőműves munkát meg kellett szakítani, késtek kicsit a folytatással. Nem is titkolták, új munkát vállaltak fel, onnan is felvették az előleget, s akkor már azt részesítették előnyben. Végül is, ha az egészet nézzük nem volt tragikus a késés, februárban alapoztak, és ő december közepén kezdhetette a falak festését belül. A karácsonyt szerette volna az új házban ünnepelni, kicsit haragudott a kőművesekre, hogy megcsúsztak, de azért békében váltak el: a fenyegetést, hogy levon a bérükből nem kellett beváltani. '84 márciusában beköltöztek az új házba, ő is büszke volt rá, a család is, nem sok szebb ház volt akkor az utcájukban.

Nagyon hittek a szebb jövőben, noha sokfelé, sok szájból lehetett hallani, hogy a magyar gazdaság a csőd szélére sodródott. Az egyéni boldogulás többféle megvalósíthatónak tetsző útját vélték felfedezni, s ezért Béres Mihály és felesége is váltott. Előbbi a Marx-téri piacon lett jegyszedő, a felesége és a sógornője pedig árulta a tanyán megtermelt zöldségféléket, de kopasztott baromfi és füstölt húskészítmények is részét képezték a kínálatnak. Igaz, hogy az ingyen vacsorák bónuszától elestek, de számításaik szerint a jövedelmük megduplázódott. Szükség is volt rá, a hitelt törleszteni kellett havonta. A húsfeldolgozás a Mihály keze munkája volt, az apjától tanulta a sertésvágás fortélyait is, volt családi kolbász, hurka, disznófősajt, kenő- és szelőmájás receptjük. Ami azonban vonzóvá tette a hústermékeit, az akkor felpörgő természetes táplálkozásmód divatján keresztül az állataik tápláléka volt, nem a sajátos ízvilág. Takarmányként csak saját termesztésű kukoricát, búzát, zabot, burgonyát, lucernát használtak, nem bíztak a legtöbb tenyésztő által preferált gyári tápban. A családi kupaktanács úgy látta, hogy lehetőség szerint az élelmiszer-termelésre kell fektessék a hangsúlyt, enni mindig kell az embereknek, bármilyen változás jöjjön. Felesége felvállalta, hogy saját lisztjükből, tojasukból száraz tésztaikat készít, vettek csomagológépet is. A kofaság a sógornőre maradt. Életük szegletköve az élelmiszer készítés lett. Ha valaki ellenőrizni akarta, hogy tényleg csak természetes módszerrel termelik meg az árut, megmutatták a tanyasi termelést élőben.

A rendszerváltozás váratlanul érte őket, csak kapkodták a fejüket, hogy mire hogyan kellene reagálni. Rendíthetetlennek hitt ipari létesítmények szűntek meg, mint a Diósgyőri Acélművek, vagy a Csepel művek, ahol az ő kedvenc motorkerékpárját is gyártották. Az ipari munkásság zsákutcája is Béresék élet stratégiáját igazolta. A rendszerváltáskor a sport is leértékelődött, a neves klub bezárt, örült, hogy ő megszagolta a negatív fejleményeket, és lelépett, mielőtt megszűnt volna a munkahelye. Piacra mindig szükség lesz, gondolták és hangoztatták nagy önbizalommal. Hiába kezdenek nemzetközi nagyáruházak letelepedni Magyarországon. Terveiknek eleinte kedvezni

látszottak a változások. A kárpótlási jegyek bevezetése, az hogy a földeket piacosította a privatizáció kétszeresen is hasznukra vált. Visszaigényelték őseik földjeit, és megvéve az olyan emberek olcsó kárpótlási jegyeit, akiknek bűdös volt a gazdálkodás, komoly kis birtokra tettek szert. A szülők azonban egyre kevesebbet bírtak vállalni. Szerencséjére öccse engedte meggyőzni magát arról, hogy egészségesebb a szabad levegőn dolgozni, saját munkagépeket vezetni, főleg ha szerelőként ért is hozzájuk, mint egy huzatos, benzinszagú csarnokban, mások utasításait teljesítve kúszni a gépkocsik alatt. Mihály a piacon egy óraker befejezte a munkát, s rohanhatott a földekre és az állatokhoz. Az OTP kölcsönt visszafizették, s ezúttal gépek vásárlására vettek fel újabbat. A széteső téeszektől elavult, ám a célnak megfelelő gépparkot sikerült olcsón megszerezni. A legnagyobb dilemma az volt, hogy hagyja-e ott a csekély jövedelmet nyújtó, de biztos állami állást, és teljes energiával a magánvállalkozásban dolgozzon, vagy maradjon a régi elvek mentén. A nagy ünnepek – karácsony, húsvét – mellett minden családtag születésnapját közösen tartották, amin a részvétel kimondatlanul is kötelező volt. Többnyire ilyenkor születtek a gazdálkodással kapcsolatos döntések. Kissé kilógott a sorból a Kecskemétre férjhez ment nővére, ő nem vállalt részt a vállalkozásból, a megyei kórházban dolgozott, a férje pedig a konzervgyárban volt műhelyfőnök. Viszont a földvásárlásokból ő is kivette a részét, így a gazdálkodásból származó haszonból részesedett. A családi vállalkozás működtetése feszültséget is gerjesztett, de mindig sikerült szakításmentesen lezárni a vitákat.

Most, hogy nyugdíjazása folyamatban volt, már nem látta olyan biztatónak a jövőt. A piaccal szakítottak, amikor váratlanul modernizálásba fogott a város, és az árusokat kismiszták. Néhány butikos szervezkedni kezdett, kártérítést követeltek, ügyvédet fogadtak. Ők a felmondásukkal tüntettek. Az uniós csatlakozással járó új szabványok sem voltak az ínyükre. Östermelői igazolványt váltottak ki, hogy a hatóságoknak minél kevesebb zaklatási felületet kínáljanak, és korábbi ismeretségek, kapcsolatok, rokonság révén adómentesen értékesítették azt, amit korábban a piacon adózva. Új munkahelyén akár bővíthette is a vevőkört. A hasznot újabb földterületek megszerzésébe fektették.

Egy magán pálinkafőzőben, alig pár száz méterre a lakásától, szinte véletlenül esett kenyérbe, nem sokkal azután, hogy a Piac Kft-t otthagya. Törkölyből főzte ki a pálinkát, a tulaj segítője, a futballistaként közismert és közkedvelt Karesz rosszul lett, kihívták hozzá a mentőket. Az üstök feltöltése nem volt könnyű munka, a tulaj egyedül nem győzte, felajánlotta, hogy aznap kisegíti. A tulaj vérszemet kapott, szépen megkérte, hogy ha teheti helyettesítse Kareszt a betegsége alatt, persze megfizeti rendesen. Elvállalta. A veterán futballista a magas vérnyomás mellett több nyavajával küzdött, az emésztési szervei is megelégték a rendszeres pálinka és sörivást. Pár hónapra még visszatért a főzőbe, de a szezon végén kénytelen kellenen felmondott. Fél év múlva az életből is távozott. A tulaj megkedvelte a pontos, megbízható Mihályt, aki Karesztől eltérően mégcsak nem is ivott, és alkalmazta. Innen készült nyugdíjba, azzal a kikötéssel, hogy tovább segíti a tulajt, féléves megbízási szerződéssel, októbertől ápriliséig, amikor a pálinkafőzés dandárja lemegy.

Sokféle emberrel találkozott ott, akik az élet legkülönbözőbb területein rendelkeztek tapasztalatokkal. A járvány, az azt követő orosz-ukrán háború okozta gazdasági világválság riasztó fejleményeit tehát sokféle vélemény egybevetésével értékelhette Béres Mihály. Az ügyfelek a főzés lassan lemorzsolódó óráiban maguktól is megnyilatkoztak, de sokszor ő maga tett fel kérdéseket azoknak, akikről úgy gondolta – menő vállalkozók, orvosok, tanárok, mérnökök – érdemes rájuk odafigyelni. Bayer Feri, a tulajt sem a falvédőről szedték le. Noha egy huszassal fiatalabb volt segédjénél, karakteres véleménye volt a világról. Érdekes fickónak tartotta Mihály, bár sokmindenben nem értett vele egyet. Családját a kommunizmus kezdetén kulákká nyilvánították, így élettapasztalatai készítették a baloldaliság elutasítására. Ugyanakkor a jobboldali kormányokkal sem volt elégedett, úgy vélte az adórendszerrel túl sokat elvonnak az állampolgároktól. Ha több pénz maradna az adófizetőknél, hangoztatta, nem lenne szükség az állam „atyai gondoskodására”. A magyar pedig nem érezné úgy, mintha a hatalom húgyagyúnak nézné. Építésztechnikus volt eredetileg, de sosem dolgozott a szakmában. A hetvenes években kezdett a családja fíliázni, majd áttértek az üvegházás virágtermesztésre. Olyan sikeres lett a vállalkozás, hogy a rendszerváltás után már exportra is jutott a tulipánból, rózsából. Itt dolgozott, míg örökség révén megkapta azt az ingatlant, amiben kocsmá, zöldséges és hentesüzlet mellett a szeszfőzde is működött. Ekkor önállósította magát. Gyerekkorától szeretett rajzolni, érdekelték a szép tárgyak. Amikor annyi pénze lett, hogy felmerült a hatékony és kevésbé kockázatos befektetés dilemmája, ódon tárgyakat kezdett gyűjteni, majd leszűkítette a gyűjtőkört a régi fegyverekre. Béres Mihály becsülte ifjabb főnökét, noha nem tudta, hogy Feri azt mondta róla egy fináncnak, akivel nem teljesen legálisan üzletelt, s aki érdeklődött, nem jelenti-e fel a segédje, hogy kissé unalmas, kissé idejétmúlt, kissé maradi, de tűz-be teszi a kezét érte.

Megígérte a feleségének, hogy ha nyugdíjba megy, felújítja a konyháját. Nagyon nehezen talált olyan villanyszerelőt, burkolót, víz-gáz szerelőt, aki megbízható és belátható időn belül elvállalja a munkát. Már-már azon töprengett, hogy noha addig minden feleségének tett ígéretét betartotta, ezúttal kénytelen lesz meghátrálni. Amikor végre talált mestereket, megegyeztek és elindultak együtt az anyagbeszerzésre, szembesült a horribilis árakkal. Persze, hallotta ő – tévét nem volt ideje nézni, rádiót hallgatott vezetés és munka közben –, hogy elszabadultak az árak, hogy az egeket veri az infláció, de egész más személyesen szembesülni a tényekkel. Az rögtön kiderült, hogy a felújításra szánt pénznek a duplája sem lesz elég. Nem mintha nem tudta volna kifizetni, de megszokta, hogy ésszerűen költskezzen.

Ez a beruházás viszont minden volt, csak ésszerű nem. Érzelmi motiváció lappangott ugye a háttérben. Az ígéret szép szó, satöbbi. Jelezni akarta a felújítással, hogy mennyire nagyrabecsüli hitvese hűséges kitartását mellette, a közösen vállalt élet mellett. Aztán meg a család mindig a konyhában gyűlt össze. Igazat adott a feleségének, hogy legalább érezzék ott jól magukat. Ne azon élcelődjenek a gyerekek, unokák, hogy meddig bukdácsolsz még anya/mami a töredezett járólapokon, mikor cseréled már ki a bűgő, csöpögő vízcsapot, hogy tudsz dolgozni a nedvességtől szétduzzadt munkapulton, hozok már neked néhány stabil széket, mert a meglévőkre életveszélyes ráte-

lepedni, még szerencse, hogy senki sem dagadt a családban, nem féltek, hogy megáll bennetek az ütő, ezekkel a mozgékony konnektorokkal, satöbbi, satöbbi.

A borulátás másik oka a termelés fenntartásának egyre dagadó költségei. Készülni kellett például a téli lemosó permetezésre, a mézskénlevet mindig maga készítette. Beoltotta a meszet, maga keverte hozzá a kékkövet és a ként. Így fele annyiba került és jobb minőségű volt, mintha megvette volna a gyári permetlevet, amire a gyümölcsösben s a szőlőben szükség volt. Azzal szembesült, hogy jól bevált beszerzési forrásai felszívódtak. Az újévi családi összeröffenéskor elmondta keservét. Legidősebb unokája felajánlotta, hogy megpróbál az interneten keresni új forrást. Mihály nem értett a digitális világhoz, annak megismerésére neki már nem lesz ideje, nem is nagyon bízott benne, de a segítséget elfogadta. Pár nap elteltével jelentkezett a fiú, hogy mindenre talált megoldást, igaz, hogy két külön helyre kell érte menni, kicsit távolabb, mint a korábbi telephely, drágább is, mint tavaly, de az ár elfogadható. Ebben az unokájában reménykedett, hogy tovább viheti a családi vállalkozást. Idén érettségizik, szereti az állatokat, meggyőzték, hogy ne távolabbi agrártudományi intézetbe kérje felvételét, legyen jó Hódmezővásárhely. Már egyetemistaként bekapcsolódhat a családi vállalkozásba.

A borulátás harmadik oka az egészségi állapotában beállt változás. Ez nem az ő akaratán múlt, nem tehetett ellene semmit. Még szerencse a szerencsétlenségben, hogy a felesége, bár a korral ő is fáradékonyabb lett – gyakran kora délután, hazatértekor alva találta –, egészséges maradt. Legalábbis, sosem panaszkodott. Mindketten büszkék voltak rá, hogy sosem jártak orvoshoz. Mihály, a hülést pálinka kúrával, a fülzúgást fokhagyma zabálással gyógyította, más panaszja nem volt. Felesége pedig saját maga által gyűjtött gyógynövényekkel kúrálta ritka gyengélkedéseit. Hatvan évesen érezte először, hogy fizikai ereje csökken. Aztán egy rutin ellenőrzéskor vért találtak a székletében. A vastagbélre gyanakodott az orvos, kétszer is vettek szövetmintát két egymást követő évben, hál istennek az eredmény negatív volt. Azóta viszont nem stampedli pálinkával kezdte a napot, hanem kefirbe áztatott búzakorpával. A vastagbél-ellenőrzésre a családorvosnál kellett jelentkezni, ettől kezdve kénytelen volt megismerkedni az egészségügy világával. Félévente vérvizsgálatra küldték. Szabálykövető volt, meghallgatta, de nem fogadta el azon ismerősök tanácsát, akik az orvosok hanyagolására biztatták. Amúgy szimpatikus volt a doktornő, Mihály bácsi így, Mihály bácsi úgy, karácsonyra vitt is neki ajándékba némi kisüstit. Először kezdődő cukorbetegségre kellett gyógyszert szednie. Nem sokkal a nyugdíjazása előtt pedig, prosztatarákot diagnosztizáltak nála a nagylabor alapján anélkül, hogy különösebb vizelési panaszai lettek volna. A további vizsgálatok, szövetmintavétel megerősítették a diagnózist. Még idejében elkaptuk a kórt – vigasztalta az urológus, miközben kiírta műtétre. Nagyon bosszantotta a betegsége, családjának is megtiltotta, hogy bárkinek szóljanak róla. Szabadságot vett ki a műtét idejére. Szerencséje volt, az operáció jól sikerült, nem kapott fertőzést, csak gyakrabban kellett vizelnie, mint korábban, és ha nem ért idejében a vécére, bizony átnedvesedett az alsógyatyája. Pisiszagú leszek én is, mint a vén faszik nagy része – állapította meg rezignáltnan, mikor beadta a nyugdíj kérelmét. Még szerencse, hogy az állatok érzéketlenek a pisiszagra, a szeszfőzdében meg

az erős pálinka illat és füst remélhetőleg elnyomja a tőle származó árulkodó szagot. Míg gyengélkedett, az öccse, a fia és az unokája felváltva vállalták a gazdaság működtetését. Amikor a műtét után a kórházban lábadozott és fia, unokája meglátogatta, csak rossz hírt hoztak. Aranysakál pocskolta meg a birkákat, öt bárány oda. A róka pedig néhány tyúkocskát vitt el. Megnyugtatta őket, a kár akkor is bekövetkezett volna, ha ő nem beteg. Hazatértekor észrevette, hogy családfői tekintélye megerősödött, tudatosult az övéiben, hogy az ő esetleges kiesése a családi vállalkozásból pótolhatatlan űrt jelentene. Rá akarták venni, hogy hagyja a pálinkafőzöt, bőven elég neki az otthoni gazdaság szinten tartása. A betegség arra is rádöbentette, hogy gondoskodnia kell az utódról. Hosszasan győzködte a fiát, hogy tanuljon bele a henteskedésbe. A városi hulladékgyártási cégnél volt „fő hátramoszdító”, ahogy öniróniával saját munkakörét – hivatalos nevén belső minőségellenőr – elnevezte. Fizikailag nem vette túlságosan igénybe a feladat, viszont a kötött munkaidő miatt nehezen tudott elszabadulni. Végül is az ő nevét viselő fia ráállt a kapacitálásra, és november végén, illetve januárban, amikor nagyobb számban vágtak disznót és a feldolgozott füstölt hentesárut értékesítették, szabadságot kért és beállt az apja mellé.

A katonaságot elsőre nem akarták beszámítani, de miután sikerült elfogadtatni az érveit, elégedett volt, 44 év és 137 nap után fogja kapni a pénzt január 1-től. Karácsony és szilveszter között nem vállaltak főzést. A délelőtti felszabadultak, így legalább a konyha felújítására koncentrálhat, talán ha a mesterek nyakán ül, gyorsabban befejezik a munkát. Ez alkalommal a szilveszteri készülődés is elmarad. A kecskeméti nővére bejelentette, hogy a férje gyengélkedik, nem szeretné egyedül hagyni. Az öccse távolkeleti utazásra fizetett be családostól. Hiába próbálta lebeszélni, hogy alig egy éve kedvenc cukrászuk felesége meghalt, egy tháiföldi kiruccanást követően. Csak ötven volt, épp a születésnapjára ajándékozta meg utazással a férje. Már ott gyomorpanaszai voltak, azt hitték, a szokatlan ételek miatt. Idő előtt hazaindultak. A repülőn rosszul lett, és hiába vitték mentővel egyenesen a klinikára, pár nap alatt nagy fájdalmak közt kiszenvedett. Azt beszélték, valamilyen ismeretlen vírus támadta meg, de az is lehet, hogy a kötelező oltások egyike okozott allergiát. Jobban tennék, ha ülnének itthon a fenekükön, van Magyarországon épp elég szép hely, ahol még nem jártak – hangoztatta Béres Mihály. Öccse lemaradizta, ha mindenki úgy gondolkozna, mint ő, akkor az emberiség még mindig egy majomkenyérfán toporogna, lejjön-e vagy sem. Fia szintén elutazott családostól Tuniszba, ilyen messze még sosem repültek, nagy izgalommal várták, hogy milyen a téből a nyárba csöppenni. A lánya Szentgotthárdra ment férjhez. Ő volt az egyetlen „értelmiségi” a családban, tanítónői diplomát szerzett Szarvason, férjével a főiskolán ismerkedett meg, tanulmányaik befejezése után férje szülővárosában telepedtek le. Mindössze egy évet tanított, ahogy a fiatalok többsége, ők is éltek a határ közelsége adta lehetőséggel, Ausztriában vállaltak munkát, sőt, hogy egyszerűbb legyen az életük, a gyerekeik is a szomszédban jártak iskolába. Az egész család beszélt németül, gyakran megtörtént, hogy a gyerekekkel otthon sem az anyanyelvükön társalogtak, főleg ha a tanulással kapcsolatos problémák vetődtek fel. Ők már a karácsonyt is Kreischbergben töltötték szívéssel, csak szilveszter után számí-

tottak hazamenni. Az is lehet, megsértődtek, csak nem akartak feszültséget. Béresné ugyanis rászólt szentgotthárdi unokáira, hogy az ő házában beszéljenek magyarul.

Béresék emberemlékezet óta nem szilvesztereztek egyedül. Az év végi találkozó volt a családi összeröffenések fénypontja. Mindent egyszerűen fognak megoldani. Mihály készít egy gazdag kocsonyát, malacpecsenyét tervezett január elsejére. A felesége nem érezte jól magát, kímélni fogja, a sülteket, húsételeket amúgy is rendszerint ő készítette. Béresné már évekkorábban nyugdíjba ment a negyvenéves kedvezmény-nyel. Alig elfogadható módon a nyugalom éveivel az egészsége is nyugdíjba vonult. A tetejében a covid idején kétszer is megkapta a betegséget, az oltás dacára. A nyavaja a szívére ment, szívelégtelenséget állapított meg az orvos. Olyan vélemények is voltak, szakembertől is hallotta, hogy nem a járvány, hanem az oltóanyag okoz gyakran szívpanaszokat. Most akkor miben, kinek higgyen az ember?

December 29-én volt a házassági évfordulójuk, mindig a szilveszterrel együtt tartották, a lakodalmuk annak idején egyúttal szilveszteri multság is volt. Ezúttal mivel csak kettesben voltak, a napján ünnepeltek. Béresné gyönyörű tortát készített az alkalomra. Ebéd után megkóstolták, és koccintottak a szebb jövőre. Béresné Katika elérzékenyült, amikor megkapta a férji puszit, így kettesben olyan meghitt, motyogta könnyek között. Szokás szerint elmosogatott, s lepihent egy órácskára.

Mihály kigurult a tanyára, kicsit izgult, mert megivott egy pohár pálinkát ebéd előtt, utána meg pezsgővel koccintottak. Ebéd közben hallotta a rádióban, hogy összeurópai közúti ellenőrzést tartanak. De fölöslegesen izgult, a tanyára vezető utat bizonyára nem tartják olyan fontosnak. Az is lehet egyszerűen nem jut elég ember az eu-s kampányra, elég szegény magyar rendőröknek a déli országhatár őrzése.

A legszükségesebbeket elvégezte az állatok körül. Besötétedett, mire hazaért. A vilanyszerelő befejezte a munkát, Mihály kifizette, áldomást ittak, megköszöntötték az újévet három stampedli szilvóriummal. A szerelő dicsérte az italt, a házigazda gondolkozott rajta, tegyen-e nagyvonalú gesztust, s ajándékozzon egy palack italt a mesternek. Aztán úgy döntött, mindig megkínálta munka után, nem kell elkapadni a szakikat, elvégre semmi rendkívülit nem produkált, a munkáját végezte, amit ő tisztességgel megfizetett. Az is eszébe ötlött, hogy miért érzi úgy, hogy hálával tartozik, ha ugyanezt egy orvos teszi. A burkoló bejelentette, hogy csak január 3-án folytatja, úgy véli, egy hét és cakk-pakk átadhatja a feleségének a konyhát. A férfi sörivő volt, munkaközben is elfogyasztotta a másfél literes kőbányait, ám a dolgát komótosan ugyan, de rendesen elvégezte, elvárta, hogy a „védőitalt” a megrendelő biztosítsa. Őt nem kínálta pálinkával. Vacsorára alaposan megkóstolták a kocsonyát, és Mihály szokás szerint korán ágyba készült. Felesége ezúttal nem maradt fenn, hogy kedvenc tv-sorozatait átizgulja, hányingere volt, fáj a feje, altatót vett be, és még a férje előtt elcsendesedett.

Béres Mihály nehéz álomból csatakosan ébredt, szokás szerint fél háromkor. Nem merült bele az elemzésbe, marhaság, feleségétől eltérően nem hitt az álmokban,

Csendben kiosont a hálóból, kint öltözött fel, követte reflexszerűen a reggeli napi-
rendet: vécézés, korpa/kefir, kávézás, amit este lefőzött, indulás a tanyára.

Munkája elhúzódott. Szilveszterkor már nem szándékozott állatokkal foglalkozni. Kiganézott, megtöltötte alaposan az önetetőket, önitatókat, hét elmúlt, kivirradt mire

hazaért. Be volt zárva az ajtó, ahogy hagyta. Katika elaludt volna? Az utóbbi időben meg-megtörtént. A házban sem észlelt mozgást, a konyhában úgy volt minden, ahogy hagyta. Benyitott a hálóba, csend, sötét. Felhúzta a rolót, a felesége ágya felől. Úgy tűnt, alszik, a szemére húzva egy fejkendőt, amit éjszaka magán hagyott, mert néhány éve verejtékezni kezdett éjszaka és fázott a feje. Először azt gondolta, hagyja aludni, nem sietnek sehova. Aztán bevillant, hogy talán ez nem alvás. Óvatosan elhúzta a fejkendőt, a szempillák lehunyva, az ajkak zárva, úgy tűnt, nem lélegzik. Felhajtotta a paplant, mellkasára fektette a fülét: a szív nem dobog. A bőr hideg. Mit tegyen?

Vajon már az éjszaka folyamán eltávozott, csak ő ugye saját magával volt elfoglalva? Vagy míg ő a tanyán ténykedett szállt ki belőle a lélek? Esetleg még segíthetett volna, ha idejében észreveszi? Vagy ha szokása ellenére otthon marad? Most mit kell tenni? Szülei halálakor a nővére intézkedett, ugye ő volt az egészségügyis. Nyugdíjas-ként is tovább dolgozott. Felhívta. Ügyeletben volt. Ő most nem tud elmozdulni, helyettest kell találjon. A legfontosabbat meg tudja tenni nélküle is, hívja fel a családorvost, vagy az ügyeletest, ő kell a halotti bizonyítványt kiállítsa. A holttest elszállításáról is gondoskodik, de ne hagyja, hogy ő döntsön, kit hív fel. Több temetkezési vállalatnál is érdeklődjön, mi mennyibe kerül, mert a különbség százezres nagyságú is lehet. Persze, ez most nehéz, megérti. De talpraesett, ne essen kétségbe, helyt fog állni, ahogy mindig. Igyekszik minél hamarabb náluk lenni, vele lenni, de hát a távolság.

Béres Mihály megtalálta a legfontosabb telefonszámok listáját a vonalas készülék alatt, a felesége takaros gyöngybetűivel írva. Felhívta az ügyeletes orvost, mert a háziorvosi rendelő még zárva volt. Hús-harminc perc múlva érkezik, közölte az illetékes. Leült az előszobában a kapucsengő alá. Üresnek érezte magát, és fáradtnak. Egész életének terhe nehezedett a vállára, amit korábban nem érzett tehernek. Sőt, amikor befejezte az aratást, leszüretelte a szőlőt, eladta az összes húskészítményt és bevitte a pénzt a bankba, megkönnyebbült elégedettséget, mondhatni egyfajta boldogságot érzett. A felesége volt az élete legbiztosabb szegletköve. Most nincs.

Változás következik elkerülhetetlenül, és nem akarta a változást. Nem tehet ellene semmit, jobb lenne talán, de hagyjuk... Telefonálnia kellene, érdeklődni az illetékes cégeknél, és kissé szegyejlte is magát, hogy megfogalmazódott benne az a bizonyos gondolat. Kit hívjon? Nincsenek címei. Tulajdonképpen mindegy, kerül, amibe kerül. Katika megérdemli a legszebb temetést. De hogy kihasználják az ő gyászát, és átvágják, azt nem akarja. Kati is ellenezné. Hoppá, a Naplót minden hónapban bedobják hozzájuk, úgy rémlik, abban mindenféle hirdetés szerepel, az elmúlással kapcsolatos is. A reklámúságokat Katika a bejárati ajtó mellett, egy faragott polcon szokta tartani. Megvan. A decemberi szám legfelül. Testamentum temetkezés... Halottszállítás éjjelnappal... Egy lappal beljebb: Megyei Kegyeleti Kft... Ügyelet (0-24) De ő nem akar ilyen hamar megválni Katikától, sőt egyáltalán nem akar, ha más nem az urnája, azt talán hazahozhatja. Sosem beszéltek arról, hogy rendes, koporsós temetést akarnak-e, vagy hamvasztást. Többször felvetette szegény Katika, most gondolt rá így először, hogy szegény, de ő mindig halasztotta. Majd ha eljön az ideje – ismételtette konokul. Egyelőre az még messze van... Most melyik céget hívja? Majd ha megjön az orvos, oda teszi elé a címekeket, döntsön ő... Várt és várt és várt. Csengettek.

Mielőtt végleg...

Mielőtt végleg megítélnék
ahogy elítélt téged sok rokon,
s átfutnék rajtad, mint a gyorsvonat
apró, vidéki állomásokon,
tán be kellene húznom a féket,
hogyan elgondolkodjam a sorsodon.

Szándékos szerinti könnyű léptek
nem vezethetnek boldogság felé,
hiszen nem tárgyban kell felfedezni,
igaz rejtekhelye a léleké.
Halkul dobott szívemben az ének,
viselem a bánat kopott telét.

Mielőtt végleg megítélnék,
s a napsütésből vihart kivonnék,
az eredmény ne legyen torz nyomat,
a bizonyítványodat írom még,
hogyan megérdemelted-e sorsodat.
Szerettelek dekántként, kilónként,

szívembe mégis kést döfött szavad
s az általad elfödött sejtelem.
Hogyan lobogtak nevetéseink!
Hogyan pezsgett az idő még velem!
Mégis döntöttél, magadra maradsz.
Bilincsből tart a féltett szerelem.

Örök érvénnyel

Kecses mozgással legyőzi
a versenyló a tétet,
örök érvénnyel előzi
hűségem hűtlenségedet.

Meghívás

Szertelen szívekre nehezéket,
váratlan viharban menedéket,
utálkozás ellen meseszépet
kizárólag Tőle kap a lélek –

Gondos teremtője minden jónak,
ébredni kívánok, álmodozónak,
kinyújtja karját kapaszkodónak
az önmagukban botladozóknak.

Mosolygó arcán gyöngyöző fények,
körötte tarkán táncoló lények,
szíves bizalmat fakasztó lények
az ajkáról felröppenő ének.

Hiába fogad ma üres asztal
fogadra nem jutó nincs falattal,
mert kivétel nélkül mindegyik dal
önkéntes szándékkal megvigasztal.

Szárnyal a szó, a dallam is szárnyal,
míg mindkettő boldogságot rejti.
S hogy mit kezdhetne egy csirke szárnyal?
Mielőtt az ember ellefejté,

gondos teremtője minden jónak
korgó gyomrok éhét enyhítendő
bőjtöt követő bőséges holnap
lakomájára hív újesztendő!

A cserépkályha titkai

Kéki Miklós harmadmagával éldegélt kétszobás nádfedeles, tornácos házukban. A rendszeresen és nagy gonddal fehérre meszelt falak egyhangú ábrázatán a szürkére festett ablakkeretek csodálkozó tekintettel meredtek a szűk udvarra. Kicsiny birodalmukat szorgos felesége és szeleburdi gyermeke töltötte meg élettel. Miklós uram maga keveset tartózkodott házában, hiszen otthona volt neki az Újvárosi út, a Liget utca, a Kassai út. Ez a nemes lélek ugyanis számadó gulyás volt. Jámbor, becsületes, hetedízigen igazi nánási, még hajdú is volt a felmenők között! A temetőben ugyan már nemigen tudná bizonygatni ezt: úkapái sírját már rég visszavette a természet vagy a Városgazda. Mindazonáltal, tudta ő a hajdúsági büszkeséget és becsületet. Padja volt neki rendesen a református templomban. Nem is hátul, nem is elől, valahol úgy középtájon. Részt vett bizony az minden vasárnap és ünnepnap az istentiszteleteken feleségével és gyermekével együtt. A hét többi napján már kora hajnalban felkelt, és elindult összeszedni az állatokat, hátra hagyva a reggeli csöndbe burkolózott kisházat. Nem is gondolt felőle. Órá viszont mindig gondolt valaki: hol a bíró úr, hol a képviselő úr – bár ezekkel ritkán futott csak össze a kora hajnali órákban, azonban a mérnök úr (ti. Csiha Győző) rendszeresen megszólította, ha meglátta (mivel az ő jószágait is teregetni szokta volt). „A prezent elő van készítve Tokajinál, Miklós bácsi!” – szólt ilyenkor kedélyesen, kerek kalapját magasra emelve a mindig sietősen közlekedő mérnök. Igaz, majd’ 20 évvel idősebb Miklóstól, Nánáson már csak így szólítják egymást a jó emberek. Csupán ezen alkalmak során fordult elő, hogy Kéki Miklós kocsmába tért be, ekkor is csak azért, hogy véletlenül se sértse meg hálás jóakaróit.

Míg a gyermek meg nem született, a fiatal felesége, Sári hozta-vitte az ebédet neki, majd mikor Bandi fia nagyobbacska lett, már ő járta végig az utat a Kassaitól az Újvárosi útig. Igaz, majd annyi ideig tartott, míg apja hazahajtott a jószágot, mert nem úgy közlekedett ő, mint a felnőttek, hanem mint egy igazán szórakozott gyermek: ment néhány lépést a jobb oldalon, majd átkelt az úton, és haladt néhány lépést a baloldalon. Cikázott ő keresztbe-kasba, hol trappolva, hol ügetve, hol díszlépésben szökdécselve. Azt játszotta ugyanis, hogy ő valamiféle módos gazda, nemes ember, vagy inkább egy olyasmiféle uraság, mint Kiprich János uram, aki jegyző volt, s mindenhová, szerte a városban hóféhér paripáján járt. Egy helyet kivéve. A kis Bandi tehát szeleburdi legényke volt, ahogy nőtt, úgy egyre csintalanabb is lett. Nem volt ő illetlen vagy rossz tanuló, sőt, az osztálya egyik legjobbja, mindig az első padban ült. Viszont való igaz, kezdeti huncutsága egyre inkább csintalanságba futott, s apja, mint a szőlőt, itt-ott visszább metszette kicsit, hogy aztán később több, egészségesebb és ízletesebb termése legyen, és százszorosán hálálja meg a korai évek szigorú gondoskodását. A kis Bandi mindemellett tisztelte az apját, de úgy egészségesen tartott is azért tőle. Nem meglepő hát, hogy csintalansága egyes bizonyítékait, hogy fény ne derüljék azokra, nemes egyszerűséggel megsemmisítette. S hogy milyen csintalanságai voltak ennek a fiúnak? Még a korai időkben történt olyan, hogy a szomszéd Misikével agyongyomrozták a

frissen kikelt kacsafiókákat, és Mihály szomszéd a kert végéig kergette őket. Bandi persze nem hagyta magát sarokba szorítani, amint elérte a kerítést, egy ugrással már fenn is volt annak tetején, de egy helyütt a feszítő drót visszatekereselt része szuronyként állott ki, és a kis Bandi majd' otthagya a máját. Akkor éppen azért nagyobb volt az ijedtség, mintsem, hogy apja a nadrágszíjjal elfenekelje, de máskor volt rá példa, hogy ráhasított haszontalan fia hátsó felére. Bandi később már jóval óvatosabban járt el, s gondosan ügyelt rá, hogy egy-egy csínytevése vagy gyermeki rosszasága után ne hagyjon nyomot. Amikor nem kerítést mászott, mert úgy, ahogy mondom, az előbbi eset után ritkán állt ez szokásában, akkor meg rengeteget rajzolt. Az osztályban még a nagyobb fiúk is őt kérték, hogy Marinak meg Zsófinak rajzoljon a szerelmeslevélre virágos díszeket. Kéki Miklós nem nézte ezt jó szemmel, különösen fia első munkáit, melyeket otthon, a fehérre meszelt falon ejtett téglaporból, diólevélből, hagyma héjából vagy krumplibogárból kinyert színes nedvekkel. Később is azonban, amikor már arra való helyre kerültek a cikormányos minták, apja zsörtölődve szólt oda neki, hogy inkább a kacifántos betűket véssse, gyakorolja, az is van olyan rajzfeladat, mint a virágdísz, s ha még tudja is azt, hogy mit ír, és hogyan adódnak össze a számok, akkor még magasabb iskolát is kijárhat. Feltett szándéka volt ugyanis Kéki Miklósnak, hogy a fia valami komoly, jól iskolázott emberként, szellemi tevékenységből tartsa el majd jövődöbéli családját. Valahányszor rámondult a fiára, Bandiban mindannyiszor egyre jobban gyulladt a vágy, hogy mégis rajzoljon.

Egy őszi nap Kéki Miklós elhatározásra jutott afelől, hogy a régi búbos kemencét fel kell számolni, és helyére cserépkályhát kell rakni. A művelet során megbontották a falat is, amelyben a kémény futott. A ház urának legnagyobb meglepetésére a falban egy rongyokba tekert, sokat látott Mannlicher puska rejtőzött. Szemernyi kétség sem fűződött hozzá: a puskát azonnal el kell tüntetni. Gyurival (a kályhámesterrel), aki a bontásban is segédkezett, olyan gödröt ástak, hogy a víz majd átfolyt a kútból. Ez, a jelöletlen hely, sötét és mély verem lett a puska végső nyughelye. A cserépkályha ezután szépen felépült. A romhányi gyárból érkeztek a csempék, Gyurka mester olcsón hozzájutott, mivel az első, géppel préselt példányok még itt-ott hibásak voltak, és a máz sem volt éppen tökéletes rajtuk. A mustár színű, mintás csempék ezzel együtt is nagyon tetszetek a művészi vénával megáldott Bandinak, s szent meggyőződése volt, hogy temérdek krumplibogarat használtak fel hozzá a gyárban. A kályha tehát állt, és néhány hét múlva, a korán érkezett hűvös időnek köszönhetően, már ontotta is a meleget. A ropogó tűz táplálékát hol lemetszett gallyak, hol pedig száraz kukoricacsutka, esetleg dióhéja biztosította, de néha előfordult egy-egy különlegesség is, s olyankor, még a kályha is igazán nekidurálta magát: lelkesebben lobogtak a lángok, és a szokásosnál jobban süttött a csempe is.

Egy meglehetősen fagyos téli napon a kis Bandi éppen megrendelést teljesített. Magi Imre, a hatodikból, kérte meg, hogy Oláh Eszternek, aki az ötödikbe járt, egy évvel Bandi felett, írjon szerelmes verset, és mintázza a lapot mindenféle virágos díszítményekkel, de ne úgy nézzenek ki azok a virágok, mint az igaziak (mert Bandi ilyet is tudott), hanem mint a fali szőtteseken, ahogyan vannak ábrázolva (mert ez meg Bandi védjegye volt, és hagyományt is teremtett vele, mert minden szerelmesle-

velet ilyen minták tarkítottak abban az időben). Bandi elvállalta a megbízatást, kapott ugyanis érte színes ceruzákat, amelyekkel dolgozhat, és meg is tarthatta őket arra az esetre, ha véletlenül viszonzásra kerülne a levél, s arra még újabb viszont-felelet küldése válna szükségessé, mintegy megpecsételve a bimbózdó kapcsolatot. Bár a dolog némiképp bántotta, mert bizony Oláh Eszter neki is igen-igen tetszett. A barna arcú, barna szemű, hosszú fekete hajú lány sok korabeli fiúcska szívét megdobogtatta. Így hát a szerelmes vers túlon túl jól sikerült, hiszen valódi és őszinte volt, mintha önszántából írta volna a leánynak.

*Kinn a téli fellegek
Gyűlnek
Benn a szív meg nem remeg
Hűnek
Megmarad az örökké
Csak Néked
Hozza tavasz friss vizét
A lélek*

– Min szorgoskodszt, fiacskám? Nem megmondtam, hogy ne rajzolgatással töltsd az idődet? – harsant fel hirtelen édesapja dörgedelmes hangja.

– Nem rajz ez, édesapám, hanem versike – vágta rá gyorsan, mintegy mentegőzéseképpen, de hamar felismerte, hogy ezzel nem javított a helyzetén.

– Úgy... „Biztosan gúnyverseket farag a kis gaz!” – gondolta Miklós uram, nem is alaptalanul, hiszen hasonló korában ő maga ilyenekben jeleskedett... no, csakugyan, a vér nem válik vízzé

– Add csak nekem ide azt a papirost! – szólt neki erélyesen. Dobbant akkorát Bandi szíve, hogy még a verécénél is hallani lehetett. Azonnal vér szökött a kis arcába, az ajka idegesen remegni kezdett, kis kezével össze is gyúrta a papírdarabot

– No, mi lesz? Idehozod? – szólt az apja, és kinyújtotta a kezét érte.

– Nem tehetem... inkább... inkább a tűzre vetném, mert úgyis bolondság az egész, ahogy mondta, jobb, ha meg sem nézi édesapám – s azzal gyorsan megnyitotta a cserépkályha ajtaját, és rádobta a tűzre a papirost, még mielőtt arra engedélyt kapott volna. El is felejtette, hogy a verset nem a maga nevében írta. Annyira beleélte magát, és a magáénak érezte, hogy eszébe se jutott azzal takaródnia, hogy valaki más nevében, megbízatásból készült. Miklós erre nem számított, azt se tudta, hogy mennyire haragudjon, de annyira megdöbbenett ez a gyors történet, hogy ahelyett, hogy a nadrágszíjjal adott volna hangot ennek, inkább hangos szóval reá rivallott a fiúra.

– Meg ne lássam még egyszer, hogy így haszontalankodsz! Menjél és segíts anyádnak!

Bandi gyorsan elszaladt, majd csak a nyári konyhában kezdett rá a sírásra. Miklós a kályhához lépett, hogy bezárja az ajtaját. Olyan pompásan lobogott az tűz! Vidám volt, forró és színes... épp, mint a versike.

A kezdeti ijedelem után azért Bandi megnyugodott. Néhány nap múlva már egészen másképpen gondolkozott apja szavai felől, amelyeket sosem feledett. Úgy vélte, talán szó szerint kellene értelmezni az elhangzottakat, azaz fokozottan kell arra ügyel-

ni, hogy édesapja valóban ne lássa meg még egyszer, amikor ilyesmiben sántikál. Bér-munkát eztán inkább nem vállalt, a ceruzákat is visszaadta a Magi fiúnak. Saját maga szórakoztatására azonban továbbra is rajzolt, ha sikerült papírt szereznie, és ügyese-dett is ebben a művészetben. Munkáit azonban elajándékozni nem mertte, nehogy híre menjen, és az apja fülébe jusson egy ilyen ügylet, így hát rendszeresen eltűzelte ezeket a kis alkotásokat.

Kiprich János nagy tiszteletnek örvendett férfikörökben, még a dorogiai szemében is olyan volt, aki számított. Mindemellett a fiatal lányok és érett hölgyek meg éppen neki örvendtek, és népszerűsége ilyen alapon még Dorogon is túlélt. Tudvalevő ez onnan, hogy Nánáson tartózkodásának idejében (mert igen sokat járt-kelt ő a megyé-ben és a megyeházán is fontosabbnál fontosabb ügyekben), megszorodtak a náná-si portékára kíváncsi böszörményi, vídi, újvárosi lányos anyákat és eladósorban lévő gyermekeiket szállító kocsik és fogatok, függetlenül attól, hogy országos vásár van-e, vagy csak egy egyszerű vasárnap. A férfiak persze mind tudták, hogy Jánosnak nin-csenek ám „nőügyei”, nincs neki arra ideje a sok fontos tennivaló között. Meg aztán kártyázni is csak olyan társaságba jár el, ahol csupa jól szituált idős úriember ül vele szemben, és pusztán őket szórakoztatja a nagyvárosi meg megyeházi történetekkel. A hölgyek persze másképp gondolkodtak felőle, mindig mással hozták összefüggésbe csacsi csacsogásaikban, és pironkodva, szájukat eltakarva súgtak össze, hacsak meglát-ták a távolban. Ezen állítólagos nőügyek felől semmi bizonyosságot nem lehetett tud-ni, és valóban megmaradtak kósza tereferéknek, teázások alkalmával szárba szökkenő pletykáknak, amelyek igazán csak a női füleket ütötték meg. Ügyszólván, nem érték el ezek a hírek a férfiak ingerküszöbét. Hanem aztán mindannyian tudjuk, hogy nem zörög a haraszt, ha a szél nem fújja. Meg a női lélek is olyan, hogy mindig többet tud a világról, többet lát és fog fel, mint a férfi elme, legalábbis a szerelmi ügyek területén ez minden kétséget kizáróan így van. Történt egyszer egy őszi napon, hogy a péknél sor-ban álló női ajkakon Kiprich János neve mellé nem párosult női név. Megfoghatatlan dolog ez. Neki mindig köze van valakihez, nincs olyan, hogy épp kettő között lenne, ez úgyszólván megszakításoktól mentes, folytonos, sőt, inkább átfedésekkel él. Tán elfogytak mind a női nem képviselői? De akkor meg úgy érezték, hogy: „No, hiszen csak én nem kellettem neki?”. Mikor ideértek a gondolatmenetben, azért egy picit dühöse-k lettek. Ekkor egy rövid időre Kiprich János pökhendi, felfuvalkodott és gyáva lett, és egyébként is, mintha kopaszodni kezdett volna. A következő pillanatban azonban megjelent a maga teljes valójában, fényesen ragyogó fekete kemény szárú csizmában, vajszínű lovagló nadrágban, fehér ingben, barna tweed zakóban, akár egy angol gentleman. A pékhez lépve levette fekete kerek kalapját és a strasszokkal kira-kott lovaglópalcájára helyezte. Csizmája méltóságteljesen kopogott, a női szívek pedig rögvést felvették a ritmusát. Ki mondta, hogy kopaszodik? Tán vak az a fehérnép! Hosszú fekete bajusza vidáman integetett szertesztét, ahogy mosolyra húzta száját, és lágy biccentéssel vette le lábukról a sorban álló hölgyeket, volt, hogy egy biccentéssel kettőt is. Mellére varrott zakózsebében három szál sáfrány lila virága díszlett. A pék felhúzta szemöldökét, mikor meglátta. Ez volt a jel. Nincs az a férfiember, aki ezt a csodálatos összhangot megálmodhatta volna: a barna zakó, a fehér zsebkendő és a lila

sáfrány együtt. Kétségtelen, nő van a dologban, és ez a gondolat már Jakab péknek is megszületett a fejében. Ember oda nem tesz virágot. Kokárdát, zsebkendőt, golyóstollat, ceruzát igen. De virágot? Estére azonban Jakab péknek elillant a gyanúja, mivel egy asszony sem tudott nyilatkozni arról, hogy mégis kivel szűrhetette össze a levelet a jegyző úr. Márpedig, ha ezt nők nem tudják, akkor az egész pusztán fikció. A teljes eseményből Jakabnak annyi maradt meg, hogy eztán férfiembernek is ér virágot tűzni a mellére, önmagától indítatva is. Visszatérve azonban még a reggeli eseményekhez, a pékségben a lányok, asszonyok furfangosfajta lévén arról kezdtek diskurálni, vajon kinek a kertjében nyílik ilyen szép krókusz. Mintha szimatot fogtak volna, ott a forró nyom, a forró szív fölött. Először mindenki végiggondolta, nem nála nyílik-e a krókusz? De nem. Sőt, senki asszony lánya nem tudta megmondani, kinél nyílik a krókusz. Nánáson minden háziasszony szeklicét tesz a húslevesbe. Férfiaknál nem volt ez téma, de ha kérdezték volna, egy valaki biztosan tudta volna a választ, ez pedig nem más, mint Kéki Miklós. Augusztus közepétől szeptember végéig ugyanis minden nap, mielőtt az állatokat hazahajtaná, elsétál az itatótól úgy ötvenlépésnyire az öntöző csatorna irányába, és a töltés belső oldaláról letép három szál kárpáti sáfrányt, hogy hazavigye Sárának. Ezen az estén is így tett, leszakította a lila virágot, és nekiindult a jószágokkal. Mikor felért a kövesútra, egy fogatot pillantott meg közeledni. Már kezdett szürkülni, a nap lebukott a töltés mögött végighúzódó végtelen horizont alá, de távolról is felismerte a jegyző fehér lovát, és meglepődött, hogy befogva látja. Ahogy a kocsi közelebb ért, meggyőződhetett róla, hogy valóban a jegyző úr lova híz másodmagával, és a kocsi hátulján meg ládák és bőröndök vannak nagy gondossággal rögzítve. Ahogy elhaladt a kocsi, barátságosan intettek egymásnak, de Miklós nem állta meg, hogy utána ne szóljon:

– Talán költözik a jegyző úr? – Kettőt fordultak zörögve a kerekek, mire Kiprich odafordult Miklóshoz.

– Nincs maradásom – válaszolta szűkszavúan a jegyző.

„Hát, ha így áll a dolog... biztosan megy Debrecenbe vagy Pestre, nagy dolgokat véghezvinni” gondolta szelíden Miklós, és csendesesen hazahajtott az állatokat. Késő volt már, mire ő maga is hazaért. Furcsa érzés fogta el, mikor belépett a házba. Mintha nem jó helyre érkezett volna haza. Több dolgot is furcsállott. Először is, be volt gyújtva a kályhába, bár annyira nem hűlt még le a levegő odakint, hogy indokolta volna. Másodszor, a szemközti fal elé tolt asztalkán elhelyezett üvegcsében nem volt ott a tegnapi virágcsokrocscska. Harmadszor megpillantott egy, a hivatalos írásokhoz használt, felbontott borítékot az asztalon. Negyedszer pedig, visszaidézte emlékezetében, amikor néhány órával előtte, napnyugtakor találkozott a jegyzővel. Ekkor felhúzta szemöldökét, pont, mint a Jakab pék, mert ráébredt: jelt látott. Ekkor lépett be a szobába Sára, akár egy könnyed fuvallat. Édes illata volt, ahogy az ajtón hirtelen benyitva a huzat végigszaladt a szobán. Amilyen lendülettel toppant be, olyan hirtelen ült ki a döbbenet a bájos kerek arcára, lábai a földbe gyökereztek, és tekintete egyszerre elhalványult, ahogy meglátta Miklóst a kisasztal előtt állva, ujjait az asztalon heverő levélen tartva. Egymásra tekintettek. Miklós kezébe vette a levelet, rápillantott a vázára. Sára lassan kinyitotta kicsiny ajkait, de szó nem hagyta el a száját, csak hideg lehelet. Egy-

szeriben olyan fagyos lett a szoba. A derék juhász némán belehelyezte a friss virágokat a kis üvegcskébe, majd közelebb lépett feleségéhez. Hosszú csend után szólalt csak meg.

– Ha hiszed, ha nem, nem olvastam bele, pedig ki van már bontva, s látom, semmi hivatalos bélyegző nincsen rajta; amúgy is, minden ügyekben én magam járok el, ahogyan a szükség kéri – mondta hangosan, de mégis kimérten, s azzal átadta a feleségének a borítékot. Mindketten vártak.

– Van-e benne mégis olyan, amit tudnom kellene? – kérdezte végül csendesen, lehajtott fejjel. De gondolataiban inkább úgy szólt ez a kérdés: Mész-e vagy maradsz?

Sára tágra nyílt szemeiben nem látszottak a színek, csupán a nagy fekete pupillák. Az arca most erősen kipirult, homlokát önkéntelen is összeráncolta. Döbönt volt, félt, és úgy érezte, mindenét elvesztette. Legfőképp hitelét a férje előtt. Szégyellte magát, és dühöt érzett. Mennyi áldozatot hozott már érte ez az ember! És ő mit tett? Még ha cselekedni ugyan tényleg nem cselekedett olyat, ami végzetes volna, gondolatában talán mégis vétkezett. S hallotta fülében Balla tiszteletes zengő szavait: Uram, nem vagyok méltó... Sára forgatta kezében a borítékot, és csak nézte. Tudta ő persze, hogy mi van benne, de már nem érezte, hogy neki választása lenne. Aztán egyszerre csak egészen tiszta gondolat született meg fejében, feltekintett az urára, visszaadta neki a borítékot, és apró piros ajkain tisztán csilingeltek a szavak.

– Nincs. Semmi, ami bármit is számítana – Miklós is rátekintett az ő gyönyörű feleségére. Némán bólintott, elvette tőle a borítékot, és habozás nélkül behelyezte a cserépkályha nyílásán, ahol a papírost a lángok pillanatok alatt elhamvasztották. Sára szemében könnygyűlt, ami megédesülve gördült le formás kis arcán, mikor Miklós végre átölelte.

Így történt, hogy bár a Kéki házban álló mustárszínű cserépkályhának maga erejéből feltételezhetően sosem lettek volna titkai, de ki-ki a maga módján, mégis reábizta az övét, hogy megőrizze és elrejtse azokat a kíváncsi, az óvatlan vagy a gyanakvó szemek elől. És ez a derék, drága kályha a hosszú évek s évtizedek alatt mindig segített abban, hogy senkit se nyomasszon az ő titkának esetleges kitudódása, és ezen igen nagy felelősség súlya alatt, vagy inkább mindennek ellenére, még talán a mai napig is áll, szolgál, s csendesen hamvasztja el a titkokat.

Jankovich Ferenc emlékére

Azt remélted, majd „eggyé omlik
Észak, Nyugat, Kelet”, és mi szállunk
„szabad” madárként vágyaink után,
a gép majd szolgál minket, mint hű
kutya, és béke lesz, és vidám dallamok
fonják körbe majd egyre boldogabb,
egyre emberibb, szebb világunkat.
Lassan minden átfordul, a határok
nélküli világ már fényt űző rémület,
rakéták tüze ég, hallgat a dal, és mi
szolgáljuk szelíd állatként a gépeket.
Európa egyszer „nem lesz”, csak „volt”,
eltorzul és „megbomlik a világ”,
s mi sztoikus bölcsességgel mutatunk
megértést, mert sorsunk predestinált.
De jó hinni a békét, zászlók lobogását,
hinni, hogy a lét nem kilátástalan,
hinni, hogy az ember nem mindig
ostobán, dühödten becsmérli az eget.
A feloldozás onnan vár majd ránk.
Kérjük a csodát, az ágyúsót elűző,
reménysugaras, hősapkás telet.

Őszi séta

*„messzeringó gyerekkorom világa...”
(Radnóti: Nem tudhatom)*

A háztetők fölött szállongó füstöt
lassan kavarja a novemberi szél.
A főtér kockáin néhány veréb ugrál.
Már szövegveti kendőjét a tél.
Itt koptattuk a járdaszigetet, hová
apáink ünnepnap utaztak csak haza,
vágyainkat vonat zakatolta széjjel,
ajándék csak a téglák s gépek szaga.
A téren, hol egykor virágot hintettem,
s közénk hajtott a kivezényelt traktor,
most Szent László fakaszt vizet az
előtte magasodó sziklafalból.
Lova nyerítve vágatna a téren át.
A templom körül még apró virágok,
illatukat felszívja a szűrkeség.
Itt áll a vár, melynek rémült udvarán
Krucsay kapitány lefejeztette feleségét,
és Rákóczy sétált az ablak mögött.
Kuruc-nótát penget az emlék-gitár.
Itt a médiátlan korban diáksereg
vonult lyukas zászlót lobogtatva,
most nyugodt, csendes az utca,
fakuló emlékek mozaikkockái
surrannak, hullnak a kavicsokra.
Hajamba kapkod a késő őszi szél.
Varjúcsapat húz a vár fölött, fekete
károgásuk visszhangozza az ég.
De homlokom fölött fecskéfészek ül.
Csicsergését hallom pulya-időmnek,
s ifjúságom dallama körbehegedül.

(Kisvárdai, 2023.)

Kulcsok őre

Az íróasztalnál ülök. Jön megint az apám csoszogva, egy halom kulcsot lóbál a nagy karikán, úgy császkál reggel óta szobáról szobára. Gyermeki arc, együgyű mosoly. Dünnyög. A bal zsebéből kilóg egy kétes tisztaságú zsebkendő. Demencia, időskori elbutulás, ez már csak rosszabb lesz. – Apám! – fordulnék feléje szeretettel, de valójában meg sem szólalok, csak írok. Masíroznak a szavak. Maguktól szerveződnek mondatokká. Most éppen ez, így, itt.

Ingerszegény környezetben élek. Megállapítottam és leírtam, ezt is de az abszurditásán már csak nevetek befelé, hangtalanul. Máskor azt írtam: hallgatunk. Ez a hallgatás beleivódik a koszos függöny ráncaiba, elszivárog a szüette parkettába. Átáztatja a falakat, ott van az összes tárgyban. Mindent sűrűvé érlel ez az évtizedes némaság, ez a már-már emberöltőnyi hallgatás. Összenyom homogén anyaggá, nem enged ki magából.

A napok telnek, én írok, apám a saját világában vegetál. Új kulcs kell neki. Mindig több és több. Ugyan mit nyithatna már ki azokkal? Igen, ő a kulcsok őre, ez kétségtelen. Ám ki tudja, hogy nem én vagyok-e már az ő kulcsainak őrizője.

Ki tudja, hogy a kulcsok nem engem zártak-e be, megfosztva az önállóságomtól.

Hallgatok. Nem szólok hozzá, nincs mit.

Apámnak furcsa mondattörédei vannak. Néha valamelyest feltisztul az agya. Megáll a szoba közepén, az ablak felé fordul és azt mondja: be fogok pisilni. Ilyenkor persze nem vizek be, de elindul a gardrob felé. A kulcsait leteszi a billentyűzetre, egyet mindig felfelé hagy. Ez az egy kulcs olyan, mint egy égre mutató ujj.

Megőrülök, írom máris a következő szót. Megőrülök az apámtól. Elfojtott harag. Talán tíz szava van, azokat mondogatja minden nap. Különös szavak. Nem tudom, mit kezdjek vele, amikor azt mondja: empátia. Ilyenkor mindig azt hiszem, hogy ezt nekem szánja. Empátia, olyan, mint egy női név. Lehet, hogy csak a dallam, a hangok szépsége fogja meg.

Ugyanolyan mocskos az ablak, mint karácsony előtt, nincs erőm megpucolni. Hozom neki a városból a kulcsokat, a kis lakatokat. Örül. Lekenyerezem, aznap jó lesz, ígéri magának, s leül a foteljába. Aznap élni hagy.

Karácsony. Vettem egy kicsi fenyőt, meg kókuszos szaloncukrokat. A fa alá odatettem egy kulcsosomót. Jött csoszogva, levett egy szaloncukrot, kibontotta, a cukor a szőnyegre esett. Állt átszellemült arccal, a kulcsot belecsomagolta a sztaniolba. Mind-egyikkel ezt csinálta kényszeresen. Hagytam. Ittam és néztem. Enni sem akart. Boldog volt, vigyorogva nézte a fát. Ittam, igen, ne rójon meg érte senki. Arra azért figyeltem, hogy jóféle italt vegyek, de a filmszakadás mégis bekövetkezett. Arra eszméltem, hogy apám áll fölöttem, kezében kulcsok csörögnek, a nadrágjából meg csöpög a vizelete. A szőnyegen szaloncukorpapírok és egy vécépapír-guriga. amit buzgón le akar tekerni. Hajnal lehetett. Káromkodtam. Egy kurva kulcsot kikaptam a kezéből és azzal ellátam a baját. Sírt.

Most már nem lázadok. Apámmá váltam. Egyetlen vigaszom az írás. Minden más lényegtelen. A könyveim, egy finom étel, vagy egy különleges nap – elmúlik mind, elfogy, ahogy jött.

Csak a metamorfózis számít, az átalakulás. Hozzáidomulás 49 évesen a kulcsok öréhez.

A szomszédok mást látnak, ők azt, hogy mennyire szeretem az apám.

Nem szeretem, a jóisten tudja, hogy mit érzek iránta. Akárcsak a jóisten iránt, mert azt is csak ő tudja, aki mindannyiunkat lát.

5 éves voltam, amikor anyám meghalt. Csak az illata, meg valami ruhasuhogás maradt emlékem róla. Apám fölnevelt a maga módján. Most én gondozom. Látják a szomszédok, hogy veszem a kulcsokat, én meg már rég tudom, hogy magamnak. Szerkesztek, lektorálok, csinálom a dolgom egy kiadónál, mások hiúságát szolgálom ki, még jó, hogy meg tudok élni belőle. Bezártuk egymást.

Mindkettőnkben ott a feszültség, hogy holnap lesz-e következő kulcs és nyitja-e majd a holnaputánt.

Apám tányérjára kanalizom a krumplipürét, mellé a csirkét, amit édes-savanyú mártással öntöttem le. Eszik. Elöl nincsenek fogai, elromlottak, kihullottak, aztán a protézist egy nap összetörte. Hátral vannak még, azokkal rág. Ha jókedve kerekedik, belevigyorog a képembe. A kulcsokat most éppen a krumplipürébe akarta eldugni, de éberebb voltam nála.

Front lesz, tárom ki az ablakot, mire ő kimondja az egyetlen szót, amit nekem szán: empátia.

Ki őrzi most a kulcsokat? Eszembe jut, amikor megvert. Pisilnie kell, félrebillenti a fejét. Olyan a nyaka, mint egy vén kakasé. Rám vár. Kegyetlen leszek, hagyom bepisálni, csak hogy megmutassam, most én vagyok a domináns, a kulcsok őrizője. Szeretlek, apa, de ez most az enyém, ez a pillanat, míg a húgyodban fészkelődsz, és nézel rám könnyörögve. Ezt nem veheted el tőlem.

Megejtjük mindennapi sétánk. Ráadom a kabátját, a sapkát, a csizmát, mint egy gyerekre. Empátia, mondja megint, de úgy teszek, mintha meg se hallanám. Kint a hóban nem bírok vele, hóembert akar építeni. Meg is engedhetném, mégsem teszem. Belekarolok, közben mondom neki, hogy fa, mondom, hogy kerítés, és mondom, hogy kutya. Hosszú, kék árnyékok nyúlnak a havon, a Nap is lemenőben, hazakanyarodunk.

Nem akar szót fogadni, nem akar levetkőzni, rázza az átkozott kulcsokat. Már csak az eltorzult arcát látom, ahogy meg-megcsörren az is. Aztán ismét a szobát, ahol anyniszor megöltük már egymást. Igen, ahol egymást gyilkoljuk folyamatosan.

Pitizik nekem és közben mondogatja azt az egy szót, amit ismer. Empátia, empátia.

Elönt a düh, ütöm, pofozom, belerúgok, nem kímélem, leköpöm és röhögök.

Empátia. A kulcs tollával belevágok az arcába.

Él? Igen, hallom, hogy él.

Kattan a zár a csuklómon. A szoba négy sarkában fémvillanások. Mindegyikben egy hatalmas kulcsosomó.

ÁÁÁ! Nyáron jólesik a jéggarang...

NATURA

Haza az, ami engem választott, vagy én őt? Nyári alkonyokon könnyű vagyok, amikor talpig koszosan a kis fehér házam felé lépdelek. A föld színei a melegbarnák árnyalatai. Ha valaki kérdezi, merre visz az utad, egyszerű a válaszom – Hazafelé, ahol az erdő a saját valóságom, szobám falát árnyak keretezik a föld gyengéden ráz ha nyakamon esőcsepp szánkázik... és a tizenhárom platán – Magritte pipái – erőt adnak. A platánok mindig vidáman intenek... lassúdad lebegés sétámon. Nagyanyám szavai jutnak eszembe egyetlen verse. „Ne dícsérd napodat, míg nem lett este, és estéidet mielőtt éjjé vált, ne szólj az éjszakákról, míg a reggel ködűző színeivel fel nem szállt”

A gyaloglás egyfajta nyugalom megtapasztalása, a tiszta élet egyik formája. Kezem barnul a napnak sugarától. Szeretem a szelet. A szél füvekben nyugszik, megtörve kálászeit. A száraz téli füvek a szálviharnak is nehezek, vad csókot ad megvetéssel. Száj kiszárad a portól a víz elvesztésétől. Szomjam oltom. Hátizsákomban vizet rejt, sohasem mást... Banános csokit, mert 5 óra alatt nem érzek éhséget. Áramlat. Ki nem érzi az erdőben, hogy ott él igazán? A túlevelű fák amik sosem karácsony formájúak, miket gyermek kéz rajzol papírra. Ha vénülnek, göcsörtösek, száradnak amikor a nedv megáll bennük repedeznek, várják a felhőket a gomoly hoz megváltást ideig óráig. Először levelük hal. Holtidő. A gyökér enged a Föld hívásának egyszerre sírni kezd a fa. Nyekereg... Búcsúzik a földtől – nagy csend marad utána. Láttál dőlni fát?

Minden elhalkul ekkor. A madarak ijedtek, és elhagyják fészüküket utódaik a fát követik. Elpusztulnak.

Az ember elfelejtette, hogy fák uralták a világot. A hová először fektetik a kisembert az a bölcső. A fa a te növéseid. Meghallod Jószelet fújását A szent fák sámánjairól olvasol, kik arany sarlóval fagyöngyöket szakítottak ünnepeik előtt.

Amikor szerelmes leszel a fehér fa törzsébe karcolod a szívet és szerelmed nevére. Az ember nem élhet csak emberek között. A fára szüksége van a földnek, szüksége a fák társadalmára. Földet -áldottat a fák adnak neki. Nap ellen eső ellen lombok védik. Fákat kell ültetnünk. Ahhoz a nemzedékhez tartozom kiknek nem szabad emlékezni - amikor az ember lemondott sapiensi címéről. A gondolataim azokat a fákat kísérik melyek a jövőben nőnek. Lépek, mint gyermek a tó irányába, a tavat én én hívom Gyöngynek.

Az egyik horgász a kövekről mesél, ahogy tenyerembe veszem. A kő keménysége itt a legnagyobb... A vízre boruló fák a legszebbek a tónál. Alázat a borulásuk. Jéghideg, tiszta édesvíz, ahol ez emberek az éltetőt érzik. Hát nem gyönyörű itt? Kérdik.. Mólókat építenek kemény kavicsból, fekete földből és akácfaiból, miket elmos a víz sodra.

Újra és újra épít az ember...

A büszke fűz meghajol... Dús lombú fa.. Két gyökér tartja a meredek tó partjába kapaszkodik. Párja egy másik fa.. ami mindig árnyékot tart a tófarokban fekvő fának. Még mindig nem hagyja halni a fát a nagy kőris.. Még mindig nem engedi a parttól el. Az övé. Ez az igazi szerelem. Ami tartja az hal hamarabb, a borostyán szija a fa nedvét, fojtja... Mindketten tudják.. Egyre feljebb kúszik az ág, hogy napfényt adon a vízben

fekvő társnak... A fák hűsége nem a tiéd. Soha nem fogod megérteni a szeretést, a játékot, a filiát, míg nem láttad e két fát. A már-már isteni szeretetről soha ne beszéljünk. Odébb almafa... kontrasztot húz a természet a náddal, ne fázzon és védi a jég éles nyelvétől. Tavasszal kibontja arcának szirmait... cukorbetegeknek szedtem össze a nyári almát. Egyet sem tartottam meg magamnak – adott ő másnak... A horgászok jó emberek... Lassan mindent megtanulok itt, de minden nap más Nincs két egyforma nap. Ha láttad Derszu Uzalát meg fogod érteni a nádat is. A nagy folyón a vöröslő nádat, mi a fagyhaláltól mentett két embert és még mindig ott a naplemente (őrzi az emlékezet egy filmrészletet) a fagyott víz felett.. Az az én világom, ahol nők is horgásznak, csendben beszélgetünk, hallgatunk együtt. A hallgatás összeköt, és itt nem találsz rossz szót. Madártoll a kezemben... és szív alakú kavics.. Mindennap más a tó, más a nád - a sikló tojásait a meleg déli kis dombon rakja le. Lassan cserélődnek a fák itt is -sok a juhar-madarak pottyantotta diófácška. A Nád hajlik, de sosem törik- tudtad? és hódok rajcsúrjától hangos az éjjel.. Ez a hazám.. Ahol mindent ismerek, ez a hazám, ahol estelen fűben fekszenek a kikericsek, őszikék, ahol annyi gomba nől... Ahol a virágok nevei szépek: margaréta, pipacs, kígyószisz, árvacsalán, keltike. A kidőlt fa vastag moha rétegén gombák nőnek.. Ahová ki kell jönnöm, érezni a Föld illatát, ha lehajolok, ahogy apám is tette minden kapavágáskor. Fel kell néznem az égre, hogy lássam a madarak röptét.. Ahol megértem Thoreau világát.. Petőfi Sándort, a nagy gyaloglót. Aszálykor a föld reped, és a napraforgók szomjasok, mindegyik mellé jó lenne egy kis herceg, hogy szelídüljön a föld... Poros utak füveit faggatom. Áramlat súgja a folyó. Látom a repülő korszókat, és kelyheket, bízom abban, hogy mielőtt szomjaznék, elsírják magukat és leszakadnak a vetésre. De a legszebbek a hajnalok, az alig derengések. Ökörnyálra tapadt hideg párák remegései.

Gaia sebei, Földanyánk arca ráncoktól barázdált.

...Ess, ess, eső...

„Hallgass, és várd meg, mivel jött a nap,
Jó sorssal jön-e, segít-e, vagy rest-e,
Ne átkozzad, míg a fényeiből tart
És ne dicsérd, amíg csak nem lett este”

Csődeljárás az Evrópa-kocsma ellen

„Nevezett Lejdeni Orsolya
kocsmabérlő és főpultos
túl sok adósságot halmozott
föl, ráadásul olcsóbb áron
kapta az áramot Vologya
feketézőtől az illegál
elosztón keresztül a hátsó
traktus álcázott kötésén át.

Mindezek alapján indítjuk
a csődeljárást a krimó
bérlője és Makaróni úr,
pincér ellen, feljelentéssel.”
(aláírás: Joe bácsi, a
résztulajdonos és Li úr, a
fő hitelező; megjegyzés még:
túl sok zsét vitt el a kóceráj!)

Szöszi Orsika mélán bámul
a kézbesített ítéletre...
Makaróni úr még kapkodva
próbál egyeztetni a mobil
vonalakon Vologya, Li úr
és a Joe bácsi számain!...
De az Eljárás már megindult.
Feketéző Vologya és a

Csempész Wolodimir eközben
ricsajozva verekedni kezd
kocsma küszöbénél, lökdösik
egymást, anyázva bejáratnál.
Vologya balja a telóján,
jobbal csépelni Wolodimirt...
„Ácsi” – riad Orsi a zajra,
Makaróni úr békítőn int.

„Ne balhézzatok itt! Így is már
be fogják zárni hamar kocsmánk!
– kérleli őket Makaróni
arcára mosolyt erőltetve.
Aztán tovább egyeztet a Pénz
ügyében, mely nagyon kellene!...
A küszöb közelében már dől
szék s asztal, romosodik krimónk.

2022 márciusa

Háború-kocsma

kinyitott „végre”

– pár ezer fegyvergyáros

nagy öröme!...

2024. január vége

Mai partizándal

(aktualizált változat)

Verve fut már sok globál-atamán,

menekül már, ki merre lát...

– s áruházláncot blokkolgat már

nehány ezer kalóz s partizán!

(persze: a Nagy Koncot nem hagyhatja

sok globál-csendőr s még több csicska!

– „szegény gazdagodjon? nehogy mán!”

megzsaroltatnak a szabadrablók!)

2024 februárja

Czine Árpád felvétele

„Jézus színeváltozása”

(Részlet az „Örömhírek” című gyűjteményből)

– Uram! Jól vagy? Egészen elfehéredté! Főleg a ruhád – ugrott fel kétségbeesetten Mennydörgés Fia Jakab, Jézus egyik tanítványa.

– Csuti már! – parancsolt rá az Úr – tényleg ez döbbsent meg legjobban abból, amit látsz?

Jakab megdörzsölte a szemét, és még jobban megrémült.

– Jézusmária! – kiáltott fel – itt van Illés! És Mózes!

– Na, látod! – válaszolt az Úr – ezen a te helyedben már én is meglepődnék. De csak nyugi. Ne merészelj félni!

– ... De hát ők halottak!

– Hogy a túróban lennének halottak! Tudod te, hogy mit beszélsz? Hiszen Jahve, az én Atyám, a te Istened az élők Istene. Hát nem olvastad?

– De én azt hittem, hogy azt úgy kell értelmezni...

– Ne gyere nekem ezzel a rossz farizeus vagy szaduceus szöveggel. Értelmezni... Nem akarsz inkább lemenni a hegyről?

– Távol legyen, Uram! Én a végsőkig ragaszkodom hozzád.

– Jól van már, mondtam, hogy nyugi! Ül vissza a fenekedre, a társaid mellé.

De ekkor meg Péter állt föl, aki hallotta az iméti párbeszédet.

Mózes és Illés kezüket arcuk elé tartva kuncogtak a háttérben.

– Uram! – kezdte Péter – jó nekünk itt lenni. Ha nem bánod építenék egy sátrat Neked, egyet Mózesnek meg egyet Illésnek.

– Simon, Simon, Jónának fia! – fedtte az Úr – Megint előbb jár a szád, mint az eszed. Minek a három sátor? Morzézzunk egymással a sátorok falán Izráel hozzánk látogató hőseivel? És mégis miből építenél itt sátrat? Ezekből a kövekből? Ül te is vissza Jakabék mellé. Már észrevehetted volna, hogy nekem nem jön be a nyalizás.

Péter visszaült a „szeretett (Mennydörgős) tanítvány meg a tesója mellé, és végre odafigyeltek a csodára. Elég sokat láttak már, nem volt számukra szokatlan. Elcsendesedtek, már nem féltek annyira, és szemüket, fülüket tágra nyitották. Jézusék a nagy prófétával, meg a törvények hozójával azonban elég messze álltak, csak szófoszlányok jutottak el hozzájuk, meg látták azt a ragyogást, ami Mesterüket körülvette. Ismét büntudatot éreztek, mert azt viszont jó hangosan mondta az Atya, és nyilvánvalóan nekik szólt, hogy „Ez az én szeretett fiam, akiben gyönyörködöm. Őt hallgassátok!”

Gyönyörködtek – ez nem volt nehéz -, és hallgattak.

Mózesnek volt a legerősebb hangja, és hallották, amint megkérdezi a másik kettőt:

– És azt hallottátok, hogy... hány zsidó kell... egy villanykörte becsavarásához?

Aztán semmi, majd mind a hárman nevettek.

Illést már halkabban hallották. De nagyon füleltek. Mózeshez intézte szavait. „Te próféta vagy. És jól vagy. Én hogy vagyok?”

Jézus nevetett.

Aztán már suttogóra fogták a hangjukat, és a három igyekvő tanítvány semmit sem hallott.

– Komolyra fordítva a szót, téged, Uram, holnap keresztre feszítenek – súgta Jézusnak Illés.

Jézus nemcsak eltakarta a száját, hanem befogta, hogy visszatartsa kibuggyanó nevetését. Mózes és Illés elképedten bámultak rá.

– Bocsássatok meg! – mondta Jézus, amikor már uralkodni tudott a hangján. Igen tudom. És az kegyetlen fájdalom lesz. A testieket elég jól bírom, de lelkileg is.

– Akkor meg min neveltél? – kérdezte két társa elképedve.

– Eh! Csak azért... – mondta Jézus könnyeivel küzdve, mert eszembe jutott a Brian életének egy jelenete. Nézzétek meg, ha majd megírják, marha vicces. Meg hát nem elképesztő, hogy a legnagyobb szájhősök élvezettel végignézik annak az Istennek a halálát, kínhalálát, akiket minden igyekezetükkel szolgáltak? És ennek az Istennek a nevében. Legalábbis ezt adják be a népnek, meg az ügyesebbek maguknak is. Szegény Atyám, aki állítom, hogy jobban szenved majd, mint én magam, hiszen mivel egylényegűek vagyunk – ezen most ne nyissunk, kérlek, teológiai vitát - gyakorlatilag kénytelen öngyilkosságot elkövetni azokért a teremtményeiért, akiket viszonzatlanul szeret. Mint egy hősszerelmes – sőt, nem is mint. Ti nem látjátok, hogy ez milyen abszurd? Imádom az abszurd humort, de három évem alatt senki sem nevetett a vicceimen. Ismeritek például azt a mondásomat, hogy „... vagy van-e köztetek, aki aggodalmaskodásával megnövelheti természetét egy arasszal?” Drága tanítványaim faarccal hallgatták. Sőt, képzeljétek, egy farizeus, aki hallgatózott, kipróbálta otthon, hogy neki sikerül-e, csak a szokásos, hogy megcáfolhasson. Bezárkózott a belső szobájába, és csak növelte, növelte magában az aggodalmaskodást. Bele is halt – szegény. A Sátán, aki tudja, hogy esélytelen, megint be fog próbálkozni. Az emberek pedig...

Meg az én szeretett Palikám, tudjátok, Saul, akit egy időre megvakított a látásom, később majd azt írja, hogy az Atya, aki az egyetlen fiát feláldozta értetek emberekért, hogyne ajándékozna nektek mindent? Szerintem ezt ő sem vette észre, hogy inkább fenyegetésnek hangozhat, mint biztatásnak. Ha az Atya feláldozza, egyetlen fiát, akit a legjobban szeret, akkor...

– Igen, ezt értjük. De összességében mégsem értjük a nagy jókedvedet!

– Nem gond. Ehhez az ember lassan hozzászokik. De én azért jöttem a Földre, hogy örömet szerezzek az embereknek. Nem akarom, hogy azt gondolják, hogy valami fancsali pofa vagyok. Higgyétek el, a legtöbb bölcs derűs. És ezt sokan le fogják írni, akik egyébként tök komolyan veszik magukat. Tudjátok, mi tetszik nekem? Nietzsche írta, egyik legnagyobb ellenségem. Lehet, hogy akkor már megőrült, de szerintem ez jó állt neki. „Példának soha senkit se’ vettem / Magam házában óv a magány / És minden mestert kinevettem/Ki nem nevetett önmagán.

Egyszóval muszáj az egészen vagy sírni, vagy nevetni. Én az utóbbit választom. Remélem, majd lesznek tanítványaim, akik értékelik a humoromat is, és maguk is emellett döntenek.

Mózes és Illés úgy tettek, mintha nevettek volna, de elég rosszul játszották meg, mert az Atyán kívül ők is azok közé tartoztak, akiknek több kint okozott Jézus szenvedése, mint neki magának. De ezeknek szerzett később legnagyobb örömet feltámadása.

Krisztuskereszt a láncomon

Kihúzott szegek égre meredtek mind,
Halott, s vér tiszta hegyen a holttest.
Magára maradt a kereszt már megint,
Minden beforrt, nem jelzett sehol seb.

Egy pillanatra sötét volt, majd égett,
Kigyúlt az összes csillag, fényfáklya.
Szél suhogott, millió angyal szárnya,
Mikor ott egy holttest – Istenné lett!

Azt hitték megölték Őt, mint a latort,
De, előbb lett, akár csak valaha volt,
S kétvégű világban – megszületett!

Azóta, emberszívben, képen, zászlón,
Akárhogyan, fonott ezüst nyakláncon,
Hordom – s áldom – azt a feszületet!

Szabad-egyenlő-testvér

(Nagy Francia Forradalmi utózöngé)

Mint egy (köz)helyre épített (ős)tanya,
Népekké gén(gyarmatosító) kapocs.
(Vegy)ülni képtelen vegyület s(z)ava-
Borsa, (szem)kontakt nélküli farkasok.

(Csont)vázába beoltott gyarló vi(r)lág,
Hol van felett való, s van (alatt)való!
Hol, akár maradni, vagy (el)menni kár,
(Hegy)gerinc fájdalmával nem él bakó!

Hol (szi)romba borulnak az agyvelők,
Macskakörmös és pikkelyes hitszegők,
Szabadság - Egyenlőség - Testvériség!

Francia (királylány) Trianon-kulccsal,
(Váll)fákra akasztott (forra)dalom csal,
S hiába mormolnak majd értünk misét!

Pierrot

Paul Verlaine emlékére

Nem fagyott arcomra mosoly. Se átok.
Álarcom tűz és víz jegyében szőttem.
Pokol és menny köpenyegében állok:
a meztelen igazság áll előtted.

Egykor mohón nyeltem a tűzrózsákat,
s a párdücpöttyös éjszakát figyelve,
nyitott ablak alatt vettem ágyat,
vártam, ki lesz a győztes, szív vagy elme?

Vesztettem, ahogy mások. Vállat vontam.
Osztottam, szoroztam, a semmi jött ki.
Azt mondták, mért sírsz? Menj inkább bohócnak!

Hülyéből kell bőven, jó lesz rád köpni.
Kiálltam a határra kerítésnek.
Madárijesztőből idén elég lesz.

Áldás

Halkulnak tegnapi rózsás fagyok,
s a szél útjában sincs hó-hegy gubanc,
hallgat a fű sápadt avar alatt,
eresz-rozsda alá várnak lakót.

Távolból bűg egy bús galamb-harang,
révült kezemben a hangok fakók,
nézem, hogy táncolnak tündér-manók,
csonthéjú fákból a rügy kifakad.

Magányos kereszt hallgatja imám,
felhőből hull egy kéz áldása rám,
megbotlok, elesem, felsegít az út.

Füstből fon hálót mérhetetlen Úr.
Nézem, a pókok arca mily vidám,
rohammal esznek, halottaké a táj.

Ágy alatt

Már alszom, közben suttogom, nem érhetsz el
telefonon, már alszom, futok az utcán
gömbölyű tévedéseim után, már alszom, a
süppedő ágy mögül az éjszaka rémei
osonnak, már alszom, zavaros álmaim
ma sem nyugosznak, már alszom, a házam

cserepei rám dőlnek, alszom tovább
nyugodtan, már alszom, mindegy milyen
kulcsos adó a párnám alatt, nincspézemet
egyszerre több banknak adtam kamatra,
már alszom, a jegyenék széltől, földalatti
száguldástól sem hajolnak, már alszom,
váratlan vendégeim lepedőm alá

simulnak, már alszom, kéjvágyam
egy időre lelombozott karodban,
már alszom, gyermekeim, biztos
jövönk még titokban, már alszom,
horkolásomtól a fű is remeg, még
néhány óra és elfelejtem a neved,
még néhány óra, s a kis Hazám
két pofára nevet, már alszom, kint

a takarón túli világban temetnek, már
alszom, nevetnénekem egy átrohanó
vonaton maradt, már alszom, kutyám
megbetegedett, lábai alatt az ugatás
néhány óráig szünetel, már alszom,
hogy meddig, s mikor ébresszettek,
már elfelejtettem, már alszom, ki
szobámba lép, ne keressen az ágy
alatt, már alszom, vörös borom

elfolyt, kiittam, ne keresd, már
alszom, hiányom lassan megszokod,
már alszom, felgyújtott időm éhező
karodban, már alszom, háborgó
tengerekben úszó magamban, már
alszom, elaltatnak egyszer
hamuvá váló máglya-csillagokkal,
már alszom, ne ébressz fel
a jövő hétig, addig is, kihalt
bolygókra ültetek fákat, már
alszom, viszek unottan a létről
s halálról vigasz-ágot,
már alszom, csöpögő gyertyák
alatt viaszban.

SZABADSÁGLÁNCOK

Albert egy padon ült, próbált a mellette elmenő emberek tekintetéből olvasni, de nem értette. Lent szokott ülni reggelente a Duna-parton és kavicsokat dobálni a folyóba hallgatni a víz morajlását. Ez a víz szabadon folyik, a kavicsoknak is saját mozgásterük van-gondolta magában. A földi életben mindig kötöttek vagyunk. Hol a szabadság? Hol az a hely, hol meg tudnék maradni? Mialatt ezen gondolkodott, megjelent régi évfolyamtársa, Vili.

- Szevasz Albert. Te mit keresel itt?

- Lejöttem nézni egy kicsit a folyót. Egyfolytában csak az jár az eszemben, amit Denise mondott nekem 23 évvel ezelőtt. A szabadság állandóan kopogtat az ajtómon, de valamiért nem tudom bebocsátani. Egy reggel kitértam az ablakomat és olyan idegen volt megint minden. Ebben a világban egyre inkább kitaszítottnak éreztem magam. Mindenütt, mindenben az ürességet érzem. Mikor jön vissza valami a régi időkből? Te el tudod képzelni ebben a pénz és gépek uralta világban, hogy a dolgok ismét a helyükre kerüljenek?

- Jól tönkrement körülöttünk minden, az tény, ezért azt gondolom, itt kéne hagyni ezt az országot, gyere velem Amerikába, ott vár rád egy új élet. Itt nem tudunk már mit kezdeni magunkkal. A múltkoriban gondoltam arra, hogy filmet forgatok egy emberről, aki elindul reggel dolgozni, de nem érkezik meg. Végül aztán mégsem készítettem el. Ez az ország nem lenne befogadó rá. Egy másik hazában talán mindketten megtalálnánk a helyünket. Menjünk, barátom?

- Rendezzünk be egy új életet máshol? Emlékszem, mit mondott Denise. Ha lenne rá mód, hogy fegyverek helyett mindenhol virágok legyenek, tiltakoznánk a háború ellen, kibontanánk a hajunkat, közel lennénk a természethez, hinnénk valami eszmében, akkor újra tömegeket lehetne megmozgatni, elindítanánk egy kulturális forradalmat.

- Denise ezt 23 évvel ezelőtt mondta Neked, azaz akkor sem volt másabb a világ.

- Tudom, Te most azt gondold, bizonyára az én bolondériám, hogy hívogatom a régmúltat, mégis azt hiszem, igenis van értelme, mert ezelőtt 30 évvel még nem volt ennyire könnyű kapcsolatot kialakítani távol lévő világokkal, tőlünk távoli emberekkel, a hírek nem ömlöttek felénk, a gépek nem könnyítették meg a munkánkat ugyan, de mégis azt hiszem, hogy akkor jobb lett volna nekem. Ma a dolgok alakulása más irányt vett. Látok fiatal gyerekeket, akiknek tele van a szemük könnyöggel. Mintha csak azt kiáltanák, mentsetek meg. A régi eszmék helyett nem születnek újak, így nem tudják, merre tartsanak. A virtuális technika segítségével képzeletben berobognak egy világba, ami azt hiszik menedék, de nincs sehol menedék, a világ bárhol utolér, rád tapad és foglyul ejt. Vissza kellene jönni annak a kornak, amikor telefonozás, tévé, szennylapok helyett könyveket olvasnak, de már nincs remény. Fel kellene égetni körülöttünk mindent. A hamis ideákat lecserélni, visszaadni a gondolkodást, a szabadságot.

- Albert, azt gondoltam, hogy ki kéne mennünk Amerikába megtisztulni mindentől, ami itt ránk rakódott, de látom a valaha kinyíló virágok ott is le lettek tiporva. Belefásulunk az életbe, ha így folytatjuk. Nem tudjuk, merre.

- A szerelmem annak idején kifejtette nézeteit, amitől nem szabadulhatok. Ne váljunk eggyé a tömeggel, lépjünk túl rajta. Azt mondta, minden nap kimegy a Balaton partra nyáron, úszik egyet és más személyiségként tér vissza. A folyóban kellene lemosnunk mindent, ami mostanában belénk égett.

Emlékszem, milyen vezérelvei voltak: légy egy a hullámokkal, a kővel, a hegyekkel. Ha így élnék, akkor talán valóban minden nap egy csoda lehetne, de mi elfelejtettünk élni is. Emlékszel a Modern időkre, amikor Charlie Chaplin futószalagon lemegy és beszorul a kerekek közé? A modernség tönkretett mindent, megölte a jellemünket. A modern időkben felmorzsolódtak a régi értékek, darabjaira szakadtunk mi emberek.

- Vili elkezdett fütyülni és közben ezt mondta: gyere, alapítsunk egy új bandát. Mutassuk meg az embereknek, hogy igenis meg lehet még egyszer próbálni, de mi közben ezt kimondta, maga is érezte, hogy más kell ma a népnek. A Duna-parton ültek, még csak 30 fölött voltak, mégis mintha már túl öregek lennének.

- Te is tudod, hogy ez nem így van. Az akkori gondolatok már nem születhetnek meg.

- Menjünk más vidékre, Albert?

- Itt maradok és várok rá, hátha eljön értem valahonnan a túlpartról, jeleket küld nekem és hajónkat a nyílt tengerre bocsáthatjuk.

Nézték a vizet most már ketten, dobálták a kavicsokat bele.

- Megyünk valamerre-kérdezte Vili?

- Denise-nek el kell jönnie, becsempészni ide a régi korokból egy kis boldogságot. A szerelmem értem fog jönni és együtt mindent előlről kezdünk.

- Neked most már örökre itt marad ő. Irigy vagyok rád, mert találtál valakit, akihez mindig fordulhatsz, ha egy kicsit befelé akarsz figyelni, megélni, ami nincs jelen. Nekem még ez sem adatott meg. Nem baj. Megyek és teszem tovább a dolgomat.

Vili elsétált, Albert ott maradt és figyelte a távolból jövő jeleket. Talán egy nap újra eljön ő, a világ ismét a régi lesz, visszajön valami gyerekkorunkból. Ült a Duna-parton, és azon gondolkodott, amit a Mester írt valaha: „Tudod, a szabadság magányos dolog.”^{*11}

* Földes László Hobo

Két haiku

Repülés

Na, ez már sok! A
celebek mintha fáról
fára szállnának.

Átok

A rapper képét
retusáljátok – „művét”
cenzúrázzátok...

Czine Árpád felvétele

TANULMÁNY

ZILAHY L. ÁGNES

A pacifista Zilahy Lajos

Zilahy Lajos Nagyszalontán született – éppúgy, mint Arany János – 1891. március 27-én. Apja, Zilahy Lajos közjegyző régi református család sarja volt, anyja pedig dunántúli földbirtokos családból származott. Művelt jogászcsaládban nőtt fel. Apja 1905-ben meghalt, a család pedig vagyontalanná vált. Ahhoz, hogy tanulmányait tovább tudja folytatni, Nagyszalonta előljárói Bihar vármegye bizottsági tagjaihoz fordultak, hogy támogassák a Száraz Alapítványhoz benyújtott ösztöndíj kérelmüket. A sikeres pályázatnak köszönhetően 750 korona jutalomban részesítették a színjeles bizonyítványú diákot. Így fejezhette be a nyolcosztályos református főgimnáziumot Máramaroszigeten, és tanulhatott tovább a Pázmány Péter Tudományegyetemen, ahol jogi diplomát szerzett.

Zilahy Lajos ősei apai ágon bihari dzsentrik voltak az úkszüőlőkig visszamenőleg. A Szépapám szerelme című családtörténeti regényében (1922) tárja fel a nemesi cím elnyerésének, hagyományának történetét:

„Báthory Zsigmond fejedelem 1696-ban nemességet adományozott vitézlő Zilahy Mártonnak, márpedig a literáti előnévvel, adván neki, a Literát nevű tanyát és szőlőt.”

Miért érdekesek a fent említett tények?

A bihari dzsentrik ugyanis általában különböztek az országos dzsentri - modelltől. Ugyanis a Partium sajátos helyzete a királyság és Erdély között, a gyorsan polgárosodó és a századfordulón irodalmi központú Nagyvárad közelléte, a bihari nemes és a bihari polgár korai érdekek - összefonódása ezt a dzsentriréteget érzékenyebbé tette a tényleges társadalmi helyzet iránt. Többnyire liberálisabbak, sőt hamarosan demokratikusabbak voltak, mint általában az ország nemesi famíliái.

Ebből a társadalmi rétegből lépett elő az irodalom színpadára Zilahy Lajos. Ő is verskötettel indult, mint oly sok prózaíró. Bár alkatilag nem volt költő, de mesterien értett mindenhez, aminek köze volt az irodalomhoz. Publicisztikai cikkeiben megcsillogtatta szellemiségét, és bravúros formaérzéssel írt, olyan stílussal, hogy széles olvasótáborra tett szert világnézettől függetlenül. Publicistaként, 1940-1944-ig a Híd című hetilap tulajdonosa és szerkesztője volt. A kor olyan jeles íróit nyerte meg munkatársként, mint Móricz Zsigmond, Jékely Zoltán, Tamási Áron, Nagy László, Sinka István, Németh László...

A két világháború között egyik legjelentősebb írónak tekinthető. Szerették olvasni Zilahyt. Regényei közül a Halálos tavasz hozta el számára az első világsikert, sokmillió példányszámban jelent meg a világban. Háromszor vitték filmre, melyek közül a legsikeresebbnek bizonyult a Karády-Jávor féle változat. Széles kapcsolati tőkével – jobb és baloldaliakkal egyaránt –, valamint kitűnő kommunikációs készséggel rendel-

kezett. Közvetlensége miatt szerette a politikai elit, de az utca embere is, aki találkozott vele, rokonszenvesnek tartotta.

Húszéves emigrációja során, élete végső két évtizedében Amerikában kommunis-tának, itthon reakciónak tartották, teljesen alaptalanul. Mindeközben „illegálisan” népszerű író volt itthon is, meg Amerikában is.

Az első világháborút pacifista módon gyűlölte, a forradalmakat némi fenntartás-sal fogadta, de rokonszenvezett is velük, viszont a vérengzést ugyanakkor gyűlölte, felismerte bennük az örökölt társadalmi rend menthetetlen elmúlását, a dzsentri ha-gyományok végérvényes időszerűtlenségét. Tulajdonképpen polgári demokratának lehetett tekinteni. Szociális - humanista érzékenységét Erdélyből hozta. Mély nyomott hagytak benne a gimnáziumi évei, az apja elvesztése, a bihari előljárók segítő keze, akik nélkül nem tudta volna befejezni tanulmányait. Ezt a gesztust szerette volna vi-szonozni, a már befutott író, a Kitűnőek Iskolája megalapításával. Eredeti célja volt „a hátrányos helyzetű, de kiemelkedő tehetségű ifjak összerelése.” Adni szeretett volna, a haza felemelkedését szolgálni. Sajnos, ez a terve nem valósult meg, a II. világháború zűrzavaros évei, majd a kommunista hatalomátvétel miatt.

Pacifizmusát kitűnően tükrözik a *Két fogoly* (1927) és *A fegyverek visszanéznek* (1936) című regényei.

A Két fogoly

A világháború és a hadifogoly-élet pszichológiai-pacifista regénye, melyben lebi-lincselően ábrázolja regényalakjain keresztül a háború okozta érzelmi sebeket, lelki vívódásokat, a magány megélését, a párkapcsolatok kiüresedésének pszichés válságát.

A regény első kötete idillikusan szép, tiszta, romantikus szerelmi történet, de a részletekben realiztikus és naturalista felfogás elemei is fellelhetők. Két fiatal, Almády Miatt és Takács Péter szerelmi románca ez, akik egy teadélutánon sodródnak ösz-sze. Tanúi lehetünk rügyező, kibontakozó szerelmüknek, majd a házasságuknak. Az utolsó békeidő világában sodródnak össze, ám pár hónapos boldogságukat nem sokáig élvezhetik, mert nászútjukon éri őket a rossz hír, kitör az I. világháború.

A második kötet korrajz is egyben a háborús évek viszontagságairól, mely oly sok ember életét dúlja fel. A fiatal párhoz sem kegyes a sors. Az író az olvasó érdeklő-dését párhuzamos vonalvezetéssel tartja fent. Szinte a mérleg nyelvvel játszadozik. Felváltva balanszíroz a cselekvés minkét fonalával – Budapest-Szibéria – úgy, hogy terjedelmében egyformák, érdekfeszítőek legyenek. Péter orosz hadifogságba kerül, egyik fogolytáborból a másikba, miközben bepillantást nyerünk a szibériai tobolszki hadifoglyok mindennapjaiba. Miatt is fogoly lesz – apja meghal, nincs senkije –, a ma-gányosság foglya. Így mind a ketten a maguk túszaivá válnak. Az egymás nélküli hét esztendő, a sok ezer kilométeres távolság próbára teszi őket erkölcsileg és emberileg is. Az idő vasfoga kikezdi az egykoron boldogságban úszó fiatal pár kapcsolatát, aminek egyenes következménye lett az érzelmi kisémmizettség, azaz a boldogtalanság.

Azaz az író a hangsúlyt nem a harcokra, a lövészárkokra és a vérengzésre helyezi. Megjelenik benne a hatalom védte bensőség, de nem azonosul az epigon parlagiságá-val és a korlátolt „úri nacionalizmussal”. Zilahy Jókain és Herczegen nőtt, írásmódjára

jellemzően a leírás nagy mestere. A regénye rövid novellisztikus elemei gyönyörűen cizellált miniatúrák, melyek mesterien megalkotva pasztellszíneivel illeszkednek a cselekményekbe.

Miatt, aki a mű központi alakja, férje halálhírére új kapcsolatba kezd, ismét szerelmes lesz. Péter tifuzsos betegsége előtt egy levélből megtudja, hogy Miatt másé. Kigyógyul betegségéből, és nem kíván hazamenni. Őrá is új szerelem és új élet vár. Miatt családjával együtt útra kell, lelki megnyugvást keresve, hogy lerója kegyeletét Péter sírjánál. Miatt és Péter megbékélnek sorsukkal.

Egy egész nemzedék tragédiája íródott meg ebben a művében, mely kísértetiesen megismétlődött a II. világháború kitörésével.

A fegyverek visszanéznek

Ez a regénye is a két világháború között íródott, az olvasók körében nagy népszerűségnek örvendett.

Badler Henrik, egy hatalmas vagyonnal rendelkező fegyvergyáros lélekrajza. Kitűnő emberismerettel, összeköttetésekkel rendelkezik. Pénzével a hatalom birtokosa. Üzleti manőverei során „a pénz beszél”, „az üzletben nincs barátság” jelszavát vallja. Nem bízik meg senkiben, mintha sakktáblán forogna az egész élete, ahol számára ismeretlen a patthelyzet, partnerei és saját lépéseit jól átgondolja, a paraván mögé lát. Ezt a „Badleri életformát”, vonzó és egyben taszító aurájában ábrázolja az író. A regény romantikus szálakkal átszótt, fordulatokban gazdag érzelmes történet. Szerelmi trió, Badler nagytőkésnek beteljesületlen és tragédiába torkolló, Zombor István építésznek, aki az I. világháborúban szemsérülése miatt megvakul, és a feleségének, Nedey Tima operaénekesnőnek párkapcsolati szövevénye. Badler budapesti palotájában nagy estélyt szervez, a fellépő operaénekesnő betegsége miatt beugró énekesnek kéri fel Timát, akit a gyáros felkarol. Külföldi turnét szervez számára, a vak férj beleegyezésével. Zombor István maga fordul az ellenfélhez: „Vigye el – mondja. Mártsa meg a fényben, a sikerben. Én csak mozdulatlan cölöp vagyok, ez a szegény asszony ide van láncolva hozzám. Én most eloldom... repüljön el... Ismerje meg az életet, harapjon bele a szerelembe. Menjen. Próbálja meg:” Micsoda expozíció! Az író drámaian adagolja az izgalmakat és a feszültséget. Badler újságokat is lepézel, hogy a közepes képességű énekesnőt sikeresnek tüntessék fel. Timát a csillogás, a ruhák, ékszerek, a pénz nem fordítja ki önmagából, szerény marad, nem szórja a pénzt, jövedelmét félreteszi családi otthonuk korszerűsítésére. Nem lesz a férfi szeretője. Badler számára a nőt tiszta lényé teszi egyre vonzóbbá. Teljesen belehabarodik, feleségül szeretné venni. Tima először igent mond, a férje beleegyezésével, majd mégis meghátrál az utolsó pillanatban. A mindig győzni akaró Badler összeomlik, ettől kezdve nem lesz régi önmaga. Üzleti ügyeit elhanyagolja, depresszióba süllyed. Majd a kocsákat járja, ahol egy ellenálló csoporttal ismerkedik meg, és bennük barátokra lel. A férfi taszító figurája átlényegül szerethetővé. Szembesül igazi énjével. Felismeri, hogy hatalmi tőkéjével, az ő fegyverével, egy bűnös háború előkészületét támogatja. Sorsdrámájának katarzisa, üzleti ügyei elhanyagolása miatt egy fegyvergyártási részlege leáll, amikor számonkérlik rajta, a széfjében őrzött fegyvergyártási titkokat kiadja pacifista barátá-

inak. Végredeletében vagyona egy részét a mozgalomra hagyja, ezen cselekedetével a béke mellett teszi le a voksot. Hazaárulás címén letartóztatják, katonai bíróság elé állítják. Halálra ítélik, emelt fővel távozik az élők sorából. Zilahy mesteri fogással zárja regénye befejezését. A mű csattanója, a kivégzéshez kivezényelt 4 katona azokkal a fegyverekkel veszi célba, amelyeket ő szállított: „B...G... kétezernégysz...” – kiáltja mellkasának mélyéből eszelős, gúnyos kacagással a felismert modell számát, amikor egyszerre eldördülnek a puskacsövek. „A fegyverek visszanéznek” – ennél találóbb címet nem is adhatott volna regényének Zilahy.

Zilahy Lajos *A két fogoly* című regényével világsikert aratott. 1930-ban Corvin - koszorúval tüntették ki az író.

Mivel Zilahynak mind a két regénye a két világháború között íródott, és mondanivalójukban pacifista művek, szinte csodának tekinthető, hogy nem gátolták meg megjelenésüket az adott politikai erők által kialakult környezetben.

Czine Árpád felvétele

KELEMEN ERZSÉBET ÉLETÚTJA, ÉLETMŰVE

Kelemen Erzsébet életútja és életműve híven példázza azt a szomorú alapigazságot, hogy a kereszténységet, a magyar nemzet iránti elkötelezettséget teljes mellszélességgel vállaló alkotóember valóban a lehető lerögzősebb utat választja e világon. Megkésett-sége a pártállami években szükségszerű volt, s a modern konzervatív világnézet még ma sem számít csúcsra járatott ajánlólevélnek a kiadók és a szerkesztőségek jelentős részében. Szerencsére a Püski Könyvesház a nemzeti irodalom egyik emblemikus szentélyének számított a nagynevű alapító szülők és a jelenlegi méltó utódok jóvoltából.

Az immár huszonegy önálló, s az általa alkotószerkesztett L. Simon László olvasókönyvvel együtt huszonkét önálló könyvvel rendelkező, szinte minden írott műfajban jeleskedő Kelemen Erzsébet József Attila-, Segítő Mária-, Tokaji Hordó- és Artisjus-díjas, Magyar Ezüst Érdemkereszttel kitüntetett költő, próza-, drámaíró, műfordító, irodalomtörténész, kritikus, Bertha Zoltán új könyvéhez írt ihletett előszavát is ideidézve, az írás polihisztorja. Közös, keresztény, modern konzervativizmust és hazafiságot vállaló sorsunk emblémája lehetne a kései és a rendszerváltozás határdátumán túli pályakezdés, Költőnk első verskötete, az *Engedj Uram házad közelébe* 1995-ben, 31 éves korában látott napvilágot.

Dióhéjban ismertetve életútját: Kelet felőli tartományban érkezett e világra 1964. június 30-án Edelenyben, majd Budapesten, 1986-ban fejezte be a Patrona Hungariae Gimnáziumot, Nyíregyházán végezte el magyar-ének-zene szakon a Bessenyei György Tanárképző Főiskolát, s eközben megkapta zongora tanszakon a zeneoktatói képesítést is. Ezen kívül is kiválóbbnál kiválóbb kiegészítő és teljes új diplomákat szerzett: a Pázmány Péter Katolikus Egyetem avatta 1995-ban hittanárrá, 2001-ban a BME közoktatási szakán vette át újabb közoktatói oklevelét. Elsajátította azt az informatikai készséget is (ezt autodidakta módon), amely lehetővé tette kiváló vizuális költeményeinek technikai kivitelezését is. 2006-ban a Debreceni Egyetemen vette át egyetemi diplomáját magyar szakon. 2011-ben summa cum laude PHD-fokozattal koronázta meg tanulmányait. Azóta a mesterpedagógus, majd a kutatótanári címet is megszerezte. Papp Tibor vizuális kötetét elemző disszertációja egy év múlva megjelent: Kelemen Erzsébet ma Debrecenben él családjával a római katolikus Szent József Gimnázium kutatótanáráként. Férjével, Zolcsák Miklós görögkatolikus lelkész-képzőművésszel példás házasságban, szeretetben nevelték föl immár felnőtté cseperedett gyermekeiket, s már megérkezett az első unoka is.

In medias res belevágva, Kelemen Erzsébet életművének költői szegmenséről is szót ejtve, mind a kötetcímek, mind maguk a versek arról tanúskodnak, hogy Kelemen Erzsébet költészetében különösen egyedi, eredeti harmóniában egyesül a hitvalló gondolatiság (*Engedj Uram házad közelébe, Rorate*) a legmodernebb avantgárd kísérletezéssel (*Violoncello, Napkelte*). Utóbbi képversköteteiben ez intellektuális, a vizuális és az akusztikai effektusok kutatják együtt a Mindenség Titkait, megvalósítva a szó, a

kép és a hang ősi egységét. Kelemen Erzsébet számos sikeres képverskiállítása bizonyította, hogy műveinek egy része képzőművészeti alkotásként is megállja a helyét. A *Napkelte* című kötet betetőzése, szintézise Kelemen Erzsébet eddigi vizuális költészetének, benne scripto-vizuális képköltemények, logo-mandalák, vendégszövegeket mértéktartóan beépítő *homage*-ok, a képversforma szinte minden lehetséges variánsa megtalálható. A cím a heliosi egyetemességélményen, az ősmagyarok által tágasra tárt karral hajnalonta köszöntött Napanya tiszteletén túl emlékezetünkbe idézi egy sokáig méltatlanul feledett, Nobel-díjra is fölterjesztett magyar írónőnek, Tormay Cécile-nek szintén méltatlanul elfeledett folyóiratát, a *Napkeletet*. Megemlíthetjük még a *Testet öltött szavak*. Papp Tibor vizuális költészete című korszakos tanulmánykötetet, a két L. Simon Lászlóról szóló monográfiát (*A szöveg testén túl, A szavak ereje*), s a Huszonöt év című L. Simon szöveggyűjteményt, bizonyítva, hogy Kelemen Erzsébet szépírói és irodalomtörténeti *oeuvre*-ja szerves egységet alkot, Kelemen Erzsébet azonos szinten műveli és magyarázza az *avantgárd költészetet* is. (A teljeség kedvéért megemlíteném a *Szent zene és a hitoktatás*, valamint az *Emberismeret és etika* című didaktikai célokra is kiválóan alkalmas tankönyvét is.)

Nem véletlenül emeljük ki a gazdag horizontból a Getszemáni magányról valló emblemikus költeményt. A *Viaszpecsét* című verskötetből néz szembe velünk a megrendítő, dermesztően egyszerű, szike-pengeéles költemény, a *Getszemáni magány*, a szereplíra csúcsteljesítménye. Mit is mond ki Kelemen Erzsébet: Jézus Krisztus, Isten egyszülött, Atyjával egy lényegű fia azért jött le hozzánk és értünk a földi világba, hogy büntelen életével, majd önként vállalt kálváriájával újszerű példát és áldozatot mutasson föl. Kínhalálával átvállalta bűneink terhét, feltámadásával pedig precedenst teremtett az ember számára az örök életre és a szeretetre. Ám az emberi test köntösben áthatja őt a természetes félelem a földi haláltól. Pedig Istenszemélyként ettől a szorongástól is megmenthetné önmagát, de sorsvállalásához az is hozzátartozik, hogy emberként féljen, emberként is átérezze a kínjainkat, emberként haljon meg és támadjon fel, hogy majdan Pantokrátorként ítéljen elevenek és holtak fölött. Kelemen Erzsébet költeménye azt a pillanatot örökíti meg, amikor a Fiúisten a Getszemáni kertben várja, hogy érte jöjjenek az árulók Júdás seregével sorsát beteljesíteni. Arra kéri tanítványait, virrasszanak vele e nehéz órán. Ám ők, lévén gyarló, gyöngye, evilági emberek, ellankadnak a fáradtságtól. S elalszanak. Magára marad a Mester.

E költeménnyel evezünk át írónk drámáinak vizeire. Nem véletlen, hogy Kelemen Erzsébet a Getszemáni magány címet adta Teleki Pálról szóló drámájának is, amely a tragikus fátumú miniszterelnök krisztusi magányát örökíti meg egy sorsfordító történelmi helyzetben. A *Getszemáni magány* című Teleki-dráma éppen akkor jelent meg első változatban, amikor hazai idegenszívűek tüntettek Teleki szobrának budapesti fölállítása ellen.

A *Happy Birthday* című spicli-dráma három változatban jött létre. Első címe a *Vád* volt. Kelemen Erzsébet két variációban megírt egy besúgó történetet: az elsőben egy művészt igaztalanul vádolnak meg egy sajtóhiba következtében az egyik legsunyibb, alattomosabb bűnnel, a három per hármassággal. A második variációban joggal lepkezik le az író a legmagasabb állami-művészeti kitüntetés átvételének pillanatában.

Mindkét változat a főhős öngyilkosságával végződik. A harmadik variációt, amelyben a főszereplő író az élete nagy pillanatában tudja meg, hogy halálos beteg, egy színművész vonakodása és félelme miatt kellett megírnia. Mindhárom változat kiváló, ám az is mutatja, mennyire telibe találhatott, hogy egyiknek bemutatását sem merete vállalni tartósan egyetlen színház sem.

ALABÁSTROMSZÍNŰ FALAK

Amint látjuk, e szelíd konfliktuskerülő kislányküllemű írónő lépten-nyomon beleütközik konfliktusgerjesztő és műfaji határokat sértő művekben művekbe. Egyben a prózai életmű bemutatására is rátérve, megemlíteném, hogy Kelemen Erzsébet írt egy remek pszicho-thrillert *Itt ragadt lélek* címmel, amely egyszerre vall korunk fantomjairól és a látomások szintjén a világtörténelem legsötétebb kommunista diktatúrájának ebesei, hortobágyi lager-pokolbugyirairól.

Az *Alabástromszínű falak* című lélegzetelállítóan gyönyörű új kispróza-kötetével kapcsolatban pedig csak egyetértésemet fejezhetem ki Bertha Zoltán elegáns bevezetősszéjével, ki az írás polihisztoraként jellemzi Kelemen Erzsébetet. Én tovább menve, korunk realista és imaginárius ábrázolásának, pontosabban újjáteremtésének enciklopédikusaként jellemezném őt. Szintézisigényt mutat a sokrétű alkotás, szerepelnek benne villanásnyi szkeccsek, magas szintű tárcák, csattanós novellák, rövid és hosszúelbeszélések, sőt, mini regények is.

Négy nagy ciklusba rendeződnek a művek. Az *Édesegyetlenek – Anya-novellák* megrázó műveiben élénk tárul a hőn szeretett édesanya portréja, ki azzal válik a kisvárosban üldözendő ellenséggé a helyi és az országos hatalmak látószögéből, hogy vállalja mindhárom gyermekének fölnevelését katolikus hitben és hazaszeretben, egy olyan világban, amelyet mi, hitünket vállaló írók, gondolkodók kiváltképpen megtapasztalhattuk 1990-ig, és ha a 2010 óta újjászületett keresztény Magyarország határain túli világra és a kommunizmus ma is élő hazai hitbizományosaira tekintünk, ma is bennünket üldöznek a többiek a legelszántabb, kitartóbb szívóssággal. Kelemen Erzsébet eme ciklusának novelláiban finoman vall arról a kettősségről is, hogy bár az elmúlt évszázad ötvenes éve a földi pokol reinkarnációs kliséit hordozták, az olyan nagyszerű asszonyok, mint az édesanyja, megteremtették a család kis köreiben az elíziumi birodalmat. Elhisszük az írónőnek, hogy az Anyák sohasem hálnak meg, Mennyeik országából is féltik, óvják szeretteiket, ugyanis az első, gyönyörű, megindító elbeszélés-csokor, az *Édesegyetlenek* anya-novellák arról a különleges, spirituális kapcsolatról vall, ami az édesanyához köt.

Mint hitet tartó, hitvalló, római katolikus családnak az ötvenes években is üldözö mellőztetés volt az írónőnek és szeretteinek osztályrésze. A kommunista terrorállam olykor a kemény elnyomást, máskor a váratlan mézesmadzagolást alkalmazva próbálta manipulálni az embereket. Erről a vérfagyasztó húzd meg, ereszd meg taktikáról vall az *Esküvő* című remekbeszabott realista elbeszélés. Más tónusba áttérve, Az *álműzenetek* című novella szürreálisan imaginárius képei elmondják nekünk, hogy a

szeretteink mindig velünk maradnak, a világ végezetéig, és a keresztény ember azt is tudja, hogy még a világ végénél is tovább. S könnyű annak megérteni a *Fikció és valóság* keveredését a hétköznapiakban, akit az édesanyja az angyalok ajándékának tekintve kérdezte naponta: Honnan jöttél, drága kislányom? Az elbeszélésekben megmutató bélelt puhaság feledtetni az anya szeretteivel még a világháborúk borzalmait is. S közben, *Az új spanyolnátha* című áradó családtörténetben felvillan együtt régmúlt, tegnap, alig tegnap, a jelen és a nyugtalanító kérdéseket föladó jövő is.

Telitalálatos a második cikluscím, az *Arasznyi világ* is. Valóság-hű és a látomásos valóságminőséget keverő elbeszélésekből kirajzolódik az a mikrovilág, amelyben a csöppben a tenger elv alapján benne foglaltatik a földi nagyvilág és az égi makrokozmosz is. Mennyi könnyedség rejlik például a *Háztartási keksz* című zseniális pillanatképben, melynek főhőse kekszet majszol, teát kortyol, s a sütemény a zamatos italba esik. S mindez fölébreszti a hősnőben a gyermekkorának ízeit, zamatait. S lejátszódik az intellektuel lázadása saját irodalmi reminiszcenciáinak zsarnoksága ellen. Eszébe villan a madeleine sütemény Proust zseniális regényfolyamából, mely *Az eltűnt idő nyomában* címet viseli, s bosszankodni kezd, mennyire rányomják bélyegüket a literátus hajlamú ember minden pillanatára az olvasmányélményei. S fellázadva az irodalom diktatúrája ellen kijelenti: „Ez nem Proust jeleség! Ez az enyém!”

Ez a mini novellák mikrovilágában ez a mulatságos lázadás azért is különös, mert a ciklus opusai tudatos persziflázai Örkény István egyperceseknek. S attól, hogy vállalta bennük a fikció és a valóság, a történet és a mendemonda, a mese és a realitás keverését, tökéletesen eredetivé válik. Ahogyan az *Öreg almafa* siratja meg az alig hatsoros novellában elmagányosodottan, lumpenizáltan elhunyt egykori gazdáját. És ahogy a címadó *Arasznyi világ* elbeszélésben egy európai uniós pillanatképből ráébred az elbeszélő Bibó István alapigazságára, amely szerint a tisztességes emberek tunyasága nagyban felelős azért, hogy a világ sorsa méltatlan kezekbe kerül. S hogy pozitív üzenettel teljedjen a ciklus, az *Arasznyi világ* opusaiból eszembe jut Kálvin János gondolata: „Egyedül Isten tartja fenn a teremtett világot, amely Nélküle a semmibe hullna vissza. Isten minden dologba naponként annyi hatóerőt csepegtet, amennyit ő akar... Kifürkészhetetlen bölcsességével mindenedet a maga célja szerint igazgat.” A legkisebb dologban is benne foglaltatik a legnagyobb, s a világ legnagyobbaknak tűnő dolgai is arasznyiak a Mindenhatóhoz képest.

Az arasznyi világ a *Horizonton belül és túl* található nagyvilággá szélesül a harmadik ciklusban. A költői realista pillanatképeket követik a groteszk, vagy inkább abszurd elbeszélések, hiszen a groteszk a valóság és a képzelet határán egyensúlyoz, az abszurd átlépi a mezsgyét. Írónk bátran megsérti a határt. Erre jó példa a *Légi baleset* és az *Itt-ragadt*, amelyekben Kelemen Erzsébet az *Itt ragadt lélek* című kiváló nagyregényéből, remekléből emel ki novellává stilizált részleteket. Vicesen mondhatnánk: vendégszövegként szerepelteti saját korábbi elbeszélését. Van egy gyönyörű modern legendaként értelmezhető szakrális elbeszélés az *őrangyalról*, a KÉREM FIGYELJENEK, amely az író-költő egyik CRÉDÓjának tekinthető. Olvasható még a ciklusban az *Abortusz* című elbeszélés, ebben az érzékeny, okos tanárnő ráébred a léha, liberálisan gondolkodó fiatal leányt arra, hogy az emberi élet igenis, a

fogantatás pillanatában kezdődik, s hogy az embriót nincs jogunk megölni semmiféle szabadságfilozófiák zagyva kisugárzásai nyomán. S elborzadunk, ha arra gondolunk, hogy immár vannak a nagyvilág európai szegmensében egykor a keresztény kultúra egyik bölcsőjének gondolt brit szigetvilágban, a gyönyörű és misztikus, életpárti kelta mitológiák honában, ezért a novelláért letartóztatnák az írónőt a keresztény erkölcs erőszakos terjesztéséért. S máris az Istenbizonyosságú világ győzelmének másik remeklése nyugtözi le az olvasót a *Covid-19* novellában. Hajszálpontos precizitással, megrázóan érzékelteti az írónő, civilben tanárnő egy kolléganője és súlyosan beteg férje nehéz helyzetét korunk pestisében, s egy másiknak csodás megmenekülést, életben maradását, amely az imának köszönhető. Azt az igazságot, amit a magyar kormányfő, Orbán Viktor úgy fogalmazott meg szinte elsőként a világjárvány nyilvánvaló valósággá szublimálódásának pillanatában, hogy bizony, mindannyiunknak el kell hagynunk a komfortzónánkat, mert cudar idők jönnek. Fohászodjunk Istenhez, de fogadjuk az iszonyatos kórt kemény kérlelhetetlen védekezéssel.

E gazdag, horizonton inneni és túli ciklusban található a címadó elbeszélés, *Az alabástromszínű falak*, amelyben az írónő nyilván, a kötetben fel-felbukkanó saját kór-házélményeiből táplálkozva vetíti elének egy nagybeteg fiatal, félig még gyerekember tragédiájának súlyát, melyet könnyebbé tehet az isteni kegyelem még a kórház alabástromszínű falai között is. A másik remeklés, a *Jézus-ima*, melyet az írónő a magyar görögkatolikus püspök-metropolitának, Kocsis Fülöpnek ajánl. A szakrális csöndben fölcsendül a Jézus-ima: Uram, Jézus Krisztus, Isten Fia, könyörülj rajtam, bűnösön!

Akár itt be is fejezhetném kisesszémet, de hátra van a szépségek szépségének kvintesszenciája. A záróciklus egytetemes keretbe foglalja a szigorú rendben végig komponált novellakölteményhalmazt. Feszés keretbe foglalja az egész elbeszéléskötetet: kezdődik édesanya, s zárul az unoka megelevenítésével.

Az Anna-novellákban Kelemen Erzsébet a korábbi, vállaltan egyes szám első személy novellákhoz képest is, nyilvánvalóvá teszi, hogy ő maga a kötet narrátora, s immár nagymama korba lépett. A megindító elbeszélés-sor kezdődött az anya-novellákban, ahol az írónő édesanyja mintát ad az anyaságról, a nagymamaságról, a keresztény családmodellről. S zárul a kötet az Anna-novellákkal, melyekben Kelemen Erzsébetben finoman, direktívumok nélkül köszöni meg Édesanyjának, aki odaátról most is vigyáz rá. A legmegindítóbbak azok a történetek, amelyekben a nagymama azonosul saját unokájának, a kis Annának személyiségével, s a csöppség kis kamerájával látja és láttatja a világot és az édesanyját. Kisvilágban nagyvilág. Mindkettőben ott az egytetemesség. Ez a kereszténykozmológiai üzenet és a mívés megjelenítés korunk egyik legjelentősebb kispróza-kötetvé avatja Kelemen Erzsébet *Alabástromszínű falak* című kötetét.

Népi gyógyászat Debreczenben a 20. század első felében

A szakirodalomban a *népi gyógyászat* a paraszti gyógyító gyakorlat elnevezése, amely magába foglalja a betegségek eredetére, tüneteire és gyógyítására vonatkozó hagyományokat. Tudásanyaga az egyes betegségekről szóló ismereteket, illetve a betegségek gyógyításához szükséges cselekvésekre vonatkozó utasításokat tartalmazza. Nem választható el a népi tudástól, de része a népi hiedelemvilágnak is. Így egyformán ideszámítják a különböző hiedelmeket, irracionális és a gyakorlati tapasztalat által megerősített racionális gyógymódokat. – Mindezeket a 20. század első felében a paraszti közösségekben – így a cívis paraszti társadalomban is – még gyakorolták. A népi gyógyászatnak két nagy területe van: az *embergyógyászat* és az *állatgyógyászat*. (Cikkem példanyaga az általam összeállított *cívis lexikon* szócikkeiben leírtakat, az ott említett adatközlőktől hallott ismereteket tartalmazza. L. Felhasznált irodalom.)

I. Az emberekkel kapcsolatos népi gyógymódok

1.1. Mágikus gyógymódok

Legismertebb a *ráolvasás*:, amely hagyományos formában élő, bűvös erejűnek tartott szöveg (vers vagy ritmikus próza) elmondása elsősorban kuruzsló gyógyítás, illetve *rontás*, *szexuális varázslás* és *féregűzés* céljából. A régi öregek emlékezte szerint, akinek *tuggya* volt a ráolvasáshoz, amikor haldoklott, és át akarta adni a tudományát a rokonának, szorosán megfogta annak a kezét. Debreczenben a 20. század elején még tevékenykedett *ráolvasóasszony*. Az *árpa*, helyi nevén *termés* 'a szemhéj megduzzadása' betegségnek a cívisek körében is ismert egyik „gyógymódja” a ráolvasással összekapcsolt *bekerítés*, *megkerítés* volt. Ennek helyi szövege: *Árpa, árpa, lekaszállak, fejír lú seggibe hánylak*. Közben a mutatóujjat a szemem körbe-körbe kell mozgatni. (Gyakorlatias, tapasztalatra épülő gyógymódja szerint a szemem kialakulóban lévő árpa visszafejlődik, ha fokhagymával megdörzsölik. Gyógyítására kamillaborogatás is jó.) Az egészségtelen ivóvíz miatt gyakori volt a nyakon kialakult *golyva*, régi népi nevén *guga*. Gyógyítása ennek is ráolvasással és az azt kísérő bekerítéssel, megkerítéssel történt. – A *szemverés* gyógymódja elsősorban kisgyerekekkel kapcsolatban a gyanús személyek felsorolását jelentő tudakozó jellegű szöveg. Ennek nyomai a cívis hiedelemvilágban is fellelhetők. – A cívis népnyelvben tréfás rigmusos ráolvasásra is van példa. Az ember nyelvében nagy szárazságban keletkező keményedés „orvoslására” ezt mondták: *Píp nőtt a nyelvemen. Ha kött, ma kött. Ojan legyík, mint a Hirsné segge! Inkább ojan legyík, mint (pl.) a szempillám. Phü, phü!* Egy másik ismert szövegtípus: *Fecskét látok, szeplőt mosok* mondták tavasszal a (kis)lányok, amikor először fecskét láttak, közben olyan mozdulatokat tettek, mintha mosnák az arcukat.

1.2. Mechanikai beavatkozások

Leggyakoribb a *kenés*, amely sokszor gyúrással, masszírozással, illetve gyógyfüvekből készített fürdő alkalmazásával járt együtt. A kificamodott, eltörtött végtagok helyretételéhez nagy kézügyesség kellett, ezt a *csontkovácsok* végezték. A nem kívánt terheesség megszakítását, a *magzatelhajtást* gyakran *túleröltetéssel*, *elkötéssel* igyekeztek megoldani.

1.3. Felületi beavatkozások

Idetartozik például a *lemosás*. Ennek egyik érdekes változata volt a *lepisülés*. A régiek úgy tartották, hogy a megégett testrész gyógyítására a legjobb gyógyszer, ha lepisülik. *Ha megígeted a kezed, peseld le, nem fog felhőjagosodni!* – tanácsolták. A cívisektől is ismert gyógymód szerint, ha a lányok a vizeletükkel megmosták az arcukat, nem lett rajtuk pattanás, szeplő. Felületi beavatkozás még az áztatás, izzasztás, gőzölés, füstölés, mágikus időpontban történő fűrésztés, valamint a beteg testrész bekenése, bedörzsölése, borogatása, pakolása, kenőcsökkel, zsírokkal, olajokkal (pl. *apácazsír*, *babérszír*, *csecsvaj*, *fábabugyborék*, *fürjzsír*, *gyesgyiom*, *gyömbérszír*, *hangyalelke*, *húszárszír*, *katapala*, *limbusolaj*, *mandulaolaj*, *olaszútífű*, *plajbászír*, *repülőzsír*, *ricinusolaj*, *tetűzsír*), illetve *fehér víz* néven ismert folyadékkal. Néhány példa: A népi gyógyászat hatásos gyógyszere volt a *kelés* kezelésére készített *pakolás*. Hétféle anyagból készült: lenmagliszt, rozsliszt, ezekhez tettek nyúlhájat, vereshagymát, valamint háziszappanból levágott forgácsdarabkákat és két más adalékot is, majd mindezt jól összekeverték. Rátették a kelésre, azzal érlelték, kifakasztották. A kelést szappanos kovással is borogatták. A *tyúkszem*et megfaggyúzták. Nyílt sebre az *deákflastrom* nevű ólomtapaszt helyezték. *Szemfájás* gyógyítására a szőlővessző alá üveget kötöttek, a levét megszedték szemvíznek, amit borogatásra használtak. Felületi beavatkozásnak vehető az is, amikor a magas vérnyomás kezelésére *gyógyszeres nádályt* ragasztottak a betegre. Sajátos felhasználási módja volt a népi gyógyászatban a *tehenganéj*nek. Bevált gyógymód volt például a vérmérgezésre: a beteg testrészt friss trágyával pakolták körül. Előfordult, hogy az egész embert beásták, csak a fejét hagyták szabadon. Arról is tudunk, hogy az 1930-as években egy idős asszony friss tehenganéjt tett a fájós fogaira, avval gyógyította. A debreceni tanyákon a *szénamurva* főzetével gyógyították a *köszvényt*.

1.4. Az orvosság bejuttatása a beteg testébe

Gyógynövények, gyógyteák, főzetek, porok stb. alkalmazása: pl. *csillagospör*, *gyanapé*, *nembánompör*, *terjéng* megevése, megivása. Néhány példa: Gyomorfájásra a borseprőből készített *seprőpálinkát*, illetve a *lórúgás*nak is nevezett *paprikás pálinkát*, fogfájásra *rézelejét*, *cifrafosásra* egri bikavért ajánlottak. *Székrekedés* ellen az *egyiptomiszilva* lekvárját ették, vagy mosószappanból kihegyezett szappandarabkákat, *szappancsapot* használtak, de ezt veszélyessége miatt orvosilag tiltották. Egyéb: A hordós káposzta leve a gyomor- és bélbetegségre volt használatos, köhögés ellen mézzel összekevert reszelt tormát ették, a *farkasvakság* ellen *csalánlevelet* kellett enni, vagy csalánlevélből főzött teát kellett inni, attól elmúlt. Ecet és méz keverékéből álló gyógyszer volt a többféle bajra használható *élipcia*. – A *tüdőbajról*, *tuberkulózisról* mint egykori

népbetegségről indokolt bővebben szólni. Népnyelvi megnevezései: *hektika* (*heptika*), *szárazhektika*, *szárazkór*, *sorvadás*, *tüdősorvadás*; régi orvosi elnevezései *tüdősenyv*, *tüdőgumó*. Az ebben szenvedő *tüdőbajos*, *hektikás*, *heptikás*. Leggyakrabban megfázástól, kihűléstől, hideg, ködös levegőtől kapták meg. Elsősorban a rossz lakásviszonyok között élő szegény társadalmi rétegek között terjedt, de mások is elkaphták. Debrecenben a múlt század elején a gümőkóros tehéntej fogyasztása miatt is sokan szenvedtek *tüdőbajban*. Több népi gyógymódja volt: Sok avas szalonnát etettek a beteggel, vagy reszelt tormát tettek a mellére, illetve több alkalommal, de mindig rövid ideig a lóistálló gőzében kellett tartózkodnia, mélyeket lélegezve az ammóniás levegőből. Gyógyszere volt még a fodormentatea, valamint a vöröshagyma, fokhagyma, napraforgómag stb. keveréke.

1.5. Általános tapasztalaton alapuló népi gyógymód

Járványos gyermekbetegségek, például *himlőféle*, *kanyaró* gyógyítása a civis családokban is úgy történt, hogy a gyermekeket együve fektették, hogy a betegről a többire is átragadjon a járvány. A betegség lefolyása jóval enyhébb volt, ha ráragasztották egyik gyerekről a másikra.

A példák is igazolják, hogy a népi gyógyászat racionális gyakorlata elsősorban a gyógynövények felhasználásán alapult, de alkalmaztak ásványi anyagokat, állati eredetű és egyéb termékeket is.

II./A Állatbetegségek és a velük kapcsolatos népi gyógyító tevékenységek. A népi állatgyógyászat alapelvei

Megegyeznek az embergyógyászat alapelveivel, de általában sokkal észszerűbb, többször veszi igénybe a hathatós szereket. Az állattenyésztő magyar nép korán megismerkedett a barmok bonctanával, a legtöbb paraszt még nem régen is tudott valamit az állatgyógyászatról, vagy legalábbis ismerte az egyes betegségek nevét. Az állatgyógyászat főbb területei: az emlősállatok, így a szarvasmarha, ló, juh, sertés, kutya stb., illetve a baromfifélék (tyúk, kacska, liba stb.) gyógyítása. Fő jellemzőjük, hogy az állathoz erélyesebb kézzel nyúltak, nyúlnak, mint az emberhez, akár gyógyszeres, akár sebészeti jellegű beavatkozásról van szó. A haszonállatok (szarvasmarha, ló, juh, sertés) gyógyítása a múlt század első évtizedeiben már elsősorban a szakképzett állatorvosok tevékenysége volt. Így volt ez Debrecenben és a Hortobágyon is. De számottevő az a sok évszázados tapasztalatra épülő tudásanyag is, amivel az állattartó gazdák rendelkeztek. Emellett Debrecenben is éltek olyan személyek, akiknek az átlagnál nagyobb tudásuk volt, így az 1920–30-as években Géderné idős zsidó asszony a gazdák, háziasszonyok körében is elismert és foglalkoztatott állatgyógyász, *javasasszony*, *tudósasszony* volt. A hortobágyi pásztorok között még nemrég is több ügyes kezű sebész volt, akik a *kergebirkán* koponyalékelést végeztek, vagy a birka beteg körmét gyógyították. A birkapásztorok tudománya általában a családban maradt, apáról fiúra szállt, nagy része mások számára féltve őrzött *juhásztitoknak* számít(ott). A ló patájának gyógyításával főként a *kuszmírkovács* foglalkozott. Más állatbetegségek gyógymódjai ma is széles körben ismeretesek. Igen gyakori volt például a felfúvódott marha, a ló kehé-

nek, bélbetegségének, a sertés betegségeinek gyógyítása különböző eljárásokkal. Stb. Az állatgyógyászat külön részterülete az állatoknak *gyógynövényekkel, gyógyfűvekkel* történő gyógyítása. Az állatok gyógyításában a pásztorok mellett elsősorban a *pákászok*nak volt fontos szerepe. A mocsarakat, réteket, más vizenyős helyeket járó pákász gyűjtötte, szedte össze és árulta azokat a fűveket, amelyeket a jószág bajainak orvoslására használtak.

2. Állatbetegségek és gyógyításuk az állatok fajtája szerint

2.1. Szarvasmarha betegségei és gyógyításuk

Gyakran előfordult, hogy a szarvasmarha a friss, zöld takarmánytól *felfűvódott*. Többféleképpen gyógyították. Az egyik népi gyógymód az volt, hogy *görongyibékát* 'varangyos béka' nyelettek le vele, ettől öklendezni kezdett, és a bendőjéből kiáramló levegő megindította nála a szélmozgást. A másik gyógymód, hogy paprikás szalonnát etettek vele. Ha egyik sem használt, akkor egy ehhez értő gazda (vagy az állatorvos) a *trokárkés* nevű tör alakú eszközzel átszúrta az állat bendőjét, *megtrokározta* a jószágot, hogy *kijöjjön belőle a szél*. A ma is alkalmazott művelet lefolyása: Bal felől a csípőtől 4 ujjnyira ferdén szúrnak be, majd a nyílásban hagyják a trokár tartótokját (régén egy üreges bürökszárat vagy bodzacsövet dugtak bele), és ott kiáramlik a levegő. A sebet napjainkban fertőtlenítőszerrel gyógyítják, korábban farkasalma levéllel mosogatták. Ha a szarvasmarhának *elállt a ganéja*, akkor az *irrigátor* nevű eszközzel beöntést adtak neki, *megirrigátorozták*. A legelő jószág gyógyíthatatlan betegsége volt a *sercegő üszög*. A tavaszi, illetve nyárvégi esőktől *megújult mezőtől*, a dús, nedves fűtől kapta el a fiatal állat. A magyar szürke marhánál is előfordult a száj- és körömfájás. A Hortobágyon 1941-ben járványszerűen jelentkezett. Mézzel összekevert rézgálic oldattal kezelték, pemzlivel bekenték az állat patáját és száját. Nem tartották veszélyes állatbetegségnek a *jámbót*. (Fejős)tehén betegsége a *tehénhimlő* a tőgyön megjelenő sok apró dudor. Kenőccsel kengették. Ecettel gyógyították a szarvasmarha hátán lévő dudort, a *marhaimelyt*. Szintén a tehén betegsége, ha a lába a sok fekvés miatt *elkönik, megkönik* 'elszibbad'. Jártatással, az állat megmozgatásával gyógyították.

2.2. Ló (bivaly, öszvér, szamár) betegségei és gyógyításuk

Lónak, ritkábban más igavonónak nehéz légzéssel, köhögéssel járó betegsége a *kehesség*. Fajtái *száraz keh, fullasztó keh, folyó keh*. Mindegyik fajtáját főleg a penészes takarmány okozza. Kétéves korig a csikók között is gyakori betegség, de megfelelő gondozással kigyógyulnak belőle. Gyógyítása: darabka paprikás szalonnát nyelettek le a lóval, vagy a szájába tett kékkővel 'rézgálic' oldatták fel a váladékot, a kehet. Másik gyógymódja szerint megfőzött *szénamurvát* tettek az abrakostarisznyába, ezt az állat fejébe húzták. A meleg, de nem túl forró főzet megpuhította a ló állán a gennyes daganatot, és az kifakadt. A tünetek enyhíthetők zöldtakarmány, répa etetésével is. Súlyosabb fajtája, a náthához hasonló folyó keh, ilyenkor az állat erősen köhög, ez nem gyógyítható. A *takonykór* a lóféléknek a tüdőt és az orr nyálkahártyáját megtámadó, gyógyíthatatlan betegsége. Különösen munkavégzés, fuvarozás során gyakran előfordul, hogy az inger ellenére a ló nem tud vizelni. Ha a vizelés nem indul meg,

az állat bele is pusztulhat. Ennek az egyik régi „gyógymódja”, hogy a hasát hámfával dörzsölték, *hámfázták*, így próbáltak segíteni neki. Néha a vizeletet úgy indították el, hogy a kocsis az állat közelében maga is vizelni kezdett, vagy fütyült neki, hogy jobban tudjon vizelni. Gyakori betegség a *kólíka*, másként *bélfájás*, *bélcसारodás*. Ilyenkor a ló lefekszik, hempereg, forgolódik, idegesen az oldalát böki az orrával. Hogy meginduljon nála a szél, szalmacsutakkal erősen masszírozzák. Volt, ahol mogyorófa botot görgettek, hámfát huzogattak a hasa alatt, de leginkább jártatták, ügetésre fogták, esetleg egy fenék nélküli üveget dugtak a görcsösen megszorult végbélbe, utat nyitva a gázoknak. Súlyosabb esetben a kólikába az állat bele is pusztult. A *pócsik* csípésétől keletkezett daganatot, apróbb sebeket terpentinnel vékonyan bekenték, illetve borban főzött farkasalma levével, timsó és spiritusz keverékével kezelték. A ló lábán, térdén keletkező daganat a *pók*, az ilyen ló lába *megpókosodik*, *pókos*. Hasonló betegség a ló bokáján a *kapta*, az ilyen ló *megkaptásodik*, *kaptás*. (Mások szerint a kapta körömbetegség, csontkinövés, esetleg fáradtság miatt képződött daganat.) A ló lábán, illetve a teste más részén lévő duzzanat, gümő neve *egér*. A ló patájának alján levő V alakú, puhább szaruképződmény a *béka*, szaknyelven *nyír* (*nyíl*). Ha patkoláskor a kovács ezt megsérti, *megnyilalja*, *megnyilazza*, a ló *sántítja a lábát*. Akkor is sántítja a lábát, ha beelép valamibe, például kint felejtett villába, kaszába stb. A *békának*, *nyírnek* baktériumok okozta meglágyulása a *nyírrohadás*. Akkor keletkezik, ha a ló az istállóban egész télen a trágyában áll. Az ilyen lovat célszerű a hóban megjárattatni, a sebet szurokkal, fakátránnyal kezelni, és az állatot száraz helyre állítani. Előfordul, hogy a ló első patája, a hátsók előre kapása miatt megsérül, ennek neve *saroktaposás*. Oltott mésszel, pöfeteggomba porával, illetve vizelettel, szikso porával gyógyítják. A *csüdsömör* makacs betegség, az előbbihez hasonlóan kezelik. A ló lábán keletkező csontkinövés neve *gyűrűstetem*. Az ismétlődő gyulladós szembetegségben szenvedő ló (öszvér, szamár) *havivak*. Ha *szürkehályogja* van a lónak, kezeléseként porcukrot vagy üvegport szoktak az állat szemébe fújni, esetleg selyemszálát húztak a fülébe. A ló szembetegsége a *vastagbőr* és a *szeménvaló*, illetve a *belső hályog* is. A lónak és más növényevő háziállatnak (pl. a juhnak) a súlyos fertőző betegsége a *lépfene*. Gyógyít- hatatlan betegség, az ilyen állat húsát tilos elfogyasztani. A ló egyik veszélyes élőskö- döje a *rozsféreg*, amely olykor szinte nyüzög az állat végbelében. Elpusztítására piritott rozst keverték az abrakjába. Ehhez kapcsolódó szóláshasonlat: *Azt míveli, mint akinek rozsféreg van a seggibe* – mondják a nyugtalan emberre. Ha a légy a ló testen lévő sebet beköpi, az állat *megnyüvesedik*. A nyüvek elszaporodását gyógyszerári kreolinnal, szükség esetén egy marék sár odacsapásával akadályozták meg. Hasonló betegséget okoz a *szórféreg*, az ilyen állat *szórférges*. Népi gyógymódja: A kemence szájáról leszedett és megszitált földdel be kell szórni a beteg testrészt. A lovak (vagy más állatok) testében keletkezett *tályog* ’kelevény, kelés’ egyes fajtáit általában úgy gyógyították, hogy a daganatot átszúrták, és egy vékony tályoggyökert (tormaszálat) húztak rajta keresztül, amit a gyógyulásig benne hagytak. A tályog bizonyos fajtáit az állat fülébe tüvel befűzött *tályoggyökérral* orvosolták. Számos betegség esetén a ló szájának, nyelvének ereit és kinövéseit felvágták, illetve eltávolították. Így gyógyították például a ló (szarvasmarha) nyelve alatti daganatot, a *békát* is. A hanyag

gondozás miatt a fogatolt lovak háta a hámtól, nyeregtől gyakran *kimarjult*, feltört, kisebesedett. A sebet a *farkasalma*, útifű, útilapú főzetével, hajdan nyershús, szózatlan nyers szalonna rátételével gyógyították. A helytelen abrakolás egyik következménye lehet, hogy a ló lába *megmacskásodik*. A *bezabált* lovon eret vágta, jártatták. *Szorulás*nál olajjal elkevert záptojással beöntést végeztek. A ló testén elhatalmasodó *rüh* az állat szőrét is levihette. Voltak, akik a lovat ellepő rüh és kosz ellen *rühzsír* helyett a veszélyes petróleumos lemosást alkalmazták. A helytelen gondozásra, illetve a lovak korára utaló fogalmak a *leigázás*, *leigázott*, *lehajtott*. Ezeket leginkább a fuvarozó lovakkal kapcsolatban volt szokás említeni.

2.3. Juh (birka, kecske) betegségei és gyógyításuk

A juhtartó gazdák elvárták a pásztortól, hogy értsen az állatgyógyításhoz. A megelőzést szolgálta jó néhány rendszeresen végzett művelet, így a pata- és körömápolás, fűrösztés, rühesség vizsgálata a merinóinál stb. Gyógyítással főként a *fejős juhászok* foglalkoztak. Tavasszal a kihajtás előtt a juhnyáját egy fűrösztőszerral teli nagy medencébe, a *fűrösztőmedencébe* hajtják, *fűrösztik* 'fertőtlenítik', hogy védetté tegyék a különböző betegségek (rüh, mételey, férgek stb.) ellen. A száj- és körömfájásban szenvedő juh *büdössánta*, *járványsánta*, betegsége a *büdössántaság*, *büdöskörömfájás*, *járványsántaság*. Emiatt az állat lesántul, körmei között gennyes kelés keletkezik. Fertőző betegség, gyógyítása hosszadalmas folyamat. A pásztor a juhot először *megkörmözi*, vagyis a lábán a körmöket a *körmözőbicskával megfaragja*, közeit kitisztítja, majd a *sántázószer* nevű kenőccsel többször bekeni. Ennek összetevői: kékkő és timsó mosárban összetörve, majd ehhez hozzákevernek egy kevés *gunerát*, vagyis *vulnera* nevű sebhintőport. Ezen kívül még egyebet is tesznek hozzá. Ez utóbbi „kiléte” azonban féltve őrzött juhásztitok. A gyógyítás egész folyamata a *sántázás*, amelynek során a juhász a sánta lábú juhot *megsántázza*, meggyógyítja. A juh lábának más, de nem járványos betegsége még: a) a pállott sántaság. Pállott sánta az olyan juh, amelynek körmei a körömágytól elválnak, a körmök köze kisebesedik, kipállik. Ezt is hasonlóképpen gyógyítják. b) Attól függően, hogy mi okozta, a pásztorok megkülönböztetnek *tarlósántaságot* és *csíksántaságot* is. Az előbbinél a tarló ejt a birka körme között sebet, az utóbbinál a *cigánybúza* toklásza vagy tövis kerül a körmök közé. c) A kezeletlen, hosszúra hagyott körmű birkának a körme visszatörrik, elfertőződik, ez a *körömhegyes sántaság*. Rendszeres körmöléssel kerülhető el. d) Ha hosszabb ideig kemény úton hajtják az állatot, a köröm alatti rész begyulladhat, kelés keletkezhet, ennek neve *nyomásos sántaság*. Bicskával kivágják, és fertőtlenítik. Az ügyes juhász meg tudta gyógyítani a *kergeséget*, *kábaságot* vagyis a kergekórt is. A juhász a kergebirka fején széthúzta a szőrt, megvágta és lefeszítette a bőrt, majd *kacorkéshez* hasonló eszközzel ék alakot vágott ki a koponyából, kiemelte a koponyacsontot, és az alatta levő kis vizes hólyagot óvatosan lefejtette, végül a csontot visszaillesztve rávarrta a bőrt. Nem volt többé *bolond* 'kerge' a birka. A himlőoltás is a pásztor munkája volt: 3–4 kis üvegcsébe himlős váladékot vett a himlős juhból, és azt egy tű segítségével a juh farka tövébe oltotta. Ha a juh a vizes legelőn, nedves lapályon *mételyt evett*, vagyis *mételyfüvet* legelt, akkor a májában elszaporodott a mételey. A sok ílődsi a máját *felőri*, az állat *májmé-*

telykórt kap, és ebbe bele is pusztulhat. Üröm, bürök, korom és *konyhasó* keverékével védekeztek ellene. Veszélyes elősködője a juhnak a *tüdőszórféreg*, amely a tüdejébe kerülve betegséget, elhullást okoz, *féreghajtóval* kezelték. Másik elősködője a kevésbé veszélyes *birkakullancs*. *Galandféreg* ellen kékkövet tettek a birka szájába, és egy ideig nem ihatott. A juhok súlyos, az állat pusztulását okozó betegsége a *futótályog*. A merinófajták gyakori bőrbetegsége a *rüh*. Ha a birkát ázottan hajtják be a füledt, nedves hodályba, könnyen elszaporodnak rajta a rühatkák. Gyógyítására a pásztor az állatot *rühzsírral* bekeni, a rühtől megtisztítja, *megrüheli*. A kénes kenőcsben a petróleumtól a terpentinen, higanyon át a hunyor főzetéig többféle alkotórész előfordul. Régen a rühzsírt a juhász a maga készítette, gyakran kicifrázott *rühzsírtartó*ban tartotta. Rüh, tetű elleni szer a *halmaszlagpor* és a *halmaszlagzsír* is. *Elhúzta a köszvény* – mondják, ha a rackaféle szarva előbb egyenesen nő, majd elgörbül. Nem gyógyították. Nemcsak a szarvasmarháknak, hanem a juhoknak is veszélyes betegsége a *sercegő üszög*. Az anyaállatnak *tőgygyulladás*a lehet, ha a kevés tej miatt a báránya hiába gyötri. Ilyenkor az ecetes víz, sárgaföldes pakolás segít. *Szembajt*, sőt *vakságot* okozhat, ha a cigánybúza toklászat időben nem távolítják el a szem körüli szórból. A gyulladást vérehulló fecskéfű főzetével kezelték. A helytelen takarmányozás is okozhat a juhoknál betegséget. Ha például töreket vagy más nem megfelelő takarmányt etetnek vele, *bélgyulladás*a lehet. Ha az állat *beزابál* a lóherés, lucernás fűből, szódabikarbónával és ecetes-cukros vízzel segítenek rajta. Felfűvódáskor a birka öklendezik, vergődik. Ilyenkor dohánylevéllel hánytatják, fapecekkel nyitják meg a bőfögés útját, a horpaszát kézzel nyomkodják, amíg nem bőfög.

2.4. Disznó betegségei és gyógyításuk

Általánosan el volt terjedve például a *nyű* gyógyítása. A kan disznónak a nemi szervét, a *csökit* gyakran *megköpi* a légy, beleesik a nyű. A lárvákat először fapöccökkel kipöckölték, *kinyűvezték*, majd kátrányszerű anyaggal, *dohattal* a helyét többször bekenték. (Hasonló kezelésben részesült a tehén is, ha a nemi szerve, a *megyi* nyüves lett.) Szoptatós koca gyakori betegsége a *tejláz*. Borogatással, fejéssel védekeztek ellene. A sertéspestis népi gyógyszere a borogatásként használt *nadálylapu*. Más gyakori és veszélyes betegségek, így a *sertésbénulás*, *sertésinfluenza*, *száj- és körömfájás* gyógyítása régebben is szakképzett állatorvosok feladata volt.

2.5. Kutya (macska) betegségei és gyógyításuk

A kutya (vagy más állat: pl. róka) legsúlyosabb betegsége a *veszettség*, amely marással, az állat nyálával emberre is terjedő heveny, gyógyíthatatlan vírusbetegség. A kutya veszettségének okaira sok népi magyarázat él(t): ha nem kap vizet; ha nem párosodhat; ha éheznek, ha forró ételt eszik stb. A kutya viselkedéséből következtetnek állapotára: a veszett állat feje lóg, folyik a nyála, vérben forog a szeme, farkát a lába között hordja, csendesen kocog, nem fut. Ilyen kutyán a víz látása vagy csobogása hatására fájdalmas rágó-nyelőizomgörcs jelentkezik, emiatt csak nehezen tud inni. Valószínűleg emiatt tételez fel a néphit kapcsolatot a víz és a veszettség között. Hogy ne vesszenek meg, folyóneveket adtak, adnak a kutyáknak (*Tisza, Duna, Sajó* stb.).

A veszettség népi gyógymódjai: A megmárt állatnak (embernek) kilenc, mozsárban összetört kőrisbogarát adtak be, vagy sebére a veszett kutya szőrét kötötték, illetve az elégetett szőrrel megfüstölték, és a hamuját kötötték a sebre. Ennek emléke őrződött meg a *Veszettkutya-harapás szőrivel gyógyítás* közmondásban. Az emberi és állati veszettség gyógyítása a *veszettorvosok* feladata volt. Súlyos esetben nemcsak a veszett állatot pusztították el, hanem a vele érintkező többi állatot is. A betegségek, különösen a veszettség megelőzésére szolgál a kötelező *eboltás*. Ennek megtörténtét hajdan az állat nyakába tett *kutyabilét* igazolta. Gyakori betegsége volt a kutyának, macskának a *szopornyika* 'szopornyica, hurut', az ilyen állat *megszopornyikásodik*. Gyógyítására az állatnak az orrát égett kenyér héjával sütögették. A kutya első lábának hátsó részén lévő csökevényes csont neve *farkasköröm*. Ezt nem gyógyították.

2.6. Baromfi betegségei és gyógyításuk

A házi *baromfitartás* része a szárnyasokat megtámadó betegségek némelyikének házilag kezelése. A tetves tyúkot a gazdasszony zsírral kente meg. Egyesek pedig hamuba kevert matadorral dörzsölték be. A *pípes* tyúk nyelvét a háziasszony úgy gyógyította, hogy a pípet a körmével levette, az állat szájába köpött, és a levett keményedést lenyelette a baromfival. A baromfi bőrén élőködik a *szipoly*, népi nevén *tyúkpoloska*. Csúnya, apró fekete és szapora rovar, a baromfi szárnya alatt és a combján telepszik meg, ott addig szívja az állatot, míg az el nem pusztul. Kezelésére ecetes édes pirospaprikával kell többször bekenni az érintett testrészeket. A baromfiól tisztán tartása is segített a gyógyításban, illetve a betegségek megelőzésében. A baromfi lábán meszesedés okozta rücskösödést házilag úgy orvosolták, hogy finom olajjal néhányszor megkenték a helyét, ettől a recés *redv* lement róla. A csenevész, satnya, szárnyát leeresztve tartó baromfi *saturnus*, *lipántos*, az ilyen állat *ellipántosodik*. A beteges, fosos baromfi *liphec*, *liphenc*, *hasmenéses*. A nem egészséges csirke *szárnyasodik*, azaz szárnyai elsatnyulnak, megnőnek. Mindhárom egyedi betegség, a háziasszony különösebb figyelmet nem fordít(ott) rá. Van, amelyik baromfi kilábal belőle, van, amelyik belepusztul. Különösen kiscsirkével fordul elő, hogy látszólag minden ok nélkül hirtelen *felbukik*. Nem volt általános a törések gyógyítása sem, de volt, aki a baromfi törött lábát fapálcikák közé tette, az egészet szalaggal körültekerte. Az utóbbi évtizedekben a hivatalos jellegű oltás segít a szárnyasok egészségének megőrzésében.

II./B Egyéb beavatkozások

Az alábbi beavatkozások nem tartoznak szorosan a népi állatgyógyászat körébe, de mint az állatok fizikai állapotát és természetét gyakran jelentősen megváltoztató népi eljárások figyelmet érdemelnek. Két fő csoportja a *herélés* és a *miskárolás*.

1. A *herélés* háziállatok hímjeinek ivartalanítását jelenti. Célja az alkalmatlan egyedek kizárása a tenyésztésből, illetve a munka- és haszonállatként tartott jóságok vérmérsékletének megváltoztatása. A herélt állat kezesebb, békésebb, hízékonyabb.

1.1. *Ménlovaknál* (csikóknál) a legáltalánosabb módszer a *metszés* volt. Ennek menete: Hurkot vetettek a négy lába csüdjére, majd kötéllal a két hátsó lábát és az egyik első lábát előre, a másik első lábát pedig hátrafelé húzták. Két kis csiptetőfával

összeszorították a herezacskó tövét, majd a heréket éles késsel kifejtették. A műtétet hivatásos herélők végezték.

1.2. A *bikaborjú* ledöntése szintén lábaira kötött kötelekkel történt, de a műtét egyszerűbb volt. Gulyások, csordások, hozzáértő parasztok is elvégezték.

1.3. A juhászatban a kosok ivartalanításának gyakran alkalmazott módja a *herék elkötése*. Ennél nagyobb szakértelmet igénylő eljárás volt a *foggal herélés*. A juhász a kos bárány heréit körmével kinyomta, és fogaival óvatosan kihúzta a felmetszett zacskóból. A műtét után meghúzta az állat farkát, majd útjára engedte. Az eljárást még a 19. században, sőt később is alkalmazták a Hortobágyon és a környező településeken.

1.4. A *kan disznó* ivartalanítása szükséges művelet volt, mivel a hízásba fogott állat szalonnája és húsa kellemetlen szaggal telítődik, emiatt szinte ehetetlenné válik. A műveletet fiatal malac korában hajtották végre az állaton. Így történt: A malacot a hátára fektették, egy éles késsel a herezacskót felmetsztették, és kifejtették a két herét. A műveletet régen Debrecenben is disznópásztorok vagy hozzáértő parasztok végezték. A civis népnelvben egy tréfás szóláshasonlat utal rá: Ettől már elestünk, mint kan a *tökítül* – akkor mondták, ha valami várt kedvező dolog nem következett be.

1.5. Nagy néha előfordult a *kan kutya* és *kandur macska* ivartalanítása is. A kisebb termetű (vagy fiatal) állaton ezt úgy végezték, hogy fejfelé előre beszusakolták egy bőszárú csizmába, és a kinn maradó hátsó részénél elvégezték a kasztrálást.

1.6. Baromfiállományban: Ügyes gazdasszonyok egyik fontos teendője volt a fiatal *kakas* ivartalanítása, a *kakashérelés*, gyakoribb néven *kappanolás*. Így végezték: A gerincre fordított szárnyast a végbélnyílásánál egy hegyes és éles késsel felvágják, a két heréjét ügyesen lefejtették, és óvatosan kihúzták. Utána összevarrták a helyét, és fahamuval behintették. Ezután a kakas taréját és *szakállkáját* is megmetszték, elől-hátul levágtak belőlük egy darabot, majd ezt is behintették hamuval. Nagyobb háztartásokban egy-egy alkalommal 30–40 fiatal állatot is ivartalanítottak, kappanoltak. Azért csinálták, mert a kappannak finomabb a húsa, a belőle készült leves is nagyon ízletes.

1.7. A herélést rendszerint ivaréret előtt végezték, végzik az állatokon. Lovak, szarvasmarhák, juhok herélése tavasszal, hagyományosan a hortobágyi legelőre történő kihajtást, a *kiverést* megelőzően nagypéntek előtt vagy nagypénteken történt. Visszaemlékezések szerint hajdan a bikaborjak herélése a civiseknél jelentős esemény volt. A gazda jó sok bőjti eledellel, 1–2 kulacs borral felszerelve kiszekerezett a tanyájára. A kivágásra (és bílyogozásra) szánt állatokat bezárták az istállóba. Az eléje épített kifutóba a szilaj bikát egyenként beengedték, és a földre nyomva kiherélték. Heréjét tojással megsütve a férfiak elfogyasztották ebédre. (Hasonlóképpen tettek a kos kivágott heréjével a pásztorok, illetve a kan malac heréjével a család férfitagjai is.) Az ilyen ételtől azonban az asszonyok undorodtak, nem ettek belőle.

1.8. A herélést követően megváltozik az állat elnevezése. Lónál a csődör *paripa*, szarvasmarhánál a bika *tinó*, *ökörtinó*, *ökör*, juhnál a kos ürü, ürütoklyó, sertésnél a kan ártány, baromfinál a kakas *kappan* lesz. Előfordul, hogy a herélés nem sikerül. A rosszul herélt állatok neve *komor*: *komor ló*, *komor bika*, a későn herélt kos neve *cap*.

2. A *miskárolás* a házisertés nőtényének ivartalanítása, olyan műtét, melynek során a hizlálásra fogott anyadisznó oldalát felvágják, és a petefészket eltávolítják. A

paraszti *miskárolók* szerszámai: *borotválókés, metszőkés, csípőolló*, és egy erős tű a seb összevarrására. A miskárolás a belterjes sertéstartással összefüggő jelenség, előbb uradalmi majorokban, később a tehetős(ebb) gazdák állományában is alkalmazták. A miskárolók Morvaország keleti feléből származó vándoriparosok, a helyiek emlékezete szerint *felvidéki tótok* voltak. Trianonig a cívisvárosban is ők végezték a miskárolást. A beavatkozást 1943 óta országszerte csak szakképzett állatorvosok végezhetik.

Szószedet

A szószedet azokat a szavakat, kifejezéseket tartalmazza, amelyek a mai olvasó számára már ismeretlenek vagy kevésbé ismertek, illetve amelyekhez érdekesebb néprajzi, helytörténeti kiegészítések, tudnivalók fűződnek.

apáczsír: Unguentum ophtalmicum. Főként sebekre használt kenőcs.

babérszír: Másik neve *babérkenőcs*. Oleum lauri. A babér terméséből vonják ki a babérolajat. A belőle készült kenőcsöket külsőleg reumás panaszokra, rándulásokra, zúzódásokra használják.

cifrafosás: Vérhas.

csecsvaj: Unguentum emolliens. Bőrápoló kenőcs.

csillagospor: Epilepszia elleni por.

csontkovács: Másik név *csontra*kó. Kificamodott, eltörött végtagok, csontok összeillesztéséhez, gerincbántalmak kezeléséhez, váll, nyak, könyök stb. rendellenességének gyógyításához értő személy. A mesterséget hajdan jó kézügyességű férfiak, napjainkban képzett természetgyógyászok művelték, művelik.

deákflastrom: Másik neve *apadorium*. Diachylon-tapasz, sebtapasz, ólomtapasz.

egyiptomiszilva: Fructus tamarindi. Sárga színű, vörös csíkos virágú örökzöld fa. Húsos termésének lekvárját székrekedés kezelésére fogyasztják.

fábugyborék: Faba pichurim. Homeopátiás gyógyszer, golyócskák, illetve oldat formájában használatos.

farkasvakság: Népi neve *farkassetéség*. A szem egyik fogyatékosága. Az ilyen ember szürkületben rosszul lát.

fehér víz: Borogatásra használt Goulard-víz.

fürjzsír: Szemfájás elleni kenőcs.

gyanapé: Más nevei: *epepor, halipor*. Exogonium purga. Porrá tört jalapa-gyökér. Hashajtóként alkalmazták.

gyesgyiom: Unguentum digestivum. Emésztést elősegítő kenőcs.

gyömbérszír: Fehér mályvából készített kenőcs. Légutak, gyomor és bélrendszer gyógyítására használatos.

halmazlagpor: Más nevei *kukolikafánk*m, *árvaderce*. Tetves, rühes állat, főként juh gyógyítására használt tetűpor. Juhászok készítették.

halmazlagzsír: Tetűzsír. Juhászok készítették.

hangyalelke: Spiritus formicarum. Reuma elleni szer.

huszárzsír: Lapostetű irtására való higanyos kenőcs.

javasasszony: A népnyelv ismeri még *füvesasszony, tudósasszony, tudós, kuruzsló* néven is. Gyógyítással foglalkozó, rendszerint a babonákban is járatos asszony; a régebbi korok természetgyógyásza, akinek *tuggya van*. Tudásukat általában más idősebb, tapasztalt gyógyítóktól szerezték, sokszor családi hagyományként. Tudományuk általában anyáról a lányára szállt, csak ritkán mondták el idegennek. A régi cívisek, ha már nem bíztak az orvosban, elmentek a javasasszonyhoz. Hajdan a cívisvárosban is kevés volt a szakképzett orvos, így javasasszonyok végezték a betegek gyógyítását. Többnyire ingyen gyógyítottak, legfeljebb természetben fizetett ajándékot fogadtak el.

jegyezsír: Gyulladt helyekre, sebekre használt hűsítő kenőcs. Köszvényt, aranyeret is gyógyítottak vele.

kacorkés: Görbe pengéjű, fanyelű kés.

limbusolaj: Kőménymag és faolaj keveréke. Szélbántalmak ellen külsőleg, a hasfal bedörzsölése útján használatos.

mandulaolaj: Fülzúgás elleni olaj.

olaszútifű: Arnica montana. Árnika, védett hegyi növény. Főzete kelések, gyulladások, rándulások, izomfájdalmak, visszérgyulladás kezelésére használatos.

orbánc: Neve a népi gyógyászatban *szentantaltüze*. Vörös foltokban mutatkozó fertőzőes bőrgyulladás. *Felfújta az orbánc:* orbáncos lett. Az orbánc általában az embernek a lábát fújta fel. Van *arcorbánc* is. Átok: *Hogy az orbánc törne ki rajtad!*

rabzsír: Unguentum sabadillae. Az állatgyógyászat tetűzsírként használta.

ráolvasóasszony: Főként gyógyító tevékenységet folytatott, de átkozást is vállalt, *ki mit rendelt nála. Jósnőszereű vót, Debrecenbe vót, aki hitt a ráolvasóasszonynak.*

plajbászír: Unguentum cerussae. Ólomkenőcs, főleg a bőrgyulladást gyógyították vele.

repülőzsír: Reumás fájdalmak ellen használt ammóniás kenőcs.

rézeleje: A pálinkafőzés gyógyszereként is használt előpárlata.

ricinusolaj: Népi neve *krisztusfőolaj*. A ricinus magjából sajtolt olaj. Szorulásra, külsőleg viszketésre, borogatásra használják.

rühzsír: Másként *rühkenőcs*. Pásztorok készítették a rüh gyógyítására.

tetűzsír: Fejtetű elleni kenőcs.

Felhasznált irodalom:

Kálnási Árpád: A debreceni cívis élet lexikona. 2. kiadás. Debrecen 2021. Kiadó: MTA TABT Debreceni Területi Bizottság Titkársága. Megjelenését támogatta a Tiszántúli Református Egyházkerület és az MTA Debreceni Területi Bizottsága.

A lexikon anyaga elérhető a Debreceni Református Kollégium honlapján: <https://nagykonyvtar.drk.hu/kiadvanyaink/a-debreceni-civis-elet-lexikona>

SZILÁNKOK

MIHÁLYI MOLNÁR LÁSZLÓ

Nagyapám és a világtörténelem

Húsz hektár agyagos föld. Ez volt az élete. Máshol egyen is megtermett annyi, ami itt.

Tizennyolc évesen maradt árván. Gazda lett. Asszony és segítség nélkül. A szükség nagy úr. Nem tudom, hogy találtak egymásra. Nagyanyám akkor tizennégy... és csak tizenhét, amikor első gyermekét szülte.

„Vigyétek! Szakadjatok meg rajta hajnaltól napestig, ahogy én dolgoztam!” – átkozta őket, amikor elvették a földjeit meg az erdőt. A dekrétumokkal kezdték a kisemmizést, „nemesi birtok” (a maradék), majd a többit is úgymond a „kizsákmányoló kulákoktól”. A „közösbe” nem lépett: „Nem magyar embernek való az ilyen...”

Egy nyáron fél vállán tartotta a hegyoldalban a kévékkel megrakott szekeret. Akkor megszakadt benne valami. Nem beszéltek róla. Bal karját soha nem láttam magasba emelni, egy szilánk vagy repeszdarab maradt benne az Isonzónál.

„A királyért, a hazáért, szabad lelkünk igazáért...”, Doberdó, Monte Grappa... de sokat hallottam tőle. Nyolcvanöt volt, amikor ágynak dőlt. „Tanulj, fiam! Ne halj meg tudatlanul, mint én!” - és intett a kezével. Pedig nagyon bölcs ember volt, rengeteg dologhoz értett, amivel dolga volt. Mindig valamilyen feladványon töprengett, oldott meg. Ekkor is rám hagyott egyet, és napokig számolgattam, míg rájöttem a megoldásra. Talán én beszélgettem vele utoljára. Mielőtt indultam haza, jött a tisztelendő az utolsó kenettel. „Orvost mondtam, Mari, nem papot!” – és most sem tudtam, hogy a szokott derűjével ironizál mosolyogva, vagy szemrehányást tesz nagyanyámnak. Nem félt a haláltól, hiszen már többször szembenézett vele.

Három napig feküdt a halott katonák között, ájultan, mozdulatlan, mint a többiek.

„Hiszen ez még él!” – mondta az orvos, mikor temetni vitték. A dévai hadikórházban állhatott talpra. Készült is egy csoportkép a ott lábadozó sebesültekről. Közöttük áll felkötött fél karral. Onnan tért haza. Nagyanyám mindvégig érte imádkozott. Anyám akkor még nem élt, csak két nővére. A lábát mindig kötözni kellett, soha nem gyógyult be a seb, és soha nem tudta meg, hogy miért kellett elmenni a nagy verekedésbe, hiszen a túlsó oldalon is ugyanolyan szerencsétlen balekok lapultak gyilkolni készen. És lőttek, amikor megindult a rohan, csak hogy túléljék, napról napra, legalább holnapig... de voltak, akik számolták és dicsekedtek, hogy hány felbukkanó fejet némitottak már el. Micsoda hőstett! Micsoda trófeák... felforr a vér, a feltámadt állat, vagy a vadászösztön? De az erdők népe állatot sem ölne oktanul, ha nem veszi hasznát. Ami itt dicsőség volt, az odahaza, békeidőkben a legsúlyosabb gaztettnek minősül. Az emberölés gyilkosság mindenkor, és bűn, sokszorosan súlyos azoknak lelkén, akik rászédtek és odaküldték őket. De azok nyugodtan ebédeltek, vacsoráztak,

és beseperték a hasznót. Még a katonai csizma- és bakancskészítő is meggazdagodott. Mint Batya, akinek nem sokára minden nagyobb faluban volt üzlete.

Nagyapám túlélte, a halottak közül megmenekült, mert az orvos éppen odanézett, amikor a temető felé induló szekereket pakolták. Csak akkor sírt, amikor a „kommunisták” elvették lovát, a Csillagot. (azon még én is ülhettem egyszer, feltett rá, mint kisgyereket). Maradt a szűk udvar meg a csűr és a kis lóca, a „pad” a körtefa, a „veresbélű” alatt, ahol pipázott. Rádiót nem hallgatott, mert „azok csak hazudnak”, mondta a Taras Bulba füstjét eregetve. A Szabad Európa és Budapest hírei között, amit a szomszédoktól tudott, megvonta a maga igazát.

„Elvették a másét, amiért más verejtékezett. A gazemberek mindig ilyenek, mint most ezek. De nem dolgoznak rajta, elgazosodik a föld. Ezek tönkre fognak menni.” (De kár, hogy nem élhette meg. Nem gyűlölte őket, csak a föld meg a rajta dolgozók leromlásán szomorkodott, hogy az életet adót, az életben tartó földet nem tisztelik.) *„Mi az hogy lejárt a munkaidő délután? Estig tönkremegy a széna!”* Ezt a rendszert soha nem tudta megérteni.

1919-ben a „veresek” oldalára áll, mert ők kergették el a megszálló cseheket. Egy kis időre, mert rövidesen itt maradtak basáskodni, végleg... legalábbis azt gondolták, mert húsz év múltán ismét takarodtak, mint a kutya, amelyik idegen udvarba téved. Amíg itt pöffeszkedtek, berendezkedtek, mintha mindörökké, átfestettek minden táblát, mint az orgazdák a lopott biciklit. Azt hitték, hogy meg lehet változtatni a múltat, ha kicserélik a történelemkönyveket, és bűnös tetteiket, hazugságaikat dicsőségként ünnepeltetik meg a leigáztakkal. Élvezték a hatalmat, ezért kellett menniük.

Anyám egy héttel a gyászos trianoni egyezmény előtt született (és egy héttel volt fiatalabb a későbbi lengyel pápánál, Wojtylánál). Senkit soha meg nem kérdeztek, hogy hová akar tartozni, de már az aláírás előtt szuronyos cseh bakák, olasz és francia tiszték vigyázták a „demokrácia” nevében kijelölt határt, és golyót kaphatott, aki szót emelt vagy tiltakozott. Voltak sortüzek is, titkosított halottas könyvek: Pozsonyban, Komáromban, Losoncon, Kassán meg Buzitán. „Önvédelem” – mondta a betolakodott cseh bajnok, mintha ismerné a Toldit, és most jött revansot venni ötszáz év után. Nem értették, mi történt, bűnöket, okokat kerestek. De voltak nagyobb bűnösök büntetlenül. *A győztesek jogán, az eredmény szerint!* – hangzott a válasz.

„Akkor csakis ez a „ma szarik” akarhatta ezt a háborút, hogy elvehesse a magyaroktól a Felvidéket...” – okoskodott az öreg, mert az látszott észszerűnek, hogy kinek volt belőle haszna. Nem is gondolnád, mennyire közel járt az igazsághoz, itt van elvermelve az eb, a rohadt dög, mert a Rotschildok meg a többi bankárok szerzési és birtoklási vágya meg a kamatos haszna miatt gennyezett nagyapám lábszára még jó ötven évig a háború után is, mint Pió atyának a krisztusi jegyek, fájdalmasan. Ezért „konferenciáztak a nagy szélhámosok”, és a világrablásból arra is futotta, hogy átírják a könyveket, átmozzák már a bölcsőben a kisdedek agyvelejét, hogy elhitesse a világgal a lelkes bérencek által legyártott hazugságokat.

És aki Krisztus igéjét követi, aki nem fogadja el az álnok határozatokat, abból pojácát csinálnak az újságjaikban, klerikális reakciót vagy elmaradott tizenkilencedik századi gondolkodót, magányos Don Quijotét vagy elítélhető összeesküvőt, s akár

köztörvényes bűnözővé is minősíthetik, és örülhet, ha megússza életfogytiglannal Mirov börtönében, vagy kisémmizik és lemondadják kiközösítve, lehetett bár előtte bíboros és hercegprimás. Millió módja van a kirekesztésnek és elhallgattatásnak, miközben türelemre, megértésre, megegyezésre, kiegyezésre, összefogásra és a hazugságok elfogadására intenek. Vagy nagylelkűen menedéket adnak a zárt osztály rácsai mögött. Mert minden diktatúrát, háborút és veszedelmet, válságot, járványt, ragályt, szellemi fertőt és lelki romlottságot ezek a világhódító gazemberek szerveznek, pénzelnek és szabadítanak ránk. Ráadásul mindezt velünk fizettetik meg. 1918 után Magyarország kétharmadát ajánlották fel a háborút pénzelő befektetőknak az oda ültetett bábkormányok közreműködésével. Ám valószínűbb, hogy mindezt már a háború kitörése előtt eltervezték, és ehhez a játékhoz kerestek megfelelő ászokat és tökfilkókat, uzorás haszonlesőket és feltörekvő hamiskártyásokat. Nagypámnak annyi jutott belőle, hogy szigorúbban vették az adó befizetését, és már nem járhattak el dél felé aratni vagy eladni a terményt, mert ott volt az országhatár. Cseh fináncok turkáltak a szénásszekereken is, cseh hivatalnokok basáskodtak a járási hivatalban. A magyarokkal úgy bántak, mint az árvaházból kivett lelencekkel. Nem érdekelte őket, hogy édesanyjuk nem egyezett bele és nem mondott le róluk. És idegesek voltak, mint a tolvajok, akik rettegen a leleplezéstől, és mindentől, ami az ebül szerzett jószágra emlékeztette őket. Idegenek voltak egy idegen földön, amihez korábban semmi közüik nem volt. Így az iskolában olyan meséket tanítottak, mintha mégis, mintha ezer esztendeje a magyarok innen kergették volna el őseiket, és ide álmodták Cirilt meg Metodot, mint a szegényember fia a királykisasszony szerelmét.

Televíziót nálunk látott először. A régi Orient. Havazott, homályos volt a fekete-fehér adás, a műhelyben eszkábált antenna Kékestető felé mutatott. Az öreg nézte egy darabig, körbejárta: „Ezen a dróton mennek be a dobozba? Kutya dolog! Ez az a Hruscsov, a nagy ember, akiről minden nap beszélnek? Olyan kopasz, mint én, nem is olyan nagy, tán még nálam is kisebb. Hát akkor ez parancsol a muszkának mostanában...” – csodálkozott, aztán felült a szekérre, amit addig apám megrakott szénával. Vitte a jószágnak, ami már nem is az övé volt, de az ő istállójában kellett tartani. Nem nézhette, hogy szövetkezet képtelen ellátni a feladatát. Éhezett az állat is. De miért, ki miatt? Istenverése ez!

Nem Napóleon, Lenin, Hitler vagy Sztálin a fő bűnösök, helyettük bármikor találtak volna másikat, nagyravágyó megszállott népvézereket, akikre rábízhatják a piszkos munkát és majd rájuk kenhetik a bűnöket, mint hajdan a zsidók a pusztába kergetett bakkecskére. Ők pedig beseprik megint a nyereséget. Cinkelt lapokkal játszanak, ők osztják le a lapokat mindig a kifosztásra szánt balekok elé, akiket néha nyerni is hagyának, hogy elhittessék, mindez nem csalás, egyenlő esélye van ebben a sajátos demokráciában mindenkinek. Gürcölhetsz szakadatlan, és megillet a szólásszabadság is, ha az ő szájizük szerint hirdeted. Másfajta vélemény persze meg nem engedett, mert sérti a közösségi alapelveket, az általuk kreált alapokmányokat, s ha úgy akarják, letiltanak és kirekesztenek.

Nagyapám erről csak annyit tudhatott, hogy egy tehén ára viccelődni az áldott jó országalapító elnök nevével. Pedig csak annyit kérdezett: *Miért nem holnap?* (mármint Masaryk?)

Ezért örült, amikor újra magyar honvédek jöttek elzavarni a dölyfös cseheket (mert azzá lettek az idegen vagyona ingyen betelepedett megszálló telepések). Büszkén vette le kalapját a Szent Jobbot szállító vonat előtt. Ismét embernek érezte magát, még ha nem is lett gazdagabb. Békésen visszatért a kapához. Télen seprőket csinált, gereblyét faragott, kosarat font, kések lettek az elkopott kaszából, és sítalpat hajlított az unokáknak (lóhúgyban áztatta valami régi receptúra szerint).

És újabb háború jött. Nagyon be kellett osztani a készleteket. Apám a fronton, valahol Lemberg és Tarnapol felé a Sztripa mellett volt beásva a losonci tüzerekkel. Anyám a nővéremet szülte, amikor a front átvonult. A német páncélosok nyomában, mint a sáska, rongyos és bűdös román katonaság, orosz (vagy ukrán, kaukázusi?) légénység gyalog, teherautókon, ágyúkkal, katyusákkal. Az egyik be akart rontani a szülőszobába, ott állta útját a folyosón nagyapám. Ez meg kibiztosította gépfegyverét, a dobtáras „dióverőt”, hogy azonnal agyonlövi... és éppen akkor egy tiszt is odaért. Fél kézzel leteremtette a basáskodó közlegényt, aki alig tudta magát összeszedni, és várhatta a későbbi megtorlást, igyekezett hát elkódorogni. A tiszt intett, mosolygott, hogy ne féljenek: „Kusaj, mama!” (Főzzél anyuska!) Ez volt az ebédmeghívás, de hozott konzerveket, meg szappant, legyen mivel megfürdetni a kicsi Zsuzsikát, a nővéremet. Így támadt fel másodszor is a halálra ítélték közül nagyapám, aki így emlékezett: *„Ember volt ez, nem katona!”*

A származása miatt nem bélyegzett meg soha senkit. Csak „faji” alapon: ez dolgos fajta, az lusta fajta, amaz meg kommenista fajta (akik elvitték a lovát, Csillagot).

Egyszer egy cigányember állított be hozzá.

„Van-e munka, Pista bácsi?”

„Ott az ásó a falnál. A csűr mellett, azt a kis darabot végezd el.”

De hiszen az már fel van ásva, morogtam méltatlankodva, mikor az ember kiment.

„Tudom, fiam. Ha visszagyön, kap egy ódal szalonnát. Kifogytak, az kell neki, de ő is tudja, hogy ingyér nem. Azért kért munkát. De most csak ez van... hogy is nézne ki a világ, ha a lustálkodó meg a dologtalan népeket is etetnénk?”

Később annak a cigányembernek a fia járt bevásárolni, amikor már nagyanyám kilencven éves korára magára maradt és nehezen mozgott. A tíz koronából leszámolta a visszajárót. *„Sokat mondtál, egy korona még a tiéd...”* – mondta mama, s ilyenkor huncut mosoly csillant meg a szemében. Mintha nagypámmal kacintana össze. Ő is így akarhatta volna. Közel hatvan év közös háztartás, gond és egymásra vigyázás után az ő érzéseit és gondolatait is cipelte tovább. Édes teher, ami még erőt adott neki. További tíz évig, egyedül.

MAGYARORSZÁG és én

Az én Magyarországom Tiszán innen, Tiszán túl

Sohasem tettem fel magamnak a kérdést, nem gondolkodtam el azon, hogy mit jelent számomra Magyarország; sem azon, hogy ki vagyok én, mint magyar, vagy mi Magyarország, mint ország; kik vagyunk mi, Magyarország és az összes magyar, bárhol is éljünk, bárhol születünk is; és akár jártunk a jelenlegi Magyarországon, akár nem, ha balsorsunk vagy jószerencsénk következtében a jelenlegi Magyarország határain kívül születünk.

Nem gondolkodtam azokon a kapcsolatokon sem, amelyek a hazámhoz kötnek. Mindezekon csak úgy tudok gondolkodni, mint egy olyan magyar, akinek egy ideig idegen zászló alatt kellett élnie, idegen himnuszt kellett tisztelnie, nem a sajátját.

Nagy Magyarországon születve, Csonka (vagy ahogy én nevezem: „Kiszabott”) Magyarországon élve, csak annyit tudok mondani, hogy Magyarország valami olyasmi volt és marad is számomra, mint a lelkünk, mint mi magunk, valami olyan személyes, anynyira intim, amit néha nehéz megmagyarázni, hangosan kimondani. Egy olyan szoros és kölcsönös kapcsolat, mint amilyen az ember testrészei között van, és nem lehet megfelekezni erről, sem megtagadni vagy nem törődni vele. Azt mondják, ha egy ember elveszti a karját vagy a lábát, még akkor is a helyükön érzi azokat, amikor már belerokkant. Ez Magyarország minden magyar számára. Ezt jelenti számomra is.

Látom magam előtt azt a kislányt, aki voltam, amint Édesanyámmal a Tisza partjára megyek, amely Romániát és Szovjetuniót elválasztotta, és elválasztotta egymástól Máramarosszigetet és Aknaszlatinát, szüleim szülővárosait. Máramarossziget Édesanyám szülővárosa volt, amelyet elhagyott, hogy a Tisza másik partjára költözzön Aknaszlatinára, ahol családot alapítottak Édesapámmal. Mindkét város ezeréves múltra tekint vissza, de hároméves koromban az egyik román, a másik szovjet lett.

Télen mentünk oda, amikor a levelüket vesztett fák csupaszok voltak, és látni lehetett onnan Máramarosszigetet, ahol családunk egy része élt. Édesanyám megmutatta a nagybátyám házát, a főteret, a gimnáziumot, ahol a bátyám tanult, de ahol a határ bevezetése miatt, nem fejezhette be a tanulmányait; és megmutatta Édesanyám a Tisza túlsó partját, ahol Édesapámmal sétálgatott, a templomot, ahol megkereszteltek... Néha egy alakot látva, azt hittem, hogy a nagybátyám az, akit személyesen nem volt lehetőségem megismerni, mert ott volt a határ és szétválasztotta a családokat, a barátokat, az életeket. A határ egy valóság volt, amelyhez hozzászoktunk, mint a beteg a krónikus betegségéhez. És mindez számomra Magyarország volt, a hazám, a családom, a gyökereim, az anyanyelvem, az önazonosságom.

Sohasem tudtam elmenni együtt a szüleimmel a Tisza túlsó partjára, hogy megmutassák nekem közletről azokat a helyeket, ahonnan származunk, a helyeket, amelyeket lelkünk mélyén sohasem hagytunk el... A valóság mégis csak néhány féltve őrzött családi fénykép volt a kezünkben, amelyeken nemcsak a rokonokat ismerhettem meg, de a környezetüket is, a hagyományaikat, a valamikori magyar mindennapokat...

És ugyanakkor látom magam újra, 3-5 éves kislányként, aki beszél magyarul, oroszul, ukránul és ért románul. A szüleim csak magyarul beszéltek és értettek. Látom magam a kis magyar, orosz, román, ruszin és zsidó játszótársaim között: barátok voltunk, nem volt nyelvi akadály köztünk. Tudtuk egymásról, ki milyen nemzetiségű: mindenki a nemzetisége szerint tartotta meg ünnepeit, néha titokban, mert rossz szemmel nézték a Karácsony és a Húsvét megünneplését, tilos volt megemlékezni a történelmi ünnepeinkről is. És közben új ünnepeket kellett ünnepelni, új dátumokra kellett emlékezni, olyanokra, amelyek messziről jöttek, amelyeket hivatalosan vezettek be, amelyeket ünnepeltettek anélkül, hogy a helyi lakóság bármit is tudjon eredetükről, jelentésükről. Válhattak-e igazi ünnepeinkké?...

És mégis hálával gondolok az első kis orosz barátnőmre, Verára, egy katonatiszt kislányára, akinek már nem emlékszem az arcára, nem emlékszem semmi másra, csak a nevére. Vele játszottam óvodás koromban és megtanultuk egymás nyelvét. Emlékszik-e még a kis magyar Évikére, akivel futkározott a réten a „bábuskája” felügyelete alatt, és akivel pipacsot szedett? A mai napig nagyon kedvesek nekem a pipacsos mezők, melyek az ott játszó gyerekekkel Magyarországot jelentik nekem, mint ahogy a smaragdzöld táj Írországot juttatja az ember eszébe...

Eszembe jut az a 7-8 éves iskolás kislány is, aki voltam, amint a ruszin barátnőmmel, Szonjával azon vitatkozom, hogy mi veszélyesebb: a dörgés vagy a villám? Én a dörgést tartottam veszélyesnek, mert a szó magyarul agresszívebben hangzott számomra. Azóta is szeretem szemlélni az eget, legyen az báránnyelű, békét hirdetve nekünk, vagy fekete fellegekkel borított, a változó és mozgalmas felhőkkel, amelyek olyanok, mint a magyar történelem, mely mindig jelzi a vihart.

És később már a gimnázium legjobb diákjaként látom magam, akinek szép és nagy jövőt jósoltak a matematika területén, azt a diákot, aki szeretet újat tanulni, olvasni, és olvasni minden nyelven, amelyet ismert: magyarul, oroszul, ukránul, sőt még franciául is... A gyerekek többsége csak magyarul olvasott, még akkor is, ha orosz vagy ukrán iskolába jártak (nagyon sokáig nem volt magyar középiskola a II. világháború után). A szülők adták tovább gyerekeiknek az anyanyelv tudását. A magyar könyveket cseréltük egymás között és lázasan olvastuk azokat, hogy nyári estéken beszélgessünk róluk a házak előtt, az udvarban vagy a kertben üldögélve. Boldog volt az a család, amelynek volt könyvtára, mert egy magyar könyv valódi kincset jelentett. Nekünk volt könyvtárunk... Ezek a könyvek Magyarországot jelentették számunkra, a történelmünket, hagyományainkat, azonosságunkat.

A valóságról, amely körülvelt bennünket, nem beszéltek, azt éltük. Vagy ha beszélünk róla, akkor az idő múlását azzal jelöltük, hogy „amikor a csehek bejöttek”, „amikor a románok letelepedtek”, „amikor a magyarok visszajöttek”, „amikor bejöttek az oroszok”. Mindez a határok valóságát jelentette, a határokét, amelyeket a lelkünk mélyén ideiglenesnek hittünk: mi magunk, vagyis az érzéseink Magyarország és anyanyelvünk iránt ugyanazok maradtak, noha az iskolákban egy olyan történelmet, irodalmat, földrajzot tanítottak nekünk, amely nem szólt a környezetünkről, sem a kultúránkról. Ez is egyfajta határ volt, amelyhez hozzászoktunk. De nem a miénk volt.

Nem ismertünk más országokat, mint a mai fiatalok. Sem a léghör, sem a mindennapi gondok nem tették ezt lehetővé. És ekkor divat lett a levelezés a világ bármelyik táján élő fiataljaival. Én is szerettem levelezni. A levelezés határokat nyitott meg előttünk, egy másfajta élettel ismerttet meg, amelyről nem beszéltek az iskolában. Egy képzeletbeli utazás volt ez, távoli országok felfedezése. 22 ország fiataljaival leveleztem, minden nyelven, amelyet ismertem vagy tanultam.

Egyszer egy német levelezőtársam azt szerette volna tudni, hogy miért élek Szovjetunióban magyar létemre. Csak 15 éves voltam, és megpróbáltam a mindennapi életben szerzett tudásom alapján válaszolni neki. Az iskolában erről nem beszéltünk: tabu volt. Így megírtam a német fiúnak, hogy mivel Kárpátalján születtem, amikor az Magyarországhoz tartozott, természetes, hogy magyar vagyok és Magyarország a hazám. De a határok létesítésével automatikusan szovjet lettem két éves koromban. Pont. És nem jött válasz.

Már el is felejtettem a levelezőtársamat, amikor két évvel később az idősebb bátyámat, aki vezetőállásban dolgozott, behívták a városi tanácsházára, és „illetékesek” a gimnazista húga leveléről kérdezték, mert a levelet cenzúrázták és „visszaérkezett”. Ekkor kaptam az első leckét „politikából”, magyarázatot a határainkról, és egy tanácsot, hogy még akkor se beszéljünk erről, ha igazunk van. A bátyámat a levelem miatt leváltották a vezetőállásról, és biztonsági mérnökként dolgozhatott a sóbányában. De ennek okát csak a két bátyám halála után tudtam meg, mert nem akarták, hogy ez megzavarjon engem.

Viszont előttem bezárultak a felsőfokú matematikai tanulmányokhoz vezető utak, és valóban megértettem azt, hogy ki vagyok. Tudatosan is magyar lettem, nemcsak ösztönösen. És féltem. Mint egy gyerek, aki nem tudja, hogy miért büntették meg. Abba hagytam a levelezést, mindenfajta levelezést. Egy kamasz nem lát világosan, nem érti, hogy miért jobb hallgatni, mint beszélni az igazságról..., de a lelke szabad marad.

Magyarország valóban az „enyém”, a „hazám” lett, az egész Magyarország. A határok csak egy objektív valóságot jelentettek. Magyarország volt és maradt ma is az én szeretett szent magyar hazám, a mindenem, akinek életem köszönhetem. Nehéz idegen nyelvre lefordítani a „**Hazám, hazám...**” c. ária szavait Erkel Ferenc „**Bánk bán**” c. operájából, mert ahhoz, hogy az ember megértse, magyarnak kell lennie lélekben is, így hiszem.

Az életem, természetesen, tovább folytatódott ott, ahol laktunk. Folytattam a tanulmányaimat, de más utat kellett választanom, szüleim, fivérem támogatásával, és azon kevés (magyar és román anyanyelvű) tanárom segítségével, akiknek fontosabb volt egy tehetséges diákjuk jövője, mint a félelem és saját biztonságuk.

Az idegen nyelvek fakultásán kezdtem tanulni Ungváron. Továbbra is jó diák voltam, továbbra is sokat olvastam, továbbra is magyar voltam lélekben és meggyőződésben, a valós határoktól való félelembe zárva, de belső határok nélkül.

Egyetemistaként jártam először Budapesten. A barátaim és rokonaim igyekeztek bemutatni nekem Budapest nevezetességeit, de mindet ismertem olvasmányaimból, fivérem elbeszéléséből. Mind bevésődtek az emlékezetembe, belém épültek. Annak az országnak a fővárosa volt Budapest, amellyel mindig azonosnak éreztem magam, mert minden hozzákötött, kivéve a határok valósága.

Látom magam, amint sírok, amikor először hallom nyilvánosan a magyar himnuszt. A himnusz, „**Isten, áldd meg a magyart**” szavai nekem szóltak, a lelkemet érintették, és, azt hiszem, többé-kevésbé minden magyar számára ugyanazt jelentik. Több nyelvet is beszélhet az ember, lehet két-, három-, vagy akár négynyelvű is, csak az anyanyelvén érzi igazán a szavak jelentését, azon a nyelven, amelyen az első szavakat hallotta, amelyen megtanult beszélni, énekelni, a **Miatyánkot** imádkozni. Az anyanyelvünkön több jelentéssel bírnak az olyan szavak, mint „**apa, anya, testvér, otthon, szeretet, Isten**”, mint bármely más nyelven. Az anyanyelvemen Magyarország és én egységet alkotunk, ahol én csak egy csepp víz vagyok abban az óceánban, ami számomra Magyarország.

Később, tanárként már a jelenlegi Magyarország területén éltem anélkül, hogy valaha is itt szerettem volna letelepedni, Kárpátalját elhagyva. De az élet gyakran felkínál nekünk egy utat, amelyen mennünk kell, és ezen az úton nem ismétlődnek meg azok a hibák, amelyek sorsdöntő kihatásúak, és amelyek arra tanítanak, hogy mi ne kövessünk el hasonlókat.

Orosz és francia nyelvet tanítottam, azon országok nyelvét, amelyek döntő szerepet játszottak Magyarország történelmében. Megpróbáltam ezen országok nyelvét és kultúráját továbbadni diákjaimnak, olyan kamaszoknak, mint amilyen én voltam valamikor, őszintén beszélve velük az országok történelmi és kulturális gazdaságának ismertetésekor, megelégedve a határokról.

A tanulóim az elsők között látogattak el Kárpátaljára, Franciaországba és más európai országokba, mihelyt ez lehetővé vált. A valóságban fedezhették fel ezen országok szépségét, és nem egy határsövénnyel átelve, mint én valamikor. Láthatták, hogy mind hasonlóak vagyunk, bárhol is élünk, bármilyen határ is válasszon el bennünket. Megérthették, hogy a saját azonosságunk önmagunkkal nem gátol bennünket abban, hogy szeressük és tiszteljük a másokét, és hogy a cserekapcsolatok kölcsönösen gazdagítanak bennünket, barátokká tesznek minket.

Láttam diákjaimat néptáncainkat ropva Strasbourgban Magyarország az Európai Unióba lépésének napján, és nagyon reméltem, hogy az Unió meg fogja szüntetni az összes belső határt Európában, megőrizve az országok identitását, a nyelvüket, kultúrájukat és hagyományaikat. Lehet, hogy ez sok időt fog igénybe venni; lehet, hogy már nem lehetek tanúja ennek; de mint tanár, akinek a szakmája a hivatása volt és aki egész aktív életét diákok között töltötte, azt remélem, hogy eljön egy olyan idő, amikor egyetlen anyának sem kell gyermekével egy határrá vált folyó partjára mennie azért, hogy megmutassa gyermekének a szülővárosát; amikor nem lesz tilos megszólalni anyanyelven; amikor nem lesz elítélendő megünnepelni a saját hagyományos, vallásos és történelmi ünnepeket; amikor magyarnak lenni, az ember önazonosságának valódi értelmezése szerint, egyenlő lesz azzal, hogy franciának, orosznak, németnek, belgának vagy más nemzetiségűnek lenni, és ez „csak” gazdagítani fogja az embereket akkor, amikor majd a félelem már sohase bénítja meg a szellemet.

Az én Magyarországom... Mit jelent ez számomra? Semmi mást, mint az önmagammal való azonosságomat és minden gazdagságot, amit életem során kaptam, minden bánatával és örömeivel, bukásával és sikerével, és a barátsággal, amely az egész világ embereihez köt.

Egyszer egy ukrán évfolyamtársam (aki igazából ruszin volt, de szerencsésebbnek tartotta ukránnak vallani magát) azt kérdezte tőlem, hogy miért vagyunk mi, magyarok olyan gőgösek. Akkor nem ismertem azt a szót ukránul, és így a válaszom a következő volt: „Ha megmagyarázod, hogy mit jelent ez a szó, talán tudok válaszolni.” Nem kélekedett a válasszal: „Látod, már ez a válaszod is ezt a gőgöt bizonyítja.” Azóta már ezt a szót is ismerem ukránul, és gondolatban most válaszolok neki: „Nem, nem vagyunk gőgösek, én sem vagyok az, tévedsz. De büszkék vagyunk a történelmünkre, kultúránkra és civilizációnkra anélkül, hogy lebecsülnénk másokét. Szent István királyunk a fiához írt Intelmeiben már azt tanácsolta nekünk, hogy tiszteljük az idegeneket, és mi követjük a tanácsát.” És azt hiszem, az, hogy az ember szereti a népét, kultúráját, hazáját és anyanyelvét, nem mond ellen annak, hogy tiszteljük a másokét is, azokét, akik sokszínűségükkel gazdagítanak bennünket. Ezért ajánlom gondolataimat a legjobb barátainknak szerte a világban:

Jeannine-nak és Georges-nak, a lyoni barátainknak, akikhez sokéves barátság köt, és akiknek köszönöm azt a tiszteletet, amellyel a legvédtelenebbekhez fordulnak;

Carmen-nek és Isaias-nak, a spanyol barátainknak, akiknek köszönöm a spanyol nyelv és kultúra iránti szeretetüket és azokat az ismereteket, amelyekkel gazdagítanak;

Marie-Louise-nak és Karine-nak, a skandináv kollégáimnak és barátnőimnek, akiknek köszönöm a nyitottság példáját, amellyel a világ felé fordulnak;

Chiara-nak, a szicíliai barátnőmnek, akinek köszönöm a nagy vendégszeretetét és meleg fogadtatást;

És mindenkinek, aki osztja a meggyőződésemet, hogy egy jobb világ felépítéséhez szeretnünk kell a saját hazánkat és tisztelni másokét, mert mindenki tartozik valamilyen néphez, nemzethez, etnikumhoz anélkül, hogy azt választotta volna, és mindegyikünk azt a feladatot örökölte és kapta, hogy a legkisebb hozzájárulásával is gazdagítania kell hazáját.

„Az én Magyarországom” számomra ezt jelenti. Egy egészet, egy nemzetet Tiszán innen és Tiszán túl, amely 6 országban él anélkül, hogy erről önmaga dönthetett volna. Nem a magyarok döntöttek a helyzetükről, amely azt eredményezte, hogy az elszakadt magyar földön élő magyarok idegenek lettek, mert az új „urak” nem ismerték el a kultúrájukat, hitüket, nyelvüket, és az „urak” nyelve és kultúrája elfogadására kötelezték. Idegenek lettek az anyaországban is, ha áttelepültek, mert románoknak, oroszoknak, szerbeknek tartották őket, másodrendűeknek, mert „onnan” jöttek. Az én Magyarországom egy egész történelmileg, lelkiileg, szellemileg, kultúrájában, csak földrajzilag megosztott. És én egy kis pont vagyok csupán benne, ehhez az egészhez tartozom, bárhol is élek, akár az anyaországban, akár az elcsatolt részekben. És egy vagyok az összes magyar közül, bárhol is éljen a világ. **Se több, se kevesebb.**

Kit szerettél, Madách?

Középiskolás koromban még magyar irodalomtörténetet tanultunk, kezdetektől napjainkig, századonként, stílusirányzatonként: vers, próza, dráma... reneszánsztól (Janus Pannonius, Balassi Bálint) egész a nyugatosokig (Ady Endre, József Attila)! És ahogy a XIX. századi drámához értünk, a romantikánál, mindjárt érettségi tételekként a Bánk bán, a Csongor és Tünde, s Az ember tragédiája! Előbb Madách Imre életrajza, majd a Tragédia műelemzése! És akkoriban még nem volt sem oksitelő, sem net, de még wikipédia sem! Viszont maga a Tragédia már akkor annyira felkeltette az érdeklődésem, hogy azon nyomban elcsentem nagyanyám könyvespolcáról, s miután elolvastam, döbbsen állapítottam meg: mintha valaki a szomszédban titokban pont ezt írta volna meg a fiókjának! Bár azóta több színházi verzióban is láthattam, én már akkor szerelmes lettem belé, de olyannyira, hogy hosszú időn át, míg mások cigisdobozukat rejtegették belső zsebeikbe, én ezt a zsebkönyvet hordtam magammal. Mindmáig végig kísért... Írtam is róla: előbb az Új Forrásban (Tatabánya, 2005. december), majd a Partiumban (Nyíregyháza, 2021 ősz), és még most sem hagy nyugodni! Ó, de hát mit is csodálkozunk? A Tragédiát a számos angol fordításon kívül átültették még finn, olasz, svéd, spanyol, katalán, francia, holland, orosz, bolgár, cseh, szlovák, lengyel, román, eszperantó, jiddis, galego, sőt nemrégiben arab nyelvre is? De a tavaly megjelent Nádasdy Ádám magyar nyelvű prózai fordítása is!

De ni csak, mit fedeztem fel a napokban! Kit szerettél, Madách? 5-ös! És pont egy ilyen drámát akartam én megírni... És megrendezni... És végignézni, mint néző... De most már... Marad számomra az év előadása, felfedezettje, még így is! Ajánlom! Van annyira jó...

A PETŐFI 200 programsorozat azonban érthetően, természetes módon háttérbe szorítja a MADÁCH 200 eseményeit, de hát, na...

Madách ugyan január 20-án született, a magyar dráma napját pedig szeptember 21-én, a Tragédia ősbemutatója emlékére ünnepeljük, többnyire új magyar drámák (ős)bemutatóival...

2023 november 26-án mutatta be az alig 5.414 lakosú, 78%-os arányban még magyarok által lakott, 2020 óta az RMDSZ-es Tóth Sándor által vezetett, 2003 óta város rangú, Marosvásárhelytől keletre 19 km-re, az alsó szakaszán, a Maros torkolatánál szinte minden évben kiöntő Nyárad-folyó mentén, annak középső szakaszán fekvő Nyáradszereda, az 1997-ben táncszínházként indult, de 2007 óta a Benő-Barna Zsolt által igazgatott, többnyire néptáncra alapozó együttese, a Bekecs Táncszínház, melynek csak a tavaly lett fenntartója a helyi önkormányzat. De ez az előadás most egy kicsit? - erősen más!

A színház vezetősége már régóta gondolkozott azon, hogy talán érdemes lenne kicsit elmozdulni, kimozdulni a megszokott kerékvágásból, műfaji meghatározottságukból. Ezt a lépést most – úgy vélem, ezzel a kísérleti előadással igen sikeresen – meg is tették.

Az alig 1 óra 15 perces előadásra felfigyelve első látásra pedagógiai célzatra gondolhatnánk, betekintést nyerni a Tragédia megírásának hátterébe, Madách családi körülményeibe, de háromszereplős kamaradarabként határozza meg önmagát. Ez igaz is, hisz T. Pataky László negyedszázada írt két monodrámájából építkezik: az egyik Madách anyját, Majtényi Anna sorsát mutatja be, halálának pillanatában retrospektívszerűen, a másik szintén ezt a technikát alkalmazva, Madách feleségének, Fráter Erzsébetnek a szemszögéből rekonstruálja a történetet. Közös pontjuk Madách, aki itt néma szereplőként jelenik meg – és ezzel be is indítja a kreatív fantáziánkat -, sőt, fehér arcmaszka által mintha a halálból lépne elő. A két, egymástól teljesen eltérő karakterű nő egymásnak feszüléséből a kronologikusan felpörgetett, életrajzi ihlettségű konfliktusok által egy tragikus sorsú szerető tündöklésének és bukásának (is) vagyunk tanúi. Hogyan sikerül Fráter Erzsébetnek szerelemre lobbannia Madách iránt: első látásra, mely kölcsönös szerelemben, házasságban, gyerekáldásban és rövidebb-hosszabb ideig tartó boldogságban is telik? Míg a keménykezű anyós, a vaskalapos házvezetőnő, a pénz szorításában önmagát vallásos neveltetésének köszönhetően feltaláló könyvelőnő, ügyvezető, a minden tragédiát túlélni képes állhatatosság fogásába nem kezd el vergődni? És a tragikus vétek: Madách, 48-as események során történt börtönbezárása, kiújuló-megerősödő szív- és tüdőbetegségei, pontosabban a kiszabadulása után megtörő, édeni idillinek azelőtt sem igen nevezhető családi élet fokozatos elromlása, felbomlása, no persze részben a feltételezett megcsalás által is közrejátszva, a valósággá emelkedő pletykákig, vacilláló válásig, külön költözésig, majd hajléktalanná és tébolyulttá válásig?

Két nő között. Mindent vagy semmit. Már az első 5 percben felütik a lapot, és nem is akármilyen szinten: mellbe- és húsbavágnak, mintha laboratóriumban lennének, és minket, a nézők húsát boncolgatnák. Sistereg a feszültség, szikráznak az ellentétek. És Madách néma jelenléte, koreografált reakciói éppenhogy felerősítenek minden feszültséget! Tudjuk, ő maga is egy kontemplatív, visszahúzódo egyéniség volt, aki nem szeretett a két nő közt választani, hisz szüksége volt mindkettőre, ezért ellentétükből menekülve inkább igyekezett őket kívülről figyelni: minthogy érdekelte a női lélek működésének mechanizmusa, végül is így írta bele a Tragédiába Évát.

Aztán ott a térkiképzés: a nézőkkel egysíkban lévő játéktérben a három színész ugyan korbú jelmezt visel, de... Fráter Erzsébet angyali ártatlanságának a fehér dukál. Ennek ellentétéként Majtényi Anna tetőtől talpig feketében. Cristina Breteanu itt a jelmeztervező. A színészek már-már leheletnyi közelünkben vannak, portofon nélkül. A játéktérben megemelt palló keresztet formáz, mintha szenvedéstörténetnek leszünk majd tanúi, ennek végében kis vezeklő-zsámoly, no meg főntről egy kis reményadó villanykörte fénye, és egy több funkciót is betöltő fehér kalitka. És ennyi bőven elég is. Nincsenek helyjegyek, a nézők az előadás kezdése előtt 5 perccel mehetnek be, ahol már előadásra készen várják a színészek. E négyzet alakú játékteret három oldalról veszik körül a nézői széksorok, három-három, a játéktértől távolodva emelkedésszerűen. Így mintha már beavatásban vennénk részt, de ha mégsem, akkor is tanúkként vagyunk jelen: mintha Jerzy Grotowski szegény színházának, rituális színházának nem csak a minden eddiginél szegényesebb kellékeit ismernénk fel, de

mi magunk is ennek a típusú színháznak lennénk a részesei, ha nem is éppen gőzfürdőben, de intenzív terápián. Ha nincsenek kellékek, melyekbe a színészek játékok által kapaszkodhatnának, nem marad más eszközük, mint az őszinteség. Csalni sem képes a játékok, hisz a kőszínházak nagytermeiben megszokott megemelt nagyszínpad és nézőtéri távolság hiányában itt nem vész el egyetlen hiba sem. Itt, ebben a felfokozott, szűk térben minden apró rezdülés hatványozottan felerősödik, és jelentéssel bír. Ezért aztán nem is lehet, csak a legegyszerűbb elemekből építkezni. Megszűnik az üresjárat, nincs holtpon, mellébeszélés. És én direkte ezt szeretem a színházban - is. Ott van viszont a színészek saját jelenléte: testük, akár egymáshoz viszonyítva a térben, tartásuk, kifejezőerejük, konfrontációjuk, mozgásuk, és beszédhangjuk. És ebben már-már mesteri szinten képesek alkotni.

Lelkiismeretvizsgálat történik itt a halál pillanatában, és ez alkalomból epizódokat mutatnak be az életükből, a kinszenvedés és kétségbeesés gesztusait sem kerülve. A halál árnyékában pedig senki sem lehet kicsinyes. Majtényi Anna és Fráter Erzsébet ugyan Isten előtt adnak számot, de a színészek beszédmódja a nézők irányába történik, konfliktuális szituációban pedig a két nő dialógusának lehetőségeit hordozzák. Mint veszett kutya ugraskodik többször is az egyenes tartású, gerinces, büszke, emelt fővel majdhogynem rendőrként járőröző, rideg, vaskalapos, felkiáltójelként morálról, Istenről, monetáris és jogi, megkérdőjelezhetetlen szentenciaként elhangzó kalkulációkról, jobbkeze mutatóujját többször is figyelmeztetően felemelő, Istenre hivatkozó, észt osztó anyósoknak a vergődő, állandóan izgó-mozgó, a bálon táncoló, máskor nászágyban szeretkező, végül hajléktalanként a földön fetregő, négykézlábú elesettségéből többször is fokozatosan, még nagyobb erőre szert téve, talpraálló meny, de mindhiába, csak saját vesztére. Az anyós a jelenlétével, a meny viszont szerтеагаzó mozgásával uralja a teret, köztük pedig Madách, mint kísértet, hol egyik, hol másik irányából építkezve reagál. Amikor pedig az újra- és újra nekifeszülések már a csúcásra hágnak: a meny az örültekházába kerül. De az anyós is megtörni látszik: kérdések gyötrik, vajon lehetett-e volna másként, miért éppen őt bünteti tragédiákkal az Isten, stb.

A két nő végletes összeütközésében majdhogynem a jó és a rossz, az ördög és az angyal, a magasság és a mélység, az élet és a halál harcát látnánk, a poklot és a mennyországot, miközben köztük maga a tehetetlen, visszahúzódó, tétlen Madách is elvész. Lám, hogy képes két nő, egymás ellenében, a férfiert harcolva, egy férfit tönkretenni! Ami marad, az a Tragédia, illetve egy szép szerelem fájdalmas emléke, Éva (a felesége, Fráter Erzsébet), a Tragédiában.

Örök és ma is aktuális téma: két nő egy háztartásban - főleg ha az anyós és a meny kerül egy fedél alá, hosszú távon nem vezet valami túl jóra! Kétségtelen, hogy az első szerelmüket túlélő kamaszokat, a házasság előtt álló párokat is keményen foglalkoztatja. És nem csak őket. Hogyan lehet együttélni anyósokkal és menyekkel egy fedél alatt? S ha még Madách introvertáltságát, írásba való menekülését is hozzátesszük, akkor kész a tragédia. Viszont ha ez nem lenne, paradox módon akkor maga a jócskán önéletrajzi ihletettséggű Tragédia sem íródhatott volna meg. Minket, nézőket, azonban itt és most az anyós és meny közti harc köt le, feloldozás márpedig nincs. Röpke kis szerelem,

boldogság, aztán a szinte véget nem érő, halálos összecsapás, és az elkerülhetetlen bukás. Aki maximálisan él meg mindent, az hamar elég, hamar kiég. De érdemes-e másként élni? Az életet nem a maga teljességében élni meg?

Előbb-utóbb mindenki bekerül egy olyan családi konstrukcióba, mely konfliktusokkal teli. Családtagokat megváltoztatni? Karakterünk meghatározta sorsunk rabjai vagyunk, s egész életünkben a csak egyre feszülő kilátástalanságok felerősödő sorozata a beteljesületlenség felé sodorja szerencsétlenül alakuló vergődésünket. Szerelem? Boldogság? Házaseset? Család? Gyerekek? Börtön? Betegségek? Bolondokháza?

Kamaradrámából eljutunk az önéletrajzi ihletésű, két monodrámát zseniálisan összehasonló történelmi drámától, a melodrámát elkerülve, Grotowski szegény/rituális színházi kísérletéig. Szerintem érdemes volt ezt is kipróbálni. Aki mer, az nyer. Kevés színházigazgatóról lehet ma ezt Magyarországon elmondani, akik a népszórakoztató nézőszámok, fenntartói könyvelőket kielégítő jegyeladások rabságában élnek, és nem minden esetben üt fel fejük búbjában az ambíció egy-egy, akár kísérleti jellegű színházművészeti alkotás irányát. Másként teátrális szempontból szerintem nem is lenne érdemes... És akkor így már elérkeztünk ahhoz a ponthoz, amikor ez a két színésznő, anya és lánya, Kilyén Ilka és Ritziu Ilka Krisztina, akik már régóta alkotnak párost a színpadokon, kinövök-túlnövök az egyéni előadóestek szintjét, amiket évek óta magas színvonalon műveltek. Csodás találkozás volt ez Györfi Csaba koreográfus-rendezővel, aki – nem mellesleg – a két nő között a néma Madáchot is eljátssza ebben az előadásban, aki a mozgásművészetén keresztül fejezi ki a konfliktuális szituációkat, erőviszonyok változását, emberi reakciók kimeneteleit nem csak saját játékában, hanem a másik két nő esetében is, amiket a Boros Csaba komponálta zenei effektusok is jócskán dramatizálnak a zongorabillentyűk haláltáncot felidéző kalapácsszerű leütéseivel, sámándobbal poentírozza.

Egy kifejezetten szép, kiegyensúlyozott, mértéktartó, lebilincselő, felkavaró előadással van itt dolgunk: megfontoltan építkeznek és fokozatosan adagolják a tragédiát; mindkét fél - anyós és meny - igazát, nézőpontját bemutató előadást láthatunk. Külön dicséret a betűvétel nélküli előadásért: én mindig külön kalapom emelem azok előtt, akik túl a nyugdíjkorhatáron is aktívan élnek (Kilyén Ilka 69 éves), és nem is akármilyen színvonalon.

Percre pontos kezdés, telt ház, 200 néző, részükről 75 perc moccanatlan síri csend, figyelem és fegyelem, egy betűvétel sem a színészek részéről, majd 5 perc, szünni nem akaró vastaps. Virágcsokrok.

Végre egy színházi előadás, mely teljesen felkavart, tetszett, izgalomba hozott, és még a könnyeim is kiszedte! Régóta nem történt velem ilyesmi...

Egy szó mint száz, minden elismerésem ennek az előadásnak, rég nem láttam ilyen jó előadást, ami ennyire hason rám, felkavarjon, kiszedje a könnyeim, és tetszedjen is! Nem mellesleg az előadás színvonala, de akár újszerűnek is mondható kísérleti jellege, dramaturgiája, színházművészeti formanyelve, egyszerű képi világa, de akár témája is: megérdemli a magyar színikritikusok figyelmét és elismerését. Az enyémet már kivívta, és tiszta szívből szurkolok ennek az előadásnak. Le a kalappal! Köszönöm, csak így tovább!

Nem csoda, hogy ezzel az előadással már több erdélyi, kis- és nagyvárosban egyaránt kivívták a nézők érdeklődését, tetszését és elismerését: Kolozsvár, Marosvásárhely, Székelyudvarhely, Gyergyószentmiklós, Sepsiszentgyörgy, Beszterce, stb...

Ennek az előadásnak a Magyar Színházak Kisvárdai Fesztiválján van a helye, hogy minél több színikritikus is megtekinthesse, és akár a magyar színikritikusok díjának első 3 jelöltje közé is bejuthasson, ha más nem, akkor egy különdíjra való jelölés formájában... Ha mégis tévednék, bottal verjenek meg engem!

(Az előadás végül június 22-én 22 órától lesz látható Kisvárdán a zsinagógában)

Czirják Árpád

Czine Árpád felvétele

Kovács János emlékezete, avagy csodák vidéken is vannak...

(Mesterszállás, 1955. január 2. – Mezőtúr, 2023. december 17.)

Valamikor a magyar elmaradottság leküzdésére Párizs jelenti a csodát. Batsányi János óta a radikális magyar költők egy része (például Petőfi Sándor, Ady Endre, Illyés Gyula, József Attila) előtt Párizs a viszonyítási pont. Pedig hát csodák nemcsak Párizsban, hanem a magyar vidéken is teremnek...

A szerkesztő nem akarta elhinni, hogy Pusztatúrpásztón született 1893-ban, egy zsidó családban, Kellner Sándor László, azaz Korda Sándor, a híres filmrendező. Egy uradalmi pusztán, Felsőrácegrespusztán, született Illyés Gyula, a *Puszták népe* (1936) költője-írója, aki Petőfi leghívebb és legsikeresebb hazai és külföldi népszerűsítője volt. Egy Finta Sándor nevű kisbajtárra Ecegpusztán talált rá a kitűnő néprajzos Herman Ottó. Finta Amerikában híres szobrász lesz, a kint élő magyarság egyik szellemi vezetője. 1938-ban New Yorkban ő készíti el az amerikai függetlenségi háború legendás magyar huszár ezredesének, a karcagújszállási Agbura (Fábricy) Kovács Mihálynak a híres domborművét. Trianon (1920) után a népi írók is feltárják, hogy a sanyarú sorsú magyar vidékkel kellene kezdeni valamit! Biharugra fia, Szabó Pál, a „szép szegénység írója” még Japánban is ismert lesz a *Lakodalom*, *Keresztelő*, *Bölcső* (1942, 1943) című regényeiből készült *Talpalatnyi föld* (1948) című film révén.

Adyt idézve --„Az Élet él és élni akar,” hát segíteni kell rajta! Ezt csinálta egész életművével a karcagi Körmendi Lajos, aki Sarkady Sándor szavaival élve, „sokat tett a nemzeti irodalomért, a tájhazáért, a Nagykunságért, népünk felemelkedésért.” De közöttünk, a vidéken él a már Kossuth-díjas karcagi Györfi Sándor is, jelen Magyarországnak egyik legnagyobb szobrásza: „Én tanyasi ember vagyok. Kunlapon születtem. Karcag az én Párizsom.” Csodák tehát a magyar vidéken is voltak, vannak és lesznek!

Sajátos csoda volt Mesterszállás könyvtár-népművelés szakos könyvtárosa, katolikus írója, Kovács János is. „Sok ilyen ember kellene vidéken, hogy megmentjük ezt a hazát” – így köszönte meg Sarkady Sándor soproni költő, karcagi öregdiák, János legelső könyvét, a *Nagykunsági Tükör* című esszéketet. A rendszerváltás tapasztalatainak megdöbbentő „siralmas énekű” összegzése a kötetet táro *Epilógus*. „A globalizáció rengeteg szemetet zúdított az országra, dologi, anyagi, szellemi, kulturális téren. A kisteleplések nem tudnak előre haladni, legyen bár egy-egy falunak önérzetes, dolgos, értékeit megbecsülő lakossága. Ebbe azonban nem lehet az embernek egykönnyen belemenyugodni. Hiszen nagyon szomorú lenne az, és az országnak is nagy veszteség, hogyha már a nagy történelmi és kulturális múltú vidékek is elindulnának a sorvadás, a hanyatlás, az elnéptelenedés útján. Elveszítve a népességen kívül a vidékek egyedi, csak rájuk jellemző vonásait, arculatát, kultúráját és hagyományait, amelyekkel éppen hazánk egyetemes értékeit gazdagítják, színesítik.”

Nagyszerű missziót hajt végre, amikor megjelennek nála a települések: Mesterszállás, Túrkeve, Tiszazug, Kunszentmárton, Mezőhék, Mezőtúr, Túrkeve, Karcag, s amikor megjelenik a szellemileg ide is kötődők egészen népes sora, közöttük Tókécs László, Talamsz Lajos, Seres Katalin, dr. Barna Gábor, Györffy István, Németh Gyula, Szegedi Kis István, Herman Ottó, Csukás István, Galgóczi Erzsébet, Csokonai, Petőfi, Hegyfok Kabos, Paulus Alajos, Sinka István, József Attila, dr. Tóth Albert. Ha valaki egyszer feljegyezi azt, hogy a Karcag főterén álló, Györfi Sándor alkotta *Németh Gyula szoborról* (1990) kik mondták el a legfontosabbakat, akkor Kovács János kultúrtörténész neve biztosan köztük lesz, pedig csak főképp a karcagi „koporsós” kapu jelképiségét emeli ki. Mégis ez az őszinte hang, ez a vallomások magyarságtudat-kuntudatápolás ritkaságszámba megy!

Felemelő volt, hogy Kovács Jánost közel harmincan kísérték el otthonról Karcagra, amikor bemutattam a Karcagi Nagykun Református Gimnázium diákjaival, Kele János és Domján Sándor 12. B osztályos tanulókkal, 2009. november 7-én, a könyvét: --„*Mert ő a mi Janink!*” Az 1990 augusztusa óta írt-szerkesztett, a hűségével ellenálló *Falufelügyelője* világító óratorony a Nagykunság végvidékén. És 2010. március 15-én Kovács János Lant és Toll díjat kapott. Örömmel tölt el, hogy ez alkalomra a laudációt az első könyvhöz írt dicséző méltatásomból, az előszóból állították össze. „*A mesterszállási Falufelügyelő főszerkesztője küldetéses, izig-vérig lokálpatrióta ember. Megvan a felkészültsége, az akaratereje, a stílusa, a tudása, a folyton égő lelkiismerete. A veszélybe került nagykunsági kultúra megőrzéséért harcol a tollával. Ötvennégy éves, hithű katolikus. A népi írók utóda-rokona. Próbálkozásait kezdettől fogva a >népben, nemzetben<való, Veres Péter-i felelősségteljes gondolkodás jellemzi, amikor értékeket keres és mutat fel, erkölcsi tisztásokat, igaz embereket, helytállásokat. Együtt érző szíve mindig a kifosztottaké és földönfutóké. Kovács János éppen húsz éve szerkeszti alázattal egy faluban, Mesterszálláson a Falufelügyelőt, a havi lapot...*” A még ma is élő, immár 33 éves *Falufelügyelő*, János fő műve, ismeretterjesztő, hagyományélő célkitűzéseivel és mindmáig fennálló gyakorlatával, bizony, egyedülálló országos csoda a magyar sajtó történetében!

Második könyve, a **Búcsú** (2011). Borítója és az illusztrációk Sinkó Veronika grafikusművész alkotásai. A mesterszállási Községi Könyvtár és Művelődési Ház adott otthont a bemutatónak, Barna Gábor néprajztudósnak és jómagamnak, illetve Szabó Viktória és Olasz Ákos 5. osztályos tanulóknak. A ráhangoló *Előszóban* Barna Gábor kiemeli az írói célkitűzés nemességét. „*Mindenütt és mindenkor értékeket keres, mert értéket kíván és tud felmutatni, és a közösséget szeretné erősíteni. Mert tudja, hogy ezek a megmaradás feltételei: összefogás a keresztény és emberi értékek alapján, önzetlen áldozatvállalás, a közösségépítés. / Kovács János ezért példaképeket keres mindent viszonylagossá tevő korunkban, és talál: katolikus vallásunk hőseiben, a szentekben, a mesterszállási lelkipásztorokban, művészekben és tudósokban – a múltból, a közelmúltból és a jelenből. Mellettük pedig észreveszi, és interjúiban megszólaltatja a hozzá hasonlóan gondolkodó pályatársakat is. Akik ugyanúgy ragaszkodnak ezekhez az értékekhez és a szülőföldhöz, mint ő.*” Valóban, szinte hihetetlen, milyen erővel tud szimbolikus sorsokat felmutatni – Szent Mihály, Szent Márton, Szent Kristóf, Mikulás, Árpádházi

Szent Margit, Árpádházi Szent Kinga, Árpádházi Szent Erzsébet -- fennkölt nyelvezettel, veretes hangnemben teremtve kedvet az otthoni, a falubeli tisztán éléshez. Kovács János lelkében a kis közösségek összefogása, harca elsősorban nem a provincializmus ellen folyik, hanem az ellen a sárkány ellen, amit úgy hívnak, hogy globalista világrend, amelynek a „magyar csoda” helyébe csak piacnak kellettünk.

Na és hát a koronát ebben a könyvben az író a gyönyörű *Jászkunsági betlehemesre* teszi. Amelynek volt is több előadása, egészében vagy részleteiben Mesterszálláson, Mezőhéken, Tiszaföldváron, Mezőtúron, Túrkevéen.

E könyvének sikerét is fémjelzi, hogy a vidéket éltető szerzője, ismeretterjesztő tudósa-újságírója 2012-ben a Nagykun Kapitányok Tanácsától Illéssy János-díjat kapott.

A következő kötete a *Hétköznapok* (2013). Címlapja a jóbarát Prekup János grafikájának felhasználásával készült. A hátlapon a szerzőről készült fotó a kisújszállási Papi Lajos fotóművész munkája. Volt szerencsém ezt a kötetet is lektorálni, és hozzá *Utószót* írni. Mezőtúron mutattuk be. Segítőim most is Szabó Viktória és Olasz Ákos voltak, a mezőtúri Református Kollégium 7. osztályos tanulói, János földijei, hívei, hűséges kis barátai.

János barátunk Mesterszállásról, a Nagykunság csücskéből, mint egy arkhimédészi pontból kitekintve az egész nagykun tájhazára, mintákat keres továbbra is, és lel is benne a falujának. Ezzel az ő elhatározásával a küldetéses izzású újságíró – most már azt is mondhatjuk -- a faluja mindenese, lelki gyámolítója, „lámpása”, „fáklyája” lett. Biztos történelmi tudással, kortársi ismeretekkel kalauzol el bennünket a Nagykunság múltjában, jelenében. Nála állandó mozgásban, egymásra vonatkoztatásban él a múlt és a jelen. De valami állandó szomorúság, mélabú is van ezekben a hétköznapi írásokban.

A meditáló író maga vallja a kötetcímadó *Hétköznapok* (2012) esszéjében: „*Talán ezek az írások, így együtt, valamit elmondanak erről a korról, amelyben a szerző – sok ezernyi kor- és sorstársával együtt – bizony sokat csalódott, szenvedett, és idestova kezdi a saját bőrén megismerni a létbizonytalanságot, erősen veszélybe kerülve megélhetése és munkahelye is.*”

Az örökmozgó Kovács János, akinek ünnepszámba megy egy-egy megyebeli megnyitón, könyvbemutatón való részvétel, interjút készít a Munkácsy-díjas Lóránt János Demeter festőművésszel, a Balász Béla-díjas Paulus Alajos filmrendezővel, a József Attila-díjas Sarusi Mihály íróval és Ötvös László tudós pap költővel, modern prédikátorral is.

A kötet három kitűnő, Ady Endre és Móricz Zsigmond művészi magaslátára emelkedett tárcával kezdődik. Ezek a *Kánikula* (1990), a *Bál után* (1990), és a „*Mondd, te kit választanál?*” (1990). A *Disznótor* (2006-2011) című esszéje szépirodalmi igénnyel megírt kultúrtörténeti remeklés.

A *Vidékkönyvnek* (2015) már a címlapja nagyon megnyerő! Papi Lajos fotóművész *Kánikula* című fényképét ábrázolja. Rendkívül kifejező: az előtérben a napraforgótábla, a háttérben egy tanya és udvara hátsója, lombos akácfákkal az izzó napsütésben. Hát még a cím neologizmusa, egyéni írói leleménye az elkötelezettség kifejezésére! Mesterszálláson mutattam be a Községi Könyvtár és Művelődési Házban,

az elmaradhatatlan Szabó Viktória és Olasz Ákos segédletével, akik immár a Mezőtúri Református Kollégium 9. osztályos tanulói voltak, 2015. augusztus 21-én.

Olyan jó, hogy a *Vidékkönyv* művelődéstörténész vénájú újságíró – Kisújszállást, Karcagot, Mezőtúrt, Pusztapót illetően is – mi mindent tud Móricz Zsigmondról! Bárha így ismernék Móriczot a ma tanító tanárok, mint ő, ahogy az kiderül a *Móricz Zsigmond Nagykunsága* (2012) és az *Egy remekmű előtörténete* (2013) című cikkeiből.

Nem jelent meg olyan – akárcsak valamelyest is a mi vidékünkhez köthető – könyv, amelyről Kovács János ne tudott volna, amelyet ne vett volna meg, vagy ne olvasott volna el, és ne lenne róla – ismeretterjesztő magaslaton – véleménye. Néhányat fel is sorolunk a *Vidékkönyv* könyvismertetéseiből. Szerepi Nagy Attila: *Karcagi legendárium* (1999), Józsa László: *Megszentelt kövek* (2000), Balogh János: *Túrkevéztől Óceániáig* (2004), Körmendi Lajos: *A táltos kincse* (2005), Sarusi Mihály: *Írni, Csabán* (2006), Bellon Tibor: *Beklen* (2006), Tóth Boldizsárné: *A pokol tornácán* (2007), illetve: *Sorsok és tragédiák* (2010), Kárpáti Jenő: *A messze látó pásztor* (2009), Hetagurov Koszta: *Osztét líra, osztét nyelvből fordította Kakuk Mátyás* (2011), Szűcs Sándor: *A puszta utolsó krónikása* (2013). Bartha Júlia és Horváth György kiadásában: *Kun történetek a régi időkből (Zádor és Ágota, Kun Erzsébet)* (2013); Mándoky Kongur István: *Kunok és magyarok* (2013), Kunkovács László: *Pásztoemberek* (2014), Rideg István: *Körmendi Lajos világa* (2014).

Milyen megkapó hódolattal ír Kovács János Kunkovács László könyvéről! „*A talán több évezredek magyar pásztorélet, pásztorokkultúra eddig legnagyobb, legtökéletesebb és leggazdagabb enciklopédiája született meg a kötet megjelenésével.*” Körmendi Lajosról szólva milyen remekül tud sommázni. „*Mélyen és erősen kötődött szerelmes szülőföldjéhez, a Nagykunsághoz, Karcaghoz, mélyen kötődött a nemzetet megtartó és megújító hagyományokhoz, vonzódott a történelem által megnyomorított, padlóra küldött egyszerű emberekhez, és az élet apró, egyszerű csodáihoz.*”

A *Két halhatatlan portré* (2013) című hosszabb esszé Kuncz Aladár (1886-1931) és Finta Gergely (1883-1946) igaz barátságáról szól. E könyv remeklése a *Lovak* (1994) tárca, Édesapám emlékezetének ajánlva, költői prózában. Megtisztelők és örömök a köszöntői (*Barna Gábor köszöntése*. 2014, *Szerepi Nagy Attila köszöntése*. 2014).

Legutolsó, ötödik kötetét -- „*Megfogyva bár...*” (2016) -- is én lektoráltam, amelyet aztán Serfőző Simon jelentetett meg 2016-ban, Miskolcon, a Felsőmagyarország Kiadójában. „*Ilyen írárok kellene ide!*” – mondotta örömmel. (Az eddigi négy könyvét mind a karcagi Barbaricum Könyvműhely jelentette meg.)

De nemcsak a *Falufigyelő* egyedülálló Mesterszálláson (és Magyarországon), hanem a *Régi mesterszállási családok, képek-sorsok* (2016) is! Folytatása a *Régi mesterszállási családok 2. Képek-sorsok* (2017) és a *Régi mesterszállási történetek* (2017). Közösen írták, szerkesztették Farkas Imre, K. Farkas Dóra. Kovács János. *A lakosok nagy tettet hajtottak végre: szinte a tudatalattiból hozták vissza a falu emlékezetét, vagyis az írók -- egyénenként -- a tudatalattit emelték a felszínre, ezáltal közösségi szintre, a falu közös emlékezetébe, erősítve ezzel az összetartozásuk érzését*” -- írtam az *Agria* folyóirat 2018. évi téli számában. Ez is egy vidéki csoda. „*Képzeld, felbolydult a falu – telefonált nekem Kovács Jani barátom – senki se akar kimaradni az őseinek a képeivel, mindenki*

képeket gyűjt! Az utódoknak talán már nem mondott volna semmit. Csak bámulták volna, hogy ki ez, mi ez, és kidobták volna. Így viszont közkinccsé vált a múlt!” Tagadhatatlanul eufóriás a pillanat. „Éreztem közben azt az erőt, amit csak a múlt és az ősök tudnak adni az embernek. Áldott legyen az emlékezetük!”

Tudom tehát, **vidéki csoda az, hogy ő, Kovács János soha nem a maradiság ellen küzdött, hanem a megmaradásért harcolt**, miután, mondhatni, „a fejlődés ára”, a rendszerváltoztatás, a privatizáció „egy háborús méretű kárt okozott” a népünknek, mert sok-sok szép és világraszóló eredménye letűnté és semmivé válóvá lett.

A világeletemben önzetlen János barátunk-testvérünk valóban örökmozgó volt, rendületlenül járta a szeretett vidékét, minden jelentős eseményen ott volt, kiállításokon, művésztelepen, lovas napokon, könyvbemutatókon, búzaszentelőn, falunapon, aratóversenyen, Szent István napon, a Karcagi Birkafőző Fesztiválon, mindenféle népi ünnepeken, vigasságokon. És büszke volt, hogy tagja lett a Kunszövetségnek! Örömmel fogadják és kérik segítő elhivatott gondolatait, meglátásait a tájegység lapjai is, például a mezőtúri Lámpás, a túrkevei-szolnoki Jászkunság, a jászberényi Redemptio.

Felkaroltja és ifjú barátja, a hú Olasz Ákos egy maga választotta Erdélyi József-versest mondott el öreg barátja sírjánál. A *Reggel* című egyszerű dalremeklést hajdanán mintha csak éppen róla írták volna. A vers hangulatváltásaiban a gyermekkort, a felnőttkort és az öregkort idézi meg a népi költő egy-egy gyönyörű versszakban, könnyedén, mégis mélyen, meghatóan, szimbolikusan. Idézzük hát a legegyszerűbb modern költőnk eme versének utolsó versszakát, mert annyira megkapó, annyira méltó az utóbbi öt hónapjában a tüdőbaja, az agyvérzése következtében sokat szenvedett barátunk, testvérünk emlékéhez, akinek, mint mondták is sokan, már valóban megváltás volt a halál!

„Egy szép reggelre gondolok, / és mosolygok és meghalok. /Kék lesz az ég, ragyog a nap, /megyek magas fenyők alatt, /kezemet fogja holt apám, /s megszólal egy rigó a fán. /Azt mondja majd az a rigó, /hogy élni szép, hogy élni jó, /de halni szebb, de halni jobb, /s én mosolygok és meghalok.”

Kovács János barátunk meghalt. Eltemettük. De a művei fennmaradtak, és tovább élnek, éltetnek, hatnak, ha olvassuk őket...

Karcagon, 2023. december 26-án, karácsonykor, István napján

SZEMLE

CSONTOS MÁRTA

Egy alkotói szubjektum stratégiája

(Gondolatok Kalász István „Utcakép érzékenyítéssel” című kötetéről)

Írd meg... éjjel jöttek kaput vertek,
És írd meg az embert kit hajnalban
löktek vittek. Aztán húzd át amit írtál
és írd fölé: Mintha mindezt először látnám.
És így érezd meg az utcán hogy a házakban
megint félnek.

(Kalász István, *Utcakép érzékenyítéssel*)

Kalász István új kötete, az *Utcakép érzékenyítéssel*, a szerző poétikai üzenetét tekintve, néhány vers elolvasását követően, azonnal egyértelművé válik számunkra. A versgyűjtemény egyenes folytatása a korábban megjelent *Vers és Próza* kötetnek, mely, ahogy már korábban írt könyvismertetőmben is utaltam rá, létértelmező, sorsfeltáró, úgynevezett „dark-side” líra, de nevezhetnénk lírai szociográfiának is, amelyben nyilvánvalóvá válik az alkotói szubjektum stratégiája: megfogalmazni, figyelemfelkeltő szándékkal értelmezni a kismizmizett, magára maradott, megélhetési gondokkal küzdő embert ebben a dehumanizálódó világban.

A *Survival kit-Túlélési gyakorlat* című versből is kiolvashatjuk, hogy a költői szereptudat birtokában, a vállalt feladat teljesítéséhez mire van szüksége a költőnek: *Az írói táskában legyen a bajt kerülő út /ceruzával húzva a térképre mert változik...hordozható árok hideg éjszakára... nyakra kendő legyen/használati utasítás kitüntetés ellen...*

Az érzékenyítés szó használata mára nagyon divatos lett, Kalász István számára azonban nem a feltétel nélküli mindent elfogadáshoz szükséges beleérzést jelenti, annál sokkal többet; kicsomagolni a látszat harmóniából azt a diszharmóniát, mely az emberek többségének életvezetését uralja. Kalász István leltár-szerű pontossággal mutatja be a környezetet, a magára maradt, mellőzött embert minden fájdalmával és kilátástalanságával, s azzal a csendes haraggal, mely az intellektuális lírikus sajátja. A versek záró sorait azonban legtöbbször feltölti a vágyakozás, a jogos igény arra, hogy sötétséget felváltsa fény. Az Óratervből felillantott értelmiségi tanár fia, aki maga a szerző, inkább azt tanítaná, *hogyan kell szívrohammal is/ bevenni várat visszafoglalni...hogyan jó nézni hajnalban szerelmet/hogyan szép kelteni alvó gyereket.*

Kortárs költőket olvasva azonnal szembetűnővé válik a szerző másokhoz nem hasonlítható versbeszéde. Sok irodalmár úgy véli, a költészetet manapság már nem érdemes a nemzeti tennivalók szolgálatába állítani. Kalász István azonban nem húzó-

dik vissza egy olyan, maga teremtette világba, ahol a lírikus, kizárva az őt körülvevő emberi, társadalmi problémákra való reagálás lehetőségét, pusztán önmegvalósításra törekedik. Költői szereptudatot vállalva az aktuális lét és a lehetőség szerinti lét ket-tősségének traumatapasztalatait szólaltatja meg. Kalász István határozottan kijelenti, hogy a költőnek manapság is feladata a társadalmi életbe való beleavatkozás, fontos-nak tartja a véleményalkotást a társadalmi állapotokról, emberi életlehetőségekről. Így fogalmaz küldetéses-vallomásosan *A vers legyen -Ünnep elé* sodró lendületű soraiban: *A vers fúrjon falakon menjen a másik házba...utazzon a vers az út végén térre csalt tömegbe...másszon fel az ünnepi emelvényre...a vers legyen röplap erre a világra.*

Kalász István nem a magasztos élményeket akarja megénekelni, nem hív harso-gó hangon lázadásra, nem akarja felpofozni a világot, de cselekvésre inspirál a maga csendes, olykor szkeptikus, tényfelhalmozó módján, mindenhol ott hagyva 'szellemi ujjlenyomatát'.

A környezet és az embersorsok részletező bemutatása is mindig tükrözi azt a szán-dékot, hogy az embernek nem szabad elveszítenie morális lényegének méltóságát. A versekben súlyuk van a szavaknak, így a folyamatos felsorolások és helyzetelemzések ellenére sem veszítjük el az érdeklődést, reméljük, hogy a sötétet majd felváltja a fény, s a remény szabad utat kap. S az intellektuális lírikus így készletti gondolkodásra olva-sóját: *Kint feketébe veszik a sárga/ vörös feketébe fordul az erdő...Mit teszel? / Mit teszel, hogy a maradék kék se vesszen el?*

A szerző sohasem lép ki a szerepéből úgy, hogy a figyelme önmagára irányuljon, nem hagyja másokra a véleménynyilvánítást, nem ostorozza direkt módon azokat, akik a közdolgokon munkálkodnak, de mindig a felszín alatt mozog, hogy lássa és lát-tassa a problémákat. A versek nagyobb része pesszimista hangulatú, úgy tűnik, Kalász Istvánnak szüksége van arra, hogy felszínre hozza a szenvedőket, ebből merít energiát, ez az élményenergia biztosítja a folyamatos alkotói lendületet. A *Felkészülés a jövőre* című versben tételesen felsorolja azokat a buktatókat, melyeket ki kell kerülni az értel-mes élet megvalósításához, a lezárásban azonban mégis biztatással erősíti mondani-valója üzenetét: *tudd hogy mit nem kell/kibirni tudj tömeggel szembe nézni/estére tudj fát vágni tüzet rakni...tudd a szívedben önmagad érezni/ és az álmodról merj beszélni.*

A tanárként sokat tapasztalt költő élményenergiája sűrűsödik a versekben, a va-lóságtól való eltérés nem jellemzője a költői képeknek, akarja, hogy hűséges legyen az ábrázolás, de mégis távol kell magát tartani a valóság lemásolástól. Mindez nem okoz gondot Kalász Istvánnak, elég arra gondolnunk, hogy a fotó sem igazán a való-ság, hanem a valóságról alkotott kép. Az eltérések biztosítják az esztétikai élvezetet, ezáltal mindig többet nyújtanak a hagyományos valóság-képtől. A kontextust alkotó felsorolások olyan sűrítések, melyek felülemelik az olvasót a felsorolás adathalma-zán, ez a sűrítés adja a valóság intenzív gazdagságát, s a szavak immanens energiája a költői élmény tovább sugárzására lesz alkalmas. Kabdebó *Lóránt egy sorát felidézve, Kalász István költészetében azt tapasztaljuk meg az ember balladás sorsán keresztül, miként lehet sorsköltészetből létköltészetet teremteni. A felsorolások poétikai bravúrral létrehozott élményenergiájából töltekezünk, s ez a mozgás-érzelem-tartalom rendszer aktivizálja az olvasói élményvilágot. A Szerelem olyan című versben is rabul ejt ben-*

nünket ez az alkotói módszer, talán ennél szebben nem is lehetne megfogalmazni a minden körülmények közötti összetartozás érzését: *...a szerelem olyan mint takaró a kanapén / leesett pohár a kövön folt az abroszon a szerelem olyan/mint a / sötét szoba ahova belépsz óvatosan csak részeket érintesz de / mégis benned az egész.*

Jó szívvel ajánlom Kalász István verseit mindazoknak, aki a látszat elégedettség langyos melegéből kilépve úgy tudnak emberi sorsokkal azonosulni, hogy a költővel együtt útkeresőnek tudják magukat tekinteni. A szerző a valóság mozzanatainak, disszonáns tényeinek nagy mennyiségét is harmonikus, koherens egységben fogja, ezáltal traumatapasztalatai ellenére is összhangba kerül az őt körülvevő világgal, s vele együtt *nézzük a kerítést amit / magunk építettünk/megérezzük a házfalban / a meleget a téglákban/maradt fényt ahogyan / sötétedés után jön elő.*

Czine Árpád felvétele

Pásztorló szándékú költészet

Hét évnyi verstermését szüretelte le és kínálta fel az olvasónak a Partiumból az Anyaországba származott B. Mihály Csilla, akinek neve folyóiratokból, pályázatokról ismerős. Nem véletlen, hiszen gyakorta publikál verseket. A grafikát-szobrászatot tanult, óvó-tanítóképzőt, majd a kolozsvári BBTE filológia karán vallás-néprajz szakot végzett, szatmárnémeti születésű költő verseiből elsősorban a tiszta lélek hangja érinti meg a szemlélőt, másodsorban a formaérzőkenység. Utóbbi legalább annyira fontos, mint az első, főként, ha a műben a tartalom és forma egységgé szervesül. Bár amint vallja: „Nem csupán a gondolat, a forma és ritmika között törekszem az összhangra, hanem bensőm és egy magasabb szféra, bensőm és a környező világ között is.” A szokatlanul későn, de nem elkésve megjelent első kötete bőven biztosít alkalmat a költészet barátainak a verseivel történő ismerkedésre. A külsőre regény látszatát keltező, Versek, égi pásztorok című könyv ugyanis nélkülözi a hagyományos tagoltságról árulkodó szerkesztői munkát, mondhatni: évenként ömlesztve sorakoznak a zömmel a kötött formák hagyományához hű lírai alkotások.

„A líra a legszebb, legmagasabb kommunikáció ember és ember között. Mind tartalmában, mind formájában olyan szilárd hidat képez »lélektől lélekig«, amelyen a gondolatok és az érzések közlekednek, viszik a legemberibb üzeneteket” – kezdi ajánlását az Előszóban Szilágyi Ferenc Hubart, aki rögtön a lényegre tapint a b. mihályi inspirációs küldetést illetően, hiszen a református lelkészi családban növekedve nem is kaphatott és műveiben hozhatott mást, mint azokat a vallási indíttatásokat, amelyek létigazító voltjukból eredően a lélekkel élő ember pontos iránytűi lehetnek. Ahogy Gárdonyi Géza Esztétika című jegyzetében, mint szellemi örökségben áll:

„A testben szálló lélek nem jön üres táskával Isten országából. A sok minden útravaló között magával hoz egy mágnestűt is, amelynek egyik vége az elhagyott lelki világ felé mutat.

Ez a mágnestű a mi ítélő-képességünk. Egyik vége arra mutat, ami szép. Másik vége arra, ami nem-szép.

A szép érzése kellemes nekünk. Tisztábbnak, jobbnak, nemesebbnek érezzük tőle magunkat. Megfeledkezünk a testünkről, s mintha csak lélek volnánk, könnyűnek, szabadnak, boldognak érezzük magunkat.

A nem-szép érzése kellemetlen, néha bosszantó, néha utálatos, undorító. Testünk rabjának érezzük magunkat. Menekülni szeretnénk.

A nem-szép érzése állati.

Isten azért adta belénk ezt a két érzést, ezt a mágnestűt, hogy gondolkodás nélkül is tájékozódhassunk: merre haladjunk?

A szép érzése vonz az igazság, jószág, tökéletesedés felé.

A nem-szép érzése elfordít, elhajt a rossztól, az ártalmastól.”

B. Mihály Csilla valóban szépre-jóra érzékenyen szólal meg verseiben, mint például a Hóesés címűben: „Fölhasadt szemmel áld az ég, / havat szítál a csendje, / mintha

szívemre pár marék / csodát dobálna, csenne.” Könyvét olvasva, versről versre tapasztalható létérzése és létértelme, melyek forrása vallásos hitéből ered. Küldetése: jóra és szépre tanítani. Nagy általánosságban ezt szolgálják mondanivalói, azok érvényesülését pedig az elsősorban hagyományos verselési formák, mint a kedvelt szonett, az időmértékes és magyaros verselés.

Megfigyelésről elhíresült környezetből érkezett, így nem is csodálkozunk e sorokon: „Szár az levél e téli este, / kihűlt sebekkel hull a vállra, / nincs senki itt, de mintha lesne, / megrebben kint az utcalámpa.” (Nincs senki itt) Az Olajfaág szerepére a következőképpen mutat: „Halkan masíroz át ez éji órán / egy itt felejtett, régi pillanat, / már köntösét lekaptam, éppen jó rám, / ha hordom néha, érzem, itt marad. // A bőromön fel, s újra felsajognak / a vágyak és pár élet-marta jel, / de már a múlt az érkező napoknak / olajfaágot tart magasra fel.” Szívembe égesd című verse a múltékonnyal szembeni maradandót esengi: „Mit hóba írsz, a napfény majd feloldja, / ha fába vésed, elkorhad talán. / S kaparhatod te kőbe is be, hogyha / repedni kezd a télnek hajnalán. // Szívembe karmold, fájjon, marjon, égjen, / – mert ennél nincs erősebb, jobb anyag –, / hogy érted élek és tudom, nem érdem: / azért vagyok, hogy téged mondjalak.” A vers képessége a megérintés. Ha ez sikerül, nyert ügyet teremt, amikor a sorokra többen bólintanak. „Látlak téged, s azt, mi rég halálba vitt, / nem beszélem el, ne félj, s ne vedd zokon. / Fény harapja át az ég határait, / s közben egyre többekért imádkozom.” (Többekért)

Tematizáltságának fontos mérföldkövei: Isten-szeretet, gyermeki hűség, szerelem, hazaszeretet, makacsul lüktető igazságérzet, természeti jelenségek, úti élmények, és az emberi hétköznapi harmóniája. Sajdítóan szívet melengető a szülőtáji emlékekhez ragaszkodó témák, mint az Erdély című vers is, akár az Ady-kötődést kifejezők. Így sóhajt fel az Október, akár a szerelem jelképe lehetne: „Padok között galambok sugdolóznak, / s röppentik szét az otthagyt nyarat, / magamra öltöm testemet koloncnak, / a régi embert, s azt, mi rátapadt. // És így megyek feléd, sután, merészen, / a fény szívemben már maroknyi kő, / ha vársz, hiába jár ördögsekéren, / megáll velünk a gyorsuló idő.” Kierződik e versekből a lassulás vágya az embertelen gyorsulás dacára. Nem az utóbbi ellen foglal állást, hanem sokkal inkább az előbbi mellett. Józan, nyugodt emberséget áhít, Isten tanácsolta eredendő jóra vágyik, azt élteti. „Minden hazugnak ajkát zárd le, kérlek, / ez nem panasz, de már megundorodtam / hallgatni, látni, hogy nyüszít a lélek / a dalra éhes, elhasznált torokban. // Kettős szívvel ma nyájasan beszélnek, / igazság benne, mintha mégse lenne; / ígéreted, s a nem szűnő remények / visznek Feléd a messzi Betlehembe.” (Betlehembe)

A recenzióban kialakult meglátás szerint felesleges magyarázni a B. Mihály-verseket, mert azonnal, minden belebeszélés nélkül érthetők, kerek dallamos csomagolásban teszik lehetővé ezt a vékonynak jóindulattal sem nevezhető, 336 oldalas könyvet. A létezéshez történő alázatos hozzáállást, a hithez való kitartó hűség példázatait mutatják fel természetesen, nem rangsorolva. „Kit megszerettem, nem tud ártani.” – jelenti ki az Óriásokban, hiszen a másik ember viselkedésében döntő, hogy mit tudunk kiváltani belőle, ami főként rajtunk múlik. S ennek jegyében ezt: „A szent tudás csak azt tudódban bízhat, / felnőttként látó, árva gyermekek, / testvéreim, tör-

vényt a szívünk ír csak! / Halld meg, hogy dobban szép Erdély felett.” (Bölcsőm) Minél többen veszik észre a földi szépet, minél közelebb kerülünk a természethez, annál inkább békülnek a világban élők: „Szép az idő s a napok krisztusi csendje ragyog, / dalra fakadva a fényben földre lopózik az éden.” (Barkapihék) A reményt érlelő bizalom érzése kerekedik felül, ahogy a Nagyböjt bizonyítja: „Új tavasz simítja homlokunk redőit, / céljaink friss hitét izzító tenyér, / míg a víz, gyümölcs és lágy kenyér erősít, / gondolat-tisztító húsvétot remél!” Összefog a rím és a ritmus, hogy a verssorok kiegyensúlyozott dallama egyensúlyt teremtsen vagy tartson az olvasó lelkében.

A megidézés örök lehetősége vetődik fel Az ebéd egyszerűen megható soraiból: „Anyám a ráncokat simítja, / sír, mert apánk már nincsen itt, / térül-fordul s a félhomályban / elénk teríti könnyeit. / Kanálzörgésbe fül a mondat, / hamvát a számban forгатom, / nehéz kövekként hull a morzsa, / járunk a friss halottakon. / Ezüstös porcelánharangok / dalát szívemre rácsukom, / ebédet költünk éji órán, / s apánk benéz a kulcslyukon.” A Kalotaszegi ősz végig hazaszeretetről vall, amit a két befejező versszak kivált igazol: „Bivaly poroszkál, lomha forma, / s a görbe úton fényt kavár, / királyként áll a hit fatornya, / harangja zúgja: él, s magyar. // Visszhangja dördül ott, amerre / imára vált a tompa kín, / s lezúg az égiek kegyelme / a házak büszke kontyain.”

Mire jó a csend? Amikor nyugalmat teremt, például erre: „A délután, mint szürkülő barát, / felismerések kincsét adta át, / s az éjszakával egymagam hagyott, / megérteni a holnapot.” (Délután) Rokonszenves a Szelíd, ezüst folyón közösséget képviselő esdeklése: „Nem kell a pompa, láрма: cifra máz csak! / Az éltető remény, s a tiszta lázak / varázsát szomjazom, – tudván, hitem biceg –, / s ha jut nekem, Uram, jusson mindenkinek. // Hiszen megint, szavam csavarva, kérek... / Eléd borul e kín-kaparta lélek / köszönni mindent, én Veled kiegyezem. / Szelíd, ezüst folyón a Béke jött velem.” A hit erőt ad és felemel. Számtalanszor megbizonyosodott, hogy az erős hit hiánya kudarcba vezet.

A kötet felépítése szerinti kronológiát tekintve visszafelé sorakoznak darabjai. A legközelebbi 2019. évi terméssel kezdődik, s a 2013-assal végződik. Ennek megfelelően arányában szűkebb a kötet végén lévő versek darabszáma. Az Égi pásztorok című záróvers zárószakasza reprezentálja a teljes költői küldetés lényegét:

Szép magyar beszédet őrző
versek, égi pásztorok!
Hadd legyen ma fény a költő,
mely az éjen szívbe ömlő
békeszóval átlobog.

Felbukkan Arany János, Ady Endre, József Attila, és Áprily Lajos neve, ami vállalt hatásokat jelez. Lényegesebb azonban, hogy az itt ismertetett kötet teljesíti feladatát: jó erkölcsi irányban kibontakozó, veretes verstani hagyományokra alapozott, vállalhatóan szerethető költészet alakulásáról értesít. Az érmihályfalvi Szilágyi Ferenc Hubart így fejezi be e meglehetősen bőséges kötetet ajánló sorait: „B. Mihály Csilla a magyar líra legnemesebb hagyományaira építkezik, munkássága minden ízében eredeti. Bátoran nyúl a népi költészetből ismert ütemhangsúlyos ritmusokhoz is, de igazán szépen

az időmértékes verselésben peng a lantja. Elringat, és messze visz a hexameterek, vagy a jambusok hullámain.”

A recenzens csak annyit fűz mindehhez, hogy a napjainkra elburjázott költészetnek vélt elhajlások közepette lelkesíteni képes a jóérzésű polgári eszményeket őrző embereket a Versek, égi pásztorok című kötet felemelő hangneme. B. Mihály Csilla az önteltség vádját nélkülözve tisztában van ennek értékével. A mímelt, álarcos lét nem természetes, hiszen az érdektelenség, a közöny vagy akár a félelem zsákutcájába vezethet. Mi is az Élet? B. Mihály Csilla ugyanilyen című verse szerint: „Uram, ugye ez egy mese, / és mi álmodunk benne Téged? / Uram, ugye ébredéskor / meglátod bennünk tükörképed?” Hiszen hitünk szerint „az Isten saját képére és hasonlatosságára teremtette az embert.”

*B. Mihály Csilla: Versek, égi pásztorok
(Underground Kiadó, Hédervár – 2024)*

Czine Árpád felvétele

KOPOGTATÓ

GERGELY RÉKA

fekete-fehér bál

egy sakktábla az egész táncparkett
úgy mozogsz ahogy az istenek lépnek
rakosgatják karcsú lábad feketére s fehérre
néha belefónódsz egy idegen kezébe
úgy érzed ez is jobb mint a semmi
mert valaki fejét hajtja fejedre
hiába gyűlölted a sakkot
ha most ő adja a mattot
pár nélkül maradtál
álmodj még egy kicsit királylány

Czine Árpád felvétele

Ami a szívemet nyomja

A szüleim lakásán ülök a gyerekaszobám padlóján, és éppen a régi, nyúzásig játszott gitáromat próbálom behangolni. A telefonmról halvány zene szól, amire én halkán dúdolok: „Egy univerzum és százmilliárd galaxis, ha el is tűnsz, hát ezekben maradsz is. Egy Tejútrendszer és százmilliárd Csillag. Beleüvöltesz, végtelen visszhang. Egyetlen Naprendszer és kilenc bolygó. Az egyhelyben álló is örökké forgó. És Földön egy bukóra kinyitott ablak. Az eredete ennek a zajnak.”

A falak egy most már koszos, világoszöld árnyalatra vannak lefestve, és tele vannak öreg, szétcincált poszterekkel. Minden a régi. Minden olyan, mint mikor itt éltem a mindennapokat. Ez egy kicsit keserű érzés, mert egy dolgot tudok. Az utolsó pár év a szüleimmel nem volt jó. Mikor 16 voltam, hirtelen a sarkukra álltak, hogy márpedig el kéne döntenem, milyen egyetemre akarok menni. Ezzel csak az volt a bökkenő: fogalmam sem volt.

Akkoriban naphosszat a szobámban gubbasztottam, zenét írtam és rajzoltam. Azokat a dolgokat csináltam, amik által elfelejtettem, hogy milyen végtelenül elveszett és magányos voltam. Ez persze nem igazán tetszett nekik, a feszültség nőtt és nőtt, addig, ameddig 17 éves koromban volt egy ominózus veszekedésünk. Ennek következtében kiköltöztem otthonról. A szüleimben volt annyi nagylelkűség, hogy kivettek nekem egy lakást a belvárosban, és fizették is egy darabig. Mikor 18 lettem, leérettségiztem, és végre választottam egyetemet. Ekkor talán megkönnyebbültek, nem tudom, és próbálták újra lekicsinyíteni az úrt, ami közénk vájta magát. De ekkor már valami más volt, valami megváltozott. Mikor a legjobban szükségem lett volna a szeretetükre, nekik nem kellettem, nem is beszélve a továbbtanulással kapcsolatos nyomásról, amit rám gyakoroltak. Próbálok nem haragudni. Én is szeretném, hogy minden újra a régi legyen.

„Emberk jönnek és emberek távoznak. Emberi fájdalmat okozva másoknak. Emberek nevetnek, emberek sírnak. Emberek gyűlölnék, emberek bírnak. Emberek bátrak és emberek félnek. Emberek öklüket rázzák az égnek. Emberek tiszták és emberek csalnak. Emberek élnek és majd belehalnak”

Éppen sikerül behangolnom a gitárt, és a telefonomból szóló dal akkordjait pengetem, amikor halványan kopognak az ajtón. Pár másodperc után anyukám nyit be. Idilli látvány lehetek, mivel, ahogy meglát a földön gubbasztani, felnevet. Mögüle a nyitott ajtón édes illatok áradnak be az apró térbe. Egy pillanatig kérdőn bámulok rá, ő pedig visszanéz rám. Hirtelen túl sok emlék repül vissza hozzám, ahogy azt a pár ráncot nézem az arcán, aminek pár éve még nyoma sem volt. Talán ez a pillanat túlságosan elhúzódik, majd kedvesen rám néz, majd belekezd.

– Kész van a kalács. Gondoltam szólok, hátha kérsz.

A hangja lány volt, nyoma sem volt dühnek vagy idegességnek, én mégis kissé össze-rezzentem. Nem akartam, hogy észrevegye, de persze, hogy rögtön észrevette. Sóhajtott egyet. Fáradt, keserű sóhaj volt ez. De aztán újra visszatért a kedves mosoly az arcára.

– Nem mész el ma Rigóékka a buliba? – kérdezi, mire én csak tettetett idegességgel felnyögök. Mindketten elnevetjük magunkat.

– Dehát Szilveszter van. A Kittiék biztos örülnének neked, már ezer éve annak, hogy találkoztatok. Manapság Rigót is alig emlegeted.

Nem volt a hangjában semmiféle él, amit értékelttem, így mosolyogva fordultam hozzá.

– Szeretném is, hogy az „ezer éve” dolog úgy is maradjon – mondom mosolyogva, de talán anya jobban ismer, mint ahogy én azt gondolom, és észreveszi a szomorúságot a szememben.

– Ők a barátaid, Cirill, örülnének neked.

Olyan finomsággal mondja ezt, hogy kedvem lenne elbőgni magam, de nem teszem. Miután még váltunk pár szót kimegy a szobából, én meg ismét egyedül maradok.

„Én egyedül jöttem és egyedül távozom. Kiskapukon vagy a díszbejáraton. A járdán majd taxira várok. És kérdezik tőlem, hogy hová is menjünk. Hát menjünk ahol újjá lehet születniünk. Kaktuszként, virágként, delfinként, cápaként, bálnaként vagy éppen bálnavadászként.”

Végül elmegyek abba a buliba. De hamar belátom, talán nem kellett volna. Az utca sötét és hideg, bár vannak lámpák, és van kabátom is. Pár fiatal társaság mellett elhaladok, ahogy sétálok. Hangosan beszélgetnek és nevetnek. És majdnem mind részegek.

Olyan tíz óra lehet, mikor odaérek. A nagy fehér ház tele van emberekkel. Én meg megint azt a furcsa, taszító érzést vélem felfedezni a gyomromban. Sehol nem látom Rigót. De Kittivel hamar találkozom. Látszólag örül nekem, meg is puszil. Megkérdezi, mit csinálok. Válaszok. Egyetem, zene, semmi különös. Ő is mesél egy kicsit. Nagyon felszínes beszélgetés, de mégis az előttem álló göndör lány igazán hiányzott. Jó barátok voltunk valamikor. Akkor is, ha ezeket a dolgokat nehéz beismerni. De mégis ott van a szívemben az a végtelen keserűség. Megkérdezem a lánytól, hogy látta-e Rigót.

„Nem vagyok több és nem vagyok kevesebb. Mi lehettem volna az itt áll előttetek. Pont olyan magas és pont olyan kedves. Pont olyan önző és pont olyan rendes. Pont olyan diplomát végül nem szerzett. Pont olyan refrént írt, majd elfelejtett. És ha van Isten, akkor őt észre se vette. Ha van Isten, akkor az őt is szerette.”

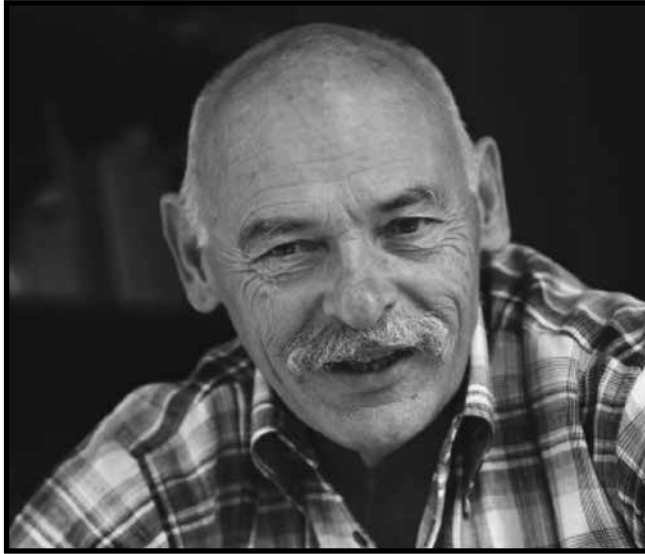
11 óra van, mire megtalálom Rigót. Jobban mondva ő talál meg engem. A részeg vigyor az arcán kétségtelenül az övé. Hiányzott. Megölel, és nem enged el. Azt suttogja a fülembe, hogy hiányoztam neki, és, hogy szeretné az újévet velem tölteni. Én hetek óta először őszintén elmosolyodok, ez a mosoly majd egy vigyorrá növi ki magát. Ott állunk, két 19 éves egyetemista srác, akik rég nem látták egymást, és örülünk. Őszintén örülünk. Mert megtaláltuk egymást, nem csak szó szerint, de a lelkeink is megtalálták egymást. Mert minden nagyon nehéz, ez tény, de egy barát hiánya talán még annál is rosszabb és megrengetőbb.

Csendben köszönt be az újév. Jobban mondva, én meg ő csendesen beszélgetünk a ház egy elhagyatott zugában, de körülöttünk minden és mindenki tombol. És végre érzem. Érzem, hogy élek.

„Mert az élet csodaszép, és én örülök annak, hogy részese vagyok. Az élet csodaszép, és én örülök annak, hogy részese lehettem. Porszem vagyok évmilliárdok távlatából.”

HÍREK

ELHUNYT SZILÁGYI ISTVÁN (1938-2024)

Életének 86. évében, 2024. március 13-án elhunyt Szilágyi István Kossuth-díjas író. Szilágyi István 1938-ban született Kolozsváron, családja 1940-ben Zilahra költözött, a szilágysági kisváros világa meghatározó élménye maradt számára.

Első írásai az Utunkban jelentek meg, melynek később munkatársa, 1968-tól főszerkesztő-helyettese lett. 1990-től a Helikon néven újjáalakuló irodalmi folyóirat alapító főszerkesztője.

Első novelláskötete, a Sorskovács 1964-ben, első regénye, az Üllő, dobszó, harang 1969-ben látott napvilágot. Az évtizedek során a magyar irodalom olyan remekműveit tette le az asztalra, mint a Kő hull apadó kútba, az Agancsbozót és a Hollóidő, utolsó regénye, a Messze túl a láthatáron 2020-ban jelent meg.